

RAHANDUSMINISTEERIUM

**RIIGI EELARVESTRAATEEGIA
2019-2022**

JA

STABIILSUSPROGRAMM 2018

aprill 2018

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. VABARIIGI VALITSUSE PRIORITEEDID	10
2. TULEMUSVALDKONDADE EESMÄRGID	15
2.1. Välis- ja julgeolekupoliitika ning riigikaitse	15
2.1.1. Välis- ja Euroopa Liidu poliitika.....	15
2.1.2. Julgeolek ja riigikaitse.....	18
2.2. Majanduspoliitika, riiklikud investeeringud ja maksundus	21
2.2.1. Riigi rahandus	21
2.2.2. Ettevõtlus, innovatsioon.....	23
2.2.3. Transport	25
2.2.4. Infoühiskond	28
2.3. Demokraatia, riigivalitsemine ja kodanikuühiskond	31
2.3.1. Riigivalitsemine	31
2.3.2. Kodanikuühiskonna arendamine.....	32
2.4. Teadus- ja hariduspoliitika	34
2.4.1. Teadus	34
2.4.2. Haridus.....	36
2.4.3. Eesti keel ja eestlus	40
2.5. Kultuur ja sport	42
2.5.1. Kultuur	42
2.5.2. Sport.....	46
2.5. Integratsioon	48
2.5.1. Lõimumine	48
2.5.2. Kodakondsuspoliitika	50
2.6. Keskkond ja energeetika	50
2.6.1. Keskkond	50
2.6.2. Energeetika.....	53
2.7. Kohalikud omavalitsused ja regionaalpoliitika	54

2.7.1. Regionaalareng ja maaelu	55
2.8. Maaelu	56
2.8.1. Põllumajandus ja kalandus.....	56
2.9. Siseturvalisus ja õigusruum.....	59
2.9.1. Siseturvalisus	59
2.9.2. Õiguskord.....	62
2.10. Sotsiaalpoliitika ja tervishoid	66
2.10.1. Perepoliitika.....	66
2.10.2. Tööturg	68
2.10.3. Sotsiaalne kaitse	69
2.10.4. Tervis	72
3. FISKAALRAAMISTIK	76
3.1. Vabariigi Valitsuse fiskaalpoliitika eesmärgid.....	76
3.1.1. Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk ning võrdlus eelmise riigi eelarvestrateegiaga	77
3.1.2. Maksupoliitilised eesmärgid	77
3.2. Tulu- ja kulumeetmed	78
3.3. Valitsussektori eelarvepositsioon	81
3.3.1. Valitsussektori tulud ja kulud.....	85
3.3.2. Keskvalitsuse eelarvepositsioon	87
3.3.2.1. Riigieelarve tulud	88
3.3.2.2. Riigieelarve kulud.....	89
3.3.3. Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon.....	95
3.3.4. Sotsiaalkindlustusfondide eelarvepositsioon	97
3.4. Maksupoliitika	98
3.4.1. Üldine maksukoormus	98
3.4.2. Efektiivne maksumäär ja maksukiil.....	99
3.4.3. Maksukulud.....	100
3.5. Valitsussektori võlakoormus ja reservid	102
3.5.1. Valitsussektori võlakoormus	102
3.1.1. Valitsussektori reservid ja netopositsioon.....	104
3.2. Pikaajaline jätkusuutlikus.....	105
3.3. Riigi rahanduse reformid	107
LISAD.....	110
Lisa 1. Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadine majandusprognos ja sensitiivsusanalüüs	110

Lisa 2. Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 rahastamiskava	117
Lisa 3. Välisloetused fondide ja valitsemisalade lõikes.....	119
Lisa 4. Arvestuslikud ja edasiantavad kulud 2018 – 2022	120
Lisa 5. Perioodi 2013-2020 EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemisel saadavate vahendite kasutamisest.....	122
Lisa 6. Valitsussektori personali- ja palgaanalüüs	128
Lisa 7. Investeeringute 4. aastane kava, sh Riigi Kinnisvara AS-i kaudu tehtavad kinnisvara investeeringud, mln eur	138

Sissejuhatus

Riigi eelarvestrateegia olemus

Riigi eelarvestrateegia koostamise eesmärk on tagada eelarvepoliitika jätkusuutlikkus ning muuta valitsuse tegevus riigi ja valdkondlike arengute suunamisel tulemuslikumaks. Riigi eelarvestrateegia viib kooskõlla riigi valdkonnapoliitilised vajadused ja prognoosidest tulenevad rahalised võimalused.

Esimene eelarvestrateegia funktsiooni täitev dokument koostati 2000. aastal. Riigieelarve seadusega¹ (2002. aastal ja 2014. aastal) täpsustati nõudeid iga aastaselt koostatavale eelarvestrateegiale, mille Vabariigi Valitsus kiidab heaks rahandusministri ettepanekul hiljemalt kaheksa kuud enne järgmise eelarveaasta algust.

Riigi eelarvestrateegiat uuendatakse igal kevadel – vajadusel täpsustatakse kolme eelseisva aasta kavasad ning täiendatakse vähemalt ühe aasta võrra. Nii kohandatakse pidevalt keskpika perioodi plaane vastavalt muutustele majanduses, fiskaalkeskkonnas ja valdkondlikus tegevuskeskkonnas.

Eelarvestrateegias esitatakse järgmise nelja aasta riigi eelarvepoliitika põhisuunad, majandusarengu prognoos, Vabariigi Valitsuse prioriteedid, tulemusvaldkondade olukorra analüüs, eesmärgid koos mõõdikutega ning peamised poliitikamuudatused ja valitsemisalade rahastamiskava.

Riigi eelarvestrateegia elluviimine ja uuendamine

Riigi eelarvestrateegia elluviimine toimub valdkonna arengukavade rakendusplaanide ja tegevuskavade kaudu. Rahandusministri määrus² riigieelarve koostamiseks sätestab, et põhiseaduslikud institutsioonid, Riigikantselei ja ministriumid esitavad Rahandusministeeriumile järgneva aasta eelarveprojektid ehk arengukavade esimese aasta tegevuskavad ja vastavad finantsplaanid. Peale analüüsimist ja võimalike eriarvamuste lahendamist ning suvisele majandusprognoosile tuginedes esitab Rahandusministeerium septembris eelarveprojekti koos seletuskirjaga Vabariigi Valitsusele heaks kiitmiseks. Riigikogu alustab eelnõu menetlemist hiljemalt kolm kuud enne eelarveaasta algust. Riigieelarve seaduse jõustumisel kinnitab Vabariigi Valitsus riigieelarve elluviimiseks tervikliku tegevuskava valitsemisalade lõikes ning eelarve kulude täiendava liigenduse.

Ministriumid täiendavad valitsuse eesmärkide täitmisele suunatud arengudokumente igal aastal ühe aasta võrra, tagades strateegilises planeerimises nelja-aastase perspektiivi. Täiendamise aluseks on sel ajal kehtiv riigi eelarvestrateegia. Tavapäraselt esitatakse arengukavad Rahandusministeeriumile hiljemalt 1. märtsiks.

Riigi eelarvestrateegia ja seire

Jooksva eelarveaastal koostatakse regulaarseid ülevaateid riigi finantsseisundi kohta. Igakuiselt koostatakse ja avalikustatakse Rahandusministeeriumi kodulehel ülevaade tulude laekumisest, riigieelarveliste vahendite kasutamisest, likviidsete varade muutusest, eelarvepositsioonist ning olukorrast majanduses ja valitsussektoris.

Eelarveaasta lõppedes koostatakse iga valitsemisala kohta majandusaasta aruanne ning esitatakse Rahandusministeeriumile tegevuskava täitmise aruanne lõppenud aasta tulemuste kohta. Riigi Tugiteenuste Keskus koostab ülevaate riigi finantsseisundist, -tulemustest ja rahavoogudest ning riigieelarve täitmisest. Rahandusministeerium koostab nende sisendite põhjal riigi majandusaasta

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/129062014131>

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/113012015029>

koondaruande, mis kajastab valitsussektori tulemuste ja ressursside kohta terviklikku infot. Riigi majandusaasta koondaruande kiidab heaks Vabariigi Valitsus ja esitab selle koos Riigikontrolli kontrolliaruandega Riigikogule kinnitamiseks.

Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 koostamine

Riigi eelarvestrateegia 2019–2022 koostamine toimus üheaegselt ja sisulises kooskõlas Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi täitmise ning Eesti 2020 Konkurentsivõime kava ja Stabiilsusprogrammi uuendamisega. Ministeeriumid töötasid välja valitsemisala arengukavad aastateks 2019–2022 ning esitasid need koos finantsplaanidega 1. märtsiks Rahandusministeeriumile. Ministeeriumidelt saadud info oli sisendiks nii majandusproгноosi, Stabiilsusprogrammi kui ka riigi eelarvestrateegia koostamiseks.

Enne arutelusid Vabariigi Valitsuses korraldati jaanuar-veebruar koostöös Riigikantselei ning Rahandusministeeriumiga arutelud, kuhu olid kaasatud kõik ministeeriumid, kes on seotud Vabariigi Valitsuse prioriteetide täitmisega. Märtsis toimusid läbirääkimised rahandusministri ja ministrite vahel, eesmärgiga läbi arutada valitsemisalade võimalused ja vajadused eesmärkide täitmiseks. Läbirääkimiste tulem oli sisendiks Vabariigi Valitsuse aruteludel.

Valitsuskabineti nõupidamised majandus- ja fiskaalpoliitiliste eesmärkide ning eelarveprioriteetide arutamiseks toimusid aprillis. Riigi eelarvestrateegia 2019–2022 esitati Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks 26. aprill 2018.aastal. Dokumenti tutvustatakse ka Riigikogu komisjonides.

Partnerite kaasatus riigi eelarvestrateegia 2019-2022 koostamises

Partnerite osalemist arengukavade koostamises korraldavad vastutavad ministeeriumid. Asjasse puutuvate isikute kaasamine ja tõhus valdkondade vaheline koostöö on vältimatu arengudokumentide perspektiivika tervikvaate ja omavahelise kooskõla saavutamiseks. Valitsus on kaasamiseks andnud ka arengukava koostajatele suunised “Kaasamise heas tavas”.

Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 ülesehitus

Käesolev riigi eelarvestrateegia koosneb kolmest peatükist.

Esimene peatükk kirjeldab detailselt Vabariigi Valitsuse prioriteete. Annab ülevaade kuidas on siiani eesmärgid täidetud ning toob välja järgmise nelja aasta prioriteetide täitmiseks elluviidavad olulisemad arendustegevused.

Teine peatükk kirjeldab tulemusvaldkondade lõikes millised olulised tegevused on eesmärkide täitmiseks tehtud 2017. ja 2018. aastal, toob tabeli kujul välja indikaatorid ja nende sihttasemed algtasemest järgmise nelja aastani ning järgmise nelja aasta olulised tegevused eesmärkide täitmiseks.

Kolmas osa kajastab Vabariigi Valitsuse majandus- ja fiskaalpoliitilisi eesmarke ja prioriteete ning valitsussektori fiskaalraamistikku eelolevaks neljaks aastaks.

Võrreldes varasemate aastatega kajastub kolmandas osas ka stabiilsusprogramm, mis varasemalt esitati eraldi dokumendina.

Stabiilsusprogramm

Esmakordselt on stabiilsusprogramm kirjutatud riigi eelarvestrateegiaga üheks dokumendiks. Vastavalt EL eelarvepoliitikate koordineerimise reeglitele peavad EL liikmesriigid kord aastas esitama uuendatud stabiilsus- ja konvergentsiprogrammid (vastavalt euroala liikmed ja eurot mittekasutavad liikmesriigid). Eesti, olles alates 1. jaanuarist 2011 Euroopa Majandus- ja Raha-

liidu (*Economic and Monetary Union*, EMU) täieõiguslik liige, esitab oma programmi Euroopa Komisjonile ja EL Ministrite Nõukogule seitsmendat korda. Seega on käesolev programm sisuliselt jätk eelmisel aastal esitatule. Riigi eelarvestrateegia ja stabiilsusprogrammi eesmärk on väljendada valitsuse poliitikat Stabiilsuse ja kasvu paktist (*Stability and Growth Pact*, SGP) tulenevate nõuete täitmisel. Stabiilsusprogrammi spetsiifilised osad on leitavad käesoleva dokumendi fiskaalraamistiku peatükist ja lisast 1.

Stabiilsus- ja konvergenstsiprogrammide esitamine ja hindamine on oluline osa Euroopa poolaasta (*European Semester*) majanduspoliitika koordineerimise ja järelevalvest. Euroopa poolaasta raames hindavad Komisjon ja Nõukogu stabiilsus- ja konvergenstsiprogramme enne liikmesriikide järgmise aasta eelarvete koostamisel olulisemate otsuste tegemist, et anda vajadusel poliitikasoovitusi fiskaalpoliitika kavatsuste osas.

Dokumendis esitatud keskpika perioodi eelarveplaan vastab EL nõukogu ja parlamendi määruse 473/2013 artiklis 4 sätestatule. Riigi eelarvestrateegia ja stabiilsusprogramm põhinevad rahandusministeeriumi 16. aprillil avaldatud 2018. aasta kevadisel majandusprognoosil. Hinnangu rahandusministeeriumi majandusprognoosile annab sõltumatu Eelarvenõukogu. Tavapäraselt enne rahandusministeeriumi majandusprognoosi avalikustamist toimunud prognoosiseminaril pidasid teiste valitsus- ja erasektori asutuste majandusekspertid prognoosi realistlikuks.

Dokumendil on seitse lisa, kus on kajastatud:

1. Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise majandusprognoosi põhinäitajad;
2. Rahastamiskava 2019-2022;
3. Välistoetused fondide ja valitsemisalade lõikes;
4. Arvestuslikud kulud 2008 – 2022;
5. Perioodi 2013-2020 EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemisel saadavate vahendite kasutamisest.
6. Valitsussektori personali- ja palgaanalüüs;
7. Investeeringute 4. aastane kava, sh Riigi Kinnisvara AS-i kaudu tehtavad kinnisvara investeeringud.

Dokumendis kasutatud lühendite selgitused:

JUM – Justiitsministeerium

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium

KAM – Kaitseministeerium

KEM – Keskkonnaministeerium

KUM – Kultuuriministeerium

MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

MEM – Maaeluministeerium

RAM - Rahandusministeerium

SIM – Siseministeerium

SOM – Sotsiaalministeerium

VÄM – Välisministeerium

MAK – Maaelu Arengukava 2014-2020
EMKF – Euroopa Merendus- ja Kalandusfond 2014-2020
ESF – Euroopa Sotsiaalfond
EAFRD – Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond
ERF – Euroopa Regionaalarengu Fond
ÜF – Ühtekuuluvusfond
RKAS – Riigi Kinnisvara AS
T&A – teadus- ja arendus
MFF 2020+ - EL mitmeaastane finantsraamistik
OSCE - Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon
EIF - Euroopa Investeerimisfond
EAS – Ettevõtluse Arendamise SA
VV – Vabariigi Valitsus
ESA - Euroopa Kosmoseagentuur
CERN - Euroopa Tuumauuringute Keskus
KOV – Kohalik omavalitsus
RTK – Riigi Tugiteenuste Keskus
RMK - Riigimetsa Majandamise Keskus
PÄA – Päästeamet
ELSF – Euroopa Sisejulgeolekufond
PPA – Politsei – ja Piirivalveamet
MDFT - mitmedimensiooniline pereteraapia
MTO - keskpika perioodi eesmärk (*medium-term objective*)
RES- Riigieelarve strateegia
mln – miljon
mld – miljard

Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 peatükid ja tulemusvaldkonnad

Riigi eelarvestrateegias toodud valdkondlik vaade lähtub valitsuse poliitilistest suunistest ning selle alusel uueneb valdkondlik vaade riigi finantsjuhtimises.

Kooskõlas riigieelarve seadusega on riigi eelarvestrateegias nimetatud tulemusvaldkonnad, milles riik tegutseb. Tulemusvaldkonnad on ühiselt kasutusel nii riigi finantsjuhtimises kui strateegilises planeerimises, sidumaks paremini arengukavasid ja eelarveinfot.

Riigi eelarvestrateegia peatükk	Tulemusvaldkond
I Välis- ja julgeolekupoliitika ning riigikaitse	4. Julgeolek ja riigikaitse
	5. Välis- ja Euroopa-Liidu poliitika
II Majanduspoliitika, riiklikud investeeringud ja maksundus	2.1. Riigi rahandus
	2.2. Ettevõtlus ja innovatsioon
	2.3. Transport
	2.4. Infoühiskond
III Demokraatia, riigivalitsemine ja kodanikuühiskond	3.1. Riigivalitsemine
	16. Kodanikuühiskonna arendamine
IV Haridus- ja teaduspoliitika	10.1. Teadus
	10.2. Haridus
V Kultuur ja sport	11.1. Kultuur
	11.2. Sport
VI Integratsioon	13. Kodakondsuspoliitika ja lõimumine
	12. Eesti keel ja eestlus
VII Keskkond ja energeetika	14. Keskkond
	6. Energeetika
VIII Kohalikud omavalitsused ja regionaalpoliitika	3.2. Regionaalareng ja maaelu
XI Sotsiaalpoliitika ja tervishoid	7.1. Tööturg
	7.2. Sotsiaalne kaitse
	7.3. Tervis
	1. Perepoliitika
X Siseturvalisus ja õigusruum	8. Õiguskord
	9. Siseturvalisus
IX Maaelu	15. Põllumajandus ja kalandus

1. VABARIIGI VALITSUSE PRIORITEEDID

Vabariigi valitsus lähtub riigi eelarvestrateegiat koostades koalitsioonileppes, mille prioriteedid on Eesti majanduse, rahvaarvu, julgeoleku ja inimeste heaolu kasv. Nende eesmärkide saavutamiseks on valitsus kinnitanud tööplaani, milles kavandatud tegevusi finantseeritakse riigieelarvest. Alljärgnevalt toome ära olulisemad eesmärgid ja tegevused, mida valitsus kavandab saavutada ja ellu viia ja mille finantseerimiseks on strateegias vahendid kavandatud.

1. *EESTI VÄLJAVIIMINE MAJANDUSSEISAKUST*

- Tööjõu efektiivne maksumäär on madalam kui 34,1% aastaks 2019 (2017. aastal 34,3%).
- Tootlikkus hõivatu kohta suhtena EL keskmisest kasvab 79%-ni 2019. aastaks (2016. aastal 71,8 %)

Valitsus näeb majanduskasvu peamise ühiskondliku heaolu kasvu allikana. Kiirem majanduskasv võimaldab rohkem panustada meie rahvaarvu, julgeoleku ja inimeste heaolu parandamisse. Kiirema majanduskasvu saavutamiseks vähendame tööjõumakse ja suuname avalikke vahendeid tegevusteks, mis aitavad kasvatada meie inimeste ja ettevõtete konkurentsivõimet läbi tootlikkuse kasvu.

Kavandatavad tegevused:

Uusi makse ei kehtestata:

- Majandusarengu väljavaated on positiivsed. Rahandusministeerium prognoosib 2019. aastal majanduskasvuks 3,2% ja järgnevatel aastatel 2,9-3% aastas. Keskmine palk jätkab kasvu, maksukoormus püsib lähiaastatel 34% juures - **valitsus maksumuudatusi ei planeeri.**

Teadus- ja arendustegevuse vahendite kasv ja tõhusam kasutamine sh:

- Valitsus on seadnud pikemaajaliseks eesmärgiks erasektori T&A kulude kasvu 2%- ni ja avaliku sektori T&A kulude kasvu 1%-ni SKP-st. Sealjuures on oluline, et riigi osaluse suurendamine toimub moel, mis loob ka erasektoris motivatsiooni T&A investeringutesse senisest rohkem panustada.
- Teaduse rahastamisel püütakse saavutada baasfinantseerimise ja konkurentsipõhiste uurimistoetuste tasakaal, mis tagaks teadlastele suurema stabiilsuse ja ka vabaduse valida uurimisteemasid vastavalt ühiskonna vajadustele. Selleks eraldatakse teaduse põhiinstrumentide rakendamiseks 2019. aastal täiendavalt 13,3 mln eurot (53,2 mln eurot 4 aasta peale).
- Senisest **enam pööratakse tähelepanu rakendusuringute toetamisele**, et teadus- ja arendustegevus panustaks senisest enam sotsiaalmajanduslike eesmärkide saavutamisse. Jätkatakse perioodil 2019-2022 **ülikoolide, teadusasutuste ja rakenduskõrgkoolide võrgu korrastamise ja konsolideerimisega.**

Tööjõu kättesaadavuse parandamine sh:

- Üheks suurimaks ettevõtete arengut piiravaks teguriks on tööjõu ja eriti spetsialistide puudus, mistõttu on äärmiselt oluline **välisspetsialistide kaasamine.**
- Analüüsitakse täiendavaid muudatusi välistööjõu sisserände soodustamiseks. IKT spetsialistide nappusele toob leevendust **IKT sektori arenguprogrammi elluviimine.**

Taristuinvesteeringud toetavad majanduskasvu sh:

- **Aastatel 2019-2022 suunatakse tehoiu investeeringuteks 822,5 mln eurot**, millest tähtsamad projektid on Kose-Mäo maanteelõigu 4-realiseks ehitamine, Tallinna ringtee välja ehitamine 2+2 realiseks lõigus Jüri-Väo, Aaspere-Haljala maanteelõigu 2+2-

realiseks ehitamine, 2+1 möödasõiduradade ehitamine Tallinn-Pärnu ja Tallinn-Tartu maantee lõikudes ning Sillamäe liiklussõlme ehitamine Tallinn-Narva maanteel liiklusohutuse tõstmiseks. Rukki kanali süvendamiseks on kavandatud 0,8 mln eurot.

- Ühistranspordi toetuseks on kavandatud kokku 394 mln eurot, sh maanteetranspordile kokku 168,8 mln eurot (sh maakondliku ühistranspordi tugevdamiseks 84 mln eurot), raudteetranspordile 121,8 mln eurot, veetranspordile 80,6 mln eurot ja õhustranspordile 22,7 mln eurot, mis võimaldab Kärkla ja Kuressaare liinile tuua 2 eraldi lennukit.
- Toetatakse **Tapa-Narva raudtee rekonstrueerimist** ja kiiruste tõstmist lõiguti 135 km/h kokku 10,8 mln euroga, sh EL poolne toetus on 10,4 mln eurot. Renoveeritakse Tallinn-Tartu raudtee ja tõstetakse kiirusi (135 km/h) mahus 10 mln eurot.
- **Jätkatakse Rail Balticu ning teiste strateegiliste taristute väljaehitamist.** 2018. aastal alustatakse raudteetrassi tehnilise projekteerimise ja maade omandamisega. 2019. aastal algab Pärnu ning Ülemiste reisiterminalide ehitus, mis on kavas lõpule viia 2020. aasta lõpuks. 2019. aastal alustatakse vanasadama ja kesklinna vahelise säästva ja integreeritud liikuvuskeskkonna arendustöödega. Alustatakse Narvat läbiva transiitreekonstrueerimisega mahus 8,9 mln eurot.
- **Aastani 2022 kavatseb valitsus investeerida 255 mln eurot oluliste taristuobjektide väljaehitamiseks** ning Eesti elukeskkonna arendamiseks.
- Jätkatakse **lairiba interneti juurdepääsuvõrkude passiivse taristu väljaehitamist mahus 10 mln eurot**, millega paraneb internetiühenduse kättesaadavus nendes piirkondades, kus seni lairibateenus ei ole lõppkasutajale kättesaadav olnud.

Erasektori investeeringute ja tootlikkuse kasvu toetamine sh:

- Investeeringud teadmismahukuse ja lisandväärtuse suurendamiseks erinevates valdkondades, et kiirendada tootlikkuse kasvu.
- Tuginedes piloodi tulemustele avatakse ettevõtetele toote- ja tehnoloogiaarendusprogrammi järgmine faas, eesmärgiga suurendada ettevõtete investeeringuid teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni ning seeläbi kasvatada ettevõtete müügitulu uutest toodetest ja teenustest (20 mln eurot).
- Senisest aktiivsemalt toetatakse IKT arenguprogrammi kaudu digipööret tööstus- ja ehitussektorites. Programmi kogueelarve aastatel 2018-2020 on 28 mln eurot.
- Suurinvestori toetusmeede (10 mln eurot 2019-2022) loob eeldused uute kõrget lisandväärtust loovate töökohtade loomiseks Eestis. Lisaks pakutakse suurinvestoritele soodsamaid võimalusi infrastruktuuri võrkudega liitumisel ning välja töötamisel on tingimused suurtarbijatele energia- ja gaasihinna soodustuste pakkumiseks.
- Eesmärgiga edendada institutsionaalset eksporti, on Eesti aktiivne liige Euroopa Kosmoseagentuuris. Ettevõtted ja teadusasutused osalevad ESA kõrgtehnoloogiliste lahenduste hangetel ning teistes tegevustes ja rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (2,6 mln eurot aastas). Algavad sisulised ettevalmistused (hindamisraporti koostamine, meeskonna koolitused, teavitamine, lähetused) Eesti liitumiseks CERNi ehk Euroopa Tuumauuringute Keskusega (5,7 mln eurot). Tegevuste tulemusena suurenevad ettevõtete investeeringud teadus- ja arendustegevusele.
- Otsustavalt soovitakse parandada laevandusettevõtete maksukeskkonda ning luua tingimused kaubalaevade Eesti lipu alla toomiseks.
- Lisaks soovitakse soodustada konkurentsi pensionifondide turul ja pensionifondide investeeringuid Eestisse.

Energiatõhususe ja energiajulgeoleku kasvu toetamine sh:

- **Panustatakse taastuvenergia arendamisse ning energiasäästumeetmetesse**, muuhulgas jätkatakse elamute rekonstrueerimise ning tänavavalgustuse ja

soojamajanduse valdkonna toetamist energiatõhususe eesmärgil. Jätkatakse kohalike omavalitsuste elamufondi investeeringute toetamist mahus 47,5 mln eurot.

- Energiajulgeoleku kindlustamiseks jätkab valitsus ettevalmistusi Eesti elektrivõrgu sünkroniseerimiseks Euroopa sagedusalasse 2025. aastaks.
- Ressursitootlikkuse suurendamiseks **toetatakse ressursiauditite läbiviimist ja ressursitõhusate lahenduste investeeringuid** 81 mln euro ulatuses.

Jätkuvad investeeringud põllumajandus- ja kalandussektoritesse sh:

- Aastatel 2018-2020 **investeeritakse Eesti kalandussektorisse 72 mln eurot ning põllumajandussektori ja maaelu arenguks kokku 482 mln eurot**. Sealhulgas suunatakse 15 mln eurot põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise investeeringutoetusena suurprojektile, mille abil rajatakse Eestisse uus põllumajandustootjate ühistute valitseva mõju all olev piimatööstus.
- Parandamaks Eesti põllumajandustootjate konkurentsivõimet võrreldes teiste Euroopa Liidu tootjatega, **tõstetakse põllumajandusvaldkonna rahastust üleminekutoetuse maksimaalse määra ulatuses** (2017.a 19,9 mln eurot, 2018.a 18,4 mln eurot ja 2019.a 16,9 mln eurot).
- Mahemajandussektori muutmiseks arvestatavaks majandus- ja ekspordiharuks ning Eesti puhtast keskkonnast tuleneva konkurentsieelise ärakasutamiseks **alustatakse mahemajanduse tervikprogrammi elluviimisega**, mis muudab mahemajandusega seonduva asjaajamise lihtsamaks, koordineeritumaks ning aitab kaasa mahetoodete ja –teenuste ekspordile.
- Investeeritakse labori- ja katsekeskuste seadmetesse, mis tagavad laboratoorsete uuringute nõuetele vastavuse ja seeläbi tõhusama järelevalve toiduohutuse osas. Laiendatakse toiduohutuse seiret ja järelevalvet, täiendav rahastus 0,4 mln eurot aastas.
- Käivitatakse mesilaspere toetusmeede (0,5 mln eurot aastas), millega aidatakse kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele ja põllumajanduskultuuride saagikusele.

Ettevõtete bürokaatlike nõuete halduskoormuse vähendamine sh:

- Eesmärk on viia ellu ettevõtete tehtud **bürokraatia vähendamise** ettepanekud, töötada välja ja rakendada ettevõtetele riigiga suhtlemisel ja regulatsioonide nõuetest tuleneva halduskoormuse ning avaliku sektori sisese bürokraatia pideva vähendamise mehhanism.
- Statistikaamet vaatab üle kogutava statistika vajaduse ning otsib võimalusi statistikaga seotud kohustuste vähendamiseks ning andmete riskisutuseks Maksu- ja Tolliameti ning Eesti Panga registritega.
- Loodud on **bürokraatiavaba ettevõtlusvorm väikeettevõtjatele** – ettevõtluskonto teenuste ja kauba müügiks füüsilistele isikutele või kauba müügiks juriidilistele isikutele kuni 25 000 euro ulatuses aastas, mis lihtsustab väikeettevõtjate maksustamist ja aruandlust.

2. EESTI RAHVAARVU SUURENDAMINE

- Summaarse sündimuskordaja suurenemine 2019. aastaks 1,67-ni (2016. aasta näitaja oli 1,60).
- Rahvaarv püsib vähemalt 2016. aasta 1. jaanuari tasemel ehk 1 315 944 inimest (2018. aasta 1. jaanuari seisuga oli rahvaarv 1 318 705 inimest).

Rahvaarvu suurendamiseks on oluline pöörata tähelepanu lastele ja peredele suunatud teenuste ja toetuste arendamisele ning toetada töö- ja pereelu ühildamist.

Kavandatavad tegevused:

- **Ellu viiakse vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi muudatused** - alates 1. septembrist 2019. aastal muutub vanemahüvitise arvutamise aluseks olev periood. 1. juulist 2020. aastal hakkab kehtima 30-päevane isapuhkus ja isa täiendav vanemahüvitis ning vanematel on võimalus vanemahüvitise saamist kalendrikuu kaupa peatada ja taasalustada kolme aasta jooksul. Vanemapuhkuste ja -hüvitiste II eelnõu raames on kavas aastal 2022 rakendada järgmised muudatused: senise rasedus- ja sünnituspuhkuse ja sünnitushüvitise asemele luuakse emapuhkus ja ema vanemahüvitis, vanematel tekib võimalus saada vanemahüvitist kalendripäeva kaupa ning olla 60 päeva ulatuses tasustatud puhkusel samaaegselt. Samuti muudetakse lapsepuhkuse ja lapsendamispuhkuse tingimusi.
- **Tagatakse motiveeritud õpetajate olemasolu ning noorte õpetajate juurdekasv.** Selleks eraldatakse õpetajate palgafondi veel täiendavalt 9,7 mln eurot aastas.
- Õppe- ja karjäärinõustamine, valikuaasta kutseõppes ning riskinoortele ja nende peredele pakutavad teenused (sh vanemlusprogrammid) aitavad **vähendada koolist väljalangevust ning madala haridustasemega noorte arvu.** Süsteemselt tegeletakse mitteaktiivsete noortega, et pakkuda neile sobivat rakendust haridussüsteemis või tööturul.
- Alates 2019. aastast suurendatakse **mitmedimensioonilise pereteraapia (MDFT)** kättesaadavust, tagamaks, et keeruliste ja mitmekülgsete probleemidega lapsed saavad tõenduspõhist abi, mis aitab ennetada nende probleemide süvenemist ja edasiste õigusrikkumiste toimepanemist.
- Arstiabi parema kättesaadavuse ja tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks **laiendatakse järk-järgult haigekassa tulubaasi.** Tervishoiu rahastamise killustatuse vähendamiseks viiakse riigieelarve tervisekulud üle haigekassa eelarvesse. Lisaraha annab võimaluse lühendada ravijärjekordi, parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust, ravi järjepidevust ja kvaliteeti.
- **Tähelepanu pööratakse ennetustegevustele,** mis aitavad parandada tervisekäitumist, vähendada riskikäitumist, vigastusi ja vigastussurmasid.

3. JULGEOLEKU TUGEVDAMINE

- Sõjalise kaitse kuludeks eraldatakse vähemalt 2% SKPst, millele lisanduvad täiendavad Eesti kui vastuvõtja riigi kulud ja riigikaitseinvesteeringute programmi kulu. Selle RESiga otsustati riigikaitseinvesteeringute programmi pikendada aastatele 2021 ja 2022. Sõjalise kaitse valdkonnas jätkatakse täielikult mehitatud ja varustatud üksuste loomist vastavalt Riigikaitse arengukavale. Tugevdatakse välisteenistust julgeoleku, küber- ja digivõimekuse suunal.

Kavandatavad tegevused:

- Iseseisva sõjalise kaitsevõime **arendamisel tõstetakse järgmistel aastatel ajateenistuse läbinud isikute osakaalu** ning suurendatakse tegevteenistujate arvu.
- Soetatakse **varustust ja varusid**, investeeritakse märkimisväärselt suurekaliibrilise **lahingumoon**a varumisse. Uuendatakse tehnikat ning tegeletakse väljaõppevõimaluste parandamisega. Investeeritakse juhtimis- ja sidevõime täiustamisse. Jätkatakse jalaväe lahingumasinade kasutuselevõttu ning alustatakse **liikursuurtükkide programmiga.**
- **NATO kaasrahastamisel** arendatakse vägede vastuvõtmise ning väljaõppega seotud taristu.
- Jätkub 2017. aasta kevadest Eestis viibiva NATO eFP **pataljoni lahingugrupi integreerimine. Liitlaste siinviibimist toetav taristu on 2022. aastaks põhiosas valminud.**

- Jätkatakse liitlaste ja partneritega osalemist rahvusvahelistes julgeolekut ning rahu tagavates **operatsioonides**.
- Aastaks 2022 suureneb kaitseväge struktuur, muuhulgas luuakse **kübertähejuhatuse** ning **täiendavad kompaniid sõjalise maakaitse tugevdamiseks**.
- **Suureneb riigi ja ühiskonna vastupanuvõime kriisideks**. Fookuses on elanikkonnakaitse valdkonna arendamiseks vajalikud tegevused, millega luuakse paremad võimalused elanike kaitsmiseks erinevate kriiside korral ning parandatakse elanike teadlikkust ning oskusi kriisisituatsioonides käitumiseks.
- Siseturvalisuse valdkonnas tõusevad märkimisväärselt palgad – ligi 23 mln eurot aastas. Lisaks täiendav palgatõus valdkonna IKT töötajatele.
- Lisaks kasvavad kulud **eesti keele välismaalastele õppemahu** suurendamiseks ning **e-residentsuse programmi** edasiarendamiseks.

4. ÜHISKONDLIKU HEAOLU JA SIDUSUSE SUURENDAMINE

- Suhtelise vaesuse määra vähendamine 15,5%-ni (2016. aastal elas suhtelises vaesuses 21,1% Eesti elanikkonnast).
- Suurendada aastaks 2019 tugeva riigiidentiteediga isikute osakaalu teistest rahvustest isikute hulgas 38%-ni ning keskmise riigiidentiteediga isikute osakaalu 51%-ni (2017. aasta lõimumismonitooringu andmetel on teisest rahvusest tugeva riigiidentiteedi kandjaid 39% ning keskmise riigiidentiteedi kandjad 47%).

Ühiskondliku heaolu ja sidususe suurendamiseks on oluline **toetada inimeste iseseisvat toimetulekut ning vähendada sissetulekute ebavõrdsust**.

Kavandatavad tegevused:

- Inimeste võimalikult iseseisva toimetuleku, hooldajate tööelus osalemise ning pikaajalist hooldust vajava liikmekaariga leibkondade toimetuleku toetamiseks ning omaste koormuste leevendamiseks **kavandatakse muudatusi pikaajalise hoolduse korralduses**.
- 2019. aastal toetab Sotsiaalministeerium tulenevalt VV poolt kinnitatud "Hoolduskoormuse vähendamise esmaste abinõude rahastustepanekud aastateks 2018-2021" 1,5 mln euroga innovaatilise eakate kodu rajamist. Luuakse teenuskohad keerulisema hooldusvajadusega eakatele, kes tulenevalt spetsiifilisest hooldusvajadusest on täna pereliikmete hooldada. Loodavas kodus on maksimaalselt 50 teenuskohta.
- Töövõimereformi teise etapi raames **võetakse suund sellele, et tööandjad hindaksid töökeskkonna riske ja toetaksid töötaja tervise edendamist ning toimuks kohandamine uute töötegemise viiside ja töökeskkonna ohtudega**.
- Ühiskonna sidususe suurendamisele aitab kaasa **eesti keelest erineva emakeelega inimestele riigi poolt vajaliku ja kvaliteetse keeleõppe pakkumine**. Selleks avatakse Narvas ja Tallinnas eesti keele majad, mille ülesandeks on korraldada tasuta eesti keele kursusi, töötada välja õppe- ja metoodilisi materjale jm.
- **Läbi viidi haldusreform**, mille eesmärk oli inimestele paremate avalike teenuste pakkumine. Sellele aidatakse kaasa ka ühinevaid omavalitsusi rahaliselt toetades. Täiendavalt pakutakse omavalitsustele tuge ühinemise korraldamisel ning teenuste arendamisel ühinenud omavalitsustes. Üle vaadatakse kohalike omavalitsuste ülesanded ja rahastamine.

Käivitatakse Ida-Viru ja Kagu-Eesti programmid, kogumahu vastavalt 19,8 mln eurot ja 3,2 mln eurot aastani 2022.

2. TULEMUSVALDKONDADE EESMÄRGID

Peatükis esitatakse ülevaade olukorrast tulemusvaldkondades. Tulemusvaldkonnad kokku katavad kogu riigi tegevuse ja riigi eelarvestrateegias kajastatud rahalised vahendid. Tulemusvaldkondades kajastatakse Vabariigi Valitsuse üldeesmärgid ja nende saavutamist kirjeldavad mõõdikud ning nende sihttasemed. Antakse ülevaade olulisematest tegevustest, mis aitavad kaasa püstitatud eesmärkide saavutamisele.

Tulemusvaldkondade olukorra ülevaade kajastab ainult üldisemaid trende tulemusvaldkondades ning keskeid näitajaid. Detailsema ülevaate tulemusvaldkondade seisust leiab vastavatest valdkondlikest arengukavadest ning ministriumite valitsemisalade arengukavadest. Detailsema ülevaate viimastest saavutustest tulemusvaldkondades annavad ministriumite majandusaasta aruannete tegevusaruanded ja riigi majandusaasta aruande koosseisus olev ülevaade tegevuskavade täitmise aruannetest. Detailsema ülevaate kavandatavatest tegevustest annab Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm.

2.1. Välis- ja julgeolekupoliitika ning riigikaitse

2.1.1. Välis- ja Euroopa Liidu poliitika

Eesmärk ja mõõdikud

Eesti riigi iseseisvuse kestmise tagamine, Eesti riiklike huvide mõjus esindamine, kaitsmine ja edendamine rahvusvahelisel areenil. See väljendub Eesti tuntuse ja kaasatuse suurendamises maailmas, riigi julgeoleku ja kodanike kaitse tagamises, meie ettevõtjatele paremate võimaluste loomises globaalses konkurentsisis ning demokraatia, inimõiguste, õigusriigi põhimõtete ja majandusvabaduste edendamises.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Välis teenistuse tugevdamine, sh julgeoleku ja välismajanduse suunal. Kahe diplomaadi saatmine NATO energiajulgeoleku oivakeskusesse Vilniuses ja Euroopa hübriidohtude vastasesse oivakeskusesse Helsingis, lisadiplomaadi saatmine Washingtoni saatkonda.
- NATO otsustusprotsessist osavõtt ning otsuste kujundamine Eestile olulisemates küsimustes, Brüsseli tippkohtumise ettevalmistus (seisukohtade tutvustamine tippkohtumise eel NATO pealinnades erinevatel tasanditel), Varssavi ja Brüsseli tippkohtumiste otsuste ellu viimine. Süvendati koostööd peamiste partnerite ja liitlastega, jätkus tegevus ISILi-vastases koalitsioonis, tegevused ÜRO ja NATO missioonidel osalemiseks ja Eesti eksperdi saatmiseks NATO lõunakeskusesse Napolis (Hub for the South).
- EL välis- ja julgeolekupoliitika ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika tugevdamine, EL operatiivse tegutsemisvõime veenev ja võimeline tagamine, EL rahvusvahelises kriisiohjes ja operatsioonidel osalemine ning kriisiohjevõime arendamine.
- EuroDig konverentsi korraldamine Tallinnas 2017. aastal 0,2 mln eurot.
- Jätkub üleatlandiliste kahepoolsete suhete arendamine ja julgeolekukoostöö USA ja Kanadaga, EL ja NATO suhete tugevdamine.
- Eesti seisukohtade ja huvide esindamine Ühendkuningriigi EList väljaastumise protsessis ja üleminekul uuele suhtele.
- EL otsustusprotsessides ja aruteludes osalemine ning otsuste kujundamine Eesti huvidest lähtudes. EL ühtsuse hoidmine ja EL tuleviku kujundamine.
- EL põhiväärtustel ja rangel tingimuslikkusel tugineva laienemispoliitika ellu viimine.

- Eesti seisukohtade ja huvide esindamine ja kaitsmine EL järgmise mitmeaastase finantsraamistiku (MFF 2020+) aruteludes.
- EL naabruspoliitika, sh Idapartnerluse arendamine (EL ühistekstide koostamisel osalemine, Idapartnerluse platvormide kohtumistel osalemine, poliitika kujundamine, ürituste korraldamine koostöös Idapartnerluskeskusega jm).
- Suhete arendamine naaberriikide ja regioonidega.
- EL Läänemere Strateegia eesistumine 2017 II pa kuni 2018 I pa 0,1 mln eurot ja aastafoorumi korraldamine 2018. aastal Tallinnas 0,4 mln eurot Läänemere piirkonna riikide ja regioonide koostöö tihendamiseks ning Läänemere Strateegia edendamiseks.
- Rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele (NATO, EL, OSCE ja ÜRO tsiviilmissioonid) panustamine, missiooni-eelne ettevalmistus, väljaõpe jm.
- Ettevõtjate toetamine (ärivisiividid, infotunnid, kontaktide loomine jm) rahvusvahelistes tegevustes, investorite ja investeringute Eestisse tuleku soodustamine.
- Konsulaarteenuste ja -abi osutamine, kriisi- ja õnnetuspiirkondades hättasattunud Eesti inimeste huvide kaitsmine.
- Aukonsulite konverentsi korraldamine ja Müncheni julgeolekukonverentsi kübertippkohtumine Tallinnas 2018. aastal 0,2 mln eurot.
- Eesti inimõiguste ja demokraatia alase kuvandi tugevdamine demokraatlike põhiväärtuste edendamiseks loodud rahvusvahelistes organisatsioonides ja koostööformaatides osalemise kaudu.
- Toetuse kogumine Eesti kandidatuuridele ÜRO julgeolekunõukogu ajutiseks liikmeks 2020-2021 jt organisatsioonides ja allorganisatsioonides; valmistumine julgeolekunõukogu liikmesuseks (personal, taristu, sisu).
- Eesti Vabariik 100 läbiviimisele kaasa aitamine kommunikatsiooni ja kultuuridiplomaatiaalaste tegevuste kaudu. Välisministeerium 100 tähistamine avaliku diplomaatia alaste tegevustega.
- Arengukoostöö ja humanitaarabi poliitika kujundamine ja tegevused. Kokku kasutati 2017. aastal 11,5 mln eurot, jooksvalt oli käigus 160-170 projekti (peamised sihtriigid: Gruusia, Moldova, Ukraina, Valgevene, Afganistan). Humanitaarabiks eraldati 3,4 mln eurot, mis suunati peamiselt Ukraina ja Süüria humanitaarkriisi leevendamiseks (sh sõjapõgenike toetamiseks Süüria naaberriikides Jordaania, Liibanonis ja Türgis). Jätkuvalt toetati Gaza sektori elanike humanitaarolukorra leevendamist, humanitaarinnovatsiooni algatusi, loodukatastroofide tagajärgedega toimetulekut Bangladeshis, Indias, Nepalis, Sierra Leones ja Kariibimere saartel. 2018. aasta eelarve on samas suurusjärgus ning tegevused jätkuvad.
- Välispoliitika arengukava 2030 koostamine.

Indikaator	Algtase	Sihttase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Eesti ja asukohariigi ettevõtete ettevõtlus- ja majandusalaste päringute vastamise ja menetlemise võime / päringut aastas. Allikas: Välisministeerium	1 825 (2016)	Hoida päringutele vastamise võimet vastavalt nende arvukusele	2 030	Hoida päringutele vastamise võimet vastavalt nende arvukusele				

Indikaator	Algtase	Sihttase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele lähetatud ekspertide arv. Allikas: Välisministeerium	18 (2016)	Vastavalt tsiviilmissioonide tegevuskavale ja eelarvele	16	Vastavalt tsiviilmissioonide tegevuskavale ja eelarvele				
Eesti esindatus välisriikides. Allikas: Välisministeerium	35 saatkonda, 7 alalist esindust, 2 pea-konsulaati, 1 talitus, 200 aukonsulit (2016)	Eesti vajadustele ja võimalustele vastav jätkusuutlik diplomaatiline esindatuse tase	34 saatkonda 7 alalist esindust 2 pea-konsulaati, 1 talitus, 201 aukonsulit	Eesti välisestuse suurendamine ja tugevdamine vastavalt vajadustele ja võimalustele. Esinduste avamine Araabia Ühendemiraatides ja USA läänerannikul, esinduse taasavamine Budapestis				
Konsulaarteenuste ja -abi osutamise valmidus. Allikas: Välisministeerium	126 062 viisa-taotlust; 89 685 konsulaar-toimingut (2016)	Valmidus pakkuda konsulaar-teenuseid vastavalt klientide arvukusele ning asukohale	144 578 viisa-taotlust 91 702 konsulaar-toimingut	Valmidus pakkuda konsulaar-teenuseid vastavalt klientide arvukusele ning asukohale				
Eesti arengukoostööle ja humanitaarabile eraldatava eelarve osakaal rahvamajanduse kogutulust (RKPst), %. Allikas: Välisministeerium	0,15 (2015)	Hoida vähemalt 2015. a. tegelikku taset	Hinnanguliselt 0,17	0,17. Lisaks: tulenevalt EL Ministrite Nõukogu 25.05.2005 ja 26.05.2015 otsustest on Eesti võtnud eesmärgiks saavutada 0,33% tase aastaks 2030				

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Välisestuse tugevdamine, sh julgeoleku ja välismajanduse suunal, küber- ja digivõimekuse loomine, tulemusjuhtimise rakendamine, esinduste avamine Araabia Ühendemiraatides ja USA läänerannikul, esinduse taasavamine Budapestis, 14 mln eurot aastatel 2019-2022.
- Aktiivne tegevus NATO kollektiivkaitse jätkumise ning heidutuse ja kaitsevõime tugevdamise nimel, NATO Brüsseli tippkohtumise otsuste elluviimine.
- EL välis- ja julgeolekupoliitika ning ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika tugevdamine, Eesti ja EL kriisihjevõime arendamine.
- Üleatlandiliste suhete arendamine ja julgeolekukoostöö, sh küberjulgeolekukoostöö USAg, EL ja USA suhte tugevdamine.
- Lähedaste liitlussuhete hoidmine kõigi NATO ja EL liikmesriikidega (töötatakse välja poliitika, kohtutakse partneritega, kooskõlastatakse poliitikaid liitlaste ja EL riikidega, otsitakse ühiseid lahendusi jne).

- Eesti seisukohtade ja huvide esindamine Ühendkuningriigi EList väljaastumise protsessis ja üleminekul uuele suhtele.
- EL otsustusprotsessides ja aruteludes osalemine ning otsuste kujundamine Eesti huvidest lähtudes. EL ühtuse hoidmine ja EL tuleviku kujundamine.
- EL põhiväärtustel ja rangel tingimuslikkusel tugineva laienemispoliitika ellu viimine (EL poliitika kujundamine, laienemise teema käsitlemine ELis ja kahepoolsetel kohtumistel. Visiidid kandidaatriikidesse ja Eesti reformikogemuse jagamine kandidaat- ja võimalike kandidaatriikidega).
- Eesti seisukohtade ja huvide esindamine ja kaitsmine EL järgmise mitmeaastase finantsraamistiku (MFF 2020+) aruteludes.
- Poliitilise ja praktilise koostöö tihendamine ELi ja/või NATOsse kuuluvate Läänemere äärsete riikidega. Põhja- ja Baltimaade (NB8) ning Balti riikide koostöö koordineerimine eesistujana 2020.a.
- EL naabruspoliitika, sh Idapartnerluse arendamine (EL ühistekstide koostamisel osalemine, Idapartnerluse platvormide kohtumistel osalemine, poliitika kujundamine, ürituste korraldamine koostöös Idapartnerluskeskusega jm).
- Ettevõtjate toetamine (ärivisiidid, kontaktide loomine, info jagamine, nõustamine jm) rahvusvahelises tegevuses, investorite ja investeringute Eestisse tuleku soodustamine.
- Konsulaarteenuste ja konsulaarabi osutamine, sh abi kriisi- ja õnnetuspiirkondades.
- Eesti positiivse kuvandi kinnistamine välismeedias.
- Toetuse kogumine Eesti kandidatuurile ÜRO julgeolekunõukogu mittealaliseks liikmeks 2020-2021 jt organisatsioonides ja allorganisatsioonides: Eesti kandidatuuri tutvustamine, Eestit tutvustavate ürituste korraldamine, esinduste rakendamine kampaaniategevusteks jms. Valimised toimuvad 2019. aasta juunis. Planeerida tuleb liikmesuse rahastamine 2020-2022.
- Arengukoostöö projektide elluviimine ja humanitaarabi osutamine, uue sisuliste tegevuste kava koostamine.
- Välispoliitika arengukava 2030 koostamine veebruariks 2019.

2.1.2. Julgeolek ja riigikaitse

Eesmärk ja mõõdikud:

Julgeolek ja riigikaitse väljendub heidutuse kasvus sõjalise agressori vastu, iseseisva sõjalise kaitsevõime kiires väljaarendamises, võimes seista rünnaku vastu kogu ühiskonna tegevusega, võimes kiirelt lahendada hübriidkonflikte ja Eesti ühiskonna sidususe suurendamises ning valmisolekus seista vastu infosõjale.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Valitsemisala keskseks ülesandeks on lahinguvõimeliste üksuste loomine ja alalhoidmine.
- Eesti oli 2017. aastal üks neljast NATO riigist, mille kaitsekulud olid vähemalt 2% SKP-st. 2017. aasta kaitsekulu koos valitsuse poolt liitlaste kohaloluks eraldatud lisavahenditega oli 479,2 mln. Kaitsekulude tasemeks, koos liitlaste jaoks eraldatud lisavahenditega kujunes 2017. aastal 2,08%. 2017. aastal lepitati kokku, et kaitsekuludele lisanduvad lisaks NATO liitlasüksuste vastuvõtu kuludele ka aastatel 2018-2020 kaitseinvesteeringute programmi 60

mln eurot laskemoona hangeteks. 2018. aasta kevadprognoosi kohaselt kujuneb 2018. aasta kaitsekulude osakaaluks 2,12% SKPst (ca 524 mln).

- 2016. aasta juulis otsustati Varssavi tippkohtumisel paigutada Eestisse, Lätisse, Leetu ja Poola NATO pataljonide lahingugrupid. Aprillis 2017. aastal saabus Eestisse raamriigi Ühendkuningriigi juhitud NATO pataljoni lahingugrupp, kelle võõrustamiseks ehitati Tapale kolm kasarmut, kaasaegne toitlustuskompleks ja teenindushooned tehnikale. Jätkub lahingugrupi integreerimine ja koostegevusõpe Eesti üksustega. Ämari lennubaasis toimub 24/7 põhimõttel õhuturve ning lennubaas suudab 365 päeva aastas võtta vastu ja käidelda liitlaste õhuvahendeid. Tallinnas asub NATO staabielement.
- 2017. aastal jätkusid suuremahulised taristuinvesteeringud. Kokku ulatusid investeeringud iseseisva kaitsevõime arendamise ning liitlaste vastuvõtmisega seotud taristusse 70 mln euron. Olulisemad valminud objektid 2017. aastal olid kasarmud ning soomusmasinate hooldus- ja õppehallid Tapal. 2018. aastal jätkub Scoutspataljoni mehhaniseerimist toetava taristu ehitus. Samuti paranevad märkimisväärselt harjutusvõimalused keskpölgoonil ja Nursipalus.
- 2017. ja 2018. aasta kaitsetstarbeliste hangete prioriteet on lahingumoon hanked, mille suuruseks on vastavalt 41 mln ja 65 mln eurot. Peamiselt suunatakse investeeringuid suurekaliibrilise lahingumoon hanketeks (120mm, 155mm). Jätkuvad jalaväe lahingumasinade maksed. Samuti sõlmitakse lepingud automaatide ning liikursuurtükkide hanketeks.
- Esimest korda pärast iseseisvuse taastamist viis VV läbi pataljoni tasemel lisaõppekogunemise „Okas“. Lühikese etteteatamisega lisaõppekogunemised on planeeritud toimuma ka 2018. aastal ja edaspidi. 2018. aastal toimub järjekordne õppus SIIL, mille fookuses on sel korral sõjaline maakaitse.
- Sõjaliste üksuste mehitamiseks on vajalik üksusepõhiselt hästi välja õpetatud ja vajadusel kiiresti reageerivate reservväelaste ja tegevväelaste olemasolu. Perioodil 2016-2018 asus või asub ajateenistuse üle 3300 noore. Jätkus tegevväelaste arvu kasv – 2017. aasta lõpuks oli tegevteenistuses 3287 isikut, see oli 35 enam kui 2016. aastal (3252). Tegevteenistujate arvu suurendamine on valitsemisala üks 2018. aasta prioriteete.
- Sõjalise riigikaitse oluliseks alustalaks on rahva kaitsetahe. Vastavalt avaliku arvamuse uuringule usub 54% vastanutest, et Eestit on võimalik kindlasti või tõenäoliselt kaitsta. Võrreldes aasta varasemaga on usk Eesti kaitstavusse suurenenud, eelmisel perioodil uskus seda 50% vastanutest. 66% eestlastest on valmis Eesti kaitstes ka ise osalema (2016. aastal oli see näitaja 63%).

Indikaator	Algtase 2016	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Sõjalise kaitse kulude tase SKPst, millele lisanduvad täiendavad Eesti kui vastuvõtja riigi kulud ja täiendava riigikaitse-	2,13% ³	2,17% ⁴	2,08%	≥2%	≥2%	≥2%	≥2%	≥2%

³ Tegelik SKP alusel kujunenud kaitsekulude osakaal

⁴ 2017. aasta riigieelarve planeerimisel (NATO meetodika alusel)

Indikaator	Algtase 2016	Siht- tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
investeeringute programmi kulu., %. Allikas: Kaitseministeerium								
Elanike usk kaitstavusse (elanike hinnang Eesti kaitsevõimele võõrriigi relvastatud kallaletungi korral, % – vastajad, kes vastasid „jah, kindlasti (oleks võimalik Eestit kaitsta)“ ning „tõenäoliselt jah“) Allikas: Kaitseministeerium, uuring „Avalik arvamus ja riigikaitse“	48%	≥51%	54%	≥51%	≥51%	≥51%	≥51%	≥51%
Tegeväelaste arv aasta lõpul vähemalt Allikas: Kaitseministeerium	3252	3370	3287	3410	3460	3510	3560	3610
Ajateenistusse võetud noorte arv aastas Allikas: Kaitseministeerium	3305	3230	3430	≥3200	≥3200	≥3500	≥3500	≥4000
Liitlaste kohaolek Eestis vastab kokkulepitud sihttasemele Allikas: Kaitseministeerium	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH	JAH

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Perioodil 2019-2022 vahetatakse välja kogu struktuuri käsitulirelvad ja kuulipildujad, soetatakse öövaatlusseadmeid ning kuuli- ja killuveste. Viiakse lõpule jalaväe lahingumasinade CV90 programm ning hangitakse esiemised liikursuurtükid. 2. jalaväebrigaadile ja sõjalise maakaitse üksustele soetatakse transpordivahendeid ning varustatakse kuus täiendavalt loodud maakaitsekompaniid. Lisaks hangitakse lasermatkeseadmeid, arendatakse mereolukorrateadlikkust ning viikase lõpule miinilaevade moderniseerimine. Vahendid on planeeritud brigaadide tagala- ja pioneerivõime arendamiseks, liitlastega koostöövõimelise juhtimis- ja sidevõime loomiseks, 2. jalaväebrigaadi õhutõrjevõime täiustamiseks ning NATO nõuetele vastava merelise sidevõime loomiseks. Vahetatakse välja brigaadide tankitõrjekompaniide tankitõrjesüsteemid. Jätkuvalt on fookuses suurekaliibrilise laskemoona hanked varude täiendamiseks. Kaitseotstarbelise varustuse hanked on aastatel 2019-2022 kokku üle 950 mln euro.
- Riigikaitseinvesteeringute programm panustab täiendavalt suurekaliibrilise laskemoona hangetesse ning on sisustatud ja rahastatud aastani 2022. Koos riigikaitseinvesteeringute programmiga soetatakse perioodil 2018-2022 laskemoona ca 330 mln euro ulatuses. Sellele lisandub veel USA kaitsealase abi raames laekuv moon.

- 2022. aastaks rajatakse Kaitseväe Lahingukooli ja Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste katastroofimeditsiini keskuse ühendkompleks, Tapa linnakusse kerkib tegevväelaste kasarm, rajatakse täiendavad laskemoonalaod, samuti rajatakse Tallinnasse kaasaegsed tingimused sõjaväepolitsei ja NATO Küberkaitsekoostöö Keskuse tegutsemiseks ning jätkub Kaitseväe harjutusväljade arendamine. Taristu arendamisse kaasatakse ka NATOst laekuvad vahendid. Ehitatakse välja õhuoperatsioonide juhtimiskeskus.
- Riigikaitse arengukava 2017-2026 eesmärkide saavutamiseks on iga-aastaselt vajalik teenistusse võtta keskmiselt täiendavad 50 tegevväelast. Tegevväelaste arvu kasvatamiseks suurendatakse nii värbamismahte kui ka parandatakse tegevväelaste palgapositsiooni. Tegevväelaste palgafondi tõusuks on planeeritud vahendid, mis juba aastal 2019 võimaldavad tegevväelaste keskmise palga viia üle 30% Eesti keskmise. Lisaks planeeritakse personali kasvu seoses Küberväejuhatuse loomisega.
- Alates aastast 2020 kutsutakse ajateenistusse 3500 isikut ning 2022. aastast iga-aastaselt 4000 isikut.
- Jätkuvalt pööratakse tähelepanu luure ja eelhoiatuse valdkondadele – suures mahus investeeritakse nii Kaitseväe luure kui ka Välisluureameti võimetesse.
- Kasvab Kaitseliidu tegevuse rahastamine, vahendid nähakse ette Kaitseliidu tegevuse mahu kasvust tuleneva lisapersonali värbamiseks ning suurendatakse Kaitseliidu taristu rahastamist. Jätkub isamaalise hariduse programmi elluviimine.
- Edendatakse teadus- ja arendustegevust Eesti kaitsetööstussektori toetamiseks ja riigikaitseõpetuse toetamiseks.

Täiendavat infot Kaitseministeeriumi arengukava kohta leiab siit:

<http://www.kmin.ee/et/eesmargid-tegevused/alusdokumendid-ja-oigusaktid>.

2.2. Majanduspoliitika, riiklikud investeeringud ja maksundus

2.2.1. Riigi rahandus

Eesmärk ja mõõdikud:

Riigi rahandus on kestlik ja majandustsüklit tasakaalustav.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Viidi ellu tulumaksureform, mille tulemusena paraneb madalapalgaliste toimetulek. Muudatuse tulemusena on alates 2018. aastast kuni 1200-eurose sissetuleku saajal maksuvaba tulu 500 eurot kuus.
- Valitsuse otsusega jäi ära majutusasutuste käibemaksu hinnatõus 2017. aastal ning diislikütuse aktsiisi tõus 2018. aastal. Majutusasutuste käibemaksumäär säilitati 9% tasemel soodustamaks turismisektori konkurentsivõimet.
- Loodud on bürokraatiavaba ettevõtlusvormina ettevõtluskonto, mis lihtsustab väikeettevõtluse maksustamise ja aruandluse reegleid.
- Vähenesid ettevõtte tulumaksu regulaarselt makstavatelt dividendidelt 14%-le, et soodustada kasumi jaotamist ettevõtetest ja seeläbi aktiveerida majandust.
- Alanesid suurtarbijate energiakulud elektriaktsiisi vähendamise kaudu.
- Töösuhete kaasajastamiseks on loodud võimalused teatud tingimustel teha tööandjatel maksuvabalt kulutusi töötajate transpordiks ja majutuseks.

- Muutusi osalusoptioonide maksustamise reeglid, mis võimaldab ettevõtjatel nüüdsest paindlikumalt kasutada optioone töötajate motiveerimiseks ning ettevõttega sidumiseks.
- Riigieelarve läbipaistvuse suurendamiseks läheb valitsus aastaks 2020 järkjärguliselt üle tegevuspõhisele eelarvele. Esimese valitsemisajal on 2016. aasta riigieelarves Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala eelarve välja toodud tegevuspõhiselt ehk üles ehitatud lähtuvalt valitsuse eesmärkidest hariduse, teaduse ja keele valdkonnas koos tegevuste maksumustega. Sotsiaalministeeriumi valitsemisala eelarve on planeeritud tegevuspõhiselt alates 2018. aastast.
- Suurendamiseks avalike ressursside kasutamise tõhusust ja mõjusust ning toetamiseks valitsuse prioriteetide elluviimist on väljatöötatud tõhustamiskava (*spending review*) kontseptsioon. Tõhustamiskava koostamise ja rakendamise eesmärk on üle vaadata konkreetse riigieelarve kulutused ning teha eelarve koostamise protsessis valitsusele ettepanekud kulude vähendamiseks või valdkonna tõhusamaks korraldamiseks (sh avalike teenuste tõhusamaks pakkumiseks). Ministrite koostöös algatati ettevõtluse ja innovatsiooni valdkonna tõhustamiskava.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon, % SKPst Allikas: Rahandusministeerium	0,3 (2016)	0,2		-0,25	-0,3	0,0	0,0	0,0
Valitsussektori reserveid tase (osakaal SKPst, %) Allikas: Rahandusministeerium	11,6 (2014)	>8,6		>7,7	>7,0	>6,7	>6,5	>6,4
Tööjõu efektiivne maksumäär, % Allikas: Rahandusministeerium	35,3 (2013)	34,4		34,0				perioodi lõpuks 35,3%

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Viiakse ellu projekt Aruandlus 3.0 muutmaks ettevõtetele väiksemaks aruandluse edastamise halduskoormust ning lihtsustamiseks riigiga suhtlemist. Esimeses etapis realiseeritakse palga ja tööjõu andmete edastamine (2019).
- Suurendamiseks riigieelarve läbipaistvust on 2020.a riigieelarve tegevuspõhine. Järgmine 2020-2023 eelarve protsess võetakse eesmärgiks koostada aastane riigieelarve ja nelja aastane riigi eelarvestrateegia koos st valitsus esitab Riigikogule koos järgmise aasta tegevuspõhise eelarvega seletuskirjas ülevaate järgmise nelja aasta eelarvest. Selle tulemusena on eelarvepoliitikas veelgi kasvanud keskpika vaatega arvestamine, vähenenud on eelarve koostamise halduskoormus ja suurenenud on riigieelarve strateegilisus.
- Alates 2021+ planeeritakse riigieelarves riigisiseseid ja kõik välisvahendid ühtsetel strateegilistel alustel. Lähtutakse põhimõttest, et riigi rahastamisallikaid ja vajadusi tuleb

vaadata terviklikult. Muudatusi toetav kaasaegseid lahendusi kasutav riigieelarve (sh välisvahendid) rakendussüsteem on rakendatud (2019-2021).

2.2.2. Ettevõtlus, innovatsioon

Eesmärk ja mõõdikud:

Tootlikkus töötaja kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes on tõusnud 80%-ni.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- EAS jätkab ettevõtete eksporti toetavate tegevuste elluviimist.
- Rakendatakse ettevõtja arenguprogrammi, innovatsiooni- ja arendusosaku meetmeid ning starditoetuse meetet. Klasterprogramm ning tehnoloogia arenduskeskuste toetusmeede toimib ja huvilisi jagub. Startup Estonia programm toimib – sh. ärikiirendi hanke raames valiti välja üks kiirendi, mis alustas tegevust 2018.a. I kv. Läbi ärikiirendi on võimalik iduettevõtjal saada nõustamisi, koolitusi ja mentorlust ning muid tegevusi iduettevõtja arendamiseks. EAS jätkab ettevõtlusteadlikkuse kasvatamist ettevõtlusteadlikkuse programmi rakendades ning tellib ettevõtluse nõustamisteenust maakondlikest arenduskeskustest.
- Rakendatakse 2016. aastal käivitatud innovatsiooni toetavate hangete programmi fookusega valdkondadele, milles riigil innovatsiooni ostjana kõige strateegilisem roll (nt küberjulgeolek).
- 2018 a käivitatakse ettevõtete toote- ja tehnoloogiaarendusprogrammi. Tegemist on uude sekkumisloogikaga programmiga, mille raames toetust saanud ettevõtted tagastavad toetuseks saadud summa projekti eduka lõppemise korral. Programm peaks keskenduma ettevõtete tootearendustsüklis etappidele, mis on kõrge riski ja märkimisväärse investeerimisvajadusega, eesmärgiga suurendada ettevõtete lisandväärtust.
- 2018 a käivitatakse IKT arenguprogrammi raames tööstuse digitaliseerimise teadlikuse tegevused ning digitaliseerimise ja automatiseerimise diagnostika ja teekaardi meede. Koos ettevõttevälise eksperdiga käiakse ettevõtte põhiprotsessid ning senine digitaliseerimine ja automatiseerimise tase. Diagnostika põhjal aidatakse toetuse saanud ettevõttel panna kokku teekaart koos tegevuste ajakava ning hinnanguga tasuvusele ja ettevõtte finantsnäitajatele. Teekaart võimaldab teha läbimõeldud investeerimis- ja juhtimisotsuseid, mis kasvatavad ettevõtete lisandväärtust.
- Käivitati suurinvestori toetus, et julgustada nii Eestis juba tegutsevaid ettevõtteid kui ka potentsiaalseid välisinvestoreid tegema suuremaid investeeringuid, luues seeläbi uusi keskmisest kõrgema palgaga töökohti, kasvatades eksporti ja tõstes Eesti mainet innovatsiooni toetava riigina.
- 2018. a jätkub nullbürokratia projekt, et vähendada ettevõtetele riigiga suhtlemisega kaasnevat koormust.
- Valmis Eesti tööstuspoliitika roheline raamat, mis sisaldab pikajalist vaadet tööstuse rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks.

				Sihttase				
Mõõdik	Algtase 2015	Sihttase 2017	Tegelik 2017	2017	2018	2019	2020	2021

Mõõdik	Algtase 2015	Sihttase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2017	2018	2019	2020	2021
Tootlikkus hõivatu kohta EL keskmisest, % Allikas: Eurostat	71,1 (2015)	75,4	2017 andmed tulevad 2018 suvel (2016 oli 71,8%)	75,4	77,1	79,1	80,0	80,0
Eesti ekspordi osatähtsus maailma kaubanduses, % Allikas: World Trade Organization	0,088 (2015)	0,106	2017 andmed tulevad 2018 suvel (2016 oli 0,093%)	0,106	0,108	0,109	0,11	0,11
Eesti koht Maailmapanga Doing Business edetabelis Allikas: The World Bank Group	17. (2015)	15	12.	15.	<15.	<15.	<15.	<15.
Töäjõukulude kasv võrdluses tootlikkuse kasvuga, % Allikas: Eurostat	Töäjõukulude kasv 7,2%, tootlikkuse kasv -1,4% (2015)	Töäjõukulude kasv ei ületa tootlikkuse kasvutempot.	Töäjõukulud kasvasid 2017. a 3,5% ja tootlikkuse suurenes 2,1%	Töäjõukulude kasv ei ületa tootlikkuse kasvutempot.				

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- EAS jätkab suurinvestoritele toetuse pakkumist, mis aitab kaasa keskmiselt kõrgema palgaga töökohtade loomisele, ekspordi kasvatamisele ja Eesti maine tõstmisele innovatsiooni toetava riigina (10 mln eurot).
- Eesmärgiga edendada institutsionaalset ekspordi, on Eesti aktiivne liige Euroopa Kosmoseagentuuris. Ettevõtted ja teadusasutused osalevad ESA kõrgtehnoloogiliste lahenduste hangetel ja teistes tegevustes, samuti teistes rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (2,6 mln eurot aastas). Algavad sisulised ettevalmistused (hindamisraporti koostamine, meeskonna koolitused, teavitavad tegevused, lähetused) Eesti liitumiseks CERNi ehk Euroopa Tuumauuringute Keskusega (5,7 mln eurot). Tegevused panustavad ettevõtete teadus- ja arendustegevuse investeeringute tõstmisele.
- Eesti kui konverentsiturismi sihtkoha arendamiseks investeeritakse aastatel 2020-2022 kogusummas 40 miljonit eurot Tallinna Linnahalli rekonstrueerimiseks rahvusvaheliseks konverentsikeskuseks.
- Tuginedes pilootfaasi tulemustele avatakse ettevõtetele toote- ja tehnoloogiaarendusprogrammi järgmine faas, eesmärgiga suurendada ettevõtete investeeringuid teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni ning seeläbi kasvatada ettevõtete müügitulu uutest toodetest ja teenustest (20 mln eurot).
- EAS viib ellu ettevõtlusteadlikkuse programmi, toetatakse ekspordi arendustegevusi, sh rahastatakse ekspordinõunikke välisturgudel (19,5 mln eurot, ERF).

- EAS rakendab ettevõtjale suunatud arenguprogrammi ettevõtete lisandväärtuse ja ekspordivõimekuse suurendamiseks (42,7 mln eurot kogu programm, ERF). Toetatakse ettevõtete läbimõeldud arengut, tegevuste paremat planeerimist, innovatsiooni rakendamist ja tootearendust. Iga programmis osalev ettevõtte toob arenguprogrammi läbimise käigus turule uusi tooteid või teenuseid, mis on senisest suurema kasumlikkusega.
- Jätkub EAS-i innovatsiooni toetavate hangete programmi rakendamine fookusega valdkondadele, milles riigil innovatsiooni ostjana kõige strateegilisem roll (1,8 mln eurot, ERF).
- Jätkatakse starditoetuse pakkumist alustavatele ettevõtjatele (4,3 mln eurot, ERF). Eesmärgiks on toetada arengupotentsiaaliga ettevõtete loomist, mille kaudu elavdatakse piirkondlikku ettevõtlust ja eksportijate ridu. Ettevõttel aidatakse ellu viia turundustegevusi ning toetatakse põhivara soetamist.
- Riiklike tagatiste, laenude, ekspordikindlustuse ja riskikapitali pakkumine ettevõtetele läbi Kredexi finantsinstrumentide (67,3 mln eurot, ERF) eesmärgiga leevendada turutõrkeid, hoogustada eksporditegevusi ja aidata kaasa ambitsioonikate äri-ideede tekkimisele.
- EAS jätkab tehnoloogia arenduskeskuste ja klastrite toetamist (23,2 mln eurot, ERF). Tehnoloogia arenduskeskuste ja klastrite toetamine aitab kaasa nendes osalevate partnerite rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmisele läbi ühiste turundus- ja arendustegevuste ning ettevõtjate ja teadusasutuste koostöö parandamisele.
- EAS jätkab innovatsiooni- ja arendusosaku pakkumist ettevõtjatele, toetamaks esmakordset kontakti loomist ettevõtete ja innovatsiooniteenuse pakkujate vahel (5,1 mln eurot, ERF).
- Jätkub ettevõtete nõustamine maakondlikes arenduskeskustes (6,5 mln eurot, ERF ja riiklik kaasrahastus), mille eesmärgiks on hoogustada regionaalse ettevõtluse arendamist.

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia on leitav siit: <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/majanduse-arendamine>.

2.2.3. Transport

Eesmärk ja mõõdikud:

Eesti transpordisüsteem võimaldab inimeste ja kaupade liikumist kättesaadaval, mugaval, kiirel, ohutul ja kestval moel.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

Ühistranspordi kasutajate osakaalu tõstmiseks töökäijate hulgas:

- 2015-2017. aastal rekonstrueeriti Tapa-Tartu raudteed, eesmärgiga viia raudteelõigu liikumiskiirus vähemalt 120 km/h.
- 2015-2018. aastal rekonstrueeritakse Tallinn-Rapla raudteed, eesmärgiga viia raudteelõigu liikumiskiirus vähemalt 120 km/h.
- 2018. aasta lõpus ei tellita enam rongireise Lelle-Pärnu lõigule.
- 2017. aasta kevadel alustas tööd Sõru-Triigi vahel uus parvlaev.
- 2017. aasta lõpuks lõpetati üle-Eestiliselt 23 projekti raudteepeatuste paremaks ühendamiseks muud liiki transpordiga.
- 2017. aasta sügisel avati uus trammiühendus Tallinna lennujaama ja tulevase Rail Baltic terminali vahel.

- 2016. aastal algas projekt Haabersti ringristmiku ümberehituseks Tallinnas, mille raames ehitatakse välja ühistranspordirada. Projekt lõpeb 2018. aastal.
- 2018 aastal alustatakse „Ühistranspordi mainekujunduse“ kampaania läbiviimisega.

„Ettevõtte juhtide hinnang Eesti transpordisüsteemile (maantee-, raudtee-, õhu- ja veetranspordi keskmine 7-palli skaalal)“ täitmiseks on:

- Lennufirma Nordica kaudu pakkuda Tallinna Lennujaamast võimalikult palju otselende soovitud sihtkohtadesse ning arendada jätkusuutlikku lennuettevõtet. Otselendude sihtkohtade arv on aastate jooksul tõusnud, Nordica lendab praeguseks regulaarliinidel ja hooajaliselt rohkem kui 25 sihtkohta.
- Jätkatakse projektiga „Tallinna lennujaama lennuliiklusala keskkonnaseisundi parendamine ja lennuohutuse suurendamine“.
- Maanteeamet jätkab 2016. aastal muudetud Teehoiukava 2014-2020 elluviimist, kuhu lisandus täiendavalt Kose-Mäo lõigu 2+2 ehitus (2018. aastal 10 mln eurot).
- Soetatakse Narva piiripunkti kauba kontrolliks ja läbivalgustamiseks statsionaarne läbivalgustusseade, mis võimaldab kauba kontrolli teostada piiril senisest kordi kiiremini.
- Lõpetatud ELMO programmi tegevused. Leitud uus omanik elektriautode renditeenuse pakkumisel. Teenus jätkub eraomaniku initsiatiivil alates september 2017. Teenuse jätkamise kohustus 3 aastat.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Liiklusõnnetustes hukkunute arv kolme aasta keskmisena Allikas: Maanteeamet https://www.mnt.ee/et/ametist/statistika/liiklusonnetuste-statistika	75 (2013-2015)	65	60 (2015-2017)	<65	<60	<55	≤ 50	≤ 50
Rahuloluindeks (maantee-, raudtee-, õhu- ja veetranspordi keskmine 7-palli skaalal). Allikas: World Economic Forum	4,6	4,6	4,9	4,6	4,7	4,7	4,8	4,8
Ühistranspordi kasutajate osakaal töökäijate hulgas, % Allikas: Statistikaamet	21,9	21,9	20	24,0	24,3	24,6	≥ 25,0	≥ 25,0
Maanteeliikluse keskmine kasv Allikas: Maanteeamet; Statistikaamet	Maanteeliikluse kasv 3,8% / SKP kasv 1,1%	Väiksem, kui pool majanduskasvust	Maanteeliikluse kasv (2014-2017) on suurem kui pool majanduskasvust 14% / SKP kasv	Väiksem kui pool majanduskasvust				

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseksÜhistranspordi kasutajate osakaalu tõstmiseks töökäijate hulgas:

- Toetatakse Tapa-Narva raudtee rekonstrueerimist ja kiiruste tõstmist lõiguti 135 km/h kokku 10,8 mln euroga. Projekti EL poolne toetus 10,4 mln eurot.
- Renoveeritakse Tallinn-Tartu raudtee ja tõstetakse kiirusi (135 km/h) 10 mln eurot.
- Pärnu lennujaama rekonstrueerimiseks 17,3 mln eurot.
- Jätkatakse 2019. aastal projekti „Vanasadama ja kesklinna vahelise liikuvuskeskkonna arendamine“ realiseerimist. Projekti eesmärgiks on soodustada Tallinna vanasadama ja kesklinna vahelise säästva liikuvuskeskkonna kujunemist ja arengut (7,8 mln eurot).
- Ühistranspordi toetuseks on kavandatud kokku 394 mln eurot, sh maanteetranspordile kokku 168,8 mln eurot (sh maakondliku ühistranspordi tugevdamiseks 84 mln eurot), raudteetranspordile 121,8 mln eurot, veetranspordile 80,6 mln eurot ja õhutranspordile 22,7 mln eurot, mis võimaldab Kärddla ja Kuressaare liinile tuua 2 eraldi lennukit.
- On käimas Tallinn-Harjumaa liikuvuskava kuni 2035 koostamine, mille peamiseks eesmärgiks on säästva liikuvuse eesmärkide saavutamine, s.h ühistranspordi kasutamise tõstmine. Liikuvuskava koostamise eelarve on 0,35 mln eurot ja see valmib 2019. aasta septembris koostöös Tallinna, Maanteeameti ja MKMiga.
- Uute tehnoloogiate testimisega seotud tegevused, millel on potentsiaali nii ühistransporti populariseerida kui ka ohutust suurendada, (sh isejuhtivad- ja juhiabisüsteemid ning teised intelligentsed transpordilahendused) jätkuvad kuni 2020. Suurimaks rahastatavaks projektiks on FABULOS (Horison 2020 rahastus), mille T&A tegevuse tulemusel finantseeritakse koos Soome partneritega 5,5 mln euro ulatuses isejuhtiva bussipargi opereerimisüsteemi arendust ja katsetamist.
- Talvise navigatsiooni tagamiseks on kavandatud 24,9 mln eurot.
- Rukki kanali süvendamiseks on kavandatud 0,8 mln eurot.
- Rail Balticu tegevustest ja kuludest on kirjutatud täpsemalt investeringute peatükis.

Liiklusõnnetustes hukkunute arvu vähendamiseks:

- Jätkub liiklusohutusprogrammi elluviimine. Programmi eesmärk on liiklussurmade ja raskesti vigastatute arvu vähendamine, et aastate 2023-2025 keskmisena ei hukkuks liikluses mitte üle 40 inimese ja raskesti vigastatute arv ei ületaks 2023–2025 aastate keskmisena 330 inimest aastas.
- Jätkub Teehoiukava elluviimine, milles tähtsamad projektid on Tallinna ringtee välja ehitamine 2+2 realiseks lõigus Jüri-Väo, 2+1 möödasõiduradade ehitamine Tallinn-Pärnu ja Tallinn-Tartu maantee lõikudes ning Sillamäe liiklussõlme ehitamine Tallinn-Narva maanteel liiklusohutuse tõstmiseks.
- Jätkub Tallinn-Tartu mnt Kose-Mäo lõigu 2+2 ehitus (160 mln eurot).
- Olulisemad taristuinvesteringud on:
 - Aaspere-Haljala 2+2 lõigu ehitamine 15 mln eurot;
 - Tallinn-Pärnu mnt Via Baltica ehitus 44 mln eurot;

- Kohalike teede juhtumipõhine toetus (sh transiitteede programm) 6 mln eurot (2019).
- Suurendatakse kruusateede rekonstrueerimise mahtu 1,5 mln võrra igal aastal 2019-2022.
- Alustatakse Narvat läbiva (Rahu-Kerese tn.) transiittee rekonstrueerimisega (8,9 mln eurot).

Transpordi Arengukava ja rakendusplaan on leitav alljärgnevalt lingilt: <https://www.mkm.ee/et/arengukavad#transport>

2.2.4. Infoühiskond

Eesmärk ja mõõdikud

Eestis on loodud hästi toimiv keskkond IKT laialdaseks kasutamiseks ja nutikate lahenduste loomiseks, mis on seeläbi tõstnud majanduse konkurentsivõimet, inimeste heaolu ja riigivalitsemise tõhusust.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Jätkub avalike teenuste katalogiseerimine paralleelselt tegevuspõhisele riigieelarvele üleminekuga ning nn elusündmusteenuste piloteerimisega.
- Lairiba baasvõrgu arendamine (EstWin) jätkus ka 2017. aastal, mil kiideti heaks 18 projekti (kogupikkusega ca 1113 km) ning maksimaalse toetussummaga 10,1 mln eurot. 2018. aasta alguse seisuga on valminud üle 5 000 km baasvõrku.
- Baastaristu: rõhk on olnud elektroonse identiteediga seotud arendustel ning ID-kaardi turvanõrkuse ületamisel (vt allpool eID punktid); olulise märgilise saavutusena piiriülese andmevahetuse ja e-teenuste pakkumise edendamiseks loodi MTÜ NIIS (vt NIISi punkt).
- 2016. aastal rakendus Euroopa Liidu määrus e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul (eIDAS), millega reguleeritakse digitaalallkirja nõuded ja standardid Euroopa Liidu siseturul. Määrusega kehtestati Euroopa Liidu piiriüleised digitaalallkirjastatud dokumentide formaadid. 2018. aastal on Riigi Infosüsteemi Ametil kavas rakenduse eIDAS-Node käivitamine, mille abil Eesti e-teenuste pakkujad saavad tuvastada teiste EL liikmesriikide kasutajaid ja vastupidi.
- 2017. aastal asutati Eesti ja Soome ühisarendusüksus MTÜ *Nordic Institute for Interoperability Solutions* (MTÜ NIIS) andmevahetuskivi x-tee baastarkvara arendustöök, mis võimaldab avada piiriülese andmevahetuse Eesti ja Soome avalike ja muude e-teenuste pakkujate vahel.
- Jätkub portaali eesti.ee uuendamine. 2017. aasta juunikuus tuldi välja tehniliselt ja vormiliselt uue eesti.ee portaaliga.
- 2017. aastal avaldati Riigi infosüsteemi haldussüsteemi (edaspidi RIHA) uue versiooni esimene etapp (andmekogude kirjeldamise ja kooskõlastamise moodul).
- Alustatakse riigipilve juhiste väljatöötamist avalikule sektorile, milliseid pilveteenuseid millistel juhtudel kasutada võib. 2017. aastal on alustatud läbirääkimisi mitmete asutustega, kolimaks oma serveritelt Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutuse pakutava Riigipilve teenusele 2018. aastal on plaanis laiendada pakutavate teenuste valikut.
- 2016. aastal loodi võimekus ID-kaartide sertifikaatide kaug-uuendamiseks. 2016. aastal uuendas oma ID-kaardi tarkvara ja/või sertifikaate üle 80 000 kaardiomaniku. Protsess jätkus 2017. aastal ning 2017. aasta sügisel tekkis seoses ID-kaardi turvanõrkusega erakorraliselt

vajadus ca 800 000 ID-kaardi uuendamise järgi. 800 000 kaardist uuendati ära 494 000 kaarti ning uuendamata jäi 304 000 kaarti, mille sertifikaadid tunnistati kehtetuks 01.04.2018.

- 2017. aastal tekkis ID-kaardi baastarkvara tugi mobiilsetele operatsioonisüsteemidele (iOS, Android) ning valmis sai DigiDoc Klient uus versioon DigiDoc4. DigiDoc4 avalikustati pilootkasutuseks 2018. aasta 1 kv. 2018. aasta jooksul on plaan üle minna täies mahus DigiDoc4 peale.
- 2018. aasta lõpus tuleb kasutusele uus ID-kaart uue partneriga, millega seoses realiseeritakse muudatused baastarkvaras ja e-teenuste poolel.
- Avatud on programm avalike teenuste koosvõime loomiseks. Lisaks toetatakse avalike e-teenuste ja baastaristu komponentide arendamist. Need tegevused panustavad otseselt teenuste kvaliteedi tõstmisesse ja tagavad pikemas perspektiivis ka teenustega rahulolu kasvu.
- Digitaalse kirjaoskuse arendamine isikliku heaolu suurendamiseks on jätkuvalt prioriteet ja interneti mittekasutajate osakaal 16–74-aastaste Eesti elanike seas väheneb. Jätkub programmi „Digitaalse kirjaoskuse suurendamine“ elluviimine. Programmi maht on 8,5 mln eurot.
- 2017. aastal käivitati kaks suuremahulist koolitusprojekti, mis on suunatud digitaalse kirjaoskuse omandamisele ja tehnoloogiakasutuse mitmekesistamisele. Tööstussektori töötajate digitaalse kirjaoskuse koolitusprojekt DigiABC eesmärk on jõuda 3000 inimeseni eeskätt puidu-, metsa-, masina- ja metallitööstuses. Olulise osa projekti sihtrühmast moodustab venekeelne elanikkond ning see viiakse ellu aastatel 2017-2020.
- E-Kogukonna projektiga tõstetakse kohalike raamatukogude töötajate oskuseid infoühiskonna teenuste kasutamise juhendamisel ja samuti koolitatakse väheste digioskustega kogukonnaliikmeid. Kokku viiakse koolitused läbi 6000-le inimesele.
- 2016. aastal planeeriti kolmeosaline tegevuste pakett, mis sisaldas IKT-valdkonna ametite ja karjääriinfo uuendamist, karjääriinfo spetsialistide koolitamist ning oluliste sihtrühmade teadlikkuse tõstmist. 2017. aastaks on ellu viidud paketi kaks esimest osa ning viidud läbi hange IKT-karjäärikampaania läbiviimiseks 2018 ja 2019 aastal.
- Infoühiskonna arengukava 2014-2020 seab eesmärgiks kasvatada Eesti IKT-sektoris töötavate inimeste arvu aastaks 2020 võrreldes aastaga 2013 50% võrra. IKT-spetsialistide järelkasvu kindlustamiseks on oluline panustada tehnoloogiaerialade populariseerimisse, mille üheks võimaluseks on IKT- alase huvihariduse pakkumine. MKM viis 2015. aastal läbi pilootprojekti 36 IKT huviringijuhendaja koolitamiseks. Projekt osutus väga edukaks ning 2016. aastal otsustati hankida uus koolitus ja suurendada sihtrühma 200 inimeseni. 2017. aasta lõpu seisuga on MKM-i rahastuse abil koolitatud kokku 236 uut huviringi juhendajat, mis on heaks eelduseks tehnoloogia valdkonna huviringide tekkeks.
- Otseselt IT-töötajate hulga kasvatamiseks panustab projekt Vali-IT!, mille eesmärk on ümber koolitada varasema kõrghariduse ja töökogemusega inimesi tarkvaraarendajateks. 2017. aastal käivitatud riigi ja IT-sektori ühiselt arendatud koolitusprogrammi on läbinud juba 65 inimest, kellest töötab 49 ehk 75% koolitusel osalenutest. Projekt kestab aastani 2020.
- Vastavalt koalitsioonilepingule ja Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammile alustati 2018. aastal IKT valdkonna arenguprogrammi elluviimist. Programm koondab suure majandusliku või ühiskondliku mõjuga projektiideed, mis keskenduvad kolmele peamisele tegevussuunale: IKT sektori tööjõupuuduse leevendamine läbi välistööjõu kaasamise hõlbustamise ja IKT kõrghariduse toetamise; Eesti majanduse tootlikkuse kasvatamine läbi tööstuse

digitaliseerimise toetamise ning e-Eesti nähtavuse toetamine läbi e-residentsuse programmi võimendamise. Programmi kogueelarve aastatel 2018-2020 on 28 mln eurot.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Rahulolu avalike teenuste kvaliteediga 16–74-aastaste elanike hulgas Allikas: Riigi Infosüsteemi Amet	71%	76%	(möödetaks e 2 aasta tagant)	79%	83%	85%	85%	85%
Rahulolu avalike teenuste kvaliteediga ettevõtjate hulgas Allikas: Riigi Infosüsteemi Amet	79%	82%	(möödetaks e 2 aasta tagant)	84%	86%	88%	90%	90%
Interneti mittekasutajate osakaal 16–74-aastaste Eesti elanike seas Allikas: Statistikaamet	15,8%	12%	12,8%	10%	8%	6%	5%	5%
100 Mbp/s või suurema kiirusega ühenduste osakaal interneti püsiühenduste koguarvust Allikas: Digital Agenda scoreboard	4,36%	10%	15,5% (juuni 2017)	14%	20%	40%	60%	60%

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Lairiba interneti juurdepääsuvõrkude passiivse taristu väljaehitamise toetusmeetme elluviimine (10 mln eurot).
- Jätkatakse uue põlvkonna lairibavõrkude investeringutega, millega paraneb internetiühenduse kättesaadavus nendes piirkondades, kus seni lairibateenus ei ole lõppkasutajale kättesaadav olnud. Baasvõrgu arendamine loob eeldused selleks, et perspektiivis kasvaks kiire interneti püsiühendusega majapidamiste osakaal (9 mln eurot).
- Baastaristu: rõhk on olnud elektroonse identiteediga seotud arendustel ning ID-kaardi turvanõrkuse ületamisel (eID punktid); olulise märgilise saavutusena piiriülese andmevahetuse ja e-teenuste pakkumiseks arendatakse edasi MTÜ NIIS tegevusi.
- Olemasolevate ja uute infosüsteemide nutika arendamise tulemusena peaks mh kasvama rahulolu avalike teenustega nii elanike kui ka ettevõtjate hulgas. Heade teenuste arendamise ja rakendamise eelduseks on see, et teenuseid toetav baastaristu oleks heas korras, mistõttu toetatakse taristuga seotud arendusi (57,4 mln eurot).
- Avaliku sektori IKT valdkonda suunatakse lisavahendeid 118,4 mln eurot, mille eesmärgiks on kaasajastada ja üleval pidada olemasolevaid ning uusi arendusi, samuti tõsta küberturvalisust.
- Tõstetakse riigi IKT-spetsialistide palku avaliku sektori IKT asutustes 20 protsendi võrra.
- Avalike teenuste koosvõime loomise programmi planeeritud tegevused (mh näiteks koolitused-seminarid) aitavad kaasa teenuste taristu nutikale ja turvalisele arendamisele, toimimisele ja kasutuselevõtule. Tegevused panustavad üheskoos kvaliteetsemate avalike e-teenuste arendamisse ning nende aktiivsesse kasutuselevõttu (1,8 mln eurot).
- Jätkatakse avalike teenuste ja baastaristu arendamise toetamisega ning avalike teenuste koosvõime loomisega toetamisega (19,9 mln eurot).

- Jätkatakse digitaalse kirjaoskuse suurendamise investeeringutega. Programmi eesmärk on suurendada Eesti elanike digitaalset kirjaoskust ja tõsta kõrgemate IKT-oskustega täiskasvanute osakaalu. Programmi tulemusena suureneb arvuti- ja internetikasutajate hulk, kuid kasvab ka IKT-spetsialistide osakaal koguhõives. Ellu viiakse näiteks koolitusi erinevatele sihtgruppidele, ümberõppeprogramme, parandatakse IKT-alase huvihariduse kättesaamist jne (4,9 mln eurot).
- Jätkatakse koolide IKT taristu investeeringutega, millega kaasajastatakse koolide kohtvõrk ja viiakse see vastavusse üldhariduskoolide kohtvõrkude nõuetega. Lisaks on võimalik koolidesse soetada kaasaegne esitlustehnika (6,6 mln eurot).
- Jätkub IKT valdkonna arenguprogrammi elluviimine.

Infoühiskonna arengukavaga seotud dokumendid: <https://www.mkm.ee/et/tegevused-eesmargid/infouhiskond>.

Link arengukavale:

https://www.mkm.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/eesti_infouhiskonna_arengukava.pdf

2.3. Demokraatia, riigivalitsemine ja kodanikuühiskond

2.3.1. Riigivalitsemine

Eesmärk ja mõõdikud:

Elanikkonna vajadustega arvestav ühtne ja tõhus riigivalitsemine.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- 2017.a sügisel viidi läbi nii kohaliku omavalitsuse volikogude poolt kui ka valitsuse poolt algatatud KOV ühinemised.
- Maavalitsuste ülesannete vähenemise tõttu lõpetati maavalitsuste tegevus 1. jaanuarist 2018.a. Maavalitsuste ülesanded jagati ministeeriumide valitsemisala asutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste või nende liitude vahel.
- Koostati otseste avalike teenuste pakkumise ja arendamise aluspõhimõtted, riigimaja toimemudel ning riigimajas pakutavate teenuste pakett, lisaks pakett kõikide maakonnakeskuste lõikes.
- Kinnitati ettepanekud riigiasutuste töökohtade pealinnast väljaviimiseks.
- Jätkus kesksetele teenustele üleminek läbi riigi tugiteenuste tsentraliseerimise ehk finants-, personali- ja palgaarvestuse koondamine Riigi Tugiteenuste Keskusesse.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Valitsemissektori kulutuste osakaal SKPs ei kasva Allikas: Rahandusministeerium	40,4% (2016)	Kasvab		Kasvab	Ei kasva	Ei kasva	Ei kasva	Ei kasva
Valitsussektori töötajate osakaal tööealises elanikkonnas	11,9% (2016)	Kuni 12%		Kuni 12%	Kuni 12%	Kuni 12%	Kuni 12%	Kuni 12%

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Allikas: Rahandusministeerium								
Valitsuse töö efektiivsus Allikas: Institute for Management Development	33,69 punkti, 4. koht (2014)	Koht viie parema hulgas on säilinud		Koht viie parema hulgas on säilinud	Koht viie parema hulgas on säilinud	Koht viie parema hulgas on säilinud	Koht viie parema hulgas on säilinud	Koht viie parema hulgas on säilinud

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Ettepanekud riigiasutuste pealinnast välja viimiseks viiakse ellu perioodil 2017-2019. 1000 riigipalgalist töökohta on pealinnast välja viidud (2019).
- Riigi tugiteenuste tsentraliseerimise jätkumine e tsentraalselt osutatud tugiteenuste arvu suurendamine Riigi Tugiteenuste Keskuse poolt (2019-2021). RTK pakub kokku 10 erinevat tugiteenust (2019).
- 2018. aasta teises pooles konsolideeritakse RM valitsemisala välisvahenditest ja siseriiklikest vahenditest antavate toetuste rakendamise Riigi Tugiteenuste Keskusesse. Ühendatud rakendusteenuse puhul saavutatakse efektiivsus läbi korraldusasutuse ja rakendusüksuse vahelise töökorralduse parandamise, sarnaste toetusmeetmete rakendamisel ühes rakendusüksuses saavutatava sünergia ning infosüsteemide keskse arendamise.
- Valdkondlike riigimajade loomine maakonnakeskustes. Projekti tulemusena riigi kasutada olev büroopind maakonnakeskustes väheneb ca 25% ning võimalik on pealinnast välja viia ca 300 töökohta.
- Hoonestatud kinnisvara omandi tsentraliseerimine ja üleminek jätkusuutlikule üürimudelile tempoga 200 000 m² aastas.
- Arendatakse funktsionaalne ja kasutajasõbralik riigihangete register koos uute elektrooniliste tööriistadega, nt dünaamiline hankesüsteem, e-kataloog (2019-2022).
- Statistikaameti poolt arendatakse välja riiklikud juhtimislauad valdkondlikult oluliste statistilise näitajatega.
- Viiakse läbi põllumajandusloendus (2020).

2.3.2. Kodanikuühiskonna arendamine

Eesmärk ja mõõdikud

Teotahtelised kodanikuühendused ning ühiskondlikult aktiivsed elanikud.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

Tulemusvaldkonna alaeesmärgis „kodanikuühenduste poliitika kujundamises osalemine on ühiskonnas loomulik ja väärtustatud“

- Viiakse ellu „Strateegilise partnerluse arendamise projekt“, et edendada läbimõeldud ja tulemuslikke koostöösuhteid ministeeriumite ja vabaihenduste eestkosteorganisatsioonide vahel.

Alaeesmärk „kodanikuühenduste mõju ühiskondlike probleemide ennetamisele ja lahendamisele ning inimeste heaolu parandamisele on kasvanud sotsiaalse innovatsiooni, sotsiaalse ettevõtluse ja avalike teenuste osutamise“ on suunatud võimekate kodanikuühenduste arvu suurendamisele, et vabaihendused oleksid mõjusad ühiskondlike probleemide ennetajad ja lahendajad. Selleks kasutatakse sotsiaalset innovatsiooni, sotsiaalset ettevõtlust ja avalike teenuste osutamise võimekuse suurendamist. Täpsemalt:

- Tõstetakse laiemat avalikkust teadlikkust sotsiaalsest ettevõtlusest ning ühiskondlike probleemide lahendamisest.
- Arendatakse edasi portaali maailmamootjad.ee, mille eesmärk on hinnata vabaihenduste mõju.
- Viiakse ellu erinevaid sotsiaalse ettevõtluse ja koostöö arenguprogramme.
- Jätkatakse vabatahtlike kaasavate organisatsioonide koolitamist, nõustamisega

Alaeesmärgi „võimekad kodanikuühendused, kellel on piisavad ressursid arenguks ja mõjusaks tegutsemiseks“ raames korrastatakse ja mitmekesistatakse vabaihenduste rahastamist, toetades vabaihenduste võimekuse kasvu.

- Koostöös vabaihenduste liiduga EMSL ja Tartu Ülikooliga valmis „Vabaihenduste rahastamisõhikute hindamise analüüs“ ja vastav rahastamise analüüsikeskkond.
- Koostatakse memorandum ühiskondlike mõju osakute (edaspidi ka SIB) kasutuselevõtuks, memorandumi eesmärk on erasektori panuse suurendamine vabaihenduste rahastamisel.
- SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital toetab vabaihenduste arenguhüpet ja uudseid ettevõtmisi, et suurendada ühiskonda panustavate võimekate vabaihenduste arvu, sh suurendada sotsiaalse innovatsiooni ja sotsiaalse ettevõtluse rolli ühiskonnas.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Eesti kodanikuühiskonna üldine elujõulisus Allikas: vabaihenduste elujõulisuse indeks (USAID) (tulemused avaldatakse eelneva aasta kohta)	2,0 (2013)	2,0	Tulemused avaldatakse 2018. a sügisel	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9
Kodanikuühenduste osakaal, kes saavad toetust kolmest või enamast rahastamisallikast Allikas: uuring „Kodanikuühenduste institutsionaliseerumine Eestis“	38% (2014)	40%	Mõeldik ei seiratud ¹	40%	41%	43%	45%	45%
Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr ja keskmine vabatahtliku tegevuse maht Allikas: uuring „Vabatahtlikus	31% / 63 tundi (2013)	32%/68 tundi	Mõeldik ei seiratud ²	33%/ 70 tundi	35%/ 80 tundi	36% / 90 tundi	36% / 90 tundi	36% / 90 tundi

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
tegevuses osalemine Eestis ¹								

¹ Mõõdikut seiratakse uuringus „Kodanikualgatuse institutsionaliseerumise uuring“, mis viiakse läbi 2018. aastal.

² Mõõdikut seiratakse uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis“, mis viiakse läbi 2018. aastal.

Olulised tegevused 2019–2022 eesmärkide täitmiseks

- Täpsemate statistiliste andmete kogumine vabaihenduste kohta läbi rahastajate võrgustiku, mis soodustab omavahelist koostööd ja korraldab rahastamisprotsesse;
- Jätkatakse sihtgruppide teavitamist sotsiaalsest innovatsioonist ja sotsiaalsest ettevõtlusest ning koosloomest ning viiakse läbi vastavad arenguprogeamid.
- Jätkatakse MTÜ-des senisest enam ja läbimõeldumalt vabatahtlike kaasamisega.
- Suurendatakse avaliku sektori ja vabaihenduste vahelist strateegilist partnerlust.
- Kodanikuühiskonna arengudokumendi aastateks 2020+ koostamise käigus analüüsitakse Kodanikuühiskonna Sihtkapitali (KÜSK) funktsiooni ja rolle eesmärgiga tagada tugevam sünergia riikliku ja kohaliku tasandi rahastusvõimaluste vahel.
- Viiakse läbi kaks uuringut: „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018“ ja „Kodanikuühiskonna arengukava mõjuanalüüs 2018“

Rohkem infot kodanikuühiskonna arengukava ja selle tegevuskava täitmisest leiab aadressilt: <https://www.siseministeerium.ee/et/tegevusvaldkonnad/kodanikuuhiskond>

2.4. Teadus- ja hariduspoliitika

2.4.1. Teadus

Eesmärk ja indikaatorid:

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni arendamise üldeesmärk on luua soodsad tingimused tootlikkuse ja elatustaseme kasvuks, heaks hariduseks ja kultuuriks, Eesti kestmiseks ja arenguks.

Eesmärk viiakse ellu teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni programmi kaudu. Teaduse valdkonna hetkeolukorra analüüsiga saab tutvuda 2017. a HTM aastaanalüüsis.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemetega täitmiseks

- Teadus- ja arendustegevuse (T&A) põhiinstrumentide puhul on tegemist teadus- ja arendusasutuste baasfinantseerimise ja institutsionaalsete ning personaalsete uurimistoetustega. 2016. a lepitati RES-is kokku teaduse põhirahastuse tõus alates 2017. a riigieelarvest 8,0 mln eurot. 2018. a eraldati teaduse lisarahastuseks 10,8 mln eurot, mis aitas tõsta riigipoolse rahastamise osakaalu SKP suhtes 0,81%ni (2017. a tase 0,78% SKPst) ning 2018. aastal on teaduse rahastamise põhiinstrumentide kogueelarve 67,1 mln eurot. Teadusasutuste baasfinantseerimise ja uurimistoetuste omavaheline suhe on käesoleval aastal 40/60: 40% tuleb baasfinantseerimisest ja 60% uurimistoetustest ehk teadusprojektidest. 2016. a kasvas baasfinantseerimine võrreldes 2015. aastaga 50% võrra, tõustes seniselt 9,3 mln eurolt 13,9 mln euroni (kasv 4,6 mln), 2017. a kasvas baasfinantseerimine 16,9 mln euroni (kasv 3,0 mln) ning 2018. a 26,9 mln euroni. Eesti teadusasutused on seni väga palju sõltunud konkurentsipõhistest instrumentidest, selle

leevendamiseks on eesmärk viia baasfinantseerimise ja uurimistoetuste omavaheline suhe osakaaludeni 50%/50%, kus mõlemat rahastusmehhanismi esineb võrdselt.

- Institutsionaalne arendusprogramm teadus- ja arendusasutustele ja kõrgkoolidele (ASTRA), sh teadus- ja õppehoonete rajamine; doktorikoolide toetamine; tehnosiirde soodustamine; asutuste ühinemiste toetamine (2018. a 22,7 mln eurot).
- Teadusasutuste ja ettevõtete koostöö toetamine ja motivaatorite loomine erakapitali kaasamiseks teadus- ja arendustegevuse rahastamisse, sh nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondade rakendusuuringute toetamine (6,6 mln eurot).
- Teaduse ja kõrghariduse rahvusvahelistumise toetamine, sh mobiilsus ja järelkasv (2018. a 10,0 mln eurot).
- Teaduse tippkeskuste toetamine (2018. a 7,1 mln eurot). Muuhulgas said toetust „Eesti-uuringute tippkeskus“, „Teadmistepõhise ehituse tippkeskus“, „IT Tippkeskus EXCITE“ ja „Genoomika ja siirdemeditsiini tippkeskus“.
- Teaduse infrastruktuuri väljaarendamine Eesti teadustaristu teekaardi alusel. Teekaart on pikaajaline planeerimisvahend, mis sisaldab loetelu uutest või kaasajastamist vajavatest riiklikult olulistest teaduse infrastruktuuriüksustest. Teekaardi koosseisu lülitatavad infrastruktuurid võivad olla nii füüsilised objektid ja võrgustikstruktuurid kui ka liikmelisused rahvusvahelistes teadustaristu organisatsioonides. Samuti toetatakse osalemist Euroopa tasandi teadustaristute teekaardi (ESFRI) objektides jt rahvusvahelistes teaduse infrastruktuurides (2018. a 6,6 mln eurot).
- Teadusraamatukogudele juurdepääsu tagamine elektroonilistele teadusinfo andmebaasidele ja teadusraamatukogude teavikute hankimise toetamine (2018. a 5,0 mln eurot, alates 2017. a tagatud püsiv rahastamine).
- Eesti arengule oluliste teadus- ja haridussuundade toetamine, sh riigi vajadustest lähtuvate uuringute läbiviimise toetamine ja riigiasutuste T&A alase võimekuse tõstmine (RITA meetme 2018. a eelarve 4,9 mln eurot);
- Ülikoolide, teadusasutuste ja rakenduskõrgkoolide võrgu ülevaatamine ja konsolideerimine. Alates 2018. aastast on Tartu Observatoorium ja Eesti Biokeskus Tartu Ülikooli koosseisus.
- Teadus- ja arendusasutuste korralise evalveerimise läbiviimine 2017. aastal.

Indikaator	Alg-tase 2015	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Teadus- ja arendustegevuse investeringute tase SKPst (%), sh erasektori TA kulutused SKPst (%). Allikas: Eurostat, Statistikaamet.	1,50/ 0,72 (2015)	2,4/ 1,4	selgub 2018	2,6/ 1,6	2,8/ 1,8	3,0/ 2,0	3,0/ 2,0	3,0/ 2,0
Koht ELi innovatsiooniliidu tulemustabelis Allikas: Innovatsiooniliidu tulemustabel	13. (2015)	12.	15.	11.	11.	10.	10.	10.

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

Jätkatakse eelpoolnimetatud 2017.-2018. a tegevuste elluviimist, lisaks:

- suurendatakse teadusasutuste ja ülikoolide teadusrahastuses baasrahastuse osakaalu, saavutamaks sihttaseme – 50% põhiinstrumentide mahust. Sellest eraldatakse järgmise nelja aasta jooksul täiendavalt 53,2 mln eurot (13,3 mln eurot aastas). Baasfinantseerimise suurendamise ja rahastusmudeli muutuste üheks tulemuseks on tihedam koostöö ettevõtete ja teadusasutuste vahel, samuti võimaldab see T&A asutustel, sh eelkõige ülikoolidel, kujundada teadlaskarjääri (seades sisse alalised teadustöötajate kohad) ja tõsta doktoriõppe efektiivsust, sidudes doktorante õpingute ajaks senisest enam teadustööga;
- suurendatakse majanduse kasvuvaldkondade teadustegevuse ja kõrghariduse toetamist, et realiseerida nende majanduskasvu potentsiaali. Lisaks 2018. a. alustatud IKT teadusprogrammidele (3 mln eurot aastas) käivitatakse ka ressursside väärimise programm (3 mln eurot aastas). Selle raames: 1) Toetatakse kõrgharidusõpet ja teadust, sh luuakse vajalikud suunad/õppetoolid ning teadusgrupid ülikoolides; 2) Toetatakse teadus- ja arendusasutuste ning ettevõtluse koostööprojekte; 3) Tagatakse nende läbiviimiseks tarvilik materiaalne baas;
- Kõrgharidusseadustiku kaasajastamisel hinnatakse teadus- ja arendustegevust puudutavate regulatsioonide kooskõla kõrgharidusseadustikuga, loobutakse ebavajalikust ja dubleerivast osast ning lisatakse võimalusel teadus- ja arendustegevust puudutavad osad kõrgharidusseadusesse. Peamised muudatused Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduses (TAKS) on seotud akadeemilise töötaja regulatsiooniga Kõrgharidusseaduses, muudatustega teaduse rahastamises ning teaduse kvaliteedihindamisega. Muudetud TAKS jõustub eeldatavasti aastast 2019, mis on kahe süsteemi vaheline üleminekuaeg ning uus finantseerimissüsteem käivitub täies mahus aastal 2020.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-2020:

https://www.hm.ee/sites/default/files/59705_teadmistepohine_eesti_est.pdf

2.4.2. Haridus

Eesmärk ja indikaatorid

Kõigile Eesti inimestele on loodud nende vajadustele ning võimetele vastavad õpivõimalused kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena väärika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelus.

Eesmärk viiakse ellu [kaheksa Eesti elukestva õppe strateegia programmi](#) ja noortevaldkonna programmi kaudu. Hariduse valdkonna hetkeolukorraga saab tutvuda 2017. a HTMi aastaanalüüsis.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemetete täitmiseks

Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning koolijuhid

- Õpetajatele väärika töötasu tagamine. Valitsusliidu aluspõhimõtted näevad ette õpetajate keskmise palga kasvu 120 protsendini Eesti keskmisest ehk samale tasemele kõrgharidusega spetsialisti keskmise palgaga ning omavalitsuste motiveerimist lasteaiaõpetajate palkade tõstmisel kooliõpetajate palga alammäärani. 2017. a oli munitsipaal-üldhariduskoolide õpetajate keskmine brutopalk 5% võrra kõrgem Eesti keskmisest palgast. 2018. a on arvestuslik keskmine 6% ja 2019.a arvestuslik keskmine 9% kõrgem riigi keskmisest palgast.

- Õpetajaameti mainekuvandit tõstvate programmide loomine ja läbiviimine erinevatele sihtrühmadele: töötavad õpetajad, noored, kes võiksid õpetajaks õppida ning töötavad inimesed, kes kaaluvad õpetajaks saamist. Jätkuvalt makstakse õpetajakoolituse stipendiumit, noore õpetaja lähtetoetust ja toetatakse algaja õpetaja kutse aasta läbiviimist (2018. a eelarve 1,4 mln eurot). 2018.a. laiendatakse õpetajate lähtetoetuse maksmist ka tugispetsilistidele.

Elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavus

- Oskuste koordineerimisüsteem OSKA (2018. a eelarve 0,8 mln eurot), mis annab infot tööturul vajaminevate ametite ja oskuste kohta, et teha tõendus põhiseid otsuseid õppekavaarenduses, koolitustellimustes ja karjäärinõustamisel. 2018. a valmib tööturu oskuste vajaduse ja õppe pakkumise analüüs 5 valdkonnas.
- Teadlikkuse tõstmine elukestvast õppes ja õppimisvõimalustest ning meetmed haridustee katkestanud täiskasvanute tagasitoomiseks formaalharidusse (2018. a eelarve 1,4 mln eurot). Täiskasvanute gümnaasiumidesse naasvatele täiskasvanutele pakutakse õppimisoskusi arendavaid koolitus ja lisa- või tasanduskursusi erinevates õppeainetes. Elukestva õppe populariseerimiseks arendatakse koostööd raamatukogudega, laiendatakse piirkondlikke koostöövõrgustikke, viiakse läbi meediakampaaniad jt.
- Täiendus- ja ümberõppe kursused täiskasvanutele (2018. a eelarve 8,25 mln eurot). 2017. a osales koolitustel ca 13 200 täiskasvanut, kellest 21% olid keskhariduseta. 2018. a jätkatakse täiendus- ja ümberõppe ning võtmepädevuste arendamise koolituste pakkumist neile sihtrühmadele, kes on elukestvas õppes vähem aktiivsed: ilma keskhariduseta täiskasvanud, erialase hariduseta täiskasvanud ning aegunud oskustega täiskasvanud.
- Töökohapõhise õppe laiendamine (2018. a eelarve 4,3 mln eurot). 2017. a lõpuks kaasati õpipoisiõppesse üle 2600 õppija ja 350 ettevõtet. 2018. a eesmärk on saavutada õpipoisiõppes 4200 osalejat. Alates 2017/18. õa piloteeritakse töökohapõhist õpipoisiõpet kõrghariduses.
- Tõrjutusriskis noorte kaasamine ja noorte tööhõivevalmiduse parandamine. Tihendatakse noorte kokkupuudet tööeluga ning arendatakse välja terviklik tugiteenuste pakett ca 8 600-le noorele (perioodi lõpuks), kes ei õpi ega tööta. 2017. a lõpuks osales meetme raames noorsootöö teenustes ca 44 600 noort, sh 4360 noort, kes ei õpi ega tööta.
- Õppe- ja karjäärinõustamise teenused lastele ja noortele Rajaleidjate keskustes (2018. a eelarve 4,0 mln eurot). Aastas saab ca 30 000 last, õppurit ja noort individuaalset õppenõustamist ja karjäärinõustamist. Siht on, et kõik põhikooliõpetajad läbiksid karjäärinõustamise, mis aitaks neil langetada läbimõeldud õppimis- ja erialavaliku otsuseid ja toetaks haridustee jätkamisel. Rajaleidja keskuste töö toetab ka erivajadustega õppurite toimetulekut tavakoolis ja aitab vähendada väljalangevust.

Digipöore elukestvas õppes

- Keskhariduses e-õppe võimaluste laiendamine – tagatakse digitaalse õppematerjali kättesaadavus gümnaasiumi riikliku õppekava kõigi kursuste läbiviimiseks (2018. a eelarve 3,7 mln eurot).
- Õpilaste ja õpetajate digioskuste arendamine (2018. a eelarve 0,5 mln eurot).
- Infotehnoloogia õppimise võimaluse tagamine vähemalt 80% üldhariduskoolides (2018. a eelarve 0,3 mln eurot).

Muutunud õpikäsitlus ja võrdsed võimalused elukestvas õppes

- Noorte huvitegevuse toetuskeem (2017. a 6 mln eurot; alates 2018. a 15 mln eurot). Toetuse eesmärk on muuta huvitegevus ja huviharidus 7–19-aastastele noortele paremini kättesaadavaks ning pakkuda mitmekesisemaid võimalusi vähemalt kolmes valdkonnas: kultuur, sport ning loodus- ja täppisteadused ja tehnoloogia.
- Kiusamisennetuse laiendamine, mille raames saavad lasteaiad, üldhariduskoolid ja kutsekoolid valida omale sobivaima kiusamisennetuse programmi. Kiusamisennetuseks planeeriti 2017. a ja 2018.a. vahendeid 0,4 mln eurot.
- Eesti-sisene õpilasvahetuse programm, eesti keele teise keelena digitaalse õppevara väljatöötamine, keelekümblusprogrammi laiendamine, eesti keele kui teise keele ainekava kaasajastamine jm (2017. a eelarve 3,4 mln eurot). Tänu nendele tegevustele suurenes eesti keelest erineva emakeelena eesti keelt vähemalt B1 tasemel oskavate põhikooli lõpetajate osakaal.
- Toetuse suurendamine koolipidajatele, et tõsta õpilastele vajalike esmatasandi tugiteenuste kättesaadavust ja viia ellu tegevused hariduslike erivajadustega õpilaste toetamiseks haridussüsteemis (alates 2018. a täiendavalt 6 mln eurot tugiteenuste kättesaadavuse parandamiseks ja toetus erivajadustega õpilaste õppekorralduse toetamiseks).
- Pilootprogramm, mille raames lubatakse pedagoogiliselt põhjendatud paindlikkust keele- ja aineõppe läbiviimisel kindlaks määratud gümnaasiumites koos süvendatud eesti keele õppega nii, et gümnaasiumilõpetajad saavutaksid kuue aasta jooksul eesti keele C1-taseme (1 mln eurot).
- Koolivõrgu korrastamine, tagamaks valikuterohket, kvaliteetset ja kättesaadavat üldkeskharidust (2018. a 37 mln eurot). 2018. a eraldati maagümnaasiumide toetamiseks 0,5 mln eurot ja riigigümnaasiumide loomise toetamiseks 2,0 mln eurot. 2018.a alustavad tööd riigigümnaasiumid Viimsis, Raplas ja Paides.

Indikaator	Alg-tase 2015	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Munitsipaalkoolide õpetajate keskmine palgatase võrreldes riigi keskmise palgaga	107	105	105	106*	120*	120	120	120
30-aastaste ja nooremate õpetajate osakaal (%) Allikas: EHIS	10,6	12	10,6	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24-aastaste osakaal (%) . Allikas: Eurostat	12,2	<10	10,8	<10	<9,5	<9	<9	<9
Eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64 aastased) osakaal Allikas: Statistikaamet, HTMi arvutused	28,9	27	28,6	26	alla 26	25	25	25
25–64-aastaste täiskasvanute elukestvas õppes osaluse määr (%) Allikas: Eurostat	12,4	16,5	17,3	18	19	20	20	20
Kolmanda haridustasemega 30–34-	45,3	40	48,4	40	40	40	40	40

Indikaator	Alg-tase 2015	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
aastaste osakaal earühmas (%) Allikas: Eurostat								
4-aastaste kuni kooliealiste laste osakaal alushariduses (%) Allikas: Eurostat	91,7	94	selgub 2017	95	95	95	95	95
Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt vähemalt tasemel B1 (%) Allikas: HTM	67,5	74	65,7	78	82	90	90	90
Eesti keelest erineva emakeelega gümnaasiumilõpetajate osakaal, kes oskavad eesti keelt vähemalt C1 tasemel (%) Allikas: HTM	17,5 (2016)	20	16,5	22	25	30	30	30
Eesti keel teise keelena põhikooli lõpueksami ja gümnaasiumi riigieksami keskmine sooritustulemus Allikas: HTM	67/73	70/73	67/75	71/74	73/74	75/75	75/75	75/75

*prognoositavad (Rahandusministeeriumi 2018. a kevadisele majandusprognoos) saavutustasemed (uuendatakse iga-aastaselt) vastavalt RESis kavandatud tegelikele vahenditele on järgmised: 2018 - 106; 2019 – 109.

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

Jätkatakse kõikide eelpool nimetatud 2017.-2018. a tegevustega, sh õpetaja mainekuvandi tõstmisega, oskuste koordineerimissüsteemi OSKA arendamisega, täiendus- ja ümberõppe pakkumisega, täiskasvanute tagasitoomisega formaalharidusse, noorsootöö tegevustega, õppe- ja karjäärinõustamisega, e-õppevõimaluste laiendamise ja digioskuste arendamisega, eesti keele kui teise keele õppega jne. Lisaks:

- jätkub õpetajate keskmise palga tõus ning selleks on 2019.-2022. a planeeritud kokku ligi 319 mln eurot (sh 2019. a 77,5 mln, 2020. a. 80,4 mln, 2021. a. 80,4 mln ja 2022. a 80,4 mln eurot). Üldhariduskoolide õpetajate miinimumpalk kasvab 100 euro võrra, jõudes 2019. a 1250 euroni. Õpetaja prognoositav keskmine palk jõuab 1500 euroni. Kokku on riigilt üldhariduskoolide õpetajate töötasudeks järgmiseks neljaks aastaks kavandatud üle 1 miljardi euro.;
- suureneb rahastus lasteaiaõpetajate palgatõusu motiveerimise programmi – kokku panustatakse 2019.-2022.a. 60 mln eurot (15,0 mln eurot aastas), mis aitab kohalikel omavalitsustel tagada magistriharidusega lasteaiaõpetajatele palga vähemalt üldhariduskooli õpetaja miinimumpalga tasemel;
- jätkatakse koolivõrgu korrastamise tegevuse rahastamist (2019. a. 46,3 mln euroni), maagümnaasiumide toetamist (0,5 mln eurot aastas) ja riigigümnaasiumide loomist (2019. a. 1,5 mln eurot). 2019. a alustab tööd riigigümnaasium Kohtla-Järvel, 2020. a kavandatud Tabasalus, 2021. a kavandatud Kuressaares, 2022. a koolid kavandatud Rakveres, Narvas ja Tallinnas (3 kooli). Jätkatakse Kaunite Kunstide Kooli rajamist;

- jätkatakse 2018. a. rakendunud tugispetsialistide lähtetoetuse maksmist, mille eesmärk on tagada, et tugispetsialisti teenus oleks koolidele ja koolipidajatele paremini kättesaadav. Toetust saavad taotleda esmakordselt kooli või Rajaleidja keskusesse tööle asuvad tugispetsialistid, kes vastavad kehtestatud nõuetele. (Aastateks 2019 – 2022 eraldatakse täiendavat lisarahastust kokku ligi 1 mln eurot);
- parandatakse eesti keele kui teise keele õppimisvõimalusi, viies lasteaegade venekeelsetesse rühmadesse täiendavad eestikeelsed õpetajad (eelarve 1 mln eurot aastas);
- jätkatakse Audentese Spordigümnaasiumis õppursportlaste koolituse toetamist, toetatakse endiste ja praeguste tippsportlaste ning treenerite õpinguid kõrg- või kutsekoolis, õppursportlaste spordikoolitust, õpestipendiumite eraldamist tippsportlastele spordi ja õpingute ühitamiseks kõrg- või kutsehariduse omandamisel ja treeneri kutsetaseme koolitusi;
- kutsehariduses jätkatakse rahastamismudeli uuendamisega eesmärgiga tekitada lisaks baasrahastusele tulemusrahastamise komponent, millega toetada väljalangevuse ennetust, õppekasvatustöö tulemuslikkust, ettevõtetega koostööd ning rakendada tugimeetmeid;
- kõrghariduses loobutakse institutsionaalse akrediteerimise kõrval õppekavagruppide kvaliteedihindamistest ja asendatakse viimased vajadusel läbiviidavate temaatiliste hindamistega. Selle muudatusega kõrgharidusseadustikus vähendatakse oluliselt suurte kõrgkoolide hindamiskoormust. Kõigi avalik-õiguslike ülikoolide juhtorganitesse tuuakse ülikoolide välised liikmed, et suurendada sidusust ühiskonnaga;
- viiakse läbi rahvusvaheline uuring PIAAC, kus hinnatakse noorte ja täiskasvanute (vanuses 16+) infotöölusoskusi - funktsionaalset lugemisoskust, matemaatilist kirjaoskust ning probleemilahendusoskust tehnoloogiarikkas keskkonnas. 2018. - 2019. a. toimub ettevalmistus, 2020. a testküsitlus ja 2021-2022 põhiuuringu andmekogumine.

Eesti elukestva õppe strateegia 2020: <https://www.hm.ee/et/elukestva-oppe-strateegia-2020>.

2.4.3. Eesti keel ja eestlus

Eesmärk ja indikaatorid

Tagada eesti keele kestmine ja areng kõigis eluvaldkondades.

Eesmärk viiakse ellu keeleprogrammi kaudu. Valdkonna hetkeolukorraga saab tutvuda 2017. a HTMi aastaanalüüsis.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Toimub eesti keele uurimine, keelekogude arendamine ja mainekujundus. Valmivad ja ilmuvad eesti keele varamu sarja tervikkäsitlused: sõnamoodustus, eesti keele hääldus, eesti keele süntaks, eesti keele sõnamuutmine, suuline eesti keel, eesti keele ajalugu, eesti kirjakeele ajalugu ja eesti murrete grammatika. Arendatakse keelehooldussüsteemi ja e-keelenõustamist. Jätkub „Rahvuskaaslaste programm 2014-2020“, mille kaudu toetatakse enam kui 3000 lapse eesti keele õpet välismaal ja Üleilma kooli (kus õpib ligi 200 last ligi 20st riigist) tegevusi (2018. a eelarve 1,5 mln eurot).
- Luuakse tingimused eesti keele valdamiseks, kasutamiseks ja väärtustamiseks haridussüsteemis, sh eestikeelsete kõrgkooliõpikute väljaandmine, keelega seotud koolivälised tegevused, nt üleriigilised võistlused e-etteütlus, kokkuvõttevõistlus „Tuum“,

Kirjandusraal, Ulakass jne (2018. a eelarve 0,4 mln eurot). 2019. aastaks peab ilmuma 30 erialaterminoloogiat kinnistavat kõrgkooliõpikut.

- Valmistatakse ette ja korraldatakse 4 korda aastas eesti keele eksameid kõigil keeletasemetel (A2-C1) vähemalt neljas erinevas linnas. 2017. a sooritas Eestis eesti keele tasemeeksami 2662 inimest. Eesti keele tasemeeksami edukalt sooritanuile tagastatakse keeleõppekulud riigieelarvest. 2017. a hüvitati keeleõppekulud 452 eksami sooritanule.;
- Jätkatakse eesti keele B1-taseme e-õppe kursuse arendusega Keeletee, mis võimaldab eesti keelt õppida Eestis elavatel eesti keelest erineva emakeelega inimestel, rahvuskaaslastel välismaal ning huvilistel üle kogu maailma. 2018. a mais avatakse kolm esimest peatükki kasutajatele.
- Jätkatakse eesti-vene-eesti digitaalse sõnastikukeskkonna arendusega, mille eesmärk on tõsta kirjeldatud sõnastike kui digitaalse õppevaraga õpilaste keeluskustaset, samuti nii õpilaste kui ka õpetajate digipädevust. Sõnastikukeskkond on kasutamiseks avatud 2018. a lõpus.
- Toetatakse Ida-Virumaa lasteaia-, põhikooli- ja gümnaasiumiõpetajate keeleõpet. 2017. a osaleb keeleõppekursustel soovitatavalt 200 haridusvaldkonna töötajat, kellest vähemalt 75% peaks kursuse edukalt lõpetama.
- Toetatakse eesti keele ja kultuuri õpetamist rohkem kui 30 erineva riigi kõrgkoolis (eesti keelt õpetab väljaspool Eestit u 100 õpetajat ja 50 lektorit). Valmistatakse ette lõppeva „Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe programmi“ jätkukava. Lisaks akadeemilisele õppele toetatakse keeleõpet eestlaste kogukondades mitmetes riikides asuvates üldharidus- ja pühapäevakoolides, seltsides, lasteaedades, mudilasringides ning keelekursustel (2018. a 0,9 mln eurot).

Indikaator	Algtase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Gümnaasiumihariduse omandanud noorte eesti keele kui emakeele lõpueksami keskmine tulemus punktides (maksimaalne 100) Allikas: HTM	63,2	>58	64,9	>64	>64	>64	>64	>64
Eesti keele õppes ja päevadel Eestis ja välismaal osalevate väliseestlaste arv Allikas: HTM	3670	4300	3700	4500	5250	5250	5250	5250
Eesti keele tasemeeksami (tasemed A2-C1) sooritanute osakaal, % Allikas: HTM	52,5	54	54,5	54	55	55	55	55
Eesti keelt emakeelena mitte rääkivate ühiskonnaliikmete enesehinnangulise aktiivse eesti keele oskus (%) Allikas: Eesti Integratsiooni Monitooring (EIM)*	37 (2015)	38	-	-	-	40	-	-

*integratsiooni monitooringut viiakse läbi iga kolme aasta tagant.

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks:

Jätkatakse kõikide eelpool nimetatud 2017.-2018. a tegevustega, toetades eesti keele õpetamist, uurimist, arendamist ja kaitset nii Eestis kui ka välismaal. Lisaks:

- HTM kuulutab 2019. aasta eesti keele aastaks ja tähistatakse riigikeelesajandit (0,1 mln eurot);
- arendatakse ja täiendatakse keelekorralduse ja keelehooldesüsteemi, sõnaraamatuid ja eesti keele terminoloogia andmebaase, toetatakse eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomist, edendatakse selge keele liikumist ja keelekasutuse head tava (2,2 mln eurot aastas);
- laiendatakse eesti keelest erineva ema- või kodukeelega täiskasvanute keeleõppe võimalusi (sh e-õppe võimalusi), arendatakse tasemeeksamite ja keeleoskuse hindamise süsteemi, tegevuste eelarve 0,3 mln eurot aastas;
- laiendatakse eesti keele õppe võimalusi välismaa kõrgkoolides ja väliseesti kogukondades (sh Üleilmakooli tegevusi), eelarve 0,8 mln eurot aastas;
- käivitatakse „Eesti keeletehnoloogia programmi 2018-2027“ tegevused (eelarve 0,8 mln eurot aastas).

2.5. Kultuur ja sport

2.5.1. Kultuur

Eesmärk ja mõõdikud

Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Kirjaniku ja kunstniku palgasaajate arv tõusis 2017. aastal seniselt kümnelt kaheksateistkümnelt loovisikule. 2018. aastal toetatakse kokku koos loomeliitudega 24 loovisiku tegevust. Jooksva aasta kirjaniku- ja kunstnikupalga aluseks on üle-eelmise aasta Eesti keskmine brutopalk.
- 2017. aastal võimaldas kultuuritöötajate palgafondi kasv tõsta kultuuritöötajate miinimumpalka 13,5% ehk 942 eurole kuus. Detsembris 2017 sõlmiti Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsiooniga (TALO) ühiste kavatsuste kokkulepe, mille kohaselt on kõrgharidusega kultuuritöötaja 5 brutotöötasu alammäär 2018. aastast 1150 eurot kuus. Kultuuriministeeriumi eesmärk on vastavalt Riigikogu poolt kinnitatud visioonidokumendile „Kultuur 2020“ seatud eesmärgi täitmine, et riigilt palka saavate kõrgharidusega kultuuritöötajate miinimumtasu on aastaks 2020 võrdne Eesti keskmise palgaga. 2018. aastal tõusis 7,5% ka nende riigilt palka saavate kultuurivaldkonnas töötavate inimeste palgafond, kes on tugipersonal või kõrgharidusega kultuuritöötajad, kelle sissetulekud ületavad brutotöötasu alammäära.
- Rahvusvahelistumise eesmärgi raames suurenes 2018. aastal välisrahastusel toodetavate filmide toetusmehhanismi Film Estonia maht ühelt miljonilt kahele miljonile eurole. Finantsstiimul on mõeldud väliskapitalil põhineva audiovisuaaltoodangu tootmise toetamiseks Eesti territooriumil. Iga Film Estonia fondi kaudu makstud euro toob Eestisse

⁵ Antud kontekstis loetakse kultuuritöötajaks, kes töötab Kultuuriministeeriumi valitsemisala riigiasutuses (sh Muinsuskaitseamet), riigi osalusega eraõiguslikus sihtasutuses või avalik-õiguslikus asutuses töökohal, mis on kõrgharidusnõudega või kõrgema kutsekvalifikatsiooninõudega või spetsiifiliste erialaste teadmiste nõudega, kus erialaseid teadmisi ja kogemuslikku pädevust võib võrdsustada kõrghariduse või kõrgema kutsekvalifikatsiooniga.

võõrkapitali minimaalselt 3,33 eurot. Film Estonia kaudu on jaanuariks 2018 väljamaksed tehtud kolmele projektile ning seeläbi on toodud Eestisse välisinvesteeringuid summas ca 10 mln eurot.

- 2018. aastal avati toetusmeede olulist majanduslikku mõju omavatele rahvusvahelistele kultuuri- ja spordisündmuste toimumise toetamiseks. Toetuse eesmärk on tuua Eestisse rahvusvahelisi suursündmusi, mis rikastavad nii kultuuri- kui ka spordielu ning elavdavad Eesti majandust. Toetusmeede omab positiivse mõju majandusele läbi välisinvesteeringute ja maksulaekumiste, regionaalset mõju läbi erinevate ürituste toimuspaikade ja kultuurilist mõju. Taotlusvooru maht on kuni 2 mln eurot aastas.
- 2018. aastal oli Eesti koos Läti ja Leeduga maailma ühe olulisema raamatumessi, Londoni raamatumessi, peakülaline. Sündmusel osalemine võimaldas suurendada eesti kirjanduse rahvusvahelist levi ja tõsta eesti kirjanduse tuntust.
- Rahvusvahelises koostöös sai teoks Eesti osalemine rahvuspaaviljoniga 2017. aastal Veneetsia 57. kunstibiennaalil ja 2018. aastal osaleb Eesti Veneetsia arhitektuuriennaalil.
- Ruumipoliitika alase kompetentsi koondamiseks ja ruumilise arengu parendamiseks vajalike sekkumiste kavandamiseks ning ettepanekute esitamiseks loodi 2017. a ministeeriumide ülene ruumiloome ekspertrühm. Ekspertrühma lõpparuanne esitatakse Vabariigi Valitsusele koos ruumiloome parendamise ettepanekutega 2018. aastal.
- 2017. aasta lõpul asutati Eesti Kunstnike Liidu ja KUMi poolt sihtasutus Kunstihoone, mis jätkab alates 2018. aastast Tallinna Kunstihoone näitusetgevuse korraldamist. Riigi osalusega sihtasutuse asutamine oli olulisim valdkondlik ümberkorraldus 2017. aastal – võeti selge siht keskse näituseasutuse arendamisele, stabiilsuse kasvatamisele Kunstihoone tegevuse rahastamisel ning strateegilise juhtimise tõhustamisele.
- Riigi reformikava raames jätkub KUMi haldusala muuseumide organisatsiooniline ümberkorraldamine ja riigiasutuste pealinnast väljaviimine. Eesmärk on 2019. aasta lõpuks KUMi haldusala muuseumivõrgustik korrastada ning samuti on planeeritud reformikava riigipalgaliste töökohtade pealinnast väljaviimise eesmärgi raames Rahvakultuuri Keskuse viimine Viljandisse.
- Jätkub laulu- ja tantsupeo traditsiooni toetamine. 2017. aastal toimus XII noorte laulu- ja tantsupidu „Mina jään“.
- Töötatati välja uus muinsuskaitseadus ja tehakse ettevalmistusi muinsuskaitse reformi elluviimiseks. Põhieesmärk on kultuuripärandi valdkonna strateegilisem juhtimine aidates kaasa kultuuripärandi säilimisele ja tutvustamisele, sh kultuuriväärtuste valdkonna strateegilisele planeerimisele ning ühiste ressursside pändlikumale ja efektiivsemale kasutusele.
- Uutest kultuuri valdkonna investeeringutest on silmapaistvamad Arvo Pärdi teadus- ja külastuskeskuse valmimine 2018. aastal. 2018. aastal alustatakse Tallinna Linnateatri teatrikompleksi arendamist, mille projekteerimistööde läbiviimist toetatakse 0,7 mln euroga. Narvas algas 2017. aasta lõpus Vaba Lava teatrikeskuse ehitus, mida toetatakse 2018. aastal 2,4 mln euroga. Endisesse tehasehoonesse rajatav teatrimaja on planeeritud avada 2018. aasta novembris. Lauluväljaku laululukaare renoveerimistöödeks on ministeeriumil planeeritud 2018. aastal 0,33 mln eurot, mis korrastatakse koostöös Tallinna linnaga.
- Jätakuvalt toimub kunstide ja kultuuriväärtuste valdkondlike organisatsioonide ja sündmuste toetamine.
- Noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsiooni alusel töötati välja rakendusaktid ning

alates 2018. aastast käivitus riigipoolne täiendav toetussüsteem täies mahus ulatudes 15 mln euoroni.

- Audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi uuendamine Euroopa Liidu tasandil.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Teatrikülastuste arv Eestis Allikas: Eesti Teatri Agentuur	1,2 mln (2016)	1 mln		1 mln	1 mln	1 mln	1mln	1mln
Lavastuste arv Allikas: Eesti Teatri Agentuur	540 (2016)	465		465	465	465	465	465
Uuslavastuste arv Allikas: Eesti Teatri Agentuur	196 (2016)	180		180	180	180	180	180
Eesti filmide publiku turuosa suurus kinolevis (%)* Allikas: Eesti Filmi Instituut	8,03 (2017)	7	8,03	12	10	9	9	9
Kinokülastajate arv (mln)* Allikas: Eesti Filmi Instituut	3,51 (2017)	-	-	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Tõlked eesti keelest teistesse keeltesse (ilukirjandus/nimetust) Allikas: Eesti Kirjanduse Teabekeskus	67 (2017)	74	67	77	70	70	70	70
Muuseumikülastuste arv (mln)* Allikas: Statistikaamet	3,5 (2016)	3,6		3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Rahvaraamatukogude laenutuste arv (mln) Allikas: Statistikaamet	10 (2016)	10		10	10	10	10	10
Rahvakultuuriharrastajate arv Allikas: Rahvakultuuri Keskuse andmekogu	88342 (2017)	85 000	88342	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000
Kasutuses olevate ehitismälestiste osakaal (%)* Allikas: Muinsuskaitseamet	75,5 (2017)		75,5	74,5	75,5	75,5	75,5	75,5
Elanike kultuurielus osalemine, %* Allikas: Statistikaamet, Kultuuris osalemise uuring	84,4 (2015)	84,4		84,4	84,4	84,4	84,4	84,4

* Vastavalt Kultuuriministeeriumi valitsemisala arengukavale 2019-2022 uuendati 2018. aastal mõõdikute sihttasemeid ja lisati uusi mõõdikuid

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Kõrgharidusega kultuuritöötajate alampalga tõus keskmise palgani vastavalt „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ sätestatule. 2019. aastaks eraldatakse KUMi valitsemisala astusute töötajate palgatõusuks täiendavalt 7,57 mln eurot.
- Eesti filmi turuosa säilitamiseks ja kasvatamiseks suurenes tavakorras toodetavate filmide toetusfond 2018. aastal 0,35 mln euro võrra 3,8 mln euroni. 2019. aastal suureneb toetusfondi maht veel 1 mln eurot jõudes 4,8 mln euroni aastas. Lisandunud miljon eurot võimaldab Eesti Filmi Instituudil (EFI) tõsta filmidele makstavate toetuste piirmäära ning aastas saab ka edaspidi toetada kuni kuut filmi.
- Toetatakse Eesti Rahvusringhäälingu võimekust parandada alates 2019. aastast ETV+ kvaliteetse teleprogrammi üle-eestiliselt kättesaadavust 0,3 mln euroga aastas.
- Alustatakse Eesti Rahvusringhäälingu telestuudiote ehituse ja Eesti Rahvusraamatukogu hoone rekonstrueerimise projekteerimistöödega vastavalt 1,5 mln ja 1,3 mln eurot (km-ta).
- Nähakse ette KUMi sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikute remondivahendid alates 2019. aastast summas 2,0 mln eurot aastas.
- Konserveerimis- ja digiteerimiskeskuse ning muuseumide ühishoidla kontseptsiooni väljatöötamine ja ettevalmistused tegevuste elluviimiseks.
- Jätkeb kultuuripärandi koordineeritud massdigiteerimine ja digitaalsena kättesaadavaks tegemine.
- Loomemajanduse arendamine eesmärgiga siduda kultuuri- ja loomevaldkondades olevat potentsiaali ettevõtlusega.
- Muinsuskaitse reformi elluviimist toetatakse täiendavalt alates 2019.a 1,4 mln euroga aastas eesmärgiga muuta Muinsuskaitseamet kompetentsikeskuseks ja tagamaks kultuurimälestiste pikaajaline säilimine avalikes huvides.
- KUMi haldusala muuseumide võrgustiku ümberkorraldamise lõpuleviimine ja infosüsteemide arendamise jätkamine.
- Jätkeb laulu- ja tantsupeo traditsiooni toetamine. 2019. aastal toimub XXVII juubelilaulupidu ja XX juubelitantsupidu „Minu arm“, mida rahastatakse täiendavalt 1,8 mln euroga. Koostöös Tallinna Linnavalitsuse ja MTÜ-ga Spordiseltsi Kalev on sõlmitud hea tahte koostöölepe, mille raames soovitakse kaasajastada Kalevi staadion 2019. aasta tantsupeoks. Kokku rahastab riik Kalevi staadioni rekonstrueerimist kolme aasta jooksul 2017 kuni 2019 kokku 6 mln euroga.
- Toimub E-raamatute laenutussüsteemi väljatöötamine Rahvusraamatukogu eestvedamisel, mida jätkatakse vastavalt 2018. aastal läbi viidud ärianalüüsi tulemustele.
- Rakendatakse toetust eraomanikele taluarhitektuuri restaureerimiseks ja kasutuses hoidmiseks või kasutusse võtmiseks. Toetus 0,1 mln eurot aastas.
- Oluliste investeeringutena toetatakse Tallinna Linnateatri teatrikompleksi arendamist kokku 9,7 mln euroga aastast 2018 kuni 2020. Narva kindluse arendamist toetatakse aastatel 2018 – 2021 koos välistoetustega 7,4 mln euroga. Narva linnus on plaanis restaureerida 2019. aasta lõpuks, Kristervalli bastion ja kindluse Läänehoov 2021. aasta lõpuks. Haapsalu piiskopilinnuse arendamist toetatakse aastatel 2018 - 2019 koos välistoetusega kokku 4,4 miljonit euroga. Haapsalu linnus restaureeritakse 2019. aasta sügiseks.
- Eesti osaleb Veneetsia kunstibiennaalil 2019. aastal ja arhitektuuribiennaalil 2020. aastal.
- Uute teoste loomiseks ja professionaalse kunstipraktika toetamiseks jätkatakse loomeliitude

kaudu kirjaniku- ja kunstnikupalga maksmise toetamist.

- KUMi valitsemisala IT baas- ja standardteenuste ühtlustamine ning konsolideerimine, ERR tootmissüsteemide ja monitooringu ümberehitamine tulenevalt seadusemuudatustest ning investeringutest tulenevate IKT halduskulude tagamine.
- Valdkonda kaasates töötatakse välja Kultuuripoliitika põhialused aastani 2030, mis on peamiseks strateegiliseks aluseks riigi tegevuste planeerimisel kultuuri valdkonnas.

Valitsemisala arengukava puudutavad dokumendid on leitavad siit: <http://www.kul.ee/et/organisatsioon/arengukava-ja-tooplaan>.

2.5.2. Sport

Eesmärk ja mõõdikud:

Liikumisel ja spordil on oluline ning kasvav roll eestimaalaste elujõu edendamisel, rikka elukeskkonna loomisel ja Eesti riigi hea maine kujundamisel.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Kõrgema kutsetasemega noortetreenerite töötasutoetusfondi kasv 1,6 mln euro võrra 6 mln euronni aastas. See tõstab 2018. aastal treenerite senise 637 eurose alampalga 850 euronni kuus. Rakendatakse spordi riikliku rahastamise uusi aluspõhimõtteid. Lisaks treeneri tööjõukulu toetuse kasvule suurendati spordi valdkonna tegevuste toetusi kokku 1,0 mln eurot. Alates 2018. aastast rakendatakse spordikohtunike toetusmudelit 0,5 mln euro ulatuses, toetatakse regionaalsete tervisespordikeskuste programmi mahus 0,1 mln eurot, suurendati spordi taotlusvoorude mahte 0,4 mln eurot.
- Olulisemate spordiorganisatsioonide (EOK, Spordimeditsiini SA, Eesti Antidoping jt) tegevuse toetamine. Samuti spordialaliitude toetamine, sh saavutusspordile suunatud noorte spordiklubide toetamine ja rahvusvaheliste tippspordi võistluste toetamine. 2018. aasta toetuse maht on ca 7 miljonit eurot.
- 01.01.2018 rakendus tööandjatele soodustus, kus töötajate sportimiskulude hüvitamist ei käsitleta enam erisoodustusena kuni 400 euro ulatuses töötaja kohta aastas. Rakendumisel on laste ujumise algõpetuse uue programmi elluviimine ujumisoskuse taseme tõstmiseks, millesse panustab riik alates 2018. aastast igal aastal 1,2 mln eurot, mille abil kaetakse ujulate kasutamise, õpilaste transpordi ja juhendajate tasustamise kulud. Toetatakse regionaalseid spordiliite, regionaalsete liikumisharrastuse ürituste ja üleriigiliste liikumisaktiivsuse edendamisele suunatud kampaaniate läbiviimist ca 1 mln euro ulatuses.
- SA Tehvandi Spordikeskuse (sh Kääriku Spordikeskuse) arendamine. 2018. aastal alustatakse Kääriku spordikompleksi väljaehitamise, millele 2018. aastal eraldatakse ehitus- ja arendustöödeks 3,8 mln eurot. 2018. aastal algas ka Rääma Sõudebaasi ellingu hoone ja töökoja renoveerimine kogumaksumuses 1 mln eurot (2018. aastal 0,7 mln eurot).

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Liikumisharrastusega regulaarselt tegelevate inimeste osakaal 16-64-aastaste vanusgrupis, %	42 (2016)	And-meid ei aval-data		46	And-meid ei aval-data	53	And-meid ei aval-data	

	Sihttase							
Allikas: Eesti Tervisearengu Instituut (Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring)							55	
Spordiklubides ja –koolides sporti harrastavate noorte (kuni 19-aastased) osakaal kogu vanusegrupist, %*	37,7 (2017)	30,5		32,5	37,8	37,9	40,0	40,0
Allikas: Eesti Spordiregister								

* Vastavalt Kultuuriministeeriumi valitsemisala arengukavale 2019-2022 uuendati 2018. aastal möödiku sihttasemeid.

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Koondise tasemel sportlaste ja võistkondade süsteemse toetamise kaudu tagatakse perspektiivikate noorte- ja täiskasvanud koondiste osalemine ning ettevalmistus tiitlivõistlusteks mahus 1 mln eur 2019. ja 2020. aastal ja alates 2021. aastast 3 mln eurot aastas. Lisaks olümpiaaladele tekib süsteemne toetusmudel ka võistkondlike alade koondistele ning mitte olümpiaaladele, mis seniajani on puudunud.
- Toetatakse täiendavalt regionaalseid tervisespordikeskusi, 0,6 mln euro ulatuses aastas, mille kaudu paraneb tervisesporditeenuse kättesaadavus ja kvaliteet.
- Rakendatakse spordi riikliku rahastamise uusi aluspõhimõtteid ning rahastamisfuntsioone antakse üle EOKle. Uuendatakse spordiseadust eesmärgiga muuta selgemaks stipendiumide määramist ja maksmist ning luua sportlaste rahastamiseks sportlase toetus.
- Laste ja noortega tegelevate treenerite, eelkõige 5-7 kutsetase, tööjõukulude toetussüsteemi järjepidevuse tagamine.
- SA Tehvandi Spordikeskuse (sh Kääriku Spordikeskuse) arendamine tippspordi arenduskeskusena panustades nii tulemusspordi kui harrastusspordi edendamisse. Investeeringu kogumaksumus aastatel 2018 – 2020 on 12 mln eurot.

2.5. Integratsioon

2.5.1. Lõimumine

Eesmärk ja mõõdikud

Eesti ühiskond on lõimunud ja sotsiaalselt sidus, erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ja jagavad demokraatlikke väärtusi.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Viiakse läbi suuremat ühiskondlikku sidusust toetavaid meediategevusi, mis toetavad avatusele ja vastastikusele mõistmisele suunatud väärtuste ja suhtumise kinnistumist ühiskonnas: avalikkusele suunatud tegevused trüki-, tele-, raadio- ja interaktiivses meedias, sh ETV+ ja Raadio 4. Ühist inforuumi ja kultuurilisest mitmekesisusest teadlikkust toetatakse KUMi eelarvest igal aastal ca 7,7 mln euroga, millest ERRile eraldatakse iga-aastaselt 7,6 mln eurot.
- Vähelõimunud püsielanikele loodi ESFi toel võimalus osaleda Eesti kultuurielus. Selleks hangiti etendusasutustele ja muuseumidele tehnilised vahendid. Osad partnerid juba kasutavad ostetud tehnilisi vahendeid, teistel kestab testperiood.
- Integratsiooni SA viib keeleõppe lõimumiskoolituste osana ellu tasuta keeleõpet 2018. aastal mahus 0,4 mln eurot, keele- ja kultuuriklubide tegevust toetatakse 0,5 mln eurot. Ajavahemikul 2018-2020 kulutatakse nendele tegevustele kokku ca 2,3 mln eurot. Lisaks sellele luuakse Tallinnas ja Narvas eesti keele majad, mis korraldavad tasuta eesti keele kursusi ning pakuvad eesti keele õppe toetavaid tugimeetmeid. Tegevuste maht on 2 miljonit eurot aastas.
- 2017. aastal käivitati tegevused eesti keelest erineva emakeelega inimeste teavitamiseks karjäärivõimalustest avalikus sektoris. Esitati rahvusvaheline projekt ELst vahendite taotlemiseks mitmekesise töökohaga seotud soodustavate tegevuste väljatöötamiseks.
- 2017. aastal valmis järjekordne Integratsiooni Monitooring, mis andis põhjaliku ülevaate lõimumisega seotud arengust. 2018. aasta kevadel valmib keeleuuring, mis telliti koostöös KUM ning SOM.
- 2018. aastal töötatakse välja ja käivitatakse kultuuri- ja spordiprogramm, mis soodustab Eestis rahvusvahelise kaitse saanud välismaalaste ja nende perekonnaliikmete kultuurilist kohanemist Eesti ühiskonnas kultuuri ja spordiga seotud tegevuste abil. Samuti on plaanis suurendada Eesti kultuuriasutuste võimekust kultuuriteenuste pakkumisel uussisserändajatele ja kolmandate riikide kodanikele. Programmi maksumus 2018. aastal on 0,1 mln eurot.
- 2018. aastal algavad ettevalmistused Lõimuv Eesti 2030 koostamiseks. Toimuvad kohtumised sihtrühmadega, ministriumite, teadlaste ja teiste osapooltega. 2018. aasta sügisel toimub ka LE2020 vahehindamine.
- Koostöös MKMi, EASi ja Ülemiste Cityga töötatakse välja ja rakendatakse rahvusvaheline maja uussisserändajate paremaks kohanemiseks.

				Sihttase				
Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	2018	2019	2020	2021	2022

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaalu indeks teistest rahvustest isikute hulgas Allikas: Eesti ühiskonna integratsioonimonitooring (EIM)	39% 47% (2017)	37% 49%		-	-	38% 51%	-	

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Jätub lõimumist toetavate meetmete, sh lõimumisprogrammi koostöö ja kommunikatsioonitegevuste rakendamine. Viiakse läbi suuremat ühiskondlikku sidusust toetavaid meediategevusi, mis toetavad avatusele ja vastastikusele mõistmisele suunatud väärtuste ja suhtumise kinnistumist ühiskonnas: avalikkusele suunatud tegevused trüki-, tele-, raadio- ja interaktiivses meedias, sh ETV+ ja Raadio 4. Ühist inforuumi ja kultuurilisest mitmekesisusest teadlikkust toetatakse KUM eelarvest igal aastal ca 7,7 mln euroga.
- Pakutakse erinevaid koostöötegevusi, sh eesti ja muu emakeelega noorte omavahelisi koostöötegevusi, õpilasvahetust ja kontaktide loomist eesmärgiga kaasata neid aktiivsesse ühiskonnaellu.
- Jätub keeleõppe korraldamine. Integratsiooni SA viib ESF keeleõppe lõimumiskoolituste osana ellu tasuta keeleõpet 2018. aastal mahus 0,9 mln eurot ja aastatel 2019-2021 2,3 mln eurot. Ajavahemikul 2019-2022 eraldatakse eesti keele majadele kokku 8 mln eurot.
- Riigi reformikava raames toimub Integratsiooni Sihtasutuse üldine reorganiseerimine ja üle viimine Narva, mille eesmärk on suurendada sihtasutuse rolli lõimumise kompetentsikeskusena, integreerida organisatsiooni juurde eesti keele majade tegevus, tõsta elluviidavate tegevuste efektiivsust ja kvaliteeti, mitmekesistada seniseid meetmeid ning parandada kommunikatsiooni nii avalikkuses kui ka partneritega.
- Tagatakse Eesti ühiskonna mitmekultuurilisus ja toetatakse eri rahvuskultuure esindavate organisatsioonide tegevust. Toetatakse rahvusvähemuste kultuuriseltside rahvuskultuuripärandi ja keele säilitamist ning edendamist Eestis, suurendatakse katusorganisatsioonide ja rahvusvähemuste kultuuriseltside jätkusuutlikkust ning haldusvõimekust ja toetatakse nende arengut. Tegevust toetatakse KUMi eelarvest 0,7 mln euroga. Arendatakse ja pakutakse nõustamis- ja infosüsteemi teenused vähelõimunud inimeste, sh uussisserändajate informeerituse tõstmiseks.
- Arvestades varjupaigataotlejate ja rahvusvahelise kaitse saajate arvu kasvu ELs ja tulenevalt Euroopa rände tegevuskavast, mis nõuab liikmesriikidelt kiireloomulisi ja pikaajalisi meetmeid rahvusvahelise kaitse saajate kohanemise ja lõimumise toetamiseks, arendab KUM välja meetmeid rahvusvahelise kaitse saajatele koostöös partnerministeeriumide ja -organisatsioonidega.

Valdkondliku arengukava Lõimuv Eesti 2020 dokumendid on leitavad siit: <http://www.kul.ee/et/eesmargid-tegevused/kultuuriline-mitmekesisus/valdkondlik-arengukava-loimuv-eesti-2020>

2.5.2. Kodakondsuspoliitika

Eesmärk ja mõõdikud

Eesti kodakondsus- ja rändepoliitika soodustab Eesti arengut ning tagab siseturvalisuse, toetudes kodakondsus- ja rändevaldkonna teadmistepõhisele ja terviklikule käsitlusele ning avatud sotsiaal- ja majanduskeskkonnale.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

Programm „Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika“

- 2017. aastal kiideti VVs heaks SIMi, HTMi, KUMi, Integratsiooni SA, SA Innove, Eesti Töötukassa ning PPA ettepanekud kodakondsuse seaduse muudatusteks. Ettepanekutest lähtuvalt saavad tulevikus Eesti kodakondsust taotleda soovivad 18–65 aastased inimesed, kes on Eestis seaduslikul alusel elanud vähemalt 5 aastat, taotleda vabatahtliku lepingu alusel tasuta eesti keele õpet kodakondsuse omandamiseks vajaliku tasemeni. Muudatuse rakendamiseks viiakse 2018. aastal läbi vajalikud kodakondsuse seaduse muudatused.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Määratlemata kodakondsusega isikute arv. Allikas: Politsei- ja piirivalveamet (PPA)	82594 (2016)	86000	80316	-	-	<82000	<82000	<82000

Olulised tegevused 2019–2022 eesmärkide täitmiseks

- Töötatakse välja ja rakendatakse ühekordset vabatahtlikku keeleõppelepingut Eesti kodakondsuse omandamiseks. Lepingu raames võimaldatakse Eesti kodakondsust taotleda ning Eestis seaduslikul alusel vähemalt 5 aastat elanud inimestele tasuta keeleõpet ning tasustatud õppepuhkust.

2.6. Keskkond ja energia

2.6.1. Keskkond

Eesmärk ja mõõdikud

Vastutustundliku suhtumise kujundamine loodusesse ning Eesti inimestele puhta ja looduslikult mitmekesise elukeskkonna tagamine.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Kaitsealuste liikide ja elupaikade säilitamise ja taastamise toetamine 8 mln euro ulatuses. 2017. aastal on tehtud väljamakseid 5 mln euro ulatuses, seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade kogupindalale lisandus 499 hektarit ning soetatud, rajatud ja rekonstrueeritud objektide arv seoses kaitstavate liikide või elupaikadega suurenes 52 objekti võrra.
- Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020-2030 koostamine õhukvaliteedi parandamiseks.

- Väljaspool Natura 2000 alasid rangelt kaitstavate erametsade omanike toetamine 0,3 mln euro ulatuses aastas.
- Keskkonnakasutuse välismõjude hindamise projekti elluviimine, mille tulemusena hinnatakse keskkonnale tehtud kahjud rahasse ning tehakse ettepanekuid keskkonnatasude regulatsiooni muutmiseks.
- Ressursitootlikkuse suurendamiseks jäätmete korduskasutuse ettevalmistamise ning ringlussevõtu projektide toetamine 12 mln euro ulatuses ning ressursitõhusate lahenduste projektide toetamine 72 mln euro ulatuses. Jätkub ressursiauditite projektide taotlusvoor, kus 2017. aastal jagati toetusi 0,2 mln eurot. Koolitatud on ressursiauditi tegijaid (24 koolitatud, hetkel toimub II koolitustsükkel) ning teavitussõidudel on osalenud 479 inimest. Ressursitõhususe meetmest on toetust saanud 6 ettevõtet investeeringu toetuseks ja 37 auditi toetuseks.
- Metsaala arengu ja metsade elujõulisuse parandamise investeeringute toetamine ca 4 mln euro ulatuses, sh toetati 2017. aastal erametsas hooldusraiate tegemist 2115 katastril.
- Natura 2000 alal erametsamaadele toetuste jagamine 8 mln euro ulatuses. Toetust maksti 2017. aastal 47 928 hektarile piiranguvööndis, hoiualal ja projekteeritaval alal asuvale erametsamaale ning 10 535 hektarile Natura 2000 alal sihtkaitsevööndis asuvale erametsamaale summas ca 4 mln eurot.
- Elanikele kvaliteetse joogivee tagamise ja reovee nõuetekohase kokku kogumise toetamine 79 mln eurot, sh 2017. a toetati projekte 3 mln euro ulatuses. Rahastatud projektide tulemusel saavad 10 000 inimest võimaluse liituda ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniga.
- Üleujutusohu riskide maandamise toetamine 0,5 mln euro ulatuses. Projektide tulemusel valmivad uuringud ja ettevalmistavad projektid kuni kümnel üleujutusriskiga alal.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Reostusõnnetusele reageerimise suutlikkus merel 24 tunni jooksul, km² Allikas: SIM	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Looduse mitmekesisuse ja loodusressursside kaitstus (kaitstavate alade pindala osakaal maismaast), % Allikas: KEM	18,5	Vähe-malt 18,7	18,8	Vähemalt 18,8 ⁶				
Reovee kogumise ja puhastamise osas nõuetele vastavate üle 2000 ie koormusega reoveekogumisalade osakaal⁶, % Allikas: KEM	87	91	91	92 ⁶	93 ⁶	95 ⁶	98 ⁶	100
Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus kauplemisüsteemivälistes			6,02 ⁷	5,96 ⁷	5,99 ⁷	6,02 ⁷	- ⁸	- ⁸

⁶ Sihttase muutunud seoses KEM valitsemisala arengukava uuendamisega.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
sektorites, mln tonni CO2 ekvivalenti⁷. Allikas: KEM	6,14	5,93						
Tarbijate osakaal, kes saab ühisveevärgist nõuetele vastavat joogivett, % Allikas: KEM	98	99	99	99	100	100	100	100
Olmejäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist⁶, % Allikas: KEM	33	40	32	35 ⁶	41 ⁶	45 ⁶	50	50
Materjalitootlikkus: SKP ja kodumaise toormekasutuse suhe⁶, (eur/kg) Allikas: Eurostat	0,42	0,44	0,48	0,48 ⁶	0,50 ⁶	0,51 ⁶	0,52 ⁶	0,55

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks:

- Looduskaitsepiirangute kompenseerimise suurendamine, sh riigile eramaade omandamine ning vääriselupaikade kaitse lepingute sõlmimine 0,6 mln eurot. Toetuse maksmise jätkamine väljaspool Natura 2000 alasid rangelt kaitstavate metsade omanikele 0,6 mln euro ulatuses.
- „Kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030“ ja „Kliimapoliitika põhialuste“ elluviimine.
- Paldiski endise tuumaobjekti kahe reaktorisektsiooni likvideerimise ja radioaktiivsete jäätmete lõpppladustuspaiuga rajamise keskkonnamõjude hindamiste ja nendeks vajalike uuringute elluviimine.
- Õhusaasteainete heitkoguste vähendamise programmi rakendamine õhukvaliteedi parandamiseks.
- Viru alamvesikonna veemajanduskava meetmeprogrammi rakendamine 25 mln euro ulatuses, sh Purtse jõe valgala veekogude ning Kroodi oja korrastamine.
- Erametsade metsauendustööde tegemise toetamine võimalikult heade pärilike omaduste ja kasvukohale sobivamate kodumaiste puuliikidega, sh taimetootmise ergutamine ja uuendusmahtude suurendamine.
- Ringmajanduse põhimõtete rakendamise toetamine 18 mln euro ulatuses: ringmajanduse strateegia välja töötamine, tootjate ja tarbijate teadlikkuse tõstmine, järelevalve tõhustamine, jäätmete liigiti kogumise süsteemi parem rakendamine, keskkonnavaldkonna

⁸ Mõõdiku „Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus kauplemissüsteemivälistes sektorites“ sihttasemed aastateks 2021-2030 määrab Euroopa Komisjon 2020. a rakendusaktiga pärast 2018. a inventuuriandmete selgumist.

⁷ Sihttase muutunud seoses KEM valitsemisala arengukava uuendamisega ja Euroopa Komisjoni poolse sihttasemete korrigeerimisega aastateks 2017-2020. 2017.a tegelik tase (hetkel prognoos) selgub 2019. a kasvuhoonegaaside inventuuri andmete põhjal.

majandushoobade arendamine, keskkonnahoidlike riigihangete rakendamine avalikus sektoris, ökomärgise kasutamise teadlikkuse tõstmine.

- Ressursitootlikkuse suurendamise eesmärgil ressursiauditite ja ressursitõhusate lahenduste investeringute toetamine 81 mln euro ulatuses.
- Hüljatud korrastamata kaevandatud maa ja maapõue korrastamise korraldamine. Sh 2000 hektaril mahajäetud turbatootmisalade korrastamine RMK poolt 5 mln euro ulatuses.
- Riigi vajadustele vastava piisava ja kvaliteetse maapõuealase info tagamiseks koostöös MKM ning Riikliku Geoloogiateenistusega riikliku baaskaardistamise kava ning maapõue rakendusuringute ning teadus- ja arendustööde kava välja töötamine.
- Koostöös MKM ning MEM mereressursi kasutamise projekti läbiviimine maksumusega 1 mln eurot, mille eesmärk on kasutada mereressurssi (vett, vetikaid, merepõhja, elustikku jms) viisil, mille tagajärjel paraneb ka keskkonnaseisund.
- Mereala hea keskkonnaseisundi saavutamiseks merestrateegia rakendamine.
- Puhta joogivee tagamiseks ning keskkonda juhitava reovee nõuetekohaseks puhastamiseks projektide rahastamine 96 mln euro ulatuses.
- Üleujutusohu riskide maandamise toetamine 4 mln euro ulatuses.
- Avalikkusele ajakohaste maakatastriandmete tagamine.
- Kukruse aherainemäe keskkonnale ja inimeste tervisele ohutuks muutmiseks 10 mln eurose investeringuprojekti läbiviimine.
- Keskkonnakasutuse välismõjude hindamise projekti tulemuste alusel keskkonnatasude süsteemi uuendamisetepanekute tegemine.

KEM valitsemisala arengukava puudutavad dokumendid on leitavad siit <http://www.envir.ee/et/arengukava>.

2.6.2. Energeetika

Eesmärk ja mõõdikud

Mõistliku hinna ja kättesaadavusega ning vähese keskkonnamõjuga energiavarustus.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemetel täitmiseks

- 2017. aastal suurenes taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises, ulatudes üle 29%. Võeti vastu vedelkütuse seaduse muudatused, millega algab 1.05.2018 Eestis mootorikütuste müük tanklates, kuhu on segatud vedelat biokütust;
- 2017. aastal jätkati EL ühtekuuluvuspoliitika fondidest energeetika meetmete rahastamist, sh kaugküttevõrkude ja tänavavalgustuse kaasajastamiseks, transpordis gaasiliste kütuste kasutuselevõtu edendamiseks. Kokku rahastati nendest meetmetest 95 projekti mahus 27,3 miljonit eurot.
- 2017. aastal sõlmiti esimene taastuvenergia statistikakaubanduse kokkulepe Eesti ja Luksemburgi vahel.
- 2017. aasta oktoobris kiitis Vabariigi Valitsus heaks „Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030“⁹.

⁹ https://www.mkm.ee/sites/default/files/enmak_2030.pdf

- 2018. aastal selgus Eesti ja Soome vahelise gaasiühenduse Balticconnector ehitaja, toru paigaldamine toimub 2019. aastal.

Indikaator	Algtase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Taastuenergia osakaal energia lõpptarbimises, sh transpordikütustest, % Allikas: Eurostat	28,8/0,4	29,4	-	29/2	29/5	29/10	29/10	29/10
Energia lõpptarbimine, PJ Allikas: Statistikaamet	121,7	119	-	119	119	120	119	119
Imporditud energia osatähtsus, % Allikas: Eurostat.	6,8	20	-	20	20	20	20	20
Energiamahukus, MWh/1000 €SKP Allikas: Statistikaamet, KE36	3,6	3,7	-	3,5	3,3	3,2	3,1	3

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Toetatakse biometaanitarnimist ja tankimist tanklates ning biometaanitarnivate liiniveobusside kasutamist (29 mln eurot, sh 7,2 mln eurot ÜF vahendeid ja 21,8 mln eurot EL CO2 kauplemise süsteemi enampakkumistulusid).
- Toetatakse kaugküttekatelde renoveerimist ja/või rajamist ning kütuste vahetust (15,9 mln eurot, ÜF).
- Toetatakse amortiseerunud ja ebaefektiivse soojustorustiku renoveerimist ja/või uue soojustorustiku rajamist (19,9 mln eurot, ÜF).
- Kaugküttesüsteemide asendamine lokaalsete kütelahenduste vastu (4 mln eurot, ÜF).
- Toetatakse tänavavalgustuse taristu renoveerimist energiasäästu eesmärgil (36,3 mln eurot, ÜF).
- Toetatakse korterelamute rekonstrueerimist energiasäästu eesmärgil (122 mln eurot, ÜF).
- Luuakse meede kohalike omavalitsuste elamufondi investeeringute toetamiseks (47,5 mln eurot).
- Eluasemevaldkonna rahalised toetused energiasäästu saavutamiseks (s.h. elamute elektripaigaldiste ajakohastamise toetamine, energiasäästu saavutamise alase teadlikkuse tõstmise ja uuringute läbiviimise toetamine, väikeelamute energiatõhususe suurendamise, kokku 9,3 mln eurot).
- Rahastatakse energeetika-alast teadus ja arendustegevust (1,6 mln eurot).
- Jätkatakse päikesepaneelide kasutuselevõtu toetamist (4 mln eurot).

2.7. Kohalikud omavalitsused ja regionaalpoliitika

2.7.1. Regionaalareng ja maaelu

Eesmärk ja mõõdikud

Toimepiirkondade arengueelduste parem kasutus majanduskasvuks ja elukvaliteedi tõusuks vajalike hüvede kättesaadavus.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Valminud on maakondlikud konkurentsivõime tugevdamise tegevuskavad ning viie suurema linnapiirkonna jätkusuutliku arengu tegevuskavad, mis on aluseks piirkondade arenguks toetusvahendite taotlemisel.
- Merealade planeeringute koostamiseks on välja töötatud ning avalikustatud vastav meetodika, Pärnu mereala planeering on vastu võetud.
- Regionaalprogrammide elluviimiseks eraldati toetust 2533 projektile kogumaksumusega 114,5 mln eurot, sh piirkondade konkurentsivõime tugevdamise investeeringuteks 21,1 mln eurot (18 projekti) ning linnapiirkondade jätkusuutlikuks arenguks 16,8 mln eurot (26 projekti). Kõige enam projekte viidi ellu hajaasustuse programmis 1428 projekti (1,8 mln eurot).
- Euroopa territoriaalse koostöö programmidest Eesti partneritele eraldatud toetus oli kokku 59,6 mln eurot.
- Setomaa ja Peipsiveere arenguprogrammidega jätkub piirkonna ettevõtluse elavdamine väärtustades kohalikke kultuuripärandit (toetuste maht 0,5 mln eurot aastas). Mulgi Kultuuri Instituudi ja Võrumaa Instituudi tegevustoetused aitavad tagada käsitööttevõtluse arendamist ja piirkonna kultuuripärandi tutvustamist (0,05 mln eurot aastas).
- Jätkuvad Maaelu Arengukava 2014-2020 "LEADER" meetme ja maapiirkondade majandustegevuse mitmekesistamise meetme ellu viimine.
- Kalamajanduse piirkondlikuks edendamiseks¹⁰ on 2017.a lõpu seisuga määratud toetust kohalike kogukondade valitud projektidele kogusummas 7,73 mln eurot. Alustatakse kalasadamate uuendamise ja traalsadamate meetme rakendamise.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Ettevõtlusaktiivsus maapiirkonnas (äriühingud 1000 elaniku kohta) Allikas: Statistikaamet	55 (2015)	55	65	65 ¹¹	65	65	65	65
Kõigi maakondade SKP kasv (möödetuna jooksevhindades). Allikas: Statistikaamet	kasvanud 2012. a algtasemega võrreldes 11	kasvab		kasvab	kasvab	kasvab	kasvab	kasvab

¹⁰ EMKF 2014-2020 rakenduskava meede „Kogukonna juhitud kohaliku arengu strateegia rakendamine“

¹¹ Mõõdikut korrigeeriti alates 2018. aastast lähtudes 2017.a tegelikust saavutustasemest

				Sihttase				
Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	2018	2019	2020	2021	2022
	maakon nas (2016)							

Olulised tegevused 2019–2022 eesmärkide täitmiseks

- Eesmärgiga kasvatada ettevõtlusaktiivsust ja tööhõivet kõigis Eesti piirkondades viiakse ellu piirkondade konkurentsivõime tugevdamise (156 mln, ERF) ning linnapiirkondade jätkusuutliku arengu (95 mln, ERF) meetmete tegevused¹².
- Eesti osalusega Euroopa Territoriaalse Koostöö (Eesti-Läti, Kesk-Läänemere, Läänemere piirkonna, kokku 903,5 mln eurot) ja Eesti-Vene, 16,8 mln eurot, programmide elluviimine. Nimetatud programmid panustavad piiriäärsetel aladel inimeste elukvaliteedi tõstmisele läbi paremate avalike teenuste pakkumise.
- Viiakse lõpuni kogu mereala ruumiline planeerimine (2020).
- Viiakse ellu Ida-Virumaa programm maksumusega 15,8 mln eurot piirkonna kiire rahvaarvu kahanemise peatamiseks, noorte osatähtsuse suurendamiseks rahvastikus ning regionaalse SKP kasvu kiirendamiseks läbi ettevõtlusaktiivsuse tõstmise.
- Jätkub 2015-2016 heaks kiidetud „LEADER“ arengustrateegiate alusel kohaliku kogukonna valitud projektide elluviimine kokku 90 mln eurot.
- Kalamajanduse piirkondlikuks edendamiseks jätkatakse kohalike kogukondade valitud projektide rahastamist Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist kokku 27,3 mln eurot.
- Rakendatakse regionaalseid programme ja toetusi (sh Setomaa, Peipsiveere, Vana-Võromaa ja Mulgimaa programmid), mis arvestavad piirkondliku arengupotentsiaali ja eripära ning mitmekesisivad uute töökohtade loomist maapiirkondades.

Eesti Regionaalarengu strateegia 2014-2020 on kättesaadav siit:

<http://www.fin.ee/regionaalareng-ja-poliitika>

Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020:

<http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/eesti-maaelu-arengukava-mak-2014-2020>

2.8. Maaelu

2.8.1. Põllumajandus ja kalandus

Eesmärk ja mõõdikud

Eestis on elujõuline konkurentsivõimelise põllu- ja kalamajandusega maapiirkond, mis tagab ohutu toidu ja tarbijate rahulolu.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemetega täitmiseks

¹² <http://www.fin.ee/struktuuritoetuse-meetmed>

- 2017. a maksti otsetoetuseid ja üleminekutoetuseid kokku 143,2 mln eurot ja erakorralisi turukorraldustoetuseid (sealhulgas loomakasvatuse sektori erakorraline kohandamistoetus) 16,5 mln eurot.
- Epideemiate ja loomataudide ohuks valmisoleku suurendamiseks on välja töötatud tauditõrjeprogrammid ja valmisolekukavad, mille alusel on viidud läbi treeninguid, et tagada nii riigisüsteemide kui ka põllumajandussektori valmisolek häda- ja eriolukordadeks. Veterinaar- ja Toiduameti kureerimisel viidi 2017.a jooksul läbi 7 sigade Aafrika katku tõrje teemalist lauaõppust erinevates kohalikes regioonides üle Eesti.
- 2017. a käivitus enamuse Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi 2014–2020 (*edaspidi EMKF*) rakenduskava meetmetest. Antud perioodi fookuses on kohaliku kala- ja vesiviljelustoodete väärimise ja otseturustamise edendamine, erinevad koostöövormid innovatsiooni meetmete rakendamisel, kohalike toodete kõrgema kvaliteedi ning suurema turujõu saavutamine.
- 2017. a koostati koostöös huvigruppidega Eesti toidusektori edendamise tegevuskava 2018-2020, mille eesmärk on suurendada väärimdatud kaupade ekspordi osatähtsust Eesti toidusektori ekspordis, mis parandab Eesti põllumajandussektori konkurentsivõimet ning soodustab majanduskasvu.
- 2017. a jätkusid põllumajanduslike rakendusuringute, põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi säilitamise ning sordiarvete tegevused teaduspõhise põllumajanduspoliitika ja kalanduspoliitika rakendamiseks ning viidi ellu Eesti maaelu arengukava 2014-2020 (MAK) ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi 2014-2020 (EMKF) toetusmeetmeid.
- Toidujulgeoleku tagamiseks suurendati Eesti muutuvatesse keskkonnanägemustesse sobivate ning haiguskindlamate taimesortide aretusprogrammide mahtusid, arvestades globaalseid väljakutseid (kliimamuutused) ja ühiskonna vajadusi.
- Toimub laboriseadmete ja katsetehnika etapiviisiline uuendamine ja kaasajastamine, mis tagab tingimused riiklike järelevalvetoimingute teostamiseks ning laborianalüüside kvaliteetseks läbiviimiseks.
- 2018.a alustas MEM koostöös KEM jt partneritega põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030 koostamisega, mis saab Euroopa Liidu vahenditega seotud MAK-i ja EMKF-i järgmise perioodi (2021+) arendus- ja toetusmeetmete programmeerimise sisendiks.

Indikaator	Sihttase							
	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netolisandväärtuse juurdekasv aastas keskmiselt töäjõu ühiku kohta (eelnend aastaga võrreldes) põllumajanduses, % Allikas: FADN (FADN 2017 tegelikud andmed det 2018)	2,5 (2015)	3,0	-24,4 (2016)	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Kalanduse lisandväärtus	22242	21100	21694,5	21100	21150	21200	21200	21200

				Sihttase				
Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tege-lik 2017	2018	2019	2020	2021	2022
töötaja kohta (EUR) Allikas: ESA (2017 andmed laekuvad 2018 IV kv)	(2015)		(2016)					

Olulised tegevused 2019–2022 eesmärkide täitmiseks

- Laiendatakse toiduohutuse seiret ja järelevalvet, täiendav rahastus 0,4 mln eurot aastas. Kontrollimehhanismide tõhustamine tagab, et turul olev toit on ohutu, tarbimisväärne ja varustatud asjakohase teabega, paraneb toidu käitleja teadlikkus toiduohutusest ja selle olulisusest ning mõjust rahva tervisele, eksport suureneb ja tarbijate usaldus Eesti toidukontrolli süsteemi osas kasvab tänu toimivale järelevalvesüsteemile.
- Taimetervise ja mahepõllumajanduse järelevalve tõhustamine ja seemnete sertifitseerimise kindlustamine (8 mln eurot) aitab luua tingimused Eesti puhtast keskkonnast tuleneva konkurentsieelise kasutamiseks ning mahetoodete ekspordi edendamiseks. Suurendatakse taimse paljundusmaterjali kvaliteedi määramiseks ning taimetervise ja mahepõllumajanduse järelevalveotsuste tegemiseks vajalike laboriteenuste mahtu, laiendatakse teadus- ja arendustegevusi Eesti kliimaga kohastunud sortide aretamiseks ja sobivate agrotehnoloogiate väljatöötamiseks, tagatakse sortide registreerimis- ja majandusviljelusväärtuste ning järelkontrollikatsete läbiviimine ning järelevalve mahepõllumajandusliku tootmise ja turustamise üle.
- Käivitatakse mesilaspere toetusmeede (0,5 mln eurot aastas), millega aidatakse kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele ja põllumajanduskultuuride saagikusele. Mesilasperede registreerimine võimaldab parandada mesilaste haiguste seiret ja tõkestamist, samuti on mesilasperede asukohainfo oluline taimekaitsetööde kavandamisel.
- Rahvusvaheliselt tunnustatud, tõhusa ja praktilise veterinaarõppe korraldamise täiendava toetamisega tagatakse kvalifitseeritud õppejõudude ning veterinaaria eriala lõpetajate olemasolu, mis on eelduseks loomade tervise ja heaolu kaitse, toiduohutuse ning inimese tervise kaitse tegevustele riigis ning rahvatervise, põllumajanduse ja toiduainetööstuse arengueesmärkide saavutamisele. Toetus Eesti Maaülikoolile veterinaarõppe korraldamiseks on 0,3 mln eurot aastas.
- Alustatakse Eesti Taimikasvatuse Instituudi aretuskeskuse ehituse ja sisustamisega (vastavalt 1,9 mln ja 1,2 mln eurot) ning tehakse väiksemamahulisi kinnisvara rekonstrueerimistöid kokku ca 1,2 mln euro ulatuses (sh SA Eesti Maaelumuuseumid Ülenurmel, Põllumajandusuuringute Keskus Kuusikul ja Viljandis, Veterinaar ja Toidulaboratoorium Tallinnas).

MEM valitsemisala tegevusvaldkondade arengukavad: <http://agri.ee/et/eesmargid-tegevused/valdkondlikud-arengukavad-ja-strateegiad>

EMKF 2014–2020: <http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/euroopa-merendus-ja-kalanusfond-emkf-2014-2020>

MEM valitsemisala arengukava: <http://www.agri.ee/et/ministeerium-kontakt/arengukava>

MAK 2014–2020: <http://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/eesti-maaelu-arengukava-mak-2014-2020>

2.9. Siseturvalisus ja õigusruum

2.9.1. Siseturvalisus

Eesmärk ja mõõdikud

Tagada, et Eesti inimesed tunneksid, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igapäevane väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahendustega parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

Turvalisemad kogukonnad

- Kogukondade paremaks teenimiseks suurendati 2017. aastal piirkonnapolitseinike arvu ja viidi nende piirkonnad vastavusse kohalike omavalitsuste uute piiridega, et igal vallal-linnal oleks vähemalt üks piirkonnapolitseinik, kes keskendub nende kogukonna võimestamisele ja aitab turvalisuse probleeme lahendada.
- Vabatahtlike rahastamine on kasvanud 0,5 mln eurot. Lisarahastusega toetatakse vabatahtlike päästjate varustuse soetust, tehnika korrasolekut ning koolituste ja ennetustöö läbiviimist.
- Ennetustegevuse arendamises oli fookuses ohutusõpe. Noorte veeohutuse alaste oskuste edendamiseks hakati ellu viima üldhariduskoolide põhihariduse esimeses astmes ujumisõpetuse ainekava. 2017. aastal valmisid Tartu Ülikoolilt tellitud õpetajaraamatud läbiva teema „Tervis ja ohutus“ õpitulemuste ja -teemade ajakohastamise ning ülesannete kogumina. Loodi interaktiivne vahend¹³, mis aitab ohutusega seonduvaid teemasid lasteaias ja koolis praktiliselt ja lõimitult erinevate ainetega edasi anda. 2017. aastal valmistati ette ainekava tulevastele õpetajatele ohutusteemade tutvustamiseks kas valikainena põhiõppes või täiendkoolituses Tallinna ja Tartu Ülikoolis. 2018. aastal jätkub ainekava koostamine koostöös kõrgkoolidega.
- 2018. aasta kevadel avaldatakse Pärnu jaoskonna pilootprojekti tulemused, mille eesmärgiks oli tagada lähisuhtevägivalla juhtumites kannatanu koheseks kaitseks vägivalla toimepanija kodust eemaldamine või muud vajalikud abimeetmed osapooltele. Pilootprojektile järgnevalt alustatakse praktiliste, õiguslike ja ressursiliste küsimuste lahendamiseks.

Tõhusa päästevõimekuse tagamine

- PÄA jätkusuutlikkusele on kaasa aidanud Euroopa Liidu fondide rahastus 2010–2016 aastal mahus 40,2 mln eurot, suurima investeeringuga 2016. aastal päästetehnikasse (46 põhiautot, 26 paakautot, 8 konteiner-alusautot ning 14 paakkonteinerit. Tehnika tarniti PÄA-le 2016. ja 2017. aastal) kokku 23,6 mln eurot. Päästevõimekuse tagamine on jätkuvalt seotud suurte investeeringutega. Seetõttu eraldati päästjate ja demineerijate kaitsevarustuse uuendamiseks 3 mln eurot aastateks 2018–2021.
- 2018. aastal tarnitakse PPA ÜFi kaasabil hangitav uus multifunktsionaalne laev ja seirelennuk.

Kindlam ja kiirem abi korraldamine

¹³ Materjal on pidevas muutumises. Hetkeversioon on üleval e-koolikotis <https://e-koolikott.ee/portfolio?id=9443>

- 2017. aasta sügisest on Häirekeskuses olemas eCall kõnede menetlemise tarkavara ning Häirekeskus on valmis eCall kõnesid menetlema samadel põhimõtetel nagu teisi hädaabiteateid. ECall ehk sõidukite automaatse hädakutse süsteemi käivitamine lubab kiiremini sündmuskohale jõuda kui näiteks õnnetusse sattunud juht või kaassõitjad on teadvuseta või ei saa muul põhjusel abi kutsuda.
- 2018. aastal viiakse elanikkonna seas läbi uuring, milliseid kanaleid eelistavad elanikud kasutada riigi poole pöördumisel mitteaegkriitilise abi saamiseks. Uuringu eesmärk on välja selgitada, kas riikliku lühinumbri kasutuselevõtmine vastab elanikkonna ootustele.

Kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine

- Tegevust jätkas elanikkonnakaitse rakkerühm ning sai valmis elanikkonnakaitse kontseptsiooni ning kommunikatsioonistrateegia.
- 2017. aastal on ettevõtjatele korraldatud kolm toimepidevuse riskianalüüsi ja plaani koostamise koolitust, kus osales 90 erineva elutähtsa teenuse osutajate esindajat. Sisekaitseakadeemia poolt koostati hädaolukorra seaduse paremaks rakendamiseks asutustele ja juriidilistele isikutele täienduskoolituste pakett.

Sisejulgeoleku suurendamine

- Demineerimis- ja CBRN-i valdkonna (keemilise, bioloogilise, radioloogilise ja tuumainega ning lõhkeainetega seotud ohu vähendamine) võimekuse tõstmiseks soetati vajalikke vahendeid EL Sisejulgeolekufondi ja riigieelarve vahenditest. Käimas on ISF (Internal Security Fund) projektiga Põhja regiooni uue kompleksi (Pommigrupp-CBRN) ehitus, tsentraalse lõhkematerjalilao ehitus ja Põhja regiooni lõhkamiskoha ehituse ettevalmistööd. 2017. aastal valmis ja võeti kasutusele uus andmebaas DEMIS (demineerimise infosüsteem).
- 2018. aastal võetakse Eesti õigusruumi üle lennureisijate broneeringuinfo süsteemi (PNR).

Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika

- 2017. aastal koostati ülevaade uussisserändajatele suunatud 2017–2018 enim arendamist vajavatest kohanemist toetavatest teenustest (tugivõrgustiku kontseptsioon). Sellega seonduvalt töötati SIM ning PPA poolt välja välismaalaste migratsiooni nõustamisteenus. Jätkati kohanemiskoolituste pakkumisega ning valmistati ette uusi arendusi uussisserändajate kohanemisprogrammiga seonduval infoplatvormil.

Usaldusväärne ja turvaline identiteedihaldus

- Isikut tõendavate dokumentide välja andmist puudutava osas oli eelmisel aastal kõige suuremaks väljakutseks 2017. aasta sügisel aset leidnud ID-kaardi kriisi lahendamine. 30. augustil 2017. aastal sai avalikkusele teatavaks, et on avastatud ID-kaardi turvarisk, mis puudutab sügisest 2014. aastal välja antud ID-kaarte, elamisloakaarte ja digi-ID-sid. Kriisi lahendamiseks kutsuti kokku töörühm, kes töötas välja uue m-ID taotlemise skeemi.
- Lõuna-Koreas alustatud pilootprojekti e-residendi digi-ID-de väljastamiseks välise teenusepakkujate kaudu. Kui see osutub edukaks, siis laiendatakse sellist võimalust ka teistesse riikidesse ning dokumente saab välise teenusepakkuja kaudu väljastama hakata ka Eesti kodanikele.

Tõhusam piirihaldus

- 2017. aastal jätkusid idapiiri välja ehitamise ettevalmistavad tööd. Lõpule jõuti maismaapiiri taristu ning tehnilise seire- ja valvesüsteemide projektidega. Projekteerimise raames rajati kaks katselõiku koos vajaliku seire- ja valvetechnikaga kogupikkusega 3,5 km.

- 2018. aastal koostatakse Eesti ja Läti valitsustevaheline leping riigipiiri hooldamiseks.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Elanike hinnang Eesti siseturvalisusele, % Allikas: Eurobaromeeter	89 (2014)	kasvab	94%	Kas-vab	92%	92%	92%	92%
Eesti elanike ohutunne, % Allikas: Siseministeerium	-	Vähe- neb	Ei mõõdetud	Vähe- neb	Vähe- neb	30%	30%	30%
Elanike usaldus Politsei- ja Piirivalveameti (PPA), Häirekeskuse (HK) ning Päästeameti (PÄA) vastu Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus.	PPA: 84%; PÄA: 95%; HK: 89% (2014)	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: 86%; PÄA: 96%; HK: 93%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%	PPA: ≥85%; PÄA: ≥95%; HK: ≥90%
Surmaga lõppenud õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad 100 000 elaniku kohta Allikas: Statistikaamet	71 (2014)	74 (2016 aasta näitaja 65)	2017. aasta näitaja avaldatakse 2018. aasta suvel	70	65	61	61	61
Eesti idapiiri kaetus elektroonse ja tehnilise valvega, % Allikas: PPA	60% (2014)	paraneb	54%	paraneb	100%	100%	100%	100%

Olulised tegevused 2019–2022 eesmärkide täitmiseks

- Tagatakse universaalse ennetuse tegevuste süsteemsus, selged rollid ja vastutus ning piisavad vahendid. 2019. aastal on eelnimetatud tõendatud mõjuga ennetusprogrammidele välisrahastus olemas. Vajalik on algatada ja tagada uute ja vajalike ennetusprogrammide kättesaadavus, et eelkõige mõjutada õigusrikkumisi sooritanud lapsi, noori ja täiskasvanuid.
- Aastaks 2021 on lähisuhtevägivalla ohvrite riskihindamise instrument kõikides politseijaoskondades kasutusele võetud. Eesmärk on tagada lähisuhtevägivalla juhtumites kannatanu koheseks kaitseks vägivalla toimepanija kodust eemaldamine või osapooltele muud vajalikud abimeetmed.
- Edukalt on kasutusele võetud ja Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi kaasabil hangitud uus seirelennuk.
- Edukalt on kasutusele võetud ja ÜFi kaasabil hangitud uus multifunktsionaalne reostustõrje laev.
- Uuringu „Tsiiviilõhusõidukitega riigi poolt osutavate teenuste ja avaliku võimu ülesannete analüüs“ läbiviimine, eesmärgiga töötada välja, üleriigiliselt tsiiviil-õhusõidukitega osutavate teenuste osas, optimaalseim lahendus Eesti jaoks 20. aastase tulevikuperspektiiviga.
- Valmistatakse ette kriisiinfotelefoni käivitamiseks vajalik infotehnoloogiline keskkond.

- Viiakse ellu vastavalt võimalustele elanikkonnakaitse rakerühma töötulemusena valminud ja 2018. aasta veebruaris VV poolt heaks kiidetud elanikkonnakaitse kontseptsiooni tegevusi.
- Uued hädaolukorra lahendamise plaanid peavad valmis saama hiljemalt 01.07.2019. Perioodil 2018. aasta juulist kuni 2019. aasta juulini koostavad kõik hädaolukordade lahendamise juhtimise eest vastutavad asutused nende vastutusalas olevate hädaolukordade lahendamiseks hädaolukorra lahendamise plaani(d).
- PÄA, Sisekaitseakadeemia, SIM ja Riigikantselei koostöö koolitatakse kohalike omavalitsuste töötajaid, et saavutada kohalike omavalitsuste piisav valmisolek hädaolukordadeks valmistumisel ja nende lahendamisel.
- Uussisserändajate kohanemise toetamise valdkonnas on perioodil 2019-2022 ülesanne jätkata kohanemisprogrammi pakkumist, viia ellu tugivõrgustiku kontseptsiooni, et suurendada uussisserändajatele teenuseid pakkuvate asutuste võimekust ja arendada teenuseid. Samuti on oluline uussisserändajate teemaline kommunikatsioon ning uussisserändajate infoplatvormi arendamine. Lisaks tuleb tähelepanu pöörata uussisserändajate ning uussisserändajatega kokkupuutuvate avaliku, era- ja kolmanda sektori asutuste ja organisatsioonide teadlikkust kohanemisprogrammi olemasolust ja kasulikkusest teadlikkuse tõstmisele. Oluline jätkata ning tõhustada kohanemis- ja lõimumisvaldkonnas tegutsevate asutuste ja organisatsioonide koostööd. Samuti on üheks olulisemaks kohanemist ning pikemaajalisemat lõimumist soodustavaks teguriks kvaliteetne ning kättesaadav eesti keele õpe. Tegemist on järjest suureneva vajaduse ja nõudlusega, millele hetkel ei suuda turg piisava pakkumusega vastata.
- Plaanis on luua ja võtta kasutusele automaatne biomeetriline identifitseerimissüsteem (ABIS) ning muuta isikut tõendavate dokumentide taotlemise ja kätte saamise protsess inimestele võimalikult lihtsaks ja mugavaks.
- 2019. aastal jõustuva uue rahvastikuregistri seaduse rakendamiseks tuleb luua uued rakendusaktid ja arendada suuremahuliselt rahvastikuregistri tarkvara.
- 2019. aasta II poolaastal käivitub inimeste elu kergendav projekt, mille käigus surma registreerimine toimub automaatselt, andmed liiguvad meditsiinist rahvastikuregistrisse automaatselt.
- Olulisemaks arendustegevuseks on jätkuvalt idapiiri valmishitamine kavandatud mahus.
- Riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi (EES) ja Euroopa reisilubade süsteemi (ETIAS) kasutusele võtmise ettevalmistamine.
- Rajatakse Sisekaitseakadeemia Narva Kolledž ning võetakse kaustusele Tallinna Kase tänava õppekompleksi uues õppehoone.

Infot siseturvalisuse arengukavast leiab aadressilt <https://www.siseministeerium.ee/et/stak>.

2.9.2. Õiguskord

Eesmärk ja mõõdikud:

Õiguskindel, institutsionaalselt hästitoimiv, vähese kuritegevuse ning kvaliteetse kriminaaljustiitsüsteemiga riik.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- Noorte õiguserikkumiste ennetamine: alaealiste õiguserikkujate süsteemi reformi elluviimine - võimalik on asendada alaealise vahistamine paigutamise ja kinnisesse lasteasutusse ja

tagada alaealiste erikohtlemise põhimõtete rakendamine lähtuvalt teo toimepanemise aja vanusest. 2018. aasta algul kaovad Eestis alaealiste komisjonid.

- Vanglate kaasajastamine ning nõuetele vastavate tingimuste tagamine (uus Tallinna vangla, üldine nõue kambripinnale mitte vähem kui 4m²/in) – Tallinna vangla valmib 2018. aastal. Investeeringumaksumus 95 mln eurot.
- Vägivalla ennetamiseks noortele õigusrikkujatele mõeldud programmi MDFT (mitmedimensiooniline pereteraapia: perekonnapõhine sekkumise süsteem, mis on mõeldud noorukitele, kes tarvivad psühhoaktiivseid aineid, hälbiva käitumise ja sellega seonduvate käitumuslike ja emotsionaalsete probleemide kohtlemiseks) rakendamise jätkamine. Maksumus 0,24 mln eurot (SOM eelarves).
- Karistuste süsteemi paindlikumaks ja tulemuslikumaks muutmine läbi elektroonilise valve laiema rakendamise.
- Retsidiivsusust vähendava meetmena ravi vajavate süüdimõistetute jaoks sobiva süsteemi väljatöötamine (seksuaalkurjategijad, narkomaanid, alkohoolikud).
- Õigusemõistmise tõhustamise projekti järelevalve teostamine kokkulepitud eesmärkide täitmise üle kõigis I ja II astme kohtutes. Kõigis kohtutes ning menetlusliikides oli kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne.
- Paberivabale kohtumenetlusele üleminek – Tallinna Halduskohtus ja Tallinna Ringkonnakohtus rakendus alates 13.03.2017 ning Harju Maakohtus isiku kinnisesse asutusse paigutamise asjades alates 1.09.2017.
- Harju Maakohtu kohtuhoone turvalisuse tõstmiseks uue hoone ehitamine (Harju MK alustab kohtupidamist uues kohtumajas 2018. aasta III kvartalis). Investeeringumaksumus 35 mln eurot.
- Kommunismiohvrite memoriaali rajamine Maarjamäele, memoriaal valmib 2018. aasta sügisel. Investeeringumaksumus 7,5 mln eurot.
- Riigi poolt tasutava õigusabi kvaliteedi tõstmine ja õigusnõustamise kättesaadavuse tagamine 4,1 mln aastas - riigi õigusabi tasukorras leevendati advokatuuri poolt välja toodud kõige suuremat ebaõiglust loonud tasusätte piiranguid, eesmärgiga tasustada advokaate õiglasemalt ning suurendada advokaatide huvi valdkonna vastu.
- Maksejõuetusõiguse ja ühinguõiguse revisjonide läbiviimine – maksejõuetuse revisjoni läbiviimise raames on valminud ekspertide analüüsid pankrotiseaduse muutmiseks. Jätkunud on ühinguõiguse revisjon, alates 2018. aastast on võimalik ühinguid juhtida välisriigis.

Indikaator	Algtase (viimane teadaolev)	Sihttase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Transparency International korrupsiooni tajumise indeksi väärtus Allikas: Justiitsministeerium	70 (2015)	69	71	>69	>69	>69	>69	≥71

Indikaator	Algtase (viimane teadaolev)	Sihttase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Viimase 12 kuu jooksul kuriteohvriks langenud elanike osakaal, % Allikas: Justiitsministeerium	8% (2015)	<10%	5%	<10%	<10%	<10%	<8%	<7%
Tõhusam õigusemõistmine kohtumenetluses (jõudlus ning menetluse kestvus) alates 2015 indikaator muutunud Allikas: Justiitsministeerium	Kõigis kohtutes ning menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne, mitte üheski maakohtus, halduskohtus ega teises kohtuastmes apellatsioonmenetlused ei kesta reeglina kauem kui 365 päeva. (2015)	Kõigis kohtutes ning menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne, mitte üheski maakohtus, halduskohtus ega teises kohtuastmes apellatsioonmenetlused ei kesta reeglina kauem kui 365 päeva.	Kohtuasjade lahendamise jõudlus oli 2017.a kõikides I ja II astme kohtutes positiivne, va <u>tsiviilasjades</u> Harju MK (98,2%), Pärnu MK (98,8%) ja Tallinna RK (93,3%); <u>kriminaalmenetlusajades</u> Harju MK (99,1%) Pärnu MK (99,3%) ning Tallinna ja Tartu RK (98,0%); <u>haldusajades</u> Tartu HK (95,0%). Pikkade menetluste osakaal tsiviilasjades Harju MK - 13,8%, Pärnu MK - 9,3%; Tartu MK - 8,7%; Viru MK 10,9%; Tallinna RK tsiviilkolleegiumis 0,8% ja Tartu RK 1,4%. Pikkade menetluste osakaal üldmenetlusajades oli Harju MK 12,9%; Pärnu MK 1,7%; Tartu MK 10,9%, Viru MK 15,8% ning ringkonnakohtute kriminaalkolleegiumis ei olnud menetluses ühtki asja, mis oleks menetluses olnud üle 365 päeva. Haldusajades oli pikkade menetluste osakaal Tallinna HK 5,0% ja Tartu HK 5,8% ning ringkonnakohtute halduskolleegiumides Tallinnas 5,5% ja Tartus 8,4%.	Kõigis kohtutes ning menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne, mitte üheski maakohtus, halduskohtus ega teises kohtuastmes apellatsioonmenetlused ei kesta reeglina kauem kui 365 päeva.				

Indikaator	Algtase (viimane teadaolev)	Sihttase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Vägivaldse ründe tagajärjel hukkunuid Allikas: Justiitsministeerium	40 (2015)	37	35	<30	<30	<25	<25	<25
Kriminaaltulu konfiskeerimise maht prioriteetsetes kuritegudes on võrreldes 2014. a tasemega suurenenud Allikas: Prokuratuur	2 mln (2014)	Suurem kui 2014. aastal	3,5 mln	Suurem kui 2017. aastal				
Alaealise kannatanuga ja alaealise kahtlustatavaga kriminaalasja kohtueelse menetluse pikkus Allikas: Justiitsministeerium	Kannatanuga: 4,6 kuud; (2014) Kahtlustatavaga: 3 kuud (2015)	Kannatanuga : alla 4 kuu Kahtlustavaga: alla 2,5 kuu	Kannatanuga: 6,4 kuud Kahtlustatavaga: 3,4 kuud	Kannatanuga: alla 4 kuu Kahtlustatavaga: alla 2,5 kuu	Kannatanuga: alla 3,5 kuu Kahtlustatavaga: alla 2 kuu			

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Kuritegusid toime pannud alaealiste retsidiivsuse vähendamine (alaealised vanglast välja: erikooli suunamine, mitmedimensioonilise pereteraapia süsteemi (MDFT) jätkamine).
- Noorte õiguserikkumiste ennetamine – alaealiste õigusrikkujate süsteemi reformi elluviimise jätkamine (alaealiste vanglast väljaviimine, alaealiste kahtlustatavate ja kannatanutega kriminaalasjades menetluskiiruse tõstmine tagades alaealise eakohane kohtlemine).
- Alaealiste erikohtlemise tagamine menetluses ning peale menetlust (kriminaalhooldus, ohvriabi, spetsialiseerumine, koostöö ametkondade vahel, spetsialistide pädevuse arendamine).
- Prokuratuuri kompetentside tõstmine prioriteetsete kuritegude (majandus- ja küberteemad) menetlemisel 0,3 mln eurot aastas.
- Retsidiivsust vähendava meetmena ravi vajavate süüdimõistetute jaoks sobiva süsteemi rakendamine (seksuaalkurjategijad, narkomaanid, alkohoolikud).
- Elektroonilise vangistuse süsteemi loomise analüüsi tulemustest sõltuvalt süsteemi rakendamine.
- C-hepatiidi, HIV testimise ja AIDSi ravi tagamine vanglates.

- Raskete kuritegude toimepanijate korduvkuritegevuse ennetamine, s.h ruumilise eripreventsiooni (välisriigi kodakondsusega kuritegusid toime pannud isikute tõhus riigist väljasaatmine) rakendamine ja ravisüsteemi muutmine.
- Kinnipeetava vanglast ühiskonda naasmise toetamine läbi võimalikult sujuva vanglast vabanemise protsessi sh läbi avavangla ja kriminaalhoolduse vabanevate kinnipeetavate osakaalu kasvu ning vanglast vabanenutele mõeldud tugiteenuse (majutus, nõustamine ja tugiisik) üle-Eestilise rakendamise (ESF projekt). Kokku perioodil 2019-2022 summas 2,3 mln eurot.
- Kiirema kohtueelse menetluse tagamine: üleminek täisdigitaliseeritud kriminaalmenetlusele, digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine, tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses, eeluurimiskohtuniku institutsiooni korrastamine.
- Paberivabale kohtumenetlusele ülemineku jätkamine - eesmärgiks on kaotada hiljemalt 2019. aasta lõpuks tsiviil- ja halduskohtumenetluses õiguslikku tähendust omav pabertoimik ning võimaldada kohtunikul, kohtuametnikul ja menetlusosalisel töötada digitaalse kohtutoimikuga.
- Õigusemõistmise tõhustamise projektis järelevalve teostamine kokkulepitud eesmärkide täitmise üle kõigis I ja II astme kohtutes – kõigis kohtutes ning menetlusliikides on kohtuasjade lahendamise jõudlus positiivne.
- Riigi õigusabi kvaliteedi tõstmine, noorte advokaatide süsteemi kaasamine ja õigusnõustamise kättesaadavuse parandamine.
- Korrastatud, selge ja süsteemse ühinguõiguse väljatöötamine, mis tagab ettevõtjatele stabiilse õigusraamistiku ning käib kaasas majanduse arengu ja rahvusvahelistumisega.

Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava on leitav:

<https://www.just.ee/et/ministeerium-kontaktid/arengukavad-ja-tooplaanid>

2.10. Sotsiaalpoliitika ja tervishoid

2.10.1.Perepoliitika

Eesmärk ja mõõdikud:

Eesti rahvas on kasvav rahvas ning laste ja perede heaolu ja elukvaliteet on tõusnud.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- 2018. aastal jõustus regulatsioon mahuga 1,03 mln eurot aastas, millega korraldati ümber õigusrikkumisi toime pannud lastega tegelemine -sätestati kinnise lasteasutuse teenus (kaotati alaealiste komisjonid). Teenus on mõeldud lastele, kelle käitumine ohustab tõsiselt lapse enda elu, tervist ja arengut ning teiste isikute elu või tervist ja keda ei ole võimalik abistada ilma lapse liikumisvabadust piiramata.
- Riigi korraldatavad asenduskoduteenused ja perekonnas hooldamise teenused kujundati ümber KOV korraldatavateks teenusteks – asendus- ja järelhooldusteenusteks. 2018. a algusest loodi üleriigiline register hooldusperedele. 2018. a on SoM eelarves asendushoolduse kvaliteedi tõstmiseks ja perepõhise asendushoolduse edendamiseks ettenähtud 0,8 mln eurot ning KOV toetusfondis asendus- ja järelhoolduse korraldamiseks 17,8 mln eurot.

- 2018. aastal käivitus mahuga 0,2 mln eurot aastas üle-eestiline lastemajateenus, mille raames pakutakse seksuaalse väärkohtlemise kahtluse või kinnitusega lastele sotsiaal-, õiguskaitse- ja tervishoiuvaldkonna koostööna mitmekülgset abi.
- Riiklike peretoetuste seaduse muudatusega määrati lapsetoetuse tõus järgnevalt: alates 1. jaanuarist 2018. a 55 eurot (lisavahendid 28,7 mln eurot) ning alates 1. jaanuarist 2019. a 60 eurot (lisavahendid 42,9 mln eurot).
- 2017. a jõustus lasterikka pere toetus, mille raames saavad 3–6 lapsega pered lisaks olemasolevale lapsetoetusele juurde veel 300 eurot kuus. Kui peres on 7 või enam last, siis saab pere kuus juurde 400 eurot. 2018. a on suure pere toetusteks planeeritud 73,2 mln eurot.
- 2017. a käivitus elatisabiskeem aastase mahuga ca 5,3 mln eurot. Riik tagab lapsele igakuiselt 100-eurose elatisabi laekumise, mis nõutakse sisse elatisabi võlglaselt.
- 2017. a suurendati raske ja sügava puudega laste lapsehoiuteenuse kättesaadavust. 2017. a toetas riik enam kui 7000 raske ja sügava puudega lapse lapsehoiu- ja tugiteenuseid 2,65 mln euroga. Lisaks otsustati toetatada RES 2018–2021 jooksul suure hooldusvajadusega raske ja sügava puudega lastele mõeldud lapsehoiu-, tugiisiku- ning transporditeenuste pakkumist aastatel ESFist 2018–2020 29,4 mln euroga.
- Riik toetab aastatel 2017–2020 ESFi vahenditest kohalikke omavalitsusi ja erasektorit uute lapsehoiu- ja lasteaiakohtade rajamiseks 2,5 mln euroga. Kokku on aastateks 2014–2020 ESFi vahenditest ette nähtud 6,5 mln eurot, et luua juurde 1200 lapsehoiu- või lasteaiakohta. ERFist lisandub 34 mln eurot ligi 2200 uue lasteaiakoha ehitamiseks.
- 2017. a alguses kiideti heaks vanemapuhkuste ja hüvitiste süsteemi muutmine, eesmärgiga muuta süsteem tänasest paindlikumaks. 2018. aasta märtsist kehtib kõrgem sissetulekupiir 1544,78 eurot vanemahüvitisega samal ajal tulu teenimiseks ning kolmikute ja enamaarvuliste mitmike täiendav toetus. Mitmike täiendava toetuse saamise õigus on kuni laste 18 kuu vanuseks saamise päevani ning toetuse suurus on 1000 eurot kuus.

Indikaator ¹⁴	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Loomulik iive Allikas: Statistikaamet	- 1339 (2016)	Posi- tiivne	-	Posi- tiivne	Posi- tiivne	Posi- tiivne	Posi- tiivne	Posi- tiivne
Summaarne sündimuskordaja Allikas: Statistikaamet	1,60 (2016)	1,63	-	1,65	1,67	1,67	1,67	1,67
Absoluutse vaesuse määr 0–17 aastaste laste seas¹⁵, % Allikas: Statistikaamet	3,5 (2016)	7,1	-	3,8	3,6	3,5	3,4	3,2

¹⁴ Välja on jäetud mõõdik formaalse lastehoiuga hõlmatud 0–2-aastaste ning 3–6-aastaste laste osakaal kõigist vastava vanuserühmaga lastest, kuna Sotsiaalministeeriumi tegevuspõhise eelarve kontekstis on tegemist laste ja perede programmi meetme tasandi indikaatoriga.

¹⁵ Laste absoluutse vaesuse määra sihttase on alates 2018. aastast muudetud. Näitaja viidud kooskõlla 2016. aasta detsembris VV tegevusprogrammis kinnitatud elanikkonna absoluutse vaesuse sihttasemega ning võtab arvesse viimati avaldatud tegelikke vaesuse näitajaid.

Olulised tegevused 2019–2022 eesmärkide täitmiseks

- Vanemapuhkuste ja -hüvitiste muudatuste raames muudetakse vanemahüvitise arvutamise aluseks olevat perioodi, mille tulemusel tekib isadel õigus ühe kuu pikkusele isapuhkusele ja isa vanemahüvitisele ning vanematel on võimalik vanemahüvitise saamist kalendrikuu kaupa peatada ja taasalustada kolme aasta jooksul. Seaduse muudatuse tulemusena vanemahüvitise eelarve küll suureneb 2019. – 2022. a kokku 40 mln euro võrra, aga samas kaob isapuhkusetasu ja lapsehooldustasu, mis tähendab, et kokkuvõttes riigile lisakulu ei teki.
- Juunis 2018 Riigikogule esitatava vanemapuhkuste ja -hüvitiste II eelnõu raames on kavas aastal 2022 rakendada järgmised muudatused:
 - senise rasedus- ja sünnituspuhkuse ja sünnitushüvitise asemele luuakse emapuhkus ja ema vanemahüvitis,
 - Eesti Haigekassa asemel hakkab kogu vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi haldama Sotsiaalkindlustusamet,
 - vanematel tekib võimalus saada vanemahüvitist kalendripäeva kaupa ning olla 60 päeva ulatuses tasustatud puhkusel samaaegselt,
 - muudetakse lapsepuhkuse ja lapsendamispuhkuse tingimusi.
- 2018–2019.a töötatakse välja seadusemuudatused pankrotimenetlusaegse elatisabi maksmiseks, millega võimaldatakse elatisabi ka nendele lastele, kelle vanema osas on algatatud pankrotimenetlus.
- Alates 2019. aastast suurendatakse mitmedimensioonilise pereteraapia (MDFT) kättesaadavust, tagamaks, et keeruliste ja mitmekülgsete probleemidega lapsed saavad töenduspõhist abi, mis aitab ennetada nende probleemide süvenemist ja edasiste õigusrikkumiste toimepanemist. MDFT-d viivad alates 2015. aastast üle Eesti ellu Sotsiaalkindlustusameti teraapiameeskonnad. Tegevuse eelarve 2019–2022.a on 2,6 mln.
- Alates 2019. aastast suurendatakse vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ kättesaadavust - kaasatakse senisest rohkem rohkem 2-8-aastaste laste vanemaid, rohkem kohalikke omavalitsusi ning suurendatakse programmi rahastust Ida-Virumaal. Programmi eesmärk on aidata lapsevanematel arendada kasulikke tehnikaid, et ennetada ja tulla toime laste käitumisprobleemidega ning luua vanema ja lapse vahel turvaline ning lapse arengut toetav keskkond. Tegevuse eelarve 2019-2022 on 3,4 mln eurot sh RESiga lisandunud vahendid 1,8 mln eurot.

Laste ja perede arengukava 2012–2020 ja rakendusplaan ning programm aastateks 2018–2021 on leitav siit: <http://sm.ee/et/laste-ja-perede-arengukava-2012-2020>

2.10.2. Tööturg

Eesmärk ja mõõdikud:

Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemete täitmiseks

- 2018. aastast tõusis töötasu alammäär 500 eurole (Eesti Ametiühingute Keskliidu ja Eesti Tööandjate Keskliidu 2017. a sõlmitud kollektiivleping). Töötasu alammäära tõus koostoimes tulumaksuvaba miinimumi muudatustega parandab madalalpalgaliste inimeste elujärge. Alates 2018. aastast on töötasu alammäär esmakordselt terves ulatuses maksuvaba.

- Puuduva kvalifikatsiooni, aegunud oskuste või tervise tõttu tööturul välja langemise ohus olevatele inimestele pakub Eesti Töötukassa ennetavaid meetmeid. Ennetavate meetmete prognoositav kulu 2018. aastal on kokku 8,2 mln eurot, sh tööturukoolitusteks ja kvalifikatsiooni toetamiseks 6,7 mln eurot, tasemeõppes osalemise toetusteks 1,1 mln eurot ning koolitustoetusteks tööandjatele 0,4 mln eurot.
- 2017. aastast kehtiv töötingimuste muudatused lihtsustavad alaealisel töökogemuse omandamist ning parandavad juurdepääsu tööturule. Riik maksab noorte lühiajalise töötamise soodustamiseks toetust alaealistele töökogemust pakkunud tööandjatele. Toetust makstakse ESFi vahenditest ning selle suurus on 30% töölevõetava alaealise brutotöötasust.
- Noortegarantii tugisüsteemi abil saavad KOVid pakkuda enda piirkonna 16–26 aastastele mitteaktiivsetele noortele tööturul osalemiseks vajalikku tuge, mille teenuse aasta maht on 0,16 mln ESF vahenditest.
- 2018. aastal soodustatakse 3 mln euroga ESFi vahenditest väiksema konkurentsivõimega sihtrühmade tööle asumist ja tööturul püsimist.

Indikaator ¹⁶	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Tööhõive määr vanusegrupis 20-64 a, % Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring	76,3% (2016)	75,1	78,5	75,4	75,7	76	76,1	76,4
Tööelu kestus, aastates¹⁷ Allikas: Eurostat, tööjõu uuring	37,8 (2016)	37,1	-	37,2	37,4	37,5	37,7	38,0

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- Töötaja töövõime säilitamisel varase sekkumisega tööst põhjustatud tervisekahjustuse ennetamiseks, tervisekahju hüvitamiseks ja töötaja tööle hoidmiseks teeb SoM Vabariigi Valitsusele ettepaneku tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteemi väljatöötamiseks.
- Paindlike töötegemise võimaluste kasutamise suurendamiseks teeb Sotsiaalministeerium Vabariigi Valitsusele ettepanekud töösuhete regulatsiooni muutmiseks;
- Töömotivatsiooni suurendamiseks ja töötushüvitiste kaetuse suurendamiseks ning töö olemuse muutumisest lähtuvalt analüüsib SoM vajadust muuta töötushüvitiste maksmise tingimust ja korraldust ning teeb ettepanekud töötuskindlustuse seaduse muutmiseks.

Heaolu arengukava 2016–2023 ja rakendusplaan ning 2018–2021 programmid on leitavad siit: <http://sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

¹⁶ Mõõdikutest on välja jäetud keskmine brutokuupalk (eurodes). Heaolu arengukava 2016-2023 tegevused ei ole otseselt suunatud keskmise palga kasvule. Välja on jäetud mõõdikud noorte töötuse määr ja pikaajalise töötuse määr, kuna Sotsiaalministeeriumi tegevuspõhise eelarve kontekstis on tegemist tööprogrammi meetme tasandi indikaatoritega.

¹⁷ Mõõdik lisatud uuest heaolu arengukavast 2016-2023 ning mõõdik näitab demograafilistele ja tööturu andmetele tuginedes aastaid, kui kaua on tööturul aktiivne inimene alates 15. eluaastast. Tegemist on olulise näitajaga pikeneva eluea ja vananeva rahvastiku, väheneva tööjõu ning sotsiaalkaitsesüsteemi jätkusuutlikkuse kontekstis. EL28 tööelu keskmine pikkus 2014. aastal 35,3 aastat, Eestis 36,4.

2.10.3.Sotsiaalne kaitse

Eesmärk ja mõõdikud:

Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemetel täitmiseks

- 2018. aastast suurenes toimetulekupiir 140 euroni ja alla 18-aastaste laste toimetulekupiir 168 euroni. Toimetulekutoetuse eelarve maht aastast on 24,7 mln eurot. Lapsetoetused arvatakse toimetulekutoetuse arvestamisel täies ulatuses sissetulekute hulka. Toimetulekutoetuse reegleid muudeti eesmärgiga suurendada toimetulekutoetuse saajate motivatsiooni tööturul osaleda.
- Hoolduskoormuse vähendamise esmaseid abinõusid rahastatakse aastatel 2018-2021 kokku 16,4 mln euro ulatuses. 2018. a alustatakse järgmiste tegevuste elluviimist:
 - päeva- ja nädalahoitu teenuse osutamine ja teenusepakkumise laiendamine suure hooldusvajadusega inimestele,
 - teenuste pakkumise laiendamine (sh teenuskohtade kohandamine ning kvaliteetse teenuse pakkumine) dementsuse diagnoosiga eakatele,
 - esmatasandi hoolduse koordineerimise piloteerimine ja vajaliku kompetentsi arendamine, mille tulemusel luuakse tervise- ja sotsiaalvaldkonna ühine hooldusvajaduse hindamise raamistik; piloodi käigus on perearstidel ja sotsiaaltöötajatel võimalus suunata abivajajad hoolduskoordinaatori juurde, kes inimese sotsiaal- ja tervishoiuteenuste vajadust ning korraldada õigete teenuste saamise,
 - hooldajapuhkuse võimaldamine.
- 2018. a jõustus uus regulatsioon - aastase mahuga 3,8 mln eurot, millega suunatakse KOV-dele vahendid matusetootuse määramiseks.
- 2018. aastal kehtestati sotsiaalse rehabilitatsiooni teenustele (v.a loovteraapia) uued hinnad, mille tulemusel saab pakkuda rohkem teenuseid ja vähendada järjekordi. Rehabilitatsiooni eelarve 2018. a on 11,4 mln eurot, sh laste teenused 6,9 mln eurot ning täiskasvanute teenused 4,5 mln eurot (sh 1,5 mln struktuurivahenditest).
- 2018. aasta alguses kinnitas valitsus riikliku pensioni 2018. a indeksi väärtuseks 1,076. Pensionid suurenesid 2018. a 1. aprillist keskmiselt 7,6%. Tagatud on keskmise pensioni tulumaksuvabastus, kuna suurendati füüsilise isiku maksuvaba tulu määra 500 euroni kuus. Riiklike pensionide indekseerimise maksumus 2018. a on ca 97,6 mln eurot ja riikliku pensionikindlustuse eelarve 1,73 mld eurot.
- 2018. aastal kiitis valitsus heaks pensionireformi eelnõu, millega soovitakse muuta pension alates 2021. aastast paindlikumaks, muudetakse pensioni arvutamise valemit ning seotakse pensioniiga alates 2027. aastast keskmise oodatava elueaga. Muudatused pensionivalemis ei puuduta väljateenitud pensione ega juba kogutud kindlustusosakuid, paindlikku pensionit saavad kasutada kõik soovijad.
- 2018. jõustusid pensionide ekspordi käsitlevad seadusemuudatused. Muudatuste kohaselt hakatakse ekspordima nii riikliku pensionikindlustuse seadusega reguleeritud vanaduspensionid ja toitjakaotuspensionid kui ka eriseadustega reguleeritud sooduspensionid. Eksporditavateks sooduspensionideks on alates vanaduspensionieast soodustingimustel vanaduspensionid, väljateenitud aastate pensionid ja eripensionid. Isikule tagatakse võimalus saada pensioni kõikides riikides.

- 2018. a jõustus sotsiaalkindlustusalane leping Austraaliaga. Lepingu alusel saavad kummaski riigis töötanud isikud liita kindlustusperioode, pensioni maksab kumbki riik oma staaži eest. Samuti välditakse lepinguga lähetatud töötajate topeltkindlustuse tekkimine.
- 2017. aastast makstakse üksinda elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension (2018.a on selleks 492 eurot) on väiksem kui 1,2-kordne keskmine vanaduspension, üks kord aastas 115 eurot toetust. 2017. aastal maksti üksi elava pensionäri toetust 85267 isikule summas 9,8 mln eurot.
- 2018. aastast saavad lisaks sügava puudega laste vanematele ja puuduva töövõimega inimestele õiguse õppelaenu riigipoolsele kustutamisele ka raske puudega laste vanemad ning õppelaenu kustutamise menetlus muutub senisest lihtsamaks ja kiiremaks. 2018. a eelarve on 0,7 mln eurot.
- 2018. aastal suunatakse eakate, erivajadustega ja toimetulekuraskustega inimeste ning nende pereliikmete tööle saamist toetavate hoolekandeteenuste mahu suurendamiseks ESFist 7 mln eurot ning uute sotsiaalteenuste ja toodete välja töötamist toetatakse ESFist 5 mln euroga. Sotsiaaltransporditeenuse osutamise ning ühildatud (nii omavahel kui ka ühistranspordiga) sõitude osutamise võimalust maakondades piloteeritakse 7,5 mln euro (ESF vahendid) ulatuses.
- EL toetuse (ERFi) toel kaasajastatakse 2021. aastaks üle Eesti 1265 senist teenusekohta ning luuakse üle 500 kogukondliku teenusekoha neile, kes ei vaja ööpäevaringset hooldust (sh väiksema hoolduskoormusega inimestele kogukonnas elamise ja toetatud elamise kohad ning päevased toetavad teenused. Tegevuste rahastamiseks on kokku planeeritud 4 aastaks ligi 60 mln eurot, millest ELvahendid on 47,6 mln eurot. Toetatakse uute, kogukonna algatusel loodud paindlike teenuste pakkumist ning uuenduskuuri läbivad nii kohtumääruse alusel kui ka ebastabiilse remissiooniga inimestele osutatav teenus.
- 2018. aastal toetab riik EL toetuse (ERF) abil KOV- e 1955 erivajadusega inimese eluruumide kohandamisel kokku 9,9 mln euroga.
- 2017. aastal jõustus uuendatud ohvriabi seadus, millega korrastatakse ohvriabi valdkonda. Esimest korda kirjeldatakse seaduses naiste tugikeskuse teenust naistevastase vägivalda ohvritele. Pärnu piirkonnas jätkub pilootprojekt perevägivalda ohvritele teenuste osutamiseks. Vahendid on planeeritud aastase mahuga 1,6 mln eurot ohvritele ja vägivaldlatsetele suunatud teenuste osutamiseks ning ohvritele hüvitise tagamiseks
- 2018. aastal esitas Sotsiaalministeerium kooskõlastusringile soolise võrdõiguslikkuse seaduse muudatused meeste ja naiste palgalõhe vähendamiseks, millega antakse Tööinspeksioonile volitused teha avalikus sektoris soolise palgalõhe järelevalvet tagamaks, et järgitakse seaduses ette nähtud naistele ja meestele võrdse ja võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtet.

Indikaator	Sihttase							
	Alg- tase	Siht- tase 2017	Tegelik 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Suhtelise vaesuse määr, %. Allikas: Statistikaamet; Eesti sotsiaaluuring	21,1 (2016)	16,2	-	15,9	15,5	15	15	15
Absoluutse vaesuse määr, %. Allikas: Statistikaamet	3,3 (2016)	3,5	-	3,3	3,1	3,0	3,0	2,9

Naiste ja meeste keskmiste tunnipalkade vahe ehk sooline palgalõhe, % Allikas: STAT, soolise palgalõhe andmebaas18	23,43 (2014)	20,9	-	20,5	20,1	19,7	19,3	18,9
--	-----------------	------	---	------	------	------	------	------

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- 2019. aastal toetab SoM 1,5 miljoni euroga innovaatilise eakate kodu rajamist (seotud hoolduskoormuse vähendamise meetmega). Luuakse teenuskohad keerulisema hooldusvajadusega eakatele, kes tulenevalt spetsiifilisest hooldusvajadusest on täna pereliikmete hooldada. Loodavas kodus on maksimaalselt 50 teenuskohta.
- 2018–2019 viiakse ellu pilootprojekt aastase mahuga 0,3 mln eurot vabatahtliku töö edendamiseks hoolekandesüsteemis. Pilootprojekti tulemusena töötakse välja üleeestiline koostöömudel vabatahtlike rakendamiseks hoolekandesüsteemis, mille tulemusel parendatakse eakate ja täisealiste erivajadustega inimeste iseseisvat toimetulekut ning osalemist ühiskonnaelus.
- 2019.a jätkatakse pensionireformiga eesmärgiga anda suurem paindlikkus pensionile minemisel. Alustatakse soodustingimustel vanaduspensionide ja väljateenitud aastate pensionide reformi väljatöötamist eesmärgiga tagada isikute võrdne kohtlemine pensioniskeemides, vähendada pensionide väljamaksmiseks edasilükatud rahalisi kohustusi ning suurendada tööhõivet.
- Riiklike sotsiaalteenuste kättesaadavuse parandamiseks muudetakse süsteemi efektiivsemaks, mille tulemusel muutub abivahendite ja rehabilitatsiooni teenuse kättesaadavus. 2019. aastast tehakse abivahendite eelarves esialgu kaheks aastaks põhimõtteline muutus, mis võimaldab abivahendite regulatsioonis kokkulepitud alustel tagada abivahendi igale abivajajale. Riigi toel hakkavad isiklikuks kasutamiseks mõeldud abivahendeid suuremas ulatuses saama ka hoolekandeesutustes elavad inimesed. Luuakse juurde erihoolekande teenuskohti (ca 2000 kohta). Kokku vastavate teenuste kättesaadavuseks suureneb kulu aastas ligi 13 mln eurot.
- Sotsiaalteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti piirava madalast palgast tingitud kvalifitseeritud töötajate nappuse leevendamiseks on järgnevateks aastateks kavandatud sotsiaalse rehabilitatsiooni, erihoolekande ja asendushoolduse töötajate palgatõusuks baaseelarvesse üle 4,0 mln euro. Eeldatavalt tõusevad palgad neis valdkondades vähemalt 7% ja keskmiselt 12%. Täpse palgatõusu määrab teenuse osutaja, kuna palgatõusuks ettenähtud raha sisaldub riigi poolt rahastatava teenuse hinnas või asendushoolduse puhul suunatakse kohalike omavalitsuste tulubaasi.
- 2019. aastal toetatakse 5 mln euroga EL toetusest (ESF) eakate, erivajadustega ja toimetulekuraskustega inimeste ning nende pereliikmete tööle saamist toetavate hoolekandeteenuste arendamist.
- Teenuste kvaliteedi parandamiseks ja optimaalseks rahastamiseks suurendab riik Sotsiaalkindlustusameti võimekust teha nõustavat järelevalvet nii riigi kui kohalike omavalitsuste sotsiaalteenuste üle. Nõustava järelevalve läbiviimiseks, teiste järelevalveasutustega koostöö tugevdamiseks, analüüsivõimekuse suurendamiseks ja eelhindamiste rahastamiseks on lisaraha planeeritud 1,0 mln eurot aastas.

Heaolu arengukava 2016–2023 ja rakendusplaan ning programmid aastateks 2018–2021 on leitav siit: <http://sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

18 Soolise palgalõhe arvutamise aluseks on STAT ühendandmebaas, mis põhineb Eesti tööjõu-uuringu ja Eesti sotsiaaluuringu andmetike liitmisel. Ühendandmebaasile on juurde lingitud palgaandmed Maksu- ja Tolliameti maksukohustuslaste registrist.

2.10.4. Tervis

Eesmärk ja mõõdikud:

Eesti inimeste tervena elatud eluiga on kasvanud.

Olulised 2017. ja 2018. aasta tegevused sihttasemetel täitmiseks

- Arstiabi parema kättesaadavuse ja tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks laiendatakse järk-järgult haigekassa tulubaasi. Tervishoiu rahastamise killustatuse vähendamiseks viiakse riigieelarve tervisekulud üle haigekassa eelarvesse. Tervishoidu suunati 2018. a 36,78 mln eurot lisaraha, sh. kasutamiseks 34,06 mln eurot ning haigekassa finantspositsiooni tugevdamiseks 2,72 mln eurot. Lisaraha annab võimaluse lühendada ravijärjekordi, parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust, ravi järjepidevust ja kvaliteeti. 2018. a esitab SOM Vabariigi Valitsusele ka ettepanekud, kuidas laiendada Eesti elanike ravikindlustuskaitse saamise võimalusi.
- Esmatasandi arstiabi tugevdamiseks viiakse ellu esmatasandi tervisekeskuste 2016. a kinnitatud investeeringute kava, mida rahastatakse kokku 114,02 mln euro ulatuses. 2017. a kiideti heaks 55 esimest projekti. Esimesed 14 uut tervisekeskust peaksid valmima 2018. a lõpuks ja esimesed kolm alustasid tööd 2018. a. esimeses kvartalis. Tervisekeskuste kaasajastamise teine taotlusvoor avati 2018. a. aprillis, et rajada tervisekeskused katmata jäänud tõmbekeskustesse ja luua maakondlik tervisekeskus Viljandis. Uutes esmatasandi tervisekeskustes ja maakondlikus tervisekeskuses pakutavad tervishoiuteenused vastavad vananeva ühiskonna ravivajadusele ja võimaldavad keskenduda krooniliste haiguste ennetusele ning ravile.
- 1. juulist 2017 hüvitab haigekassa täiskasvanutele pool kokkulepitud esmavajalike hambaraviteenuste raviarvest kuni iga-aastaselt üle vaadatava piirmääraneni (2018. a 40 eurot). Samuti suurenes töövõimetuspensionäride, vanaduspensionäride ja üle 63-aastaste ravikindlustatud isikute ning rasedate, alla üheaastaste laste emade ja suurenenud ravivajadusega inimeste hambaravihüvitis.
- Haigekassa hüvitab suurenenud ravivajadusega inimestele ravimitele tehtud kulutusi varasemast rohkem (2018. a alates soodusravimite kuludelt vahemikus 100–300 eurot 50% ning 300 eurot ületavast osast 90%). Hüvitist hakatakse arvutama automaatselt ja seda ei pea enam taotlema. Omaosaluskoormuse ühtlustamiseks kehtestati ühtne retsepti omaosaluse alusmäär.
- Ravimite õige kasutamise hõlbustamiseks on Eestis turustatavate käsimüügiravimite pakendite infolehed nüüd ravimiregistris kättesaadavad ka vene ja inglise keeles. Nende tõlkimiseks on eelarvesse planeeritud 0,1 mln eurot aastas.
- Valitsus kinnitas HIVi ja AIDSi riikliku tegevuskava 2017–2025, et vähendada uute nakkusjuhtude arvu ja parandada nakatunute elukvaliteeti. Tegevuskava elluviimiseks eraldati riigi eelarvestrateegias 2018–2021 täiendavalt 5 mln eurot HIV/AIDS ravimiteks ja 0,5 mln eurot teenusteks. HIV ja AIDSi ennetustegevuse kulu 2018. a on 19,84 mln eurot.
- 2018. a jõustus uus immuniseerimiskava, mis sisaldab nüüd ka inimese papilloomiviiruse (HPV) vastast vaksineerimist. Riiklikus immuniseerimiskavas olevate immuunpreparaatide tagamiseks sihtrühmadele on 2018. a planeeritud 3,85 mln eurot.
- Karmistused piirangud alkoholireklaamile ja alkoholi eksponeerimisele avalikus ruumis. Samuti loodi seaduslik alus kontrollostudele alaealistele alkoholi müümise tõkestamiseks ning salakaubandusega võitlemiseks. Muudatused jõustuvad kolmes etapis 2018–2019. a. 01.07.2018. a jõustuvad reklaamipiirangud ja 2019. aasta suvel alkoholsete jookide

väljapanekute piirangud kauplustes.

- 2018–2021 aastal käivitub tervishoiu otsustustoe projekt, sh personaalmeditsiini projekt. Uued töövahendid loovad eelduse patsiendipõhisemaks diagnoosimiseks ja raviks. Geenianalüüsi kogumine algas 2018. a Tervise Arengu Instituudi poolt juhitud projekti „100 000 geenidoonorit“ raames. Projekti maksumus 2018. a on 5 mln eurot.
- Tervisevaldkonnas jätkus e-teenuste arendamine ja elluviimine:
 - E-kiirabi kasutavad 01.04.2018 seisuga kõik kiirabibrigaadi pidajad.
 - Üleriikliku digiregistratuuri ja -saatekirjade süsteemi I etapp viiakse ellu 2016-2019, et esmajärjekorras parandada perearstide ja patsientide ligipääsu eriarsti ambulatoorsele vastuvõtule. Digiregistratuur hakkab täismahus tööle 2019. aastal.
 - Perearsti ja eriarsti e-konsultatsiooni erialade valik laieneb (2018. a pakutakse e-konsultatsiooni 17 erialal).
 - Patsient näeb patsiendiportaalis oma raviarveid.

Indikaator	Alg-tase	Siht-tase 2017	Tegelik 2017	Sihttase				
				2018	2019	2020	2021	2022
Oodatav eluiga (mehed ja naised eraldi), aastates Allikas: Statistikaamet	Mehed 73,2 Naised 81,9 (2016)	Mehed 73,5 Naised 82,9	-	Mehed 74,0 Naised 83,2	Mehed 74,5 Naised 83,6	Mehed 75 Naised 84	Mehed 75 Naised 84	Mehed 75 Naised 84
Tervena (piiranguteta) elatud eluiga sünnimomendil (mehed ja naised eraldi), aastates Allikas: Statistikaamet	Mehed 54,2 Naised 58,7 (2016)	Mehed 58,1 Naised 63,1	-	Mehed 58,6 Naised 63,7	Mehed 59,2 Naised 64,4	Mehed 60 Naised 65	Mehed 60 Naised 65	Mehed 60 Naised 65

Olulised tegevused 2019-2022 eesmärkide täitmiseks

- 2022. aastaks viiakse lõpule haigekassa tulubaasi laiendamine ning riigieelarvest rahastatavate tervishoiuteenuste haigekassasse üle viimine. 2022. a eraldatakse haigekassale riigieelarvest iga-aastaselt summa, mis vastab 13% mittetöötavate pensionäridele makstavast riiklikust pensionist (221,9 mln e ca 12% ravikindlustuse vahendite kogumahust). 2019. a. eraldatakse haigekassale riigieelarvest 139,7 mln ehk 10% mittetöötavate pensionäridele makstavast riiklikust pensionist.
- 2019-2021. aastatel jätkuvad investeeringud tervisekeskuste rajamiseks ja pädevuskeskuste kaasajastamiseks. Tervisekeskustes tegutsevad koos perearstidega laiendatud meeskondades ka vaimse tervise õed või psühholoogid, mis parandab vaimse tervise teenuste kättesaadavust ja käsitluse terviklikkust.
- HIV ja AIDSi ennetamiseks ja leviku tõkestamiseks tagatakse antiretroviirusravimite kättesaadavus, tõhustatakse HIV ennetus- ja uurimistööd ning toetatakse HIV-positiivsete patsientide andmekogu. Narkootikumide tarbimise vähendamiseks tõhustatakse ennetustegevusi ning parandatakse ravi- ja nõustamisteenuste kättesaadavust. Ida-Virumaal arendatakse välja noorte ravi- ja rehabilitatsiooniteenus. Samuti toetatakse narkootikumide tarvitajate suunamist karistamise asemel ravi-, nõustamis- ja rehabilitatsiooniteenustele. Kokku suurenevad 2019-2022 HIV-i ja AIDSi ning narkomaania ennetamiseks ja

vähendamiseks eraldatud vahendid 7 miljoni euro võrra.

- Nakkushaiguste leviku ennetamiseks ja tõrjeks ning elanikkonna vaksineeritusega hõlmatusse tõstmiseks tagatakse elanikele vajaliku info kättesaadavus, et teha teadlikke otsuseid vaksineerimisel. Tervishoiutöötajatele tagatakse vajalik info ja oskused inimeste teavitamiseks ja nõustamiseks. Samuti kaasajastakse vajalikud õigusaktid ja juhendmaterjalid.
- Rahvastiku tervise edendamine, riskifaktorite vähendamine ja ennetustegevus on jätkuvalt olulisemaid prioriteete:
 - Viiakse ellu tervislikku toitumist ja liikumist edendavat poliitikat ning Vabariigi Valitsusele esitatakse kinnitamiseks vastav roheline raamat.
 - Alkoholipoliitikat ja tubakapoliitikat viiakse ellu vastavalt Vabariigi Valitsuses kinnitatud roheliste raamatutele.
 - Jätkatakse vigastuste ennetamise koordineerimist ning viiakse ellu valitsuses kinnitatud tegevuskava.
 - Elukeskkonnast tulenevate terviseriskide ennetamise võimalustest teavitatakse elanikke, kogukondi ja erinevate sektorite organisatsioone.
- Personaalmeditsiini tegevuskuludid finantseeritakse 2019-2022 täiendavalt kokku 20 mln euroga. Luuakse personaalmeditsiini geenianndmete infotugi, mis seotakse tervise infosüsteemiga. 2019-2020 on kavandatud koguda ca 75 000 geeniproovi aastas.
- 2022. aastaks viiakse läbi insuldihaike ravijärjepidevuse pilootprojekt, mille tulemusel valmivad insuldiravi protsessi terviklikku käsitlemist toetavad juhised ja digitaalsed töövahendid.
- 2018–2019. aastal jätkub digisaatekirja süsteemi arendamine (III etapp), et tõhustada andmehaldust tervishoius (mh digitaliseeritakse 2021. aastaks õendusepikriis kui oluline lüli terviseinfo vahendamisel tervishoiu eri osapoolte vahel).
- Vabariigi Valitsusele esitatakse kinnitamiseks uus rahvastiku tervise arengukava 2020-2030. Eesti inimeste kasvav eluiga ja vananev ühiskond esitavad tervishoiusüsteemile uusi nõudmisi, et vähendada terviseriske, ennetada haigusi ning võtta kasutusele uusi ravimeetodeid. Samuti jõustub eeldatavalt 01.01.2019 uus rahvatervise seadus. Seadus ajakohastab rahva tervise kaitse nõudeid ning määrab senisest selgemalt osapoolte vastutuse lähtudes „tervis igas poliitikas“ põhimõttest.

Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 ja rakendusplaan ning programmid aastateks 2018-2021 on leitavad siit: <http://sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-2009-2020>

3. FISKAALRAAMISTIK

Eelarvestrateegia ja selle fiskaalraamistik lähtub Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadisest majandusprognoosist, prognoosiga saab tutvuda Rahandusministeeriumi kodulehel¹⁹.

2014. aasta märtsis jõustunud riigieelarve baasseadusega kehtestati eelarvepositsiooni reeglid, mille kohaselt tuleb riigieelarve koostada selliselt, et valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon oleks vähemalt tasakaalus. Vastavalt 2017. aastal jõustunud tasakaalureegli muudatusele võib eelmiste aastate eelarveülejääkide arvel tuleva aasta eelarve kavandada ka puudujäägis olevana kuni 0,5 protsendi ulatuses SKPst. Struktuurse eelarvetasakaalu eesmärk säilib, kuid tasakaalu jälgitakse pikema perioodi keskmisena. Muudatus suurendab eelarvepoliitika paindlikkust, lubades tasandada (erandlikke) ülejääke. Samas säilib ka kohustus tasandada tekkinud puudujääke.

3.1. Vabariigi Valitsuse fiskaalpoliitika eesmärgid

Valitsuse eelarvepoliitika põhieesmärk on **toetada makromajanduslikku stabiilsust läbi turgude paindlikkuse ja efektiivsuse ning ohjata majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske**. Valitsuse eelarvepoliitika eesmärgiks on vähemalt valitsussektori struktuurne tasakaal keskpikal perioodil, mis vastab riigieelarve baasseaduse nõuetele.

Vastavalt Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingule (*Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union, TSCG*) seavad liikmesriigid endile keskpika perioodi eelarve eesmärgi (*medium-term objective, MTO*), mille täitmist hindab Euroopa Komisjon. **Valitsus seab TSCG mõistes keskpika perioodi eesmärgiks (MTOks) mitte kavandada valitsussektori struktuurset eelarvepuudujääki üle 0,5 protsendi SKPst**. Selliselt on tagatud kooskõla MTO ja eelarve baasseaduses sätestatud tasakaalureegli paindlikkusega, mis lubab eelarvet kavandada ka struktuurses puudujäägis olevana kuni 0,5 protsendi ulatuses SKPst varasemate ülejääkide arvelt. Lisaks tekitab MTOst karmim siseriiklik eelarve eesmärk turvavaru, et struktuurse positsiooni eesmärk oleks täidetud ka Euroopa Komisjoni hinnangute kohaselt, kuna nende hinnang majandustsüklile ning ühekordsetele eelarvemeetmetele erineb rahandusministeeriumi omast. Võrreldes eelmise riigi eelarvestrateegiaga ei ole MTO-d muudetud.

Valitsuse eesmärk on tagada **jätkusuutlik ja makromajandust tasakaalustav eelarvepoliitika**. Sihiks on, et eelarvepoliitilised otsused toetavad maksimaalselt makromajanduslikku stabiilsust, ohjavad majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske ning parandavad majanduse kasvupotentsiaali ja tööhõivet. Tulevaste majanduslangustega toimetulekuks peab olema tagatud piisavate **reservide olemasolu ja paindlikkus eelarves** tulude ja kulude struktuuri muutmiseks.

Eelarvepoliitilised otsused langetatakse **üheaegselt** (st vaid eelarve(strateegia)protsessis), otsused on **jätkusuutlikud** (arvestatakse otsuste pikaajalist mõju), maksimaalselt valdkonnapoliitikaid ja muude valitsussektori tasandite tegevust arvestavad ning kõiki **rahastamisallikaid** (lisaks maksutuludele ka EL toetuste, kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse kvoodi müügitulu jms) **ühtselt käsitlevad**.

Kiirema majanduskasvu aegadel hoidutakse investeeringute liigest kasvatamisest ning eelistatakse finantseerimisallikana välitoetuste kasutamist. Prioriteetseteks seatakse need investeeringud, mille tulemusel kasvab nii inimeste heaolu kui paraneb kaitsevõime. Nii saab inimestele pakkuda paremaid teenuseid hariduses, sotsiaalhoolekandes ja tervishoius.

Inimeste sissetulekuid kasvatab lisaks palgakasvule ka maksuvaba tulu tõus, mis tähendab enamikule töötavatele inimestele kuni 64 eurot suuremat sissetulekut kuus juba alates 2018. a

¹⁹<http://www.fin.ee/majandusprognoosid>

jaanuarist. Samuti kasvavad eelarvestrateegia perioodil pensionid keskmiselt 5,9% aastas.

Kaitsekulud on jätkuvalt üle 2% SKPst ja lisaks tehakse strateegilisi investeeringuid kaitsevõimesse.

Riigi maksupoliitika on tervik ja suunatud sellele, et majandus kasvaks ning selleks muudetakse maksustruktuuri majanduskasvusõbralikumaks, vähendades makse palgalt ja kasvatades makse tarbimisele nii, et see toetaks ka keskkonnahoidu ja rahvatervise paranemist. Maksukoormus stabiliseerub järgmistel aastatel 34% taseme lähedal.

Eesti riigi väljakutseks on teha paremaid otsuseid piiratud ressursside suunamisel keeruliste väljakutsete lahendamiseks. Täna kasutatakse Eestis tulemusjuhtimist, kus tulemuseesmärgid ja mõõdikud seatakse eelarvest eraldiseisvalt. Eesmärgiks on liikuda rohkem tulemusinformatsiooni kasutava eelarvestamise suunas. Ressursside ja tulemuste omavaheliseks seostamiseks ja eelarve läbipaistvamaks muutmiseks minnakse üle tegevuspõhisele eelarvele, mille eelduseks oli üleminek tekkepõhisele riigieelarvele 2017. aastast. Aastaks 2020 on kõik valitsemisalad üle läinud tegevuspõhisele riigieelarvele.

3.1.1. Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk ning võrdlus eelmise riigi eelarvestrateegiaga

Arvestades 2017. aasta tegelikku struktuurset defitsiiti 0,3% SKPst ning käesoleva aasta oodatavat defitsiiti 0,4% SKPst oleks riigieelarve seaduses sätestatud kumulatiivse tasakaalureegli kohaselt võimalik kavandada 2019. aasta struktuurne eelarvepositsioon 0,4% suuruse puudujäägiga. Valitsus on aga otsustanud soodsa majanduskonjunkturi tingimustes **võtta eesmärgiks struktuurne eelarvetasakaal** aastatel 2019-2021 ning 0,1% suurune ülejääk aastal 2022. Eesmärkide saavutamisel püsib valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon ülejäägis kõigil aastatel, mis loob eeldused asuda kasvatama reserve. **Eelarveaasta kestel hoidutakse positiivsete lisaelarvete koostamisest, võimaliku maksutulu ülelaekumise arvel ei kasvatata jooksvaid kulusid.**

Võrreldes eelmise riigi eelarvestrateegiaga on eelarvepositsiooni eesmärki parandatud. Eelmine eelarvestrateegia nägi ette kuni 0,5 protsendi suurust defitsiiti sel ja järgmisel aastal ning 0,3% suurust defitsiiti 2020. aastal, mida võimaldas planeerida varasemate aastate kumuleerunud ülejääk. Seega on käesolevas riigi eelarvestrateegias valitsus eelarvepositsiooni parandanud 2019. aastal 0,5% SKPst ning 2020. aastal 0,3% SKPst, mis nominaalselt tähendab veelgi suuremat parandust ulatudes järgmisel aastal 1,2%-ni SKPst ehk *ca* 300 mln euronit. Lisaks keskvalitsusele on eelarvepositsioon paranenud ka kohalikel omavalitsustel ning sotsiaalkindlustusfondide sektorisse kuuluvatel Haigekassal ja Töötukassal.

3.1.2. Maksupoliitilised eesmärgid

Valitsuse eesmärk on stabiliseerida maksukoormus 34 protsendi lähedal SKPst, vähendades tööjõuga seotud makse.

2018. aasta maksukoormuseks kujuneb 34,3% SKPst. Perioodil 2019-2022 on maksukoormust vähendava mõjuga maksuvaba tulu reform, tervisekulude erisoodustusena mitte käsitlemine ja alkoholiaktsiisi 2019. aasta tõstmisest loobumine. Maksukoormust suurendavad eelkõige alkoholi-, tubaka ja kütuseaktsiisi tõstmine, ettevõtte tulumaksumäär 14% regulaarselt jaotatava kasumi korral, pankade tulumaksu avansiline makse ja kasumite maksuvabalt laenua väljaviimise piiramine.

Kokkuvõttes tõuseb maksukoormus 2019. aastal 34,6%-le SKPst ja langeb **2022. aastaks** 34,2%-le. Tulevasest arengust on lähemalt juttu järgmises ja maksupoliitika peatükis.

Valitsuse eesmärk on hoida tööjõu efektiivne maksumäär 35 protsendi lähedal.

Maksuvaba tulu reform (2018) vähendab tööjõu efektiivset maksumäära, samal ajal on tehniliselt vastupidise mõjuga kogumispensioni kõrgema maksemäära lõppemine ning näitaja langeb 2018. aastal 34,0%le. Edasiste tööjõuga seotud maksulangetuste puudumine, RESis kokkulepitud palgatõus ning mitmed tööjõumaksude laekumist suurendavad meetmed viivad näitaja **2022. aastaks 35,4%le**.

3.2. Tulu- ja kulumeetmed

Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise prognoosi kohaselt kujunes valitsussektori struktuurseks defitsiidiks 2019 ja 2020. aastal 0,7% SKPst, mis on vastuolus riigi eelarveseaduse tasakaalureeglga. Seadusest tulenevate nõuete täitmiseks otsustas valitsus rakendada nii tulu- kui kulupoliitilisi meetmeid viimaks struktuurse eelarvepositsiooni tasakaaluni.

Tabel 1. RES tulu- ja kulumeetmed 2018–2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Meede	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Alkoholiaktsiisi tõusu ära jätmine	-0,14	0,02	-0,11	-0,11	-0,11
Korterelamute renoveerimise meetmega kaasnev maksutulu	-	0,04	0,07	0,12	0,11
3,5 GHz litsentsimüügitulud operaatoritele	-	0,06	-	-	-
Ebaseadusliku tööjõu piiramisega kaasnev maksutulu	-	0,02	0,02	0,02	0,02
Sissetulekust sõltuvad trahvid	-	0,02	0,02	0,02	0,02
Relvaseaduse muudatusega kaasnev maksutulu	-	0,01	0,01	0,02	0,03
Välismaalaste seaduse muudatusega kaasnevad maksutulud	-	0,09	0,09	0,09	0,09
Täiendavad dividendid koos tulumaksuga	-0,08	0,37	0,31	0,13	0,19
Muud tulud	-	0,04	0,03	0,04	0,03
Tulumeetmed kokku	-0,22	0,65	0,45	0,32	0,37
Tööjõukulude kasv	-	0,14	0,14	0,13	0,12
Investeeringute muutused	-	-0,25	-0,34	-0,24	-0,03
IKT kulud	-	0,04	0,04	0,09	0,10
Aktsepteeritud lisataotlused	-	0,24	0,24	0,33	0,31
Struktuurifondi vahendite ümbersuunamised	-	-0,15	-0,18	-0,20	-0,19
Kinnisvaraga seotud muutused	0,02	-0,06	-0,13	-0,13	-0,13
Kulumeetmed kokku	0,02	-0,03	-0,24	-0,03	0,20

	2018	2019	2020	2021	2022
Meede	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
KOKKU	-0,2	0,7	0,7	0,4	0,2

Vastuvõetud **tulupoliitilised meetmed** hõlmavad nii tulude suurendusi kui ka vähendamisi, kuid nelja aasta peale kokku omavad tulumeetmed positiivset mõju üle 500 mln euro. Üheks suurimaks tulutoovaks meetmeks on **täiendavate dividendide võtmine riigi äriühingutest**. Kevadise majandusprognoozi kohaselt jääb paari järgmise aasta dividendide summa käesolevale aastale alla, mis jättis ruumi dividendiprognoozi suurendamiseks eelarvestrateegia arutelude raames. Dividendivõimekust mõjutab positiivselt ka jõudsalt kasvav majaduskeskkond, mis kasvatab riigiettevõtete kasumeid.

Lisaks kaasneb mitme meetme rakendamisega maksutulude kasv. **Korterelamute renoveerimise meetme** osas on arvestatud, et 1 mln euro suunamine korterelamute rekonstrueerimisse loob keskmiselt 17 töökohta – 10 töökohta ehitusel, 6 töökohta materjalide tootmisel ja 1 töökohta konsultatsiooniteenuste pakkumisel. Keskmise korterelamu rekonstrueerimise maksutagastus on 31% (sh käibemaks ja tööjõumaksud). **Relvaseaduse** muudatusega laiendatakse ettevõtjate õigust käidelda sõjarelvi, laskemoona ja lahingumoonaga, mis kasvatab Eesti Kaitsetööstuse Liidu hinnangul käibe mahtu aastaks 2023 umbes 60 miljoni euroniga aastas ning loob umbes 150 uut töökohta. Kuna hinnanguliselt makstakse nendel uutel loodavatel töökohtadel Eesti keskmisest palgast kõrgemat palka, siis tähendab see riigieelarvesse laekuva maksutulude suurenemist. **Välismaalaste seaduse** muudatusega eeldatakse, et lisandub 2500 lühiajaliseks töötamiseks registreeritud töötajat, kes töötavad aasta ja kellele makstakse keskmist brutokuupalka. Töötamiseks mõeldud tähtajalise elamisloaga tippspetsialiste lisandub eelduste kohaselt 124, kellele makstakse 2-kordset Eesti keskmist brutokuupalka. Nende elamisluba töötamiseks kehtib kuni 5 aastat. Piiratakse ka **ebaseaduslikku töötamist** korrastades välismaalaste töötamist Eestis. Eeldatud on vähemalt 1000 täiendavat ametlikku töökohta keskmise brutopalgaga.

Ka **suurinvestori toetusega** loodetakse aidata kaasa investeeringute ning uute töökohtade loomisele, mis suurendab riigieelarve maksulaekumist.

Valitsus otsustas **alkoholiaktsiisi** 2019. aasta tõusude ärajätmise eelkõige piirikaubanduse edasiste riskide maandamiseks ning olukorra stabiliseerimiseks. Aastatel 2016 ja 2017 tekkis oluline Läti suunaline piirikaubandus, mis käesolevaks aastaks moodustab ca 22,5% alkoholi legaalselt müüdavatest kogustest, mis varem müüdi Eestis. Risk seoses alkoholi piirikaubandusega on, et soomlased vähendavad oma oste Eestist, kuna hinnavahed Soomega vähenevad, suurte koguste ostjad võivad liikuda ostueelistustega Läti ning väiksemad ostjad võivad loobuda piiriülesest ostmisest.

Kulumeetmed kokku on samuti eelarvepositsiooni parandavad, kuid siin sisaldub suures mahus ka kulude suurenemisi. Kulused kasvavad nt eelarvestrateegia raames otsustatud **tööjõukulude suurendamine**. Valitsus otsustas suurendada riigiasutuste palgafondi 2,5% ning teatud sihtgruppidel ka enam, mh Politsei- ja Piirivalveameti palgafond suureneb üle 10%, IT asutustel 20%, kultuuritöötajatel 6-8%, õpetajatel 3%, sotsiaalhoolekandel 12%. Ülal tulu- ja kulumeetmete tabelis on tööjõukulude kasvu netomõju ehk palgatõusuga kaasnevat maksutulude ega samas summas tööjõukulu antud meetmete tabel ei kajasta.

Samuti suurendavad kulusid eelarveläbirääkimiste käigus **heakskiidetud valitsemisalade lisataotlused**. Lisaraha eraldati nt teadus- ja arendustegevuseks, riigikaitse tugevdamiseks, lennuühenduse parandamiseks suursaartega ja erinevatele sotsiaalteenustele. Lisarahastust sai ka riigi IKT sektor.

Samas leidis valitsus ka võimalusi mitmete **investeeringute ajatamiseks** (nt Linnahall ja Pärnu Lennujaam). Leiti ka võimalusi osa planeeritud tegevustest teha ära juba sel aastal. Kõige suurema mõjuga neist on nt teehituse ennaktempos ehitamine ning kultuurivaldkonna investeeringud toetuste arvel.

Leiti ka võimalusi suunata ümber struktuurifondi vahendeid ning täpsustati sotsiaalvaldkonna kulude prognoose toimetulekutoetuse ja elatisabi osas.

Arvestades rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadprognoosi ning lisandunud tulu- ja kulumeetmeid kujuneb valitsussektori 2019. aasta tulude mahuks 10,86 mld eurot ning kulude mahuks 10,73 mld eurot.

Tabel 2. Valitsussektori tulude ja kulude maht eelarvepoliitilisi otsuseid arvestades

	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	<i>mln eurot</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>
Valitsussektori tulude prognoos	9 181,6	39,9	40,9	41,3	40,6	39,7	38,6
Valitsussektori kulude prognoos	9 247,7	40,2	40,7	40,8	40,2	39,5	38,5

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tulenevalt Stabiilsuse ja Kasvu Pakti (SGP) nõuetest peab liikmesriigi valitsussektori kulude kasv olema kooskõlas liikmesriigi majanduskasvuga. Kulude kasvu eesmärgiks (*expenditure benchmark*) loetakse reeglina liikmesriigi 10 aasta keskmine potentsiaalne majanduskasv (t-5, t, t+4), mis vastavalt Euroopa Komisjoni 2017. aasta sügisesele majandusprognoosile on 2,7%. Juhul, kui liikmesriik ei täida jooksva aastal oma keskpika perioodi eesmärki (MTO), milleks Eesti puhul on valitsussektori eelarve struktuurne defitsiit kuni 0,5% SKPst, võetakse kokkuleppe kohaselt järgneva aasta kulueesmärgiks madalam väärtus (Eesti puhul 0,9%), mis aitab kaasa eelarvepositsiooni parandamisele vähemalt 0,5% võrra SKPst ja viib lõppkokkuvõttes MTO täitmiseni.

2018. aastal kasvavad Eesti valitsussektori kulud ²⁰ 2,0% võrra, mistõttu täidab Eesti kulueesmärgi varuga. Eesti ei täida kulueesmärki 2019. aastal, kulud kasvavad 5,4% võrra, mis ületab kasvupotentsiaali 2,7%punkti võrra. Selle peamiseks põhjuseks on väiksemad EL vahenditega ja investeeringutega seotud kohandused kui 2018. aastal. 2018. ja 2019. aastal on erisuunalisi tulumeetmeid palju. Nende mõju kogukasv tuleneb peamiselt aktsiisidõusudest, mida tasakaalustab kõige rohkem oluline üksikisiku maksuvaba tulu suurendamine.

²⁰ Kulude arvestamisel on vastavalt Euroopa Komisjoni meetodikale arvestatud kulude reaalkasvu, kasutades SKP deflaatorit, ning arvestusest on eemaldatud teatud kulud (Tabel intressikulu ja kapitalimahutuse kohandus).

Tabel 3. Kulueesmärgist välja jäetavad summad

	2017	2017	2018	2019
	tase (mln eurot)	% SKPst	% SKPst	% SKPst
1. Välisvahendite kulu, mis on tuludega kaetud	700,1	3,04	4,23	3,99
1a. sh investeeringud, mis on tuludega kaetud	187,6	0,82	0,97	1,01
2. Töötuskindlustuse kulu, mis tuleneb majandustsüklist 21	0	0	0	0
3. Valitsussektori tulused muutvad valikulised meetmed (discretionary measures) 22	71,6 23	0,31	0,60	0,52
4. Seadusest tulenevad muudatused valitsussektori tuludes, mis on seotud kuluvajaduse kasvuga	0	0	0	0

Allikas: Rahandusministeerium.

3.3. Valitsussektori eelarvepositsioon

2017. aastal oli valitsussektori eelarve puudujäägis, mis moodustas Statistikaameti esialgsete andmete kohaselt 66 mln eurot ehk 0,3% SKPst. Puudujäägis olid keskvalitsus (0,3% SKPst) ning kohalikud omavalitsused (0,3% SKPst), mida osaliselt tasakaalustas sotsiaalkindlustusfondide ülejääk (0,3% SKPst). Nii keskvalitsuse kui ka kohalike omavalitsuste puudujääk tulenes peamiselt hoogsalt kasvanud investeerimistegevusest. Sotsiaalkindlustusfondide tulemlüüasa ootusi nii Haigekassa kui ka Töötukassa osas, mida põhjustas sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmaksu hea laekumine.

2018. aasta eelarveülejätk ulatub eelarvestrateegia otsuseid arvestades 0,2%ni SKPst, mis võrreldes riigieelarves oodatuga on 0,4% SKPst võrra suurem. Paranemine tuleneb pea kõigist valitsussektori tasanditest – suurenenud tööjõumaksude prognoos parandab sotsiaalkindlustusfondide ning kohalike omavalitsuste koondpositsiooni. Keskvalitsuse positsiooni parandavad vähenenud riigieelarve kulud sotsiaalvaldkonnale ning suurenenud maksuprognoos, kus tööjõumaksude parem laekumine ületab kahanenud aktsiisiprognoosi.

Järgmise aasta eelarveülejätk suureneb eelarvestrateegias vastuvõetud meetmete tulemusel 0,5%ni SKPst. Edasistel aastatel hakkab ülejääk vähenema tulenevalt seatud struktuurse tasakaalu eesmärgist ning majanduse suundumisest oma potentsiaalse taseme suunas.

²¹ Ekspert hinnangu korras on eeldatud, et töötus on loomulikul tasemel.

²² Arvestatud meetmed on: üldise ja täiendava pensionide maksuvaba tulu tõus; uus maksuvaba tulu skeem; maksuvaba tulu muud muudatused (koolituskulude soodustuse piiramine, täiendava lapse maksuvabastuse lahtisidumine üldisest, üldise maksuvabastuse piiri langetamine, tervisekulude soodustus, eluasemelaenu intresside soodustuse piirang, hoiuseintresside soodustuse kaotamine); firmaautode erisoodustuse muudatused; dividendide tulumaks; riigieelarve palgatõus; madalalpalgaliste tagasimakse; juriidilise isiku tulumaksumäära langetus (küpsetele ettevõtetele); kasumite väljaviimise piiramine; töise tulu õiglase maksustamise meede; ettevõtluskonto väikeettevõtetele; aktsiiside tõstmine; ehitusmetalli pöördmaksustamine; käibemaksukohustuse piirmäära tõstmine; kütuse reaalaja kontrolli meede; elektriaktsiisi soodustus suurtarbijatele; FIEde maksumuudatused; tulu CO2 kvoodi müügist; trahvide muudatused; ressursitasude muudatused, KOV maksusoodustuste laiendamine; välismaalaste seaduse muudatused; relvaseaduse muudatused.

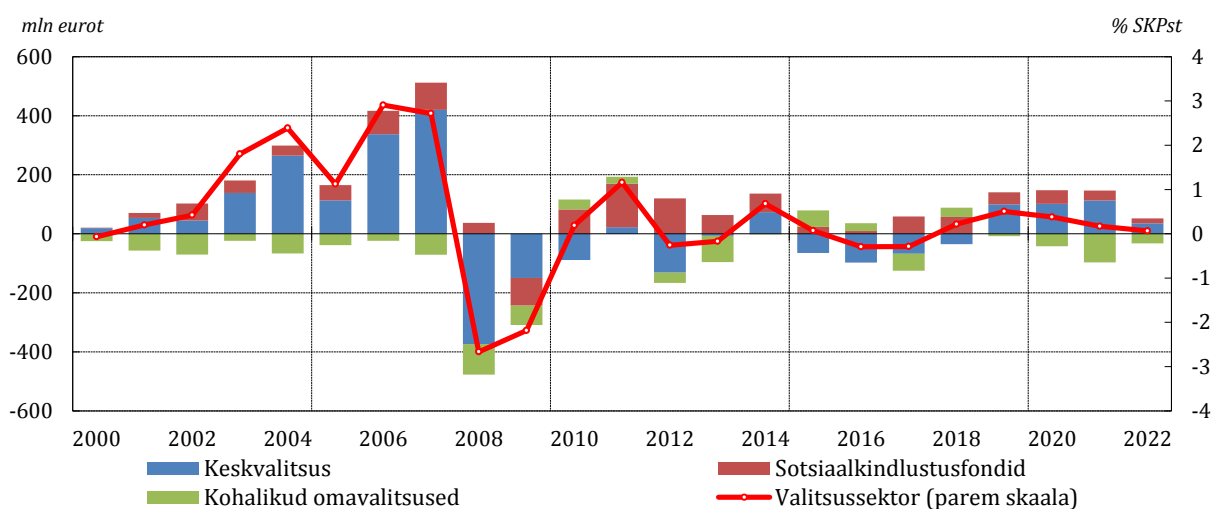
²³ Kõikide alates 01.01.2017 rakendunud maksumuudatuste mõju võrreldes kontrafaktuaaliga. Järgnevatel aastatel on selle mõju muutus.

Tabel 4. Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk aastatel 2018–2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Valitsussektori struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (% SKPst)	-0,3	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,1
Valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon (% SKPst)	-0,3	0,2	0,5	0,4	0,2	0,1
Keskvalitsus	-0,3	-0,1	0,4	0,4	0,4	0,1
Sotsiaalkindlustusfondid	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Kohalikud omavalitsused	-0,3	0,1	0,0	-0,2	-0,3	-0,1
Valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon (mln eurot)	-66	53	133	105	50	20
Keskvalitsus	-67	-35	100	102	113	35
Sotsiaalkindlustusfondid	59	57	40	46	34	17
Kohalikud omavalitsused	-58	31	-8	-42	-97	-32

Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 1. Valitsussektori eelarvepositsioon

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Valitsussektori eelarve tsükliliselt tasandatud positsioon

Majanduse maksimaalselt soovitava kogutoodangu taseme ehk potentsiaalse SKP²⁴ hindamiseks kasutab Rahandusministeerium tootmisfunktsiooni meetodit²⁵. Rahandusministeeriumi hinnangute kohaselt on Eesti majanduse kasvupotentsiaal lähiaastatel vahemikus 3,2-3,5%. Kui 2017. aastal panustasid erinevad komponendid kasvu enam-vähem võrdselt, siis ettevaates väheneb tööjõu panus ning suureneb kogutootlikkuse panus.

Tööjõu positiivne panus tuleneb inimeste aktiivsuse kasvust, mida toetavad nii pensioniea tõstmine kui ka töövõimereform, kuid pikemas perspektiivis muutub piiravaks juba toimuv tööealise elanikkonna vähenemine. Kapitali panus potentsiaalsesse kasvu jääb

²⁴ Potentsiaalne SKP – maksimaalne kogutoodangu (SKP) tase olemasolevaid tootmissisendeid kasutades (tööjõud, kapital, tootlikkus/oskused), mille korral ei tekitata ülemäärased hinnatõusurveid.

Potentsiaalne majanduskasv – potentsiaalse SKP muutumine ajas. Sõltub tootmissisendites toimuvatest muutustest.

²⁵ SKP lõhe ja tsükliliselt tasandatud eelarvepositsiooni hindamise põhimõtetest võib lugeda Eesti 2004. aasta maikuu Konvergentsiprogrammi lisas 3. Metoodikast täpsemalt: European Commission, 2014. The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps, Economic Papers 535, November 2014.

prognoosiperioodil 1,1-1,2 protsendipunkti juurde, kuid on üldise madala investeerimisaktiivsuse tõttu oluliselt väiksem, kui kriisieelsel perioodil.

Kuigi kogutootlikkuse panus potentsiaalsesse kasvu on ettevaates üle ajaloolise keskmise, tuleb silmas pidada seda, et metoodika ei arvesta kriisijärgselt suurenenud tootmisseedmete osakaaluga investeringutes. Seetõttu võib kapitali panus olla alahinnatud ning sellevõrra tootlikkuse panus ülehinnatud. Teiseks on tootlikkuse tõstmisel oluline roll konvergeerumiseks arenenud riikidega, kuna töajõud on meil juba praegu kõrgelt rakendatud.

Majanduskasvu kiirenedes 2017. aastal ületas meie majanduse maht potentsiaalse taseme ning toodangulõhe ehk SKP lõhe²⁶ muutus positiivseks. Kiire kasvu jätkudes 2018. aastal suureneb positiivne toodangulõhe veelgi ning ulatub 1,6%ni SKPst.

Peamiselt väljendub positiivne toodangulõhe tööturu pingetes, st töajõupuuduses, madalas tööpuuduse määras ning palgasurvetes. Majanduse hetkeseis ei ole kriisieelse olukorraga võrreldav, kuna praegu ei ole ülemäärast krediidikasvu ning majanduslanguse riskid on oluliselt madalamad. Samas tuleb arvestada, et kasvupotentsiaali hindamisel on suur eksimisvõimalus ning hinnangud võivad aja jooksul oluliselt muutuda. Praeguseid kasvupotentsiaali hinnanguid mõjutavad olulisel määral kriisijärgsed madala majanduskasvu aastad 2013-2016.

SKP lõhe alusel leitud hinnang²⁷ Eesti valitsussektori eelarve tsükliliselt tasandatud positsiooni kohta näitab, et Eesti eelarvepoliitika on vastutsükliline aastatel 2018–2021. Aastal 2022 on eelarvepoliitika neutraalne, kuna SKP tase vastab potentsiaalsele ja tsükliliselt tasandatud primaarse eelarvepositsiooni muutus on marginaalne. Tuleb arvestada, et eelarvepoliitika osas lõpliku hinnangu andmisel peab lisaks eelarvepositsiooni muutusele hindama ka välisvahendite kasutamise muutuse mõju. Kuna viimased on eelarvepositsiooni osas neutraalsed – tulud on alati võrdsed kuludega – siis näiteks vahendite kasutamise kasv ei peegeldu eelarvepositsiooni muutuses. Samas majanduskriisi ajal võimaldab see täiendavalt majandustegevust stimuleerida, mis on olemuselt vastutsükliline poliitikameede. Praeguses majandusolukorras on aga välisvahendite mõju protsükliline.

Tabel 5. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon (% SKPst)

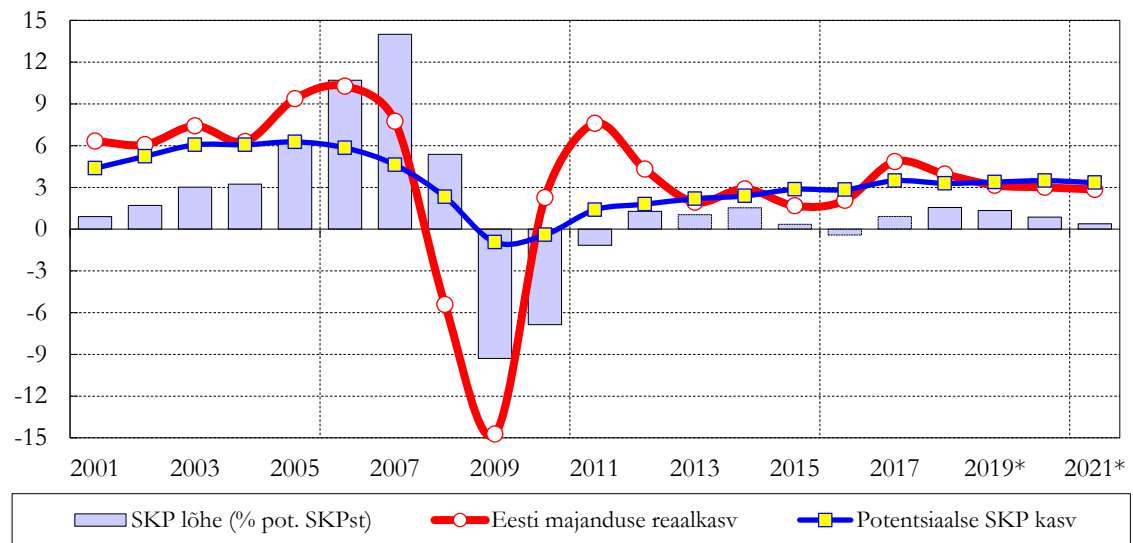
	2003– 2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. SKP reaalkasv (%)	3.1	4.9	4.0	3.2	3.0	2.9	2.9
2. Valitsussektori eelarvepositsioon	-	-0.3	0.2	0.5	0.4	0.2	0.1
3. Intressimaksed	-	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4. Potentsiaalse SKP reaalkasv (%)	3.1	3.5	3.3	3.4	3.5	3.3	3.2
4.a Kapitali panus pot. kasvu (%)	2.0	1.1	1.1	1.2	1.2	1.2	1.2
4.b Töajõu panus pot. kasvu (%)	-0.1	1.1	0.6	0.4	0.3	-0.1	-0.3
4.c Tootlikkuse panus pot. kasvu (%)	1.2	1.3	1.5	1.8	2.0	2.2	2.3
5. SKP lõhe (output gap)	2.1	0.9	1.6	1.3	0.9	0.4	0.0
6. Tsükliline eelarve komponent	-	0.4	0.7	0.6	0.4	0.2	0.0
7. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon (7)=(2)-(6)	-	-0.7	-0.5	-0.1	0.0	0.0	0.1
8. Tsükliliselt tasandatud primaarne positsioon (8)=(7)+(3)	-	-0.6	-0.4	0.0	0.0	0.0	0.1
9. Eelarvepoliitika positsioon	-	Protsükl.	Vastutsükl.	Vastutsükl.	Vastutsükl.	Vastutsükl.	Neutr.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

²⁶ SKP lõhe ehk toodangulõhe– (ingl.k *output gap*) erinevus tegeliku SKP taseme ja potentsiaalse SKP taseme vahel.

²⁷ Tsüklilise eelarve komponendi leidmiseks kasutatav poolelastsus on Euroopa Komisjoni poolt 2014. aastal uuendatud metoodika järgi Eesti puhul 0,44 (vt ka http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/ecp536_en.htm).

Joonis 2 Potentsiaalse SKP ja SKP lõhe areng (%)

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon

Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon leitakse, kui nominaalsest positsioonist eemaldatakse lisaks majandustsükli mõjule ka ühekordsed ja ajutised tegurid, mis võivad eelarvepositsiooni “moonutada”. Ühekordseteks ning ajutisteks meetmeteks nimetatakse neid eelarvele olulist mõju avaldavaid meetmeid, mis omavad tsükliga kohandatud eelarvepositsioonile ainult ajutist ning mittekorduvat olulist mõju suurusjärgus vähemalt ca 0,1% SKPst. Ehkki on määratletud üldised printsiibid, millest lähtuvalt liigitatakse meetme mõju ajutiseks, otsustatakse iga konkreetse juhtumi arvesse võtmise eraldi.

Kogumispensioni maksete peatamine 2009-2011 ja kõrgem maksemäär 2014-2017

1. juunist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 olid riigipoolsed kogumispensioni sissemaksed peatatud. Soovijail oli avalduse alusel võimalik 2010. aastal jätkata omapoolsete sissemaksete tegemist. Erandina säilis 1954. aastal ja varem sündinutele võimalus jätkata 2010. aastast sissemaksete tegemist seni kehtinud 2% + 4% süsteemi järgi. 2012. aasta 1. jaanuarist taastusid kohustusliku kogumispensioni maksed täies ulatuses.

Nendele liitujatele, kes **jätkasid** 2010. aastal vabatahtlikult sissemaksete tegemist, kohalduvad aastatel 2014–2017 automaatselt maksemäärad 2% + 6%, mille kohaselt maksab liituja ise 2% ja riik 6%. Kõnealustel isikutel on õigus esitada avaldus ka makse oma osa tõstmiseks 2%lt 3%le ning sellisel juhul rakendub skeem 3%+6%. Isikutel, kes 2010. aastal vabatahtlikke sissemakseid **ei jätkanud**, oli samuti võimalus avaldus esitada ning selle alusel teha aastatel 2014–2017 sissemakseid 3% + 6% süsteemi kohaselt. Kogumispensioni maksete taastamise ja kõrgema maksemääraga kaasnenud kulud võrreldes eelneva aastaga on toodud tabelis 6.

Tabel 6 Kogumispensioni maksete protsendid aastatel 2010–2018

	1942-1954	1942-1954	1955-...	1955-...
	jätkan	ei jätkka	jätkan	ei jätkka
2010	2+4	0	2+0	0
2011	2+4	1+2	2+2	1+2
2012-2013	2+4	2+4	2+4	2+4
2014-2017	2+4	2+4	2+6	2+4
2014-2017 soovi korral	-	3+6	3+6	3+6
2018	2+4	2+4	2+4	2+4

Allikas: www.pensionikeskus.ee

Kohalike omavalitsuste ühinemistoetused

Kohalike omavalitsuste ühinemist toetatakse aastatel 2017-2019 prognoositavas kogusummas 65 miljonit eurot. Antud haldusreformi kulud on ajutised, suuremamahulised ning pikas perspektiivis tulu tootvad.

Tabel 7 Ühekordsed meetmed ja nende mõju 2017–2022 (mln eurot)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
II pensionisamba 2+6 ja 3+6 maksed	-66					
KOV ühinemistoetused	-14	-30	-21			
Kokku, mln eurot	-80	-30	-21	0	0	0
Kokku, % SKPst	-0,3%	-0,1%	-0,1%	0,0%	0,0%	0,0%

Allikas: Rahandusministeerium.

Tabel 8 Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon aastatel 2017–2022 (% SKPst)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon	-0,7	-0,5	-0,1	0,0	0,0	0,1
2. Ühekordsed meetmed	-0,3	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
3. Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (3)=(1)-(2)	-0,3	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,1

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

3.3.1. Valitsussektori tulud ja kulud

Tabel 9. Valitsussektori eelarve tulud ja kulud 2017–2022

	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	mln eurot	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Eelarvepositsioonid valitsussektori tasandite lõikes							
1. Valitsussektor	-66,1	-0,3	0,2	0,5	0,4	0,2	0,1
2. Keskvalitsus	-67,4	-0,3	-0,1	0,4	0,4	0,4	0,1
4. Kohalikud omavalitsused	-57,6	-0,3	0,1	0,0	-0,2	-0,3	-0,1
5. Sotsiaalkindlustusfondid	58,9	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Valitsussektor							
6. Tulud kokku	9 181,6	39,9	40,9	41,3	40,6	39,7	38,6
7. Kulud kokku	9 247,7	40,2	40,7	40,8	40,2	39,5	38,5
8. Eelarvepositsioon	-66,1	-0,3	0,2	0,5	0,4	0,2	0,1
9. Intressikulu	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10. Primaartasakaal	-57,0	-0,2	0,3	0,5	0,4	0,2	0,1
11. Ühekordsed ja ajutised meetmed	-80,4	-0,3	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
Tulud komponentide lõikes							

	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	mln eurot	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
12. Maksutulud (12=12a+12b+12c)	5 058,9	22,0	22,2	22,3	22,0	22,2	22,0
12a. Tootmis- ja impordimaksud	3 348,9	14,6	14,5	14,8	14,5	14,4	14,1
12b. Sissetuleku- ja varanduse maksud	1 710,0	7,4	7,7	7,5	7,5	7,7	7,8
12c. Kapitalimaksud	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sotsiaalkindlustusmaksed	2 698,0	11,7	12,1	12,3	12,3	12,3	12,3
14. Omanditulud	228,9	1,0	0,8	0,9	0,8	1,0	0,9
15. Muud tulud	1 195,8	5,2	5,8	5,7	5,4	4,2	3,4
16.=6. Tulud kokku	9 181,6	39,9	40,9	41,3	40,6	39,7	38,6
p.m.: Maksukoormus (D.2 (sh EL-le makstud)+D.5+D.611+D.91-D.995)	7 736,3	33,6	34,3	34,6	34,3	34,4	34,2
Kulud komponentide lõikes							
17. Hüvitised töötajatele +vahetarbimine	4 212,0	18,3	18,0	18,0	17,7	17,7	17,6
17a. Hüvitised töötajatele	2 661,3	11,6	11,4	11,4	11,3	11,2	11,1
17b. Vahetarbimine	1 550,7	6,7	6,6	6,6	6,4	6,5	6,5
18. Sotsiaalsiirded (18=18a+18b)	3 136,9	13,6	13,8	14,0	14,1	14,2	14,3
millest töötushüvitised	77,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
18a. Mitterahalised sotsiaalsiirded	440,1	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
18b. Rahalised sotsiaalsiirded	2 696,8	11,7	11,9	12,1	12,2	12,3	12,4
19.=9. Intressikulu	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20. Subsiidiumid	101,0	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
21. Kapitali kogumahutus	1 299,3	5,6	5,7	5,5	5,4	5,4	5,2
22. Kapitalisiirded	116,8	0,5	0,7	0,7	0,7	0,5	0,3
23. Muud kulud	372,6	1,6	2,0	2,1	1,7	1,1	0,6
24.=7. Kulud kokku	9 247,7	40,2	40,7	40,8	40,2	39,5	38,5
p.m. Valitsussektori tarbimine	4 670,2	20,3	19,9	19,6	19,5	19,4	19,3

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 10. Eelarvepoliitiliste otsuste mõju valitsussektori tuludele ja kuludele

	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	mln eurot	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Valitsussektori tulude prognoos	9 181,6	39,9	40,9	41,3	40,6	39,7	38,6
Tulupoliitilised meetmed			-0,2	0,8	0,6	0,4	0,5
Valitsussektori kulude prognoos	9 247,7	40,2	40,7	40,8	40,2	39,5	38,5

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Alumises tabelis on toodud Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise prognoosi kohased tulud ja kulud ning ülal tabelis tulupoliitiliste meetmete maht riigi eelarvestrateegias toodud eesmärkide täitmiseks.

Tabel 11. Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise prognoosi tulud ja kulud eelarvepoliitilisi otsuseid arvestamata

	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	mln eurot	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Valitsussektori tulude prognoos	9 181,6	39,9	41,1	40,5	40,0	39,2	38,2
Valitsussektori kulude prognoos	9 247,7	40,2	40,6	40,7	40,3	39,4	38,3

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 12. Valitsussektori kulud valitsemisfunktsioonide (COFOG) lõikes (% SKPst)

	COFOG kood	2014	2015	2016	2018	2021
1. Üldised valitsussektori teenused	1	4,1	4,3	4,2	3,9	4,3
2. Riigikaitse	2	1,8	1,9	2,0	2,1	2,1
3. Avalik kord ja julgeolek	3	1,9	1,8	2,0	1,6	1,5
4. Majandus	4	4,8	4,7	4,3	4,7	4,0
5. Keskkonnakaitse	5	0,6	0,7	0,6	0,5	0,4
6. Elamu- ja kommunaalmajandus	6	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2
7. Tervishoid	7	5,2	5,5	5,3	5,6	5,9
8. Vaba aeg, kultuur ja religioon	8	2,0	2,0	2,1	1,9	1,6
9. Haridus	9	5,7	6,1	5,9	6,5	5,5
10. Sotsiaalne kaitse	10	11,9	12,9	13,5	13,5	14,0
11. Valitsussektori kulud kokku	TE	38,4	40,2	40,6	40,7	39,5

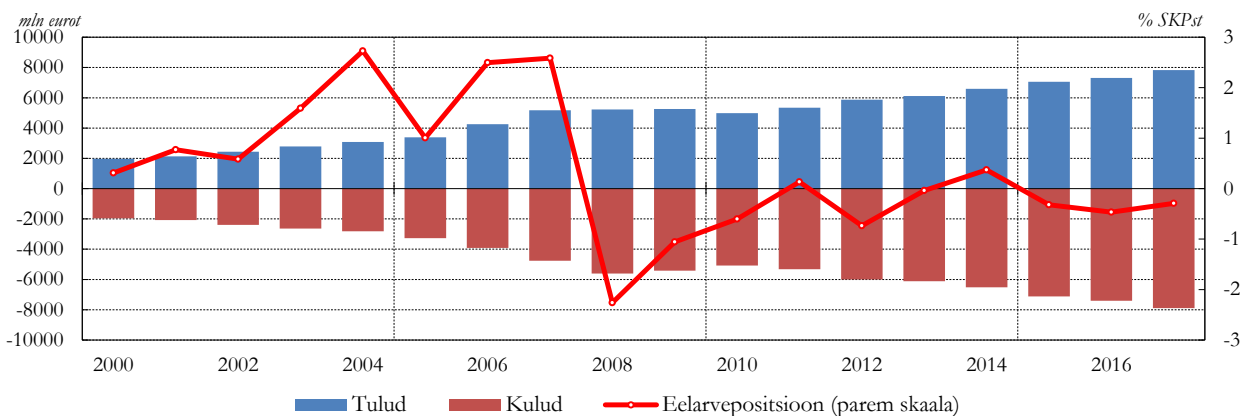
Allikad: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

2018. aastal on valitsussektori kulud 2016. aasta taseme lähedal. Perioodil 2019–2021 kasvavad kulud keskmiselt 4,8% aastas ehk aeglasemalt kui SKP, mistõttu valitsussektori kulud vähenevad 2021. aastaks 39,5%le SKPst. Protsendina SKPst vähenevad enim kulud haridusele ja majandusele.

3.3.2. Keskvalitsuse eelarvepositsioon

Valitsussektorist ca 3/4 moodustava keskvalitsuse suurimaks osaks on riigieelarvelised asutused (põhiseaduslikud institutsioonid ja ministeeriumid koos valitsemisaladega). Keskvalitsuse sektorisse kuuluvad veel riigi asutatud sihtasutused (suurima mõjuga on haiglad ja Keskkonnainvesteeringute Keskus), peamiselt riigile teenuseid osutavad äriühingud (näiteks AS Riigi Kinnisvara) ja avalik-õiguslikud institutsioonid (näiteks ülikoolid, Eesti Rahvusringhääling).

Joonis 3 Keskvalitsuse tulud, kulud ja eelarvepositsioon

Allikas: Eesti Statistikaamet.

Keskvalitsuse tuludest moodustavad suurima osa majandusarengu suhtes sensitiivsed riigieelarve maksutulud. Sellest lähtuvalt on majandustsükli langusfaasis suurem osa eelarvepuudujäägist tulnud just riigieelarvest. Vastavalt on riigieelarve enim panustanud ka kriisieelsete aastate eelarveülejäädikesse. Lisaks maksutuludele moodustavad keskvalitsuse tuludest suure osa ka mittemaksulised tulud, millest enamus on Euroopa Liidust laekuvad välistoetused.

Keskvalitsuse kuludest moodustavad suurima osa samuti riigieelarve kulud, millest ca 1/3²⁸ hõlmavad kulutused sotsiaalsele kaitsele (sh riiklik pensionikindlustus). Järgnevad kulud

²⁸ 2017.a riigieelarve alusel.

majandusele (sh põllumajandus ja teede ehitus) ja tervishoiule (eraldi Haigekassale).

Muu keskvalitsuse eelarvepositsioon moodustub sihtasutuste, äriühingute ja avalik-õiguslike institutsioonide positsioonide koondsummana. Üks peamisi eelarvepositsiooni mõjutavaid tegureid on suuremahulised investeeringud, mis ületavad jooksva aasta tulusid. Sõltumata sellest, kas neid finantseeritakse eelmistel aastatel kogunenud reservidest või laenu abil, on mõju eelarvepositsioonile negatiivne. Muu keskvalitsuse asutuste kogumõju kõigub 0,3% puudujäägist kuni 0,4% ülejäägini.

Tabel 13 Keskvalitsuse positsioon

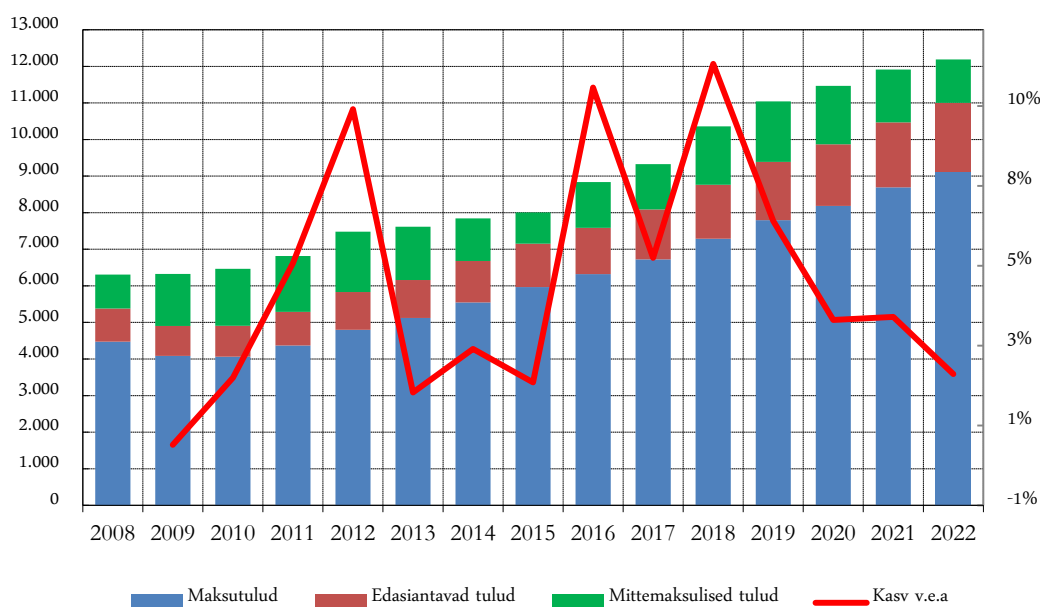
	2018	2019	2020	2021	2022
Keskvalitsuse tulud (mln eur)	8 540	9 194	9 601	10 218	10 695
Keskvalitsuse kulud (mln eur)	8 575	9 094	9 499	10 105	10 660
Positsioon (mln eur)	-35	100	102	113	35
Positsioon (% SKPst)	-0,1%	0,4%	0,4%	0,4%	0,1%

Allikas: Rahandusministeerium.

3.3.2.1. Riigieelarve tulud

Perioodil 2019–2022 riigieelarve tulude kasv võrreldes kevadise majandusprognosisega kiireneb, tulude maht koos edasiantavate tuludega kasvab keskmiselt 4,2% aastas, mis on 0,5% enam kui kevadises majandusprognosis. Võrreldes kevadise prognoosiga vähenevad tulud käesoleval aastal kokku 54 miljoni euro võrra ehk 0,5% ning järgmisel aastal riigieelarve tulude maht kasvab 204,7 miljonit eurot ehk 1,9%. 2022. aastaks suurenevad tulud võrreldes käesoleva aastaga 1,8 miljardi euro võrra 12,2 miljardi euroni.

Joonis 4 Riigieelarve tulude maht ja kasv (mln eurot, %)

Allikas: Rahandusministeerium

Maksutulud (ilma edasiantavate maksudeta) kasvavad eelarvestrateegia perioodil (2019–2022) keskmiselt 5,8% aastas ehk 0,3% kevadprognosis oodatust kiiremini. Maksutuludest moodustavad suurima osa sotsiaalmaksu, käibemaksu ning aktsiiside laekumised. Aastatel 2019–2022 kasvab sotsiaalmaksu laekumine aastas keskmiselt 6,4% ja 2022. aasta laekumiseks prognoositakse 3890,1 mln eurot. Laekumist tõstavad nii keskmise palga kui hõive kasv.

Käibemaksu laekumine kasvab vaadeldaval perioodil keskmiselt 6,1% aastas ja 2022. aasta

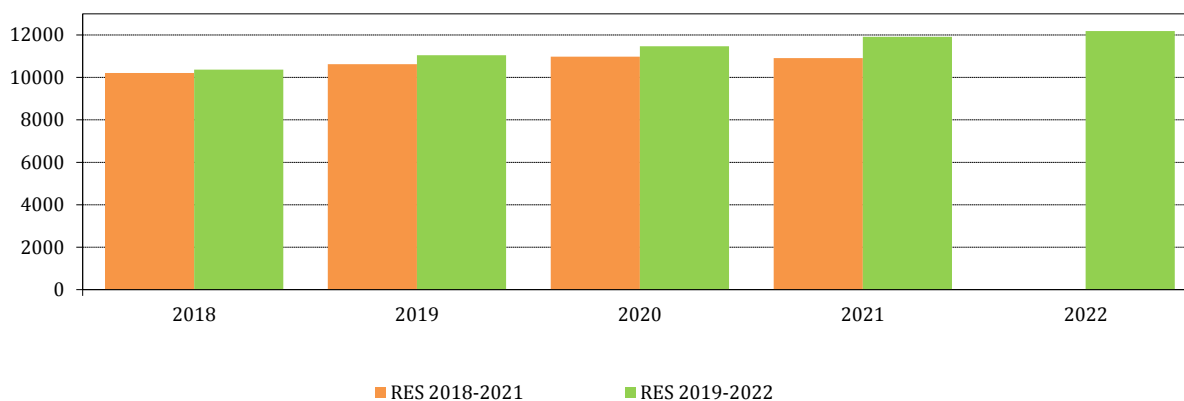
laekumiseks prognoositakse 2 941 mln eurot. Käibemaksu kasvu toetavad eratarbimise, valitsussektori investeeringute, valitsussektori vahetarbimise ja kodumajapidamiste investeeringute kasvud, muutused käibemaksuaugu suuruses ning tulumaksureformist tulenevad teise ringi mõjud²⁹. Käibemaksu tulu kasvu pidurdab aktsiisilaekumiste prognoosi väiksemaks korrigeerimine.

Aktiiside laekumine kasvab aastatel 2019–2022 keskmiselt 3,0% ja 2021. aasta laekumiseks prognoositakse 1 180,4 mln eurot. Aktiiside laekumine on võrreldes kevadise prognoosiga väiksem, kuna 2019. aasta aktsiisitõusud jäetakse ära ning lisandunud on elektri- ja gaasiaktiisi soodustused suurtarbijatele.

Mittemaksulised tulud kahanevad eelarveprstrateegia perioodil keskmiselt 6,8% aastas ning langus on võrreldes kevadprognoosiga aeglustunud 1,5%. Peamine muutus tuleneb finantstuludest ja muudest tuludest. Finantstulud sõltuvad eelkõige omanikutuludest, mida on prognoosiga võrreldes suurendatud riigiettevõtete dividendide prognoosi tõstmisest tulenevalt. Mittemaksuliste tulude maht sõltub enim välisvahenditest, mis on suurimad 2018. aastal (1,09 mld eurot) ning kahanevad perioodil 2019-2022 keskmiselt 12,4%.

Võrreldes eelmise riigi eelarvestrateegiaga suurenevad riigieelarve tulud aastatel 2018-2021 keskmiselt 2,4 % aastas ning 2021. aasta laekumised suurenevad ligi 1 mln euro võrra. Maksulaekumisi mõjutavad maksupoliitilised muudatused ning riigieelarve tulude laekumist negatiivselt mõjutavad maksusoodustused on kirjeldatud Maksupoliitika peatükis.

Joonis 5. 2018-2022 riigi eelarvestrateegias planeeritud tulude võrdlus eelneva riigi eelarvestrateegiaga (mln eurot)

Allikas: Rahandusministeerium.

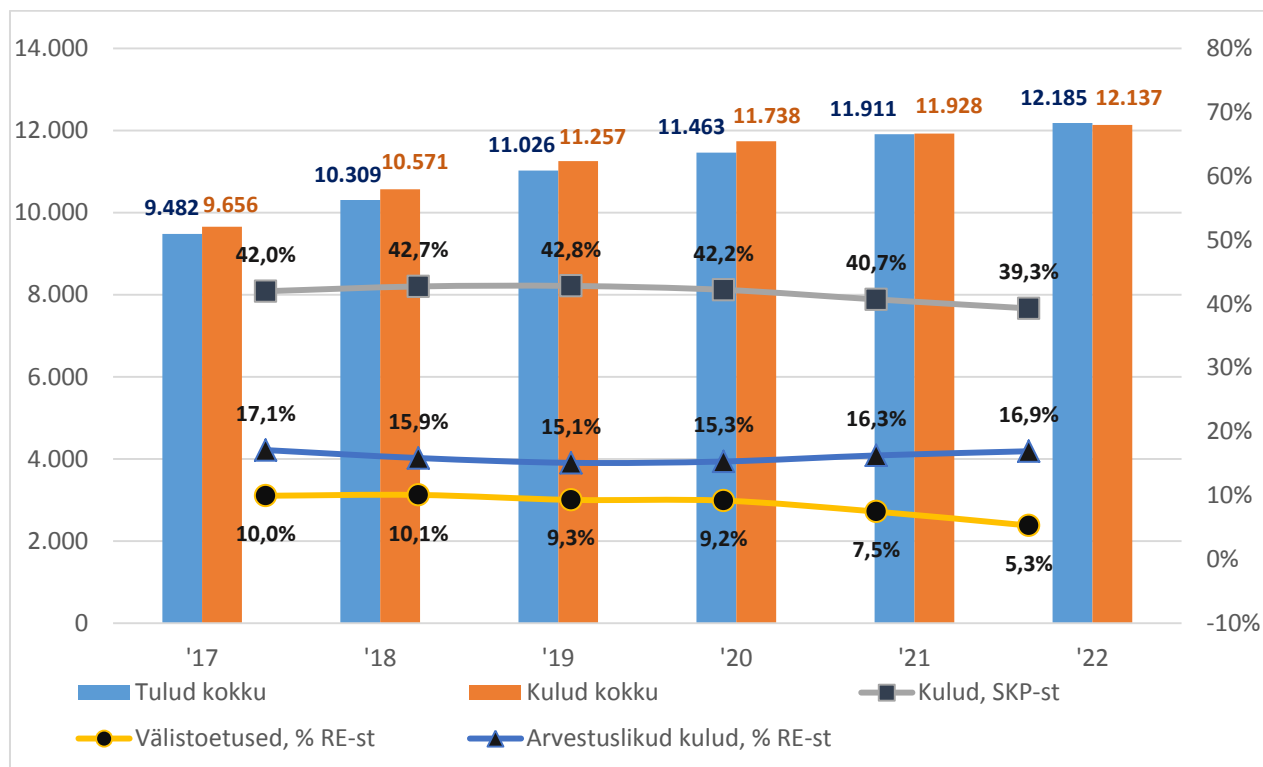
3.3.2.2. Riigieelarve kulud

Kulud

Võrreldes 2018. a kasvavad riigieelarve kulud 2022. a 14,9% ehk 1,6 mld eurot, millest arvestuslikud kulud ehk seadustest tulenevate määradega seotud kulud on 1,4 mld eurot.

²⁹ Tulenevalt 2018.a tulumaksureformist on antud meetmega seotud inimeste sissetulekud kasvamas, mis väljendub ka tarbimise kasvus ja suurendab kaudsete maksude laekumist (käibemaks, aktsiisid), tuues kaasa nn „teise ringi“ positiivse mõju eelarvele.

Joonis 6. RE tulud ja kulud 2017-2022 (mln eurot)

Suuremad kasvud (1,2 mld eurot) eeltoodust moodustavad sotsiaalvaldkonna kulud, sh riiklik ravikindlustus 378 mln eurot, riiklik pensionikindlustus 373 mln eurot, töövõimetoetus 155 mln eurot ja riigieelarve eraldis haigekassale 131 mln eurot. Täpsem ülevaade arvestuslikest kuludest kajastub käesoleva dokumendi lisas nr 4.

Kaitsevaldkonnas kasvavad kulud 111 mln eurot tagamaks kaitsekulude osakaalu vähemalt 2% SKP-st, millele lisanduvad liitlastega seotud investeeringud ja riigikaitseinvesteeringute programm.

Avaliku sektori IKT valdkonda suunatakse lisavahendeid 118,4 mln eurot, mille eesmärgiks on kaasajastada ja üleval pidada olemasolevaid ning uusi arendusi, samuti tõsta küberturvalisust. Tõstetakse riigi IKT-spetsialistide palku avaliku sektori IKT asutustes 20% võrra.

Avaliku sektori teaduse- ja arendustegevuse rahastamine tagatakse SKP-st 0,81%. Perioodil 2019-2022 suurendatakse kulusid antud valdkonnas ca 115 mln eurot, sh teaduse põhiinstrumentide suurendamine 53,2 mln eurot (13,3 mln eurot aastas).

Teehoiu investeeringuteks suunatakse 822,5 mln eurot, milles tähtsamad projektid on Kose-Mäo maantee lõigu 4-realiseks ehitamine, Tallinna ringtee välja ehitamine 2+2 realiseks lõigus Jüri-Väo, 2+1 möödasõiduradade ehitamine Tallinn-Pärnu ja Tallinn-Tartu maantee lõikudes ning Sillamäe liiklussõlme ehitamine Tallinn-Narva maanteel liiklusohutuse tõstmiseks. Maakonnasisese ühistranspordi toetuseks suunatakse 2019. a 42 mln eurot. Aastani 2022 kavatakse valitsus investeerida 288,3 mln eurot oluliste taristuobjektide väljaehitamiseks ning Eesti elukeskkonna arendamiseks. Sealhulgas ehitatakse riigi, kohalike omavalitsuste ja erasektoriga koostöös välja lairiba jaotusvõrk ja renoveeritakse Linnahall nüüdisaegseks messija näitusekeskuseks.

Perioodil 2019-2022 moodustavad välisetoetused riigieelarve kogukuludest 3,7 mld. Järgnevatel aastatel on seoses Euroopa Liidu programmiperioodi 2014–2020 struktuuri- ja investimisfondide rakendamisega oodata ka välisetoetuste mahu kasvu. Kõige suuremas mahus rakendavad aastatel 2019-2022 välisetoetusi Maaeluministerium ning Majandus- ja kommunikatsiooniministerium

vastavalt 1,2 mld ja 1,1 mld.

Tabel 14. Kulud COFOG lõikes

	2019 RE	Osa- kaal SKP-st	2020 RE	Osa- kaal SKP-st	2021 RE	Osa- kaal SKP-st	2022 RE	Osa- kaal SKP-st
KOKKU	11 257	42,8%	11 738	42,2%	11 928	40,7%	12 137	39,3%
01 Üldised valitsussektori teenused	1 986	7,6%	2 003	7,2%	2 083	7,1%	2 138	6,9%
02 Riigikaitse	575	2,2%	580	2,1%	603	2,1%	628	2,0%
03 Avalik kord ja julgeolek	501	1,9%	504	1,8%	504	1,7%	505	1,6%
04 Majandus	1 509	5,7%	1 639	5,9%	1 488	5,1%	1 414	4,6%
05 Keskkonnakaitse	157	0,6%	175	0,6%	180	0,6%	151	0,5%
07 Tervishoid	1 551	5,9%	1 654	5,9%	1 742	5,9%	1 843	6,0%
08 Vaba-aeg, kultuur ja religioon	285	1,1%	275	1,0%	269	0,9%	268	0,9%
09 Haridus	1 025	3,9%	1 054	3,8%	1 020	3,5%	968	3,1%
10 Sotsiaalne kaitse	3 552	13,5%	3 712	13,3%	3 862	13,2%	4 008	13,0%
11 Jaotamata riigiüleised kulud*	116	0,4%	140	0,5%	176	0,6%	213	0,7%

* riigiüleelt jaotamata eelarve (IKT, RKAS rendimaksud, välisvahendite kaasrahastamine), mille täpne jagunemine selgub riigieelarve protsessis 2018. a sügisel.

Investeeringud

Riigieelarve kontekstis käsitletakse investeeringutena lisaks materiaalse ja immateriaalse põhivara soetamiseks ja renoveerimiseks tehtavatele kuludele ka põhivara soetamiseks ja renoveerimiseks antavaid toetusi ning kaitseotstarbelist erivarustust. Investeeringutoetuste kogumahust suunatakse keskvalitsusse umbes 50%, erasektorisse 30% ja kohalikesse omavalitsustesse umbes 20%. Riigieelarve vahenditest investeeringute tegemiseks kasutatakse riigi maksutulused (kindlaksmääratud vahendid) ning Euroopa Liidu ja NATO julgeolekuinvesteeringute programmi toetusi, kvoodirahasid ja riigiasutuste majandustegevusest teenitud omatulu (tuludest sõltuvad vahendid).

Aastatel 2019-2022 planeeritakse riigieelarves investeeringuid kokku 3,7 mld – sisaldab riigiasutuste investeeringuid, investeeringutoetusi erinevatesse sektoritesse ja RKAS-i kaudu tehtavaid investeeringuid. Keskmiselt planeeritakse 2019-2022 riigieelarves investeeringuid ja investeeringutoetusi 920,0 mln eurot aastas, millest riigieelarveliste asutuste investeeringuteks keskmiselt 440,0 mln eurot. Lisaks suunatakse riigieelarvest mujale valitsussektorisse keskmiselt 480,1 mln eurot investeeringutoetusteks.

Joonis 7. Investeeringud ja investeeringutoetused riigieelarves ja RKAS eelarves

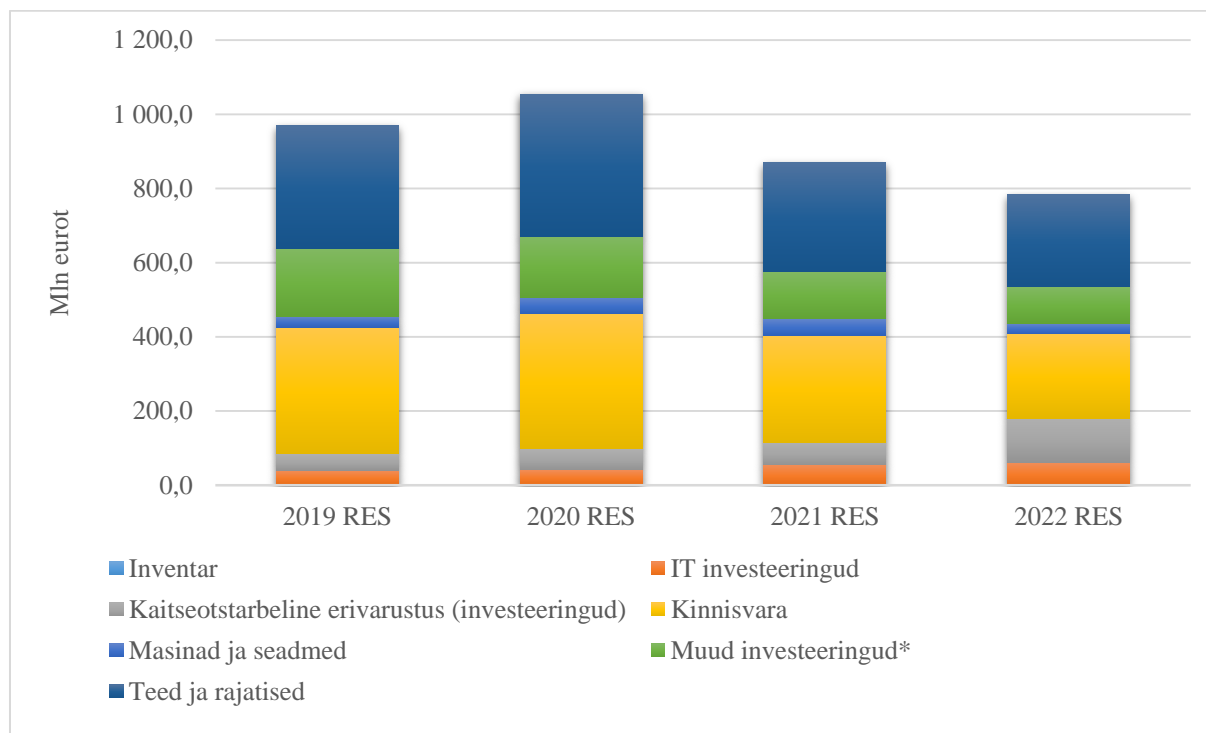
Riigituludest planeeritavate investeeringute mahu kasv prognoosiperioodil on tingitud eelkõige Vabariigi Valitsuse otsustatud suuremahulistest projektidest nagu riigi strateegilise investeeringute programm, mille raames kavandab valitsus aastatel 2018-2022 Eesti konkurentsivõimet ja kaitsevõimet kasvatavaid investeeringuid kokku 355 mln euro ulatuses. Programmi raames:

- ehitatakse välja lairiba jaotusvõrk koostöös riigi, kohalike omavalitsuste ja erasektoriga;
- luuakse meede kohalike omavalitsuste elamufondi investeeringute toetamiseks;
- tehakse suuremahulisi taristuinvesteeringuid teedesse;
- ehitatakse koostöös Tallinna linnaga välja rahvusvaheline turismi- ja konverentsikeskus Tallinna Linnahallist;
- teostatakse kaitseinvesteeringute programm.

Ligikaudu pool investeeringute rahastamisest tuleb välisvahenditest, millest ca 80% suunatakse investeeringutoetustena erinevatesse sektoritesse. Välisvahenditest mahukamad investeeringud on seotud koolivõrgu korrastamise, korterelamute rekonstrueerimise, esmatasandi tervisekeskuste ja transpordiga. Kuigi rakendamisel on väljakutseteks jätkuvalt haldusreform ja ehitushindade tõus, mis mõjutavad oluliselt hangete läbiviimist, siis viiakse investeeringuid lähiaastatel ellu kasvavas mahus.

Riigieelarves planeeritud investeeringutest suurema osa moodustavad teed ja rajatised keskmiselt 34,1%, kinnisvara 32,9%.

Joonis 8. Investeeringute ja investeeringutoetuste jaotus soetusgruppide lõikes

*Muudes investeeringutes kajastatakse riigieelarve strateegia koostamise etapis investeeringuid mille täpne jaotus soetusgruppide vahel pole selge.

Hoonestatud kinnisvara investeeringud riigituludest ja RKAS-i eelarvest

Riigieelarves planeeritud investeeringute mahust moodustavad ca 32,9% hoonestatud kinnisvara investeeringud (ilma teede ja rajatisteta). Kinnisvara investeeringute välisvahendite osakaal on ca 55% (kirjeldatud valitsemisalade peatükkides), riigituludest ja RKAS-i eelarvest tehtavate investeeringute osakaal 45% (alljärgnev ülevaade).

RKAS-i eelarvest rahastatakse nende hoonete investeeringuid, mis on RKAS-i omandis (valitsusasutuste ja hallatavate asutuse kinnistud). Riigieelarvest rahastatakse nende hoonete investeeringud, mida RKAS-i omandisse ei anta (põhiseaduslike institutsioonide kinnistud, välisriikides asuvad saatkonnad, avalik-õiguslike juriidiliste isikute ja riigi sihtasutuste kinnistud).

2019-2022 riigi eelarvestrateegia arutelude käigus tehti otsused järgmiste töös olevate projektide jätkuotsusteks:

- Kaunite Kunstide Kooli uuesti projekteerimine tulenevalt muutunud vajadustest ja ehituse ettevalmistus 2018.-2021. a kogusummas 1,70 mln eurot (km-ta³⁰) vähendades selle võrra ehitusetapi broneeringut. Projekti juhtimisel võtta tarvitusele meetmed prognoositud kallinemise ära hoidmiseks. Ehitusetapi ja sisustuse rahastamine otsustada projekti valmimisel täpsema maksumuse selgumisel.
- Eesti Taimekasvatuse Instituudi teraviljade ja heintaimede Jõgeva aretuskeskuse ehitusetapp 2019. a summas 1,90 mln eurot (km-ta). Investeeringuga seotud vallasvara soetuse summa 1,2 mln eurot (koos km-ga).
- PPA ja PÄA Sillamäe ühishoone ehitusetapp 2019.-2020. a kogusummas 3,08 mln eurot (km-ta).
- Kihnu päästekomando ehitusetapi kallinemine 2019. a summas 0,61 mln eurot (km-ta).

³⁰ RKAS-i kaudu rahastamisel on summad esitatud käibemaksuta, riigieelarvest rahastamisel koos käibemaksuga.

- PPA ja PÄA Pärnu ühishoone ehitusetapi kallinemine 2019.-2020. a kogusummas 5,45 mln eurot (km-ta).
- Siseministeriumi julgeolekuasutuse hoone projekteerimise jätkamine ja ehitusetapi broneeringu tühistamine (2019.-2020. a kogusummas 20 mln eurot). Ehitus võtta arutusele projekti valmimisel RES protsessis.
- Riigikohtu hoonete ehitusetapp koos sisustusega 2018.-2019. a kogusummas 6,32 mln eurot (km-ga).
- EV Washingtoni suursaatkonna ehitusetapp 2019.-2020. a kogusummas 7,30 mln eurot (km-ga).

Lisaks tehti 2019-2022 riigi eelarvestrateegia arutelude käigus uued otsused:

- Keskkonnamaja projekteerimine 2019. a summas 1,64 mln eurot (koos km-ga) eeldusel, et katteallikas on EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemisest saadav tulu. Ehitusetapi ja sisustuse rahastamiseks kaalutakse võimalusi koostöös erasektoriga. Projekti käigus saavutatakse oluline pinnakasutuse vähenemine (6289 m²) ja paraneb energiatõhusus.
- Eesti Rahvusringhäälingu telestuudiote kavandamine ja projekteerimine 2019.-2023. a kogusummas 1,50 mln eurot (km-ta), kasutades katteallikana kinnisvara võõrandamisest laekuvat tulu. Projekti käigus saavutatakse (7800 m²) oluline pinnakasutuse vähenemine ja ehitustehniliselt kriitiliste ruumide seisukorra paranemine.
- Eesti Rahvusraamatukogu ja Rahvusarhiivi projekteerimine 2019. a summas 1,30 mln eurot (km-ta), kasutades katteallikana kinnisvara võõrandamisest laekuvat tulu. Projekti käigus saavutatakse oluline pinnakasutuse vähenemine (12 738 m²) ja ehitustehniliselt kriitiliste ruumide seisukorra paranemine.
- Veeteede Ameti diplomeerimise osakonna kolimiseks tehtavad tööd 2019. a summas 0,40 mln eurot (km-ga). Eesmärgiks on vabastada riigile mittevajalikud Süsta tänava kinnistud ja need võõrandada.

Riigi kinnisvarareformi elluviimiseks ja olemasolevate hoonete seisukorra hoidmiseks tehti 2014. a riigi eelarvestrateegias otsus tõsta RKAS-iga sõlmitud üürilepingutes remondivahendite maht kahekordseks (seniselt keskmiselt tasemelt 1,5% ehitusmaksumuselt tasemele 3% ehitusmaksumuselt). Selleks olid kavandatud vahendid ja käesolevas RES-s tehti otsused remondivahendite kasvuks planeeritud vahendite suunamiseks:

- Näha ette Kultuuriministeriumi sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikute remondivahendid alates 2019. a summas 2,0 mln eurot aastas.
- Moodustada RKAS-i optimeerimise reserv ja suunata sellesse 2019. a 13,45 mln eurot, 2020.-2022. a 13,77 mln eurot aastas.

RKAS-i optimeerimise reservi kaasatakse ka juba varem otsustatud riigimajade ehitamise summad (1,80 mln eurot aastas) ja RKAS-i positsioonis broneeritud pisiparenduste, vara väärtustamise ja reservi mahud (3,50 mln eurot aastas, kõik summad km-ta). Sellega tekib „fond“, mille kasutamise põhimõtted kinnitab RKAS-i ainuaktsionär (riigihalduse minister). Olulisemad tegevused, mida RKAS optimeerimise reservist võib rahastada on kinnisvara juhtimiskavadest tulenevad optimeerimise ettepanekud, riigiasutuste vajadustest tulenevad väiksemad kohandustööd ja C02 projekti (EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemisel saadavatest tuludest tehtavate investeeringute) omafinantseerimise osa. Lisaks on võimalik RKAS-i optimeerimise reservist rahastada praegust praktikat jätkvalt RKAS-le mittevajaliku vara väärtustamise projekte, mille eesmärgiks on RKAS-ile kuuluva vakantse või ebatõhusas kasutuses oleva vara väärtuse tõstmine üüri- või müügituru ning valitsuses otsustatud projektide kallinemisi ja nihkumisi.

RKAS-i optieerimise reserv loob võimaluse kinnisvarakulude kokkuhoidu võimaldavate investeeringuprojektide senisest paindlikumaks rahastuseks ning on esimeseks sammuks ülemnekul uutele rahastamis põhimõtetele ja nn kogumipõhisele rahastamisele kinnisvara juhtimiskavade alusel. Valitsus tegi 16. märtsil 2018 põhimõttelise otsuse, et riigi kinnisvara planeerimise ja rahastamisotsuste tegemine muudetakse süsteemsemaks ja paindlikumaks ning viiakse kooskõlla tegevuspõhise finantsjuhtimise põhimõtetele. Ministeeriumid peaksid saama oma kinnisvarakulusid rohkem juhtida ning kokkuhoidud vahendeid kasutada, nii suureneb vastutus kinnisvaraotsuste tegemisel ja kasvab motivatsioon kulusid kokku hoida. Tulevikus hakkab valitsus otsustama kinnisvarakulude ja investeeringute mahtusid valitsemisalade lõikes kogumina (sarnaselt nt EL struktuurivahenditele) ja vastutav minister otsustab ressursside detailsema kasutuse ehk kogumis summa jagunemise üksikobjektide kaupa kinnisvara juhtimiskava alusel (erandiks on uued strateegilised investeeringud, mida jääb otsustama valitsus). Uuele protsessile üleminek vajab rakendustegevusi, sh muudatusi õigusaktides ja arendusi infosüsteemides. Käesolevas RES-s tehtud otsus on esimene samm paindlikkuse suurendamiseks ja üleminekul kogumipõhiste otsuste mahu suurendamisele ning kinnisvara juhtimiskava alusel otsuste tegemisele. Praeguseks on kinnisvara juhtimiskavad olemas maakonnakeskuste büroodel ehk nn riigimajadel ja Siseministeeriumi valitsemisalal, 2018. aasta lõpuks valmivad juhtimiskavad kõikide valitsemisalade kohta.

Rail Baltic

Aastatel 2019-2022 viiakse Rail Balticu (RB) projekti elluviimiseks läbi järgmised tegevused:

- Kuni 2022. a jätkub RB projekteerimine kõigil lõikudel (Rapla-Pärnu, Tallinn-Rapla ning Pärnu-Ikla): koostatakse põhi- ning tehniline projekt, kogumaksumus ca 27 mln eurot.
- Aastatel 2019-2021 viiakse läbi RB keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande kohaseid keskkonnauuringuid, mille tulemused on vajalikud sisendina projekteerimis-, ehitus- või opereerimisfaasis (sh RB-d ümbritsevatest aedadest loobumise katseprogramm, veesüsteemi uuringud rabades, täiendav liikide tuvastamine); maksumus ca 1 mln eurot.
- 2019. a alustatakse RB ehitusega vastavalt valminud ja vastu võetud tehnilisele projektile ning saadud ehituslubadele. Konkreetne ehitusprogramm lepatakse kokku vastavalt ehituslogistika uuringu tulemustele (uuring algatatakse 2018. aastal). Eelarve vahemikul 2019-2022 on ca 115 mln eurot.
- Kuni 2022. a jätkatakse 2018. aastal alustatud RB Ülemiste terminali ning Pärnu terminali projekteerimisega; maksumus ca 0,6 mln eurot.
- Kuni 2019. a toimub 2018. a alustatud arheoloogiliste uuringute 3.faaas RB trassil (ca 50 asukohta); maksumus ca 0,3 mln eurot.
- Jätkatakse mineraalmaterjalide varustuskindluse uuringutega (2. faas: põlevkivitööstuse aherainest toodetava killustiku kasutusvõimaluste uuringud jne); maksumus ca 0,2 mln eurot.
- Kuni 2020. a lõpuni jätkatakse maade omandamisega vastavalt 2018. a kehtestatud kinnisasja avalikes huvides omandamise seadusele (eeldatav kehtestamisaeg 2018. II p.a).
- 2019. a jooksul valmib Tallinna Vanasadama trammiühenduse eelprojekt. Maksumus koos 2018. a kuluga ca 0,4 mln eurot.
- 2020. a alustatakse Ülemiste reisiterminali ehitustööd, esmajärjekorras toimub olemasoleva 1520 mm rööbastee ümbertõstmise jaamas (koos estakaadi ehitusega) ning Ülemiste kaubajaamas. Maksumus ca 20 mln eurot.

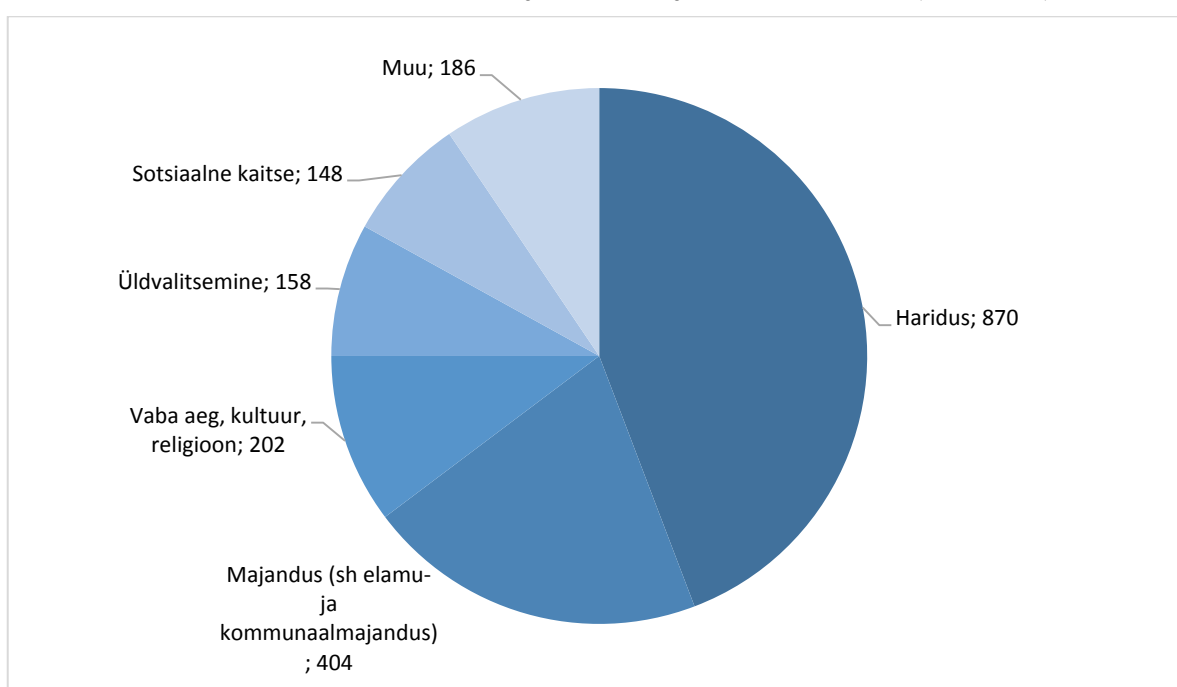
Riigieelarves planeeritud investeeringute ja investeeringutoetuste ning Riigi Kinnisvara AS investeeringute ülevaade valitsemisalade, liikide ja objektide lõikes on lisas 7.

3.3.3. Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon

Kohaliku omavalitsuse üksused (79 üksust) täidavad olulist rolli avaliku sektori ülesannete

täitmisel. Olenemata suurusel täidetakse samu ülesandeid. Üldvalitsemine hõlmab linna- ja vallavalituse ning volikogu ülalpidamiskulusid. Majanduskulud (sh elamu- ja kommunaalmajandus) koosnevad peamiselt valla- või linnasisesest ühistranspordist, valla teede ja linnatänavate korrashoiust, veevarustuse korraldamisest ning tänavavalgustusest. Sotsiaalse kaitse all tagatakse hooldekodude ülalpidamine, sotsiaalabi ja –teenuste osutamine ning perede sotsiaalne kaitse. Koolide ja lasteaedade ülalpidamine kuulub haridusvaldkonna alla. Vaba aeg, kultuur ja religioon hõlmab huvikoolide, kultuurimajade, raamatukogude, muuseumide ja spordirajatiste ülalpidamist ning noorsootööd. Ülejäänud valdkonnad moodustavad kohaliku omavalitsuse üksuste (KOV) väljaminekute väiksema osa – sinna hulka kuuluvad tegevustest nt heakord ning jäätmehoolduse ja heitveekäitluse korraldamine. Kokku ulatus nende väljaminekute maht konsolideeritult tekkepõhiselt 2017. aastal esialgsetel andmetel 1968 mln euroni (sh 87 mln eurot kohustuste tasumine). Sellest 64% moodustasid tööjõu- ja majandamiskulud.

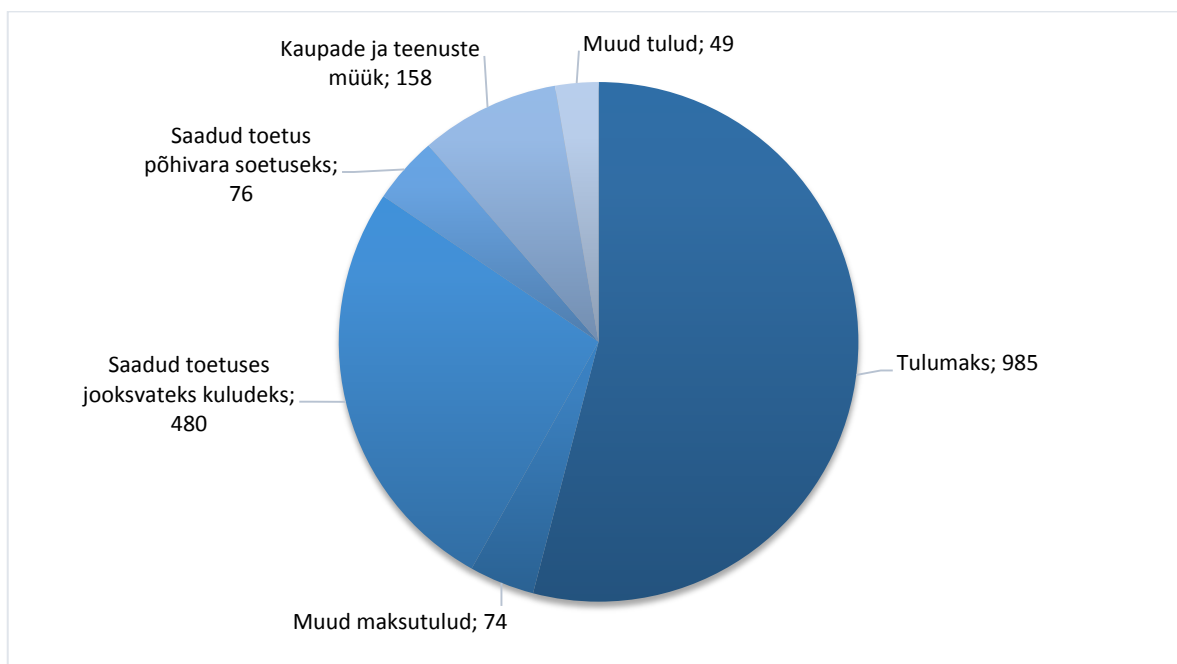
Joonis 9. Kohaliku omavalitsuse üksuste väljaminekute jaotus 2017. aastal (mln eurot)

Allikas: Rahandusministeerium

KOV eelarved on iseseisvad ehk nad otsustavad ise nende koostamise üle. Riigieelarvest edasikantavate maksutulude (tulumaks ja maamaks) ning tasandus- ja toetusfondi ühtne eesmärk on tagada neile piisavad vahendid kohalike elu küsimuste üle iseseisvalt seaduste alusel otsustamiseks. Tasandusfond on mõeldud nende eelarveliste võimaluste ühtlustamiseks. Toetusfond koosneb valdkondlikest toetusliikidest, võimaldades maksta õpetajatele töötasu, korraldada koolis toitlustamist, maksta toimetulekutoetust ning hooldada kohalike teid. Lisaks on KOV-del võimalus taotleda projektitoetust mitmest meetmest. Muud omatulud hõlmavad peamiselt laekumisi keskkonnatasudest või kaupade- ja teenuste müügist.

Joonis 10. Kohaliku omavalitsuse üksuste sissetulekute jaotus 2017. aastal (mln eurot)

Allikas: Rahandusministeerium.

KOV-ide ja nendest sõltuvate üksuste tekkepõhine puudujääk ulatus 2017. aastal 58 mln euron. Puudujäägi tekkimist mõjutas nende suurenenud aktiivsus investeringute tegemisel. 2017. aastal toimusid kohalikud valimised ja viidi läbi haldusreform, mille tulemusena vähenes KOV-ide arv 213-lt 79-le. 2018. aastaks prognoosib Rahandusministeerium KOV-de jäämist ülejääki seoses tulude hea kasvuga (sh ühinemistoetused) ning eelmise aastaga võrreldes veidi väheneva investeerimisaktiivsuse tõttu. Järgmiste aastate osas prognoosime nende defitsiiti jäämist kogu eelarvestrateegiaga hõlmatud perioodil seoses nende investeerimisaktiivsuse jätkuva kasvuga. Selle katmiseks suurendatakse peamiselt kohustusi.

Tabel 15. KOV-dele edasikantavad maksutulud ja kavandatud tasandus- ja toetusfond

(mln eurot)	2019	2020	2021	2022
Tulumaks	1149	1219	1283	1350
Maamaks	58	58	58	58
Tasandusfond	100,2	105,2	105,2	105,2
Toetusfond	421,3	421,3	420,8	419,3

Jooksvalt on KOV eelarvete ja eelarve täitmise andmetega võimalik tutvuda riigiraha rakenduses.³¹

3.3.4. Sotsiaalkindlustusfondide eelarvepositsioon

Sotsiaalkindlustusfondide sektorisse kuuluvad ravikindlustust pakkuv Haigekassa ja töötuskindlustust pakkuv Töötukassa. Riiklik pensionikindlustuse süsteem kuulub Eestis

³¹ <http://riigiraha.fin.ee>

keskvalitsuse hulka.

2017. aastal oli **Haigekassa** eelarvepositsioon oodatust parema sotsiaalmaksulaekumise tõttu 7 miljoni suuruses ülejäägis. Käesoleval aastal on oodata ligi 40 miljoni euro suuruse ülejäägi tekkimist, kuna oluliselt on paranenud sotsiaalmaksu laekumise ootus. Kuna majanduskasv ületab eeldatavasti sel aastal potentsiaalset, on reserve kasvatamine põhjendatud. Aastatel 2019–2021 on lähtunud Riigikogu poolt kinnitatud Haigekassa eelarvepositsiooni eesmärgist nimetatud aastate kohta. Aastal 2022 on eeldatud tasakaalu. Käesolevast aastast makstakse Haigekassale riigieelarvelist eraldist mittetöötavate pensionäride eest. Lisaraha suurendab olulisel määral Haigekassa tulusid ning läheb ennekõike katmata ravivajaduse vähendamisse. Koos muudatusega liikusid või liiguvad Haigekassasse pea kõik tervishoiuvaldkonna riigieelarvelised kulud. Suuremahulise muudatuse eesmärk on Eesti ravikindlustussüsteemi jätkusuutlikkuse parandamine.

Töötukassa ülejääk oli 2017. aastal ligi 54 miljonit eurot, mis on suurem kui eelneva kahe aasta ülejääk ning ületas arvestataval määral ootusi. Käesoleva aasta Töötukassa eelarvepositsiooni mõjutab kulude kasv, mis tuleneb peamiselt lisanduvatest personali- ja majandamiskuludest seoses töövõimereformi sihtrühmaga, kuid ka lisandub ka tööhõiveprogrammist tulenevaid kulusid, näiteks töötust ennetavad meetmed. Oodatav ülejääk 2018. aastal on 18 miljonit eurot. Nagu eelmisel aastal, on ka käesoleval ning järgmistel aastatel eeldatud aktiivsete tööturumeetmete kulude katmist töötuskindlustusmaksetest. Töötukassa eelarvepositsioon paraneb järgnevatel aastatel, jäädes vahemikku 32-41 miljonit eurot aastatel 2019-2021 ning halveneb veidi aastal 2022, kuna selleks aastaks pole teada Töötukassa poolt kasutatavate välisvahendite maht, mistõttu on mõnede kulude puhul eeldatud nende katmist töötuskindlustusmaks laekumisest.

Tabel 16. Valitsussektori võlakoormus 2017–2022 (% SKPst)

	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*
Haigekassa eelarvepositsioon	-16,5	-17,3	-29,6	6,8	39,5	4,2	5,0	2,3	0,0
% SKPst	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Töötukassa eelarvepositsioon	81,2	43,9	42,0	53,7	17,7	36,2	40,6	31,5	17,1
% SKPst	0,4	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Sotsiaalkindlustusfondid kokku	64,7	26,6	12,4	60,5	57,1	40,3	45,7	33,8	17,1
% SKPst	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

** Aastate 2014-2017 eelarvepositsioon Rahandusministeeriumi saldoandmiku põhjal. Aastate 2018-2022 positsioon vastavalt Rahandusministeeriumi kevadisele majandusprognosile. Töötukassa puhul on aastatel 2021-2022 eeldatud 5 miljoni euro ulatuses väiksemat tulu struktuurifondidest.

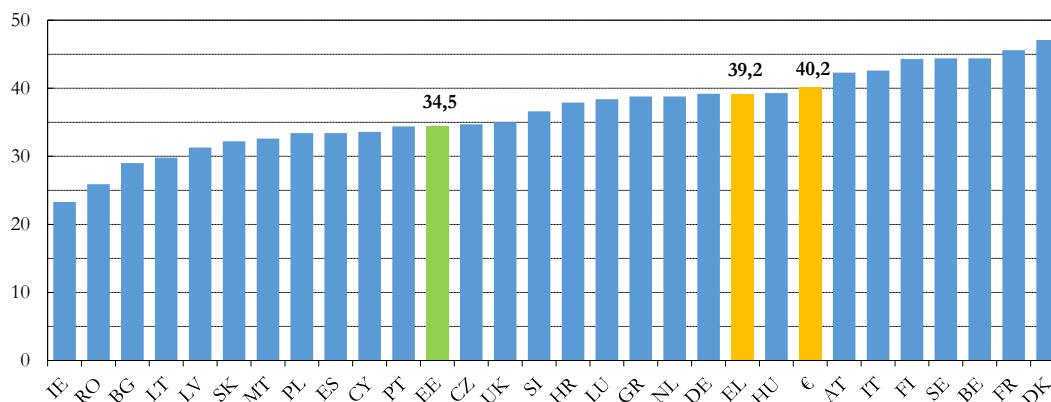
3.4. Maksupoliitika

3.4.1. Üldine maksukoormus

Üheks maksupoliitiliseks eesmärgiks on olnud maksude osalise ümberorienteerimise abil nihutada maksukoormus tulu maksustamiselt tarbimise, loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise maksustamisele. Samas hoitakse süsteem **stabiilse, lihtsa ja läbipaistvana**, võimalikult väheste erandite ja erisustega.

Eesti maksukoormus oli 2016. aastal 34,5% SKPst, mis oli Euroopa Liidu keskmisest ligi viie protsendipunkti võrra madalam (vt joonis 23). Võrreldes Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega oli meist suurem maksukoormus Tšehhis, Sloveenias, Horvaatias ja Ungaris.

Joonis 11. Maksukoormus Euroopa Liidus 2016. aastal (% SKPst)

Allikas: Eurostat.

2018. aasta maksukoormuseks kujuneb 34,3% SKPst. Perioodil 2019–2022 vähendab maksulaekumist alkoholiaktsiisi tõusu ära jätmine, samas palgatõus ja mitmed RES meetmed suurendavad nii tööjõumaksude kui käibemaksu laekumist. Riigiettevõtete dividendide suurem jaotamine tõstab juriidilise isiku tulumaksu laekumist. Kokkuvõttes tõuseb maksukoormus 2019. aastal 34,6%le SKPst ja langeb **2022. aastaks** 34,2%le.

3.4.2. Efektiivne maksumäär ja maksukiil

Lisaks maksutulude osakaalule SKPs iseloomustab maksukoormuse suurust ka **efektiivne maksumäär**³² (*implicit tax rate, ITR*), mis on laekunud maksutulude suhe maksubaasi. Tööjõu efektiivne maksumäär leitakse tööjõumaksude suhtena tööjõukuludesse. Kuna efektiivse maksumäära arvutamise aluseks on tegelikult laekunud maksud, siis rahvusvahelise võrdluse puhul tuleb arvestada sellega, et maksuametite võimekus ning inimeste maksukuulekus on riigiti erinev ning see võib näitajat mõjutada.

Tööjõu efektiivset maksumäära mõjutas perioodil 2014–2017 kogumispensioni kõrgem maksemäär (2+6 ja 3+6 maksed). Aastatel 2016–2017 tõsteti maksuvaba tulu ja kehtestati aastaks madalapalgaliste tagasimakse (2017). Maksuvaba tulu reform (2018) vähendab tööjõu efektiivset maksumäära, kuid samal ajal on vastupidise mõjuga kogumispensioni kõrgema maksemäära lõppemine, mistõttu näitaja jõuab 2018. aastal 34,0%le. Edasiste maksulangetuste puudumine ning RESis kokkulepitud palgatõus ning mitmed meetmed suurendavad tööjõumakse, mis viib näitaja 2022. aastaks 35,4%le.

Tarbimise efektiivne maksumäär langeb 2022. aastaks 26,7%le. Seda mõjutab alkoholiaktsiisi tõstmise ära jätmine ja mitmed RES meetmed, mis suurendavad käibemaksu laekumist (vt joonis 27B).

Tööjõu maksukiil (labour tax wedge) on erinevus tööandja tööjõukulude ja töötaja netosissetuleku vahel, mis sisaldab ka rahalisi toetusi (lapsetoetus, vajaduspõhine peretoetus, madalapalgaliste tagasimakse). Liiga kõrge maksukiil võib vähendada huvi töötada ning mõjuda seetõttu negatiivselt tööturu arengule.

Uus maksuvaba tulu süsteem vähendab võrreldes 2017. aasta lõpuni kehtinud süsteemiga (180€ maksuvaba tulu, madalapalgaliste tagasimakse) maksukiilu piirkonnas 39-132% keskmisest

³² Vahel tõlgitakse ka tegeliku või keskmise maksumäärana. Eelistatud mõiste on siiski efektiivne maksumäär, mis omab võrreldes teistega täpsemat tähendust.

palgast. Seega suureneb netotulu eelkõige madala ja keskmise sissetulekuga töötajatel, mis on uue süsteemi üks eesmärgi. Samuti jääb uue süsteemi maksukiil pea iga sissetulekutaseme juures madalamaks Euroopa Liidu 2016. aasta keskmisest näitajast.

Üksiku lasteta 67% keskmisest palgast teeniva inimese maksukiil langeb 2018. aastal maksuvaba tulu reformi tõttu oluliselt 32,8%le. 2022. aastaks tõuseb näitaja 34,4%le (vt joonis 25C), mis on siiski madalam, kui Euroopa Liidu keskmine 36,8% 2016. aastal.

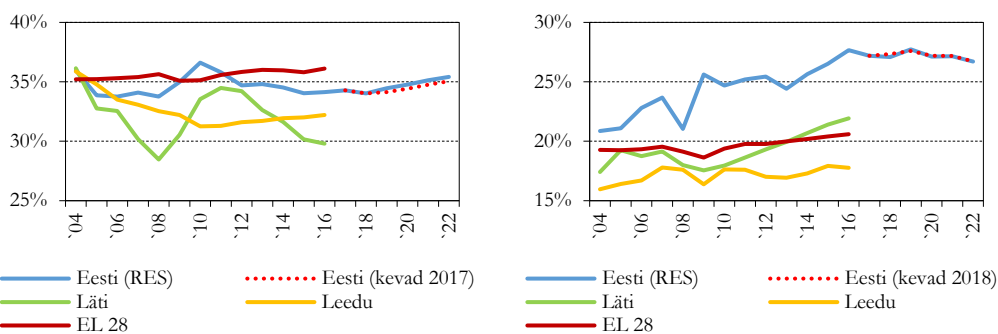
Abielus kahe lapsega paari, kus üks vanem teenib 100% keskmisest palgast, maksukiil (vt joonis 25D) sõltub oluliselt rohkem maksuvabast tulust (täiendavalt mittetöötava abikaasa ja teise lapse eest). Maksukiilu vähendavad pere puhul lapsetoetused. Vanemahüvitist OECD metoodika järgi arvesse ei võeta. Selle pere maksukiil langeb 2018. aastal maksuvaba tulu reformiga 28,5%ni. Palgatulu kasv toob kaasa maksuvaba tulu vähenemise palgavahemikus 1200-2100 eurot ning selle tulemusel tõuseb maksukiil 2022. aastaks 32,2%le, mis on 2016. aasta Euroopa Liidu keskmisega (30,3%) võrreldes kõrgem.

Võrreldes teiste EL riikidega muutub Eesti tööjõu maksukoormus seda konkurentsivõimelisemaks, mida kõrgem palk on, sest tulude ülemises otsas puudub Eestis maksude progressiivsus erinevalt enamikest EL riikidest. Ka võrreldes Läti ja Leeduga oli Eesti maksukiil 2017. aastal keskmisest suuremate tulude puhul (125% ja 167% keskmisest palgast) mõnevõrra madalam.

Joonis 12. Efektiivne maksumäär (% maksubaasist) ja maksukiil (% tööjõukuludest)

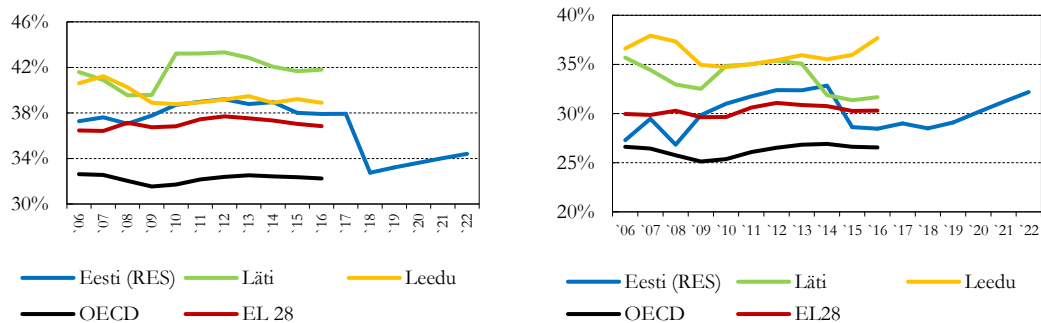
A. Tööjõu efektiivne maksumäär

B. Tarbimise efektiivne maksumäär

C. Maksukiil, üksik lasteta inimene, kes teenib 67% töölise keskmisest palgast*

D. Maksukiil, abielus paar, 2 last, üks vanem teenib 100% töölise keskmisest palgast*

* Rahandusministeeriumi kevadise prognoosi kohaselt on töölise keskmine brutopalk 2022. aastal 19 936 eurot aastas. Allikad: OECD Taxing Wages 2017, Euroopa Komisjon http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/tab/, Rahandusministeerium.

3.4.3. Maksukulud

Maksukulud on valitsuse instrumendid sotsiaalse- või majanduspoliitika suunamiseks ning annavad maksusoodustusi teatud tunnustega maksumaksjatel³³.

2018. aasta riigieelarvete laekumist mõjutavad 17 ning 2019. aastal 19 suuremat maksukulu sätet käibemaksuseaduses, tulumaksuseaduses ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduses (Tabel 16). 2019. aastal lisanduvad soodustused elektri- ja gaasiaktsiisi suurtarbijatele. Kokku moodustab peamiste maksukulude maht 2018. aastal 206,3 mln eurot ehk 0,8% SKPst. 2018. aastal vähenesid maksukulud 47,9% võrreldes eelneva aastaga, sest uue maksuvaba tulu süsteemiga kaotati täiendav maksuvaba tulu pensionide korral ja madalapalgaliste tagasimakse. Aastal 2019 suurenevad maksukulud 4,5% võrra 215,6 mln euroni, sest lisandub elektriaktsiisi soodustus energiamahukatele ettevõtetele.

Kõige suurema mahuga maksukulud on madalama käibemaksumääraga maksustatud ravimid ja meditsiiniseadmed, diislikütuse aktsiisimäärast soodsam aktsiisimäär eriotstarbelisele diislikütusele ning täiendav maksuvaba tulu alates teisest lapsest. Kolme suurima maksukulu maht moodustab 2018. aastal 61% kõikide kehtestatud maksukulude mahust.

Tabel 17. Valitsussektori võlakoormus 2017–2022 (% SKPst)

Maksukulu	Säte	Valitsemis-funktsioon ³⁴	2018	2019
1. Käibemaksumäär 9% raamatutele, töövihikutele ja perioodika väljaannetele	KMS §15 lg 2 p 1 ja 3	9	10,1	10,7
2. Käibemaksumäär 9% ravimitele ja meditsiini-seadmetele	KMS §15 lg 2 p 2	7	60,6	64,2
3. Käibemaksumäär 9% majutusteenustele	KMS §15 lg 2 p 4	8	27,8	29,5
4. Täiendav maksuvaba tulu alates teisest lapsest	TMS §23 ¹	10	28,5	23,5
5. Täiendav maksuvaba tulu abikaasa eest	TMS §23 ⁴	10	3,4	3,4
6. Eluasemelaenu intresside mahaarvamine	TMS §25	6	5,7	6,2
7. Koolituskulude mahaarvamine	TMS §26	9	13,6	14,3
8. Kingitused ja annetused	TMS §27 lg 1	8	1,4	1,5
9. Kindlustusmaksed ning pensionifondi osakute soetamine	TMS §28	10	3,7	4
10. FIE täiendav maksuvaba tulu põllumajandussaaduste või metsamaterjali võõrandamisel	TMS §32 lg 4	4	2	2
11. Väikeõlletootjate 50% aktsiisimäär	ATKEAS §46 lg 1	4	0,7	0,8
12. Eriotstarbelise diislikütuse ja kerge kütteõli soodsam aktsiisimäär	ATKEAS §66 lg 7	4	37	38
13. Kalurite kütuseaktsiisivabastus	ATKEAS §27 lg 1 p 22 ²	4	1,5	1,5
14. Elektrienergia, mida kasutatakse keemilise reduktsiooni jaoks ning elektrolüütilistes,	ATKEAS §27 lg 1 p24, 284	4	0,6	0,6

³³ Maksukulude rahalise suuruse hindamisel on kasutatud kaotatava tulu meetodit ning kassapõhiseid andmeid, iga maksukulu sätte puhul on arvesse võetud sätte rakendamise ja tegeliku kohaldamise vaheline viitaeg. Hinnatud on ainult maksukulude kehtestamise nn esimese ringi efekte. Tulenevalt kaotatava tulu meetodi rakendamisest ei ole maksukulude väärtuste hindamisel arvestatud erinevate käitumuslike efektidega ning eelarvepiirangutega. Maksukulude väärtuste arvutamisel on oluline mõista, et iga üksikut maksukulu sätet on hinnatud eraldi, arvestamata eri sätete omavahelisi koosmõjusid, ning seetõttu ei ole maksukulude koondsumma leidmine erinevate sätete kokkuliitmisel teel korrektne. Samas võimaldab see hinnata üldist trendi.

³⁴ Valitsemisfunktsioonid: 1. üldised valitsussektori tegevused; 2. riigikaitse; 3. avalik kord ja julgeolek; 4. majandus; 5. keskkonnakaitse; 6. elamu- ja kommunaalmajandus; 7. tervishoid; 8. vaba aeg, kultuur ja religioon; 9. haridus; 10. sotsiaalne kaitse.

Maksudkulu	Säte	Valitsemis-funktsioon ³⁴	2018	2019
metallurgilistes ja mineraloogilistes protsessides				
15. Elektrienergia ja kütus, mida kasutatakse elektrienergia tootmiseks ning elektrienergia, mida kasutatakse elektrienergia tootmise suutlikkuse säilitamiseks	ATKEAS §27 lg 1 p282	4	7,9	8,3
16. Kütus, mida kasutatakse mineraloogilistes protsessides	ATKEAS §27 lg 1 p24	4	1,32	1,66
17. Maagaas, mida kasutatakse maagaasivõrgu töös hoidmiseks	ATKEAS §27 lg 1 P 286	4	0,3	0,38
18. Suurtarbijate elektrienergia soodustus	ATKEAS	4	0	3
19. Suurtarbijate gaasiaktsiisi soodustus	ATKEAS	4	0	1,9
KOKKU			206,3	215,6

Allikas: Rahandusministeerium.

3.5. Valitsussektori võlakoormus ja reservid

3.5.1. Valitsussektori võlakoormus

Eesti eelarvepoliitika põhieesmärk iseseisvusaastate jooksul on olnud hoida valitsussektori eelarvepositsioon keskpikal perioodil tasakaalus ning võimaluse korral ülejäägiga, mis on omakorda väljendunud madalas võlakoormuse tasemes. 2017. aasta lõpus ulatus Eesti valitsussektori võlg 9%ni SKPst, mis on võrreldes 2016. aastaga 0,4% madalam tase. Võla osakaalu vähenemise peamiseks põhjuseks oli SKP kiirem kasv võrreldes võla kasvuga. Nominaalselt kasvas eelmisel aastal kohalike omavalitsuste ning keskvalitsusse kaasatud avalik-õiguslike ja sihtasutuste võlg. Valitsussektori 2 066 mln euro suurusest võlgnevusest moodustas keskvalitsuse panus koos EFSF³⁵ i mõjuga arvestuslikult 1 307 mln eurot³⁶ ning kohalike omavalitsuste võlg 758 mln eurot, välisvõla osakaal oli koguvõlast 62%. Ilma EFSFi mõjuta, mis ulatus 2017. aastal 455 mln euroni, moodustas keskvalitsuse panus võlakoormusesse 853 mln eurot ehk 3,7% SKPst.

Tabel 18. Valitsussektori võlakoormuse muutus 2017. aastal

	31. detsember 2016		31. detsember 2017		Muutus
	mln eurot	% SKPst	mln eurot	% SKPst	% SKPst
Valitsussektor	1 986,8	9,4	2 065,5	9,0	-0,4
Kodumaine võlg	697,5	3,3	791,6	3,4	0,1
Välisvõlg	1 289,3	6,1	1 273,9	5,5	-0,6
Keskvalitsus³⁷	2 190,8	10,4	2 273,5	9,9	-0,5
Kodumaine võlg	1 052,2	5,0	1 162,3	5,1	0,1
Välisvõlg	1 138,6	5,4	1 111,2	4,8	-0,6
Kohalikud omavalitsused	708,1	3,4	758,1	3,3	-0,1
Kodumaine võlg	557,4	2,6	595,4	2,6	-0,1
Välisvõlg	150,7	0,7	162,7	0,7	0,0
Sotsiaalkindlustusfondid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kodumaine võlg	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Välisvõlg	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

³⁵ Euroopa Finantsstabiilsuse Fond (The European Financial Stability Facility, EFSF), ehk euroala riikide ajutine kriisilahendusmehhanism, mis loodi 2010. aasta juunis ning tänaseks finantsabi enam ei väljasta, olles praeguse euroala finantseerimisasutuse - Euroopa Stabiilsusmehhanismi (European Stability Mechanism, ESM) eelkäija.

³⁶ Valitsussektori tasemel konsolideeritud number.

³⁷ Keskvalitsuse tasemel konsolideeritud number.

Käesoleval aastal väheneb valitsussektori võlakoormus 8,5%le SKPst. Nominaalselt aga tänavu võlg suureneb, mille põhjuseks on keskvalitsusse kaasatud avalik-õiguslike ja sihtasutuste panuse kasv, kohalike omavalitsuste võlakoormus aga langeb 2017. aastaga võrreldes. Prognoosi kohaselt on järgnevatel aastatel oodata võlakoormuse järk-järgulist vähenemist ning see jõuab prognoosisperioodi lõpuks 2022. aastal 5,3%ni SKPst. Keskvalitsuse negatiivset rahavoogu 2018-2019 ning 2022. aastal rahastatakse reserve arvelt, ning uute laenude võtmiseks riigikassal otsest rahavoogudest lähtuvat vajadust ei teki. Kuigi riigieelarve on tänavu ning järgmisel aastal nominaalselt ülejäägis, on rahavoog riigieelarve teenindamisest kokku negatiivne, sest lisaks riigieelarve positsioonile võetakse arvesse ka teisi tegureid. Põhiliselt tuleneb negatiivne rahavoog läbi kolme teguri: Riigikassa poolt tagasimakstava laenu suuruse; kassa ja tekkepõhise maksutulu erinevusest lähtuva kohanduse; ning välisvahendite rahavooga arvestamise, mis on negatiivne prognoosi esimestel aastatel, kuna välistoetuste väljamaksed ületavad välistoetuste laekumisi. Ilma EFSFita väheneb keskvalitsuse panus võlakoormusesse nii nominaalselt kui ka protsendina SKPst 2019. aastast alates. EFSFi panus keskvalitsuse võlakoormusesse prognoosisperioodi jooksul nominaalselt ei muutu, kuid protsendina SKPst väheneb. Kohalike omavalitsuste puudujääk kaetakse prognoosi kohaselt kogu keskpika perioodi jooksul võõrvahenditest ning nende nominaalne võla maht suureneb, protsendina SKPst püsib see 2,8% lähedal.

Tabel 19. Valitsussektori võlakoormus 2017–2022 (% SKPst)

	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*
1. Võlg kokku	9,0	8,5	7,7	6,9	6,2	5,3
2. Muutus võlakoormuses	-0,4	-0,5	-0,8	-0,8	-0,7	-0,9
Panused võlakoormuse muutusesse: (2=3-4+5+6)³⁸						
3. Nominaalse SKP kasvu panus	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4	-0,3
4. Primaarne eelarvetasakaal	-0,2	0,3	0,5	0,4	0,2	0,1
5. Intressimaksud	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6. Võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vaheline erinevus (<i>stock-flow adjustment, SFA</i>)	0,1	0,4	0,2	-0,0	-0,1	-0,5
Valitsussektori võla hinnanguline intressimäär (%)	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,6
Muud asjakohased näitajad						
7. Likviidsed finantsvarad	8,9	8,2	7,5	7,4	7,1	6,5
8. Võla amortisatsioon alates eelmise aasta lõpust ³⁹	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2
9. Netovõlg (9=1-7)	0,1	0,3	0,2	-0,6	-0,9	-1,1
10. Välisvaluutas nomineeritud võla osakaal (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11. Keskmine aegumistähtaeg ⁴⁰ (aastat)	4,1	3,2	2,7	2,2	1,7	1,7

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet

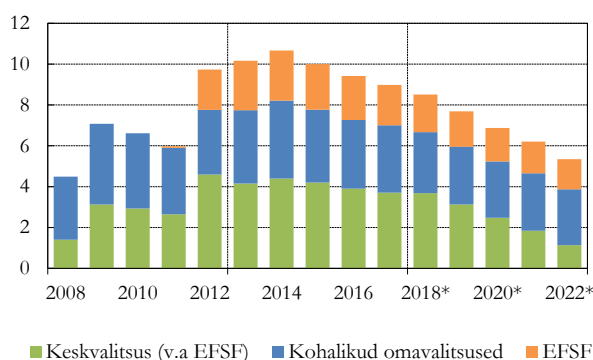
³⁸ Mõnel aastal ümardamisest tulenevalt võrdus ei kehti.

³⁹ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

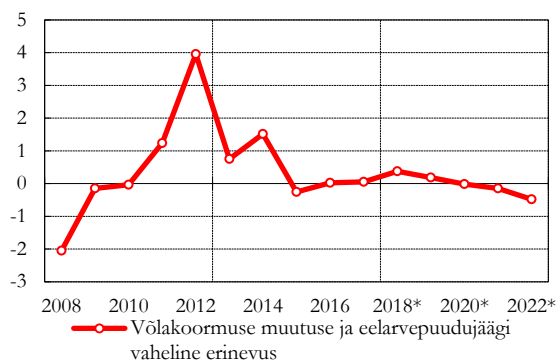
⁴⁰ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

Joonis 13. Võlakoormuse areng 2008–2022 (% SKPst)

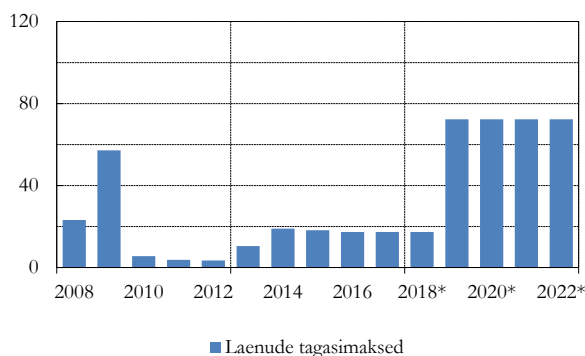
A. Valitsussektori võlg (% SKPst)

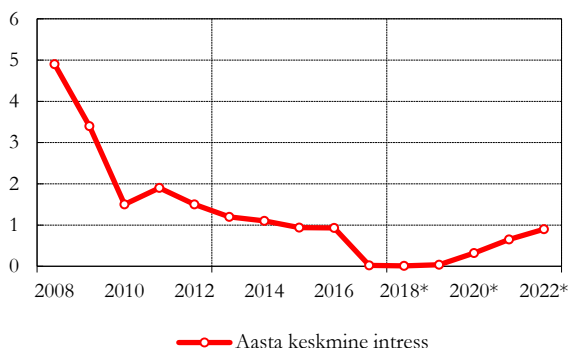
B. Võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vaheline erinevus, SFA (% SKPst)

C. Keskvalitsuse⁴¹ võla tagasimaksed (mln eur)

D. Keskvalitsuse⁴² võla keskmine intress (%)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, Eurostat.

3.1.1. Valitsussektori reservid ja netopositsioon

Valitsussektori likviidsete finantsvarade maht oli 2017. aasta lõpus 2 045 mln eurot, mis moodustas 8,9% SKPst. Võrreldes 2016. aastaga suurenesid sotsiaalkindlustusfondide reservid, kuid vähenesid keskvalitsuse ning kohalike omavalitsuste reservid. Tänavu püsib reservide maht võrreldes eelmise aastaga stabiilne, kuid 2019. aastal on ette näha valitsussektori reservide vähenemist, kuna riigieelarve negatiivset rahavoogu on mõistlik rahastada reservide arvelt. Reservid vähenevad, sest lisaks riigieelarve positsioonile, mis on järgmisel aastal ülejäägis, arvestatakse riigieelarve rahavoos ka laenu tagasimaksete, välisvahendite rahavoo ning maksude kohandusega. Aastatel 2020-2021 kasvab reservide maht nominaalselt (keskvalitsuse kui ka

⁴¹ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

⁴² Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

sotsiaalkindlustusfondide toel) ja seejärel mõnevõrra riigieelarve nominaalse puudujäägi ning teiste rahavoo negatiivsete tegurite tõttu langeb ning moodustab 2022. aasta lõpuks 6,5% SKPst.

Tabel 20. Valitsussektori likviidsed finantsvarad ehk reservid 2017–2022 (mln eurot, % SKPst)

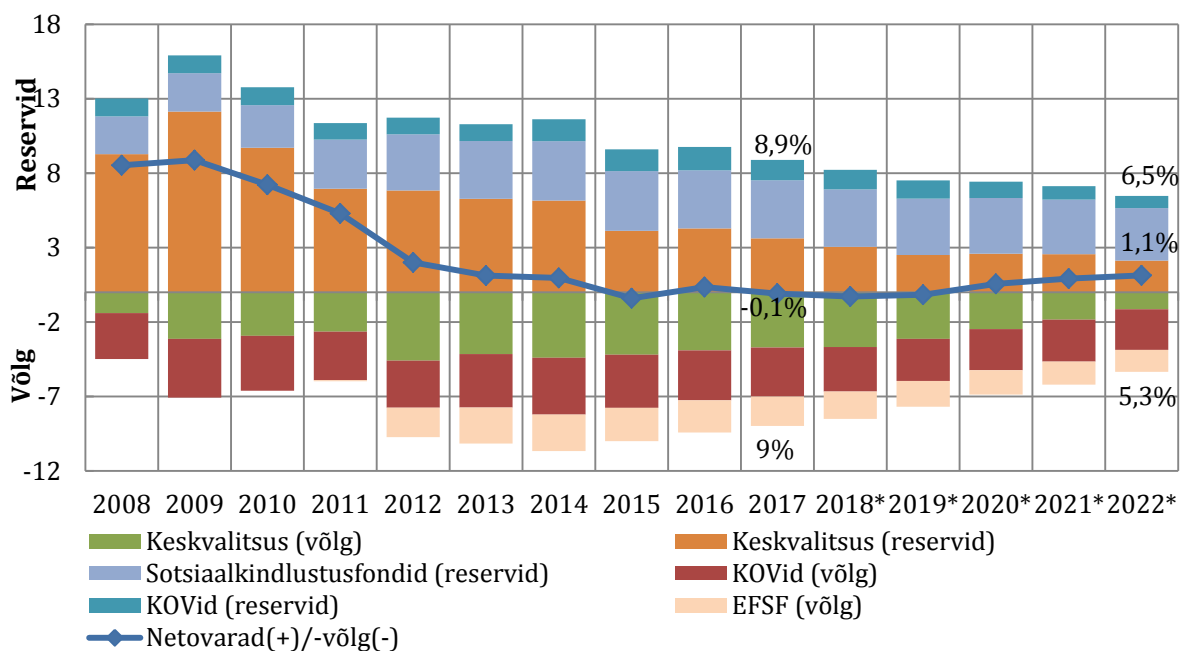
	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*
Finantsvarad kokku (mln eurot)	2 045	2 036	1 977	2 068	2 090	1 999
sh keskvalitsus	834	754	658	722	750	656
sh kohalikud omavalitsused	313	326	323	305	264	251
sh sotsiaalkindlustusfondid	898	955	996	1 041	1 075	1 092
Finantsvarad kokku (% SKPst)	8,9	8,2	7,5	7,4	7,1	6,5
sh keskvalitsus	3,6	3,0	2,5	2,6	2,6	2,1
sh kohalikud omavalitsused	1,4	1,3	1,2	1,1	0,9	0,8
sh sotsiaalkindlustusfondid	3,9	3,9	3,8	3,7	3,7	3,5

* - prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Valitsussektori võlg ületas 2017. aastal mõnevõrra reservide taset ning netovõlg moodustas 0,1% SKPst (vt joonis 27). Prognoosi kohaselt väheneb järgnevatel aastatel võlg ning kasvab reservide tase, seetõttu suurenevad netovarad 2021. aasta lõpuks 0,9%ni SKPst. Tulenevalt võla osakaalu kiiremast langusest reservidega võrreldes suurenevad netovarad prognoosiperioodi lõpuks 1,1%le SKPst. Ilma EFSFi mõjuta ületavad reservid võlakoormust 2018. aastast alates, ning aastaks 2022 ulatuvad netovarad ilma EFSF'i mõjuta 2,6%ni SKPst.

Joonis 14. Valitsussektori likviidsed varad, võlakoormus ja netopositsioon 2008–2022 (% SKPst)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

3.2. Pikaajaline jätkusuutlikus

Selles peatükis esitatud pikaajaliste eelarveprojektsioonide eeldused baseeruvad 2015. aastal avaldatud Ageing Report'i eeldustel ja prognoosidel. Pikemas perspektiivis ühtivad need trendid Rahandusministeeriumi nägemusega tulevatest arengutest. Pensionide prognoosis on lähtutud Rahandusministeeriumi detailsest pensionimudeli prognoosist, sealjuures on pensionikuludest vastavalt välja võetud töövõimetusega seotud kulud. Töövõimetusega seotud kulud olid

varasemalt osa pensionisüsteemist, kuid käimasoleva töövõimereformiga liigub see sihtgrupp sotsiaaltoetuste süsteemi ning käesolevas prognoosis enam ei kajastu. Algusaastate arenguid (ja sellest tulenevalt ka mõne näitaja taset, näiteks tööturu indikaatorid) on kohandatud vastavalt käesoleva programmi makromajandusliku arengu stsenaariumile, võtmaks arvesse viimaseid muutuseid. Väärrib rõhutamist, et käesolevas peatükis esitatud projektsioonide eelduseks on tänaste otsuste kehtimine kogu projektsiooniperioodi jooksul ning tänaste poliitikate jätkumine, mistõttu ei peegelda nad kõige tõenäolisemat tulevikustsenaariumit, vaid soovivad näidata demograafiliste trendidega kaasneva väljakutse suurust, millele on võimalik poliitikatega reageerida.

Demograafiliste trendide mõju riigi rahandusele on alanud – vastavalt Eurostati viimasele rahvastikuprognosile (EUROPOP2015) kasvab ülalpeetavate (siin eeldatud kuni 18-aastased ja vanemad kui 65 aastat) suhe tööealisse rahvastikku (vanusevahemik 18–65) 59%lt aastal 2017 70%ni aastaks 2036 ja 88%ni aastaks 2060.

Pikaajalise eelarvelise jätkusuutlikkuse tagamiseks on:

- hoitud konservatiivset eelarvepoliitilist joont ja välditud valitsussektori võla märkimisväärset kasvu;
- reformitud pensionisüsteemi ning soodustatud panustamist eelfinantseeritud pensionisüsteemidesse;
- tõstetud pensioniiga ja viidud sisse paindlikkus pensioniindeksis;
- tagatud parem rahandusolukord läbi majanduskasvule ja tööhõivele suunatud poliitikate.

Kriisiaja meetmena otsustati peatada II pensionisamba maksed ajavahemikus 1. juuli 2009 kuni 31. detsember 2010. Teise pensionisambasse säästmine taastus pooles mahus alates aastast 2011 ning täies mahus aastal 2012. Aastatel 2014–2017 on suurendatud II sambasse suunatava riigipoolse sotsiaalmaksu osa 6%ni neile, kes vahepealsel perioodil vabatahtlikult isikupoolset makset jätkasid ja ka neile, kes esitasid vastava avalduse 2013. aastal. Viimasel juhul kaasneb isikutele ka individuaalse makse tõus 3%le.

Vastavalt riikliku pensioniseadusele tõuseb pensioniiga 3 kuu võrra aastas alates aastast 2017, jõudes 65 eluaastani aastaks 2026. Hetkel on nii meeste kui ka naiste vanaduspensionii iga 63 aastat. Märkimist väärib siinkohal prognoositav 63-aastaste oodatava eluea kasv aastaks 2060. 2014. aastaga võrreldes kasvab lähima 50 aasta jooksul oodatav eesseisev eluiga 63-aastastel naistel 4 ja meestel ligi 6 aasta võrra (vastavalt Ageing Report 2015le). Pensioniea tõusu eesmärk on kindlustada pensionisüsteemi adekvaatsust (otsus võimaldab maksta alates aastast 2026 ca 5–10% kõrgemaid pensione) ja jätkusuutlikkust, muudatuse ajendiks soov toetada demograafiliste arengute tulemusena vähenevat tööjõu pakkumist. Pensioniea tõstmine kompenseerib demograafilisi muutusi ning hoiab praeguste hinnangute kohaselt pensionäride arvu kuni aastani 2026 stabiilsena.

Tänase poliitika jätkusuutlikkuse analüüs näitab, et tulenevalt pensioniea kasvust ja teise pensionisamba väljamaksete rakendamisest on surve riigi rahandusele demograafiliste muutuste poolt Eestile Euroopa Liidu riikide hulgast üks madalamaid. Samas näitavad tänastel eeldustel tehtud analüüsid pikemas perspektiivis pensionide (esimese ja teise samba summana) ja keskmise palga suhte halvenemist, mistõttu võib pensionisüsteem tulevikus vajada lisaotsuseid. Dokumendi koostamise ajal on parlamendis kooskõlastamisel pensionikindlustuse seaduse muutmise eelnõu, mis vähendab I samba väljamaksete seost sissemaksetega, tõstab pensioniiga vastavalt oodava eluea kasvule, suurendab pensionilemineku paindlikkust ning avab II samba täiendavatele liitujatele.

Tabel 21. Valitsussektori võlakoormus 2017–2022 (% SKPst)

	2010	2020	2030	2040	2050	2060
--	------	------	------	------	------	------

	2010	2020	2030	2040	2050	2060
Kulud kokku	40,5	37,2	37,3	37,2	37,7	37,8
<i>sellest: vananemisega seotud kulud</i>	19,7	16,4	16,5	16,4	16,9	17,0
Pensionid	8,9	6,4	5,9	5,9	5,9	5,6
Sotsiaalkindlustuspensionid	8,9	6,4	5,9	5,9	5,9	5,6
Vanaduspensionid	7,5	6,0	5,8	5,8	5,8	5,5
muud (toitjakaotus-, invaliidsuspensionid)	1,4	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
ametipensionid (juhul, kui valitsussektori eelarvest)	-	-	-	-	-	-
Tervishoid	4,9	4,6	4,8	5,0	5,0	5,0
Hoolekanne (<i>oli varem tervishoiukulude osa</i>)	0,5	0,7	0,8	1,0	1,1	1,2
Intressimaksud	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Hariduskulud	4,8	4,6	4,8	4,4	4,8	5,1
Muud vananemisega seotud kulud	0,6	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Tulud kokku	40,7	37,2	37,3	37,2	37,7	37,8
<i>sellest: tulud varadelt (sh intressitulud)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>sellest: sotsiaalkindlustusmaksed (I samba tulud)</i>	7,0	5,9	5,8	5,7	5,6	5,4
Pensionikindlustuse varad (I sammas)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>sellest: pensionikindlustuse konsoliseeritud varad (muud varad muu valitsussektori võlakirjad)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pensionireformi mõju						
II sambasse suunatud sotsiaalkindlustusmaksed (riigi 4%)	0,0	1,07	1,16	1,20	1,20	1,15
II samba pensionite väljamaksud	0,0	0,2	0,9	1,5	2,7	2,3
Eeldused:						
Töajõu tootlikkuse kasv	7,8	2,7	2,0	1,9	1,8	1,5
SKP reaalkasv	3,3	2,0	1,5	1,2	0,9	1,4
Töajõus osalemise määr, mehed (vanuses 20–64)	83,8	84,9	85,3	85,5	85,7	86,6
Töajõus osalemise määr, naised (vanuses 20–64)	76,8	78,9	80,5	80,0	79,9	81,2
Töajõus osalemise määr kokku (vanuses 20–64)	80,2	81,8	82,9	82,8	82,8	84,0
Töötuse määr	16,7	9,8	9,4	8,6	7,5	6,8
Üle 65-aastaste osakaal rahvastikus	17,0	20,6	24,3	26,8	28,8	29,9

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, OECD, WHO, EL Majanduspoliitika komitee.

Märkus: Pikaajalist prognoosi pole uuendatud võrreldes eelmise Stabiilsusprogrammiga, kuna pole uut Ageing Reporti ning mitmed olulised muudatused, mille osas on valitsuse heakskiit, pole veel jõudnud seadustesse.

3.3. Riigi rahanduse reformid

Riigieelarve seaduse uuendamine

23. märtsil 2014 jõustus täna kehtiv riigieelarve seadus. Seadusega võeti üle EL Liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta käiva Nõukogu direktiivi (2011/85/EL, 8. november 2011) ning majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingu ehk nn fiskaallepingu nõuded. Seadus kehtestas valitsussektori eelarve tasakaalu reegli koos korrigeerimis- ja kompenseerimismehhanismiga.

2017. aastal võeti vastu riigieelarve seaduse muudatused, mis jõustusid 17. juulil 2017. Muudatuste kohaselt järgitakse valitsussektori eelarve tasakaalu pikema perioodi keskmisena. Selleks lubatakse eelmiste aastate kumuleerunud struktuursete ülejääkide võrra teha valitsussektori eelarve puudujäägis, aga mitte rohkem kui 0,5% SKPst aastas.

Kompenseerimismehhanismi fookus pöörduv samuti kumuleerunud tasakaalule – eelnõu toob kaasa nõude kompenseerida tekkinud kumuleerunud struktuurne puudujääk valitsussektori eelarves kohe pärast struktuursesse tasakaalu jõudmist.

Kehtima jäävad 2014. aastal jõustunud põhimõtted, sealhulgas nelja-aastaste kululagede

kohustus riigi eelarvestrateegias, ühtsed reeglid strateegilisele planeerimisele ja tegevuspõhisele eelarvestamisele üleminekuks.

Seaduse uuendamisel 2017. aastal korrati üle põhimõtted riigi rahavoogude juhtimise ning laenu- ja garantiide ühtsel reguleerimisel. Rahavoogude juhtimine on selgelt seotud vajadusega tagada igal ajal väljamaksete tegemine. „Kui valitsussektori puudujääk on suurenemas üle 2,5% SKP-st või võlakooormus ületamas 55% SKP-st, siis rakenduvad erakorralised laenupiirangud kohalikele omavalitsustele. Sellises olukorras peavad kohalikud omavalitsused oma laenu rahandusministeeriumiga kooskõlastama.“

Riigieelarve seadusega määratleti täpsemad alused tõhustamiskava (*spending review*) läbiviimiseks, mille eesmärk on suurendada avalike vahendite kasutamise tõhusust ja tulemuslikkust ning riigi toimimise paindlikkust.

Tegevuspõhisele eelarvele üleminekuks (Performance Based Budgeting)

Eesti läks 2017. aastal üle tekkepõhisele eelarvele ja aastaks 2020 läheb üle tegevuspõhisele riigieelarvele. Alates 2020. aastast on riigieelarve ülesehituse fookuses tulemusvaldkondade strateegilised eesmärgid, eelarve planeeritakse nende eesmärkide elluviimiseks loodud programmide lõikes. Eelarvega seotud strateegilised arengudokumendid on tulemusvaldkonna arengukava ja programm.

2020. aastal kehtima hakkav eelarve seaduse ülesehituse formaat toetab tegevuspõhise eelarve kontseptsiooni:

1. **Riigieelarve on programmpõhine**, strateegiline juhtimine toimib riigis tervikuna ühtsetel alustel. Vabariigi Valitsus seab tulemuseesmärgid. Konkreetse tulemuseesmärgi eest vastutav minister kavandab eesmärkide täitmist ja vastutab saavutatava tulemuse eest. Nende tulemuste saavutamiseks osutavad riigiasutused kokkulepitud kvaliteedis, koguses ja hinnas teenuseid. Programmi eelarve koosneb eesmärkide saavutamiseks kavandatud teenuste mahu ja kvaliteedi tagamiseks vajalikke ressursside maksumusest.
2. **Riigiasutuste tegevused on teenuspõhised** ja iga teenuse väljund panustab suurema eesmärgi saavutamisse. Näiteks on pensioni saamise teenus seotud vaesuse vähendamise eesmärgiga sotsiaalkindlustuse programmis. Teenusena tuuakse välja ka asutuste vahelised tugiteenused, näiteks RTK poolt riigiasutustele pakutav personali- ja palgaarvestuse teenus või IT asutuste teenused ning ministeeriumide teenused, näiteks poliitika kujundamise teenus.
3. **Asutuste teenused on seotud ressurssidega ja hinnastatud**. 150 riigiasutuses võetakse kasutusele traditsiooniline (ressursid seotud otse teenustega) või tegevuspõhine kuluarvestus (ressursid on seotud läbi tegevuste teenustega). Selleks täiendatakse finantsarvestuse arvestuspõhimõtete standardeid ja võetakse kasutusele kõigile riigiasutustele ühtne tarkvaralahendus. Asutus võib valida traditsioonilise või tegevuspõhise kuluarvestuse vastavalt oma juhtimisvajadustele või organisatsiooni arenguvajadustele.

Läbipaistev ning ühtsetel alustel koostatud eelarve tähendab muuhulgas välisvahendite eesmärgipärasemat ja tõhusat planeerimist ning tulemuste jälgimise võimalusi sektorite vahel ja valdkonnasiseselt. Tegevuspõhine eelarve annab juhtidele täiendavad hoovad kvaliteetsemate (argumenteeritud, faktipõhiste) otsuste tegemiseks. Tulemus- ja finantsinformatsioonil põhinevad otsused eeldavad informatsiooni kvaliteedi olulist tõstmist ning struktureerimist viisil, mis võimaldab seda kasutada finantsinformatsiooniga seotult.

Tegevuspõhine eelarve tähendab tulemusjuhtimise ja finantsjuhtimise omavahelist seostatust, kus ressursid on seotud tulemustega. Tegevuspõhisele eelarvele üleminekul on lähtunud ministeeriumide valmisolekust. Aastaks 2018 on tegevuspõhisele eelarvele üle läinud Haridus- ja

Teadusministeerium ning Sotsiaalministeerium. Kõik valitsemisalad on ette valmistamas eelarvet uutal alustel ja 2020-2023 aasta riigi eelarvestrateegia koostamise projektid esitatakse tegevuspõhiselt kõigi 11 valitsemisala poolt 1. märtsil 2019. aastal.

Riigi strateegiline juhtimine

Rahandusministeerium ja Riigikantselei jätkavad tihedat koostööd, et tagada riigi strateegiliste kavade ja rahastamise omavaheline kooskõla. Jätakuvalt uuendatakse Vabariigi Valitsuse nelja peamist tööriista – Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm, riigi eelarvestrateegia, konkurentsivõime kava “Eesti 2020” ja stabiilsusprogramm üheaegselt ja koordineeritult. Samuti on koostöös alustatud valdkondadeülese ja pikaajalise (15 a) arengustrateegia Eesti 2035 väljatöötamisega. Eesti 2035 saab olema strateegiline alus nii keskpikkade (7–10 aastat) valdkondlike arengukavade väljatöötamisel või uuendamisel kui ka Euroopa Liidu 2020. aasta järgse finantsperioodi eri vahendite kasutamise raamistiku kokkuleppimisel.

Eesti jätkab riigieelarveliste vahendite planeerimisel keskse põhimõttega, et riigi rahastamisallikaid ja vajadusi tuleb vaadata terviklikult. Riigi vajadusi terviklikult analüüsid on planeeritud ka EL perioodi 2014–2020 vahendid. Valitsus otsustas riigieelarve seaduse muudatuste arutamisel 2017. aastal, et edaspidi planeeritakse siseriiklikud ja kõik välisvahendid ühtsetel strateegilistel alustel. See tähendab, et aastal 2021 algavaks strateegiaperioodiks planeeritakse siseriiklikud vahendid, EL vahendid ja näiteks Euroopa Majanduspiirkonna vahendid terviklikult ja ühtsete põhimõtete alusel. Eesmärgiks on suurendada riigi tegevuste mõjusust ja ressurside tõhusat kasutamist, et tagada Eesti 2035 arengustrateegias määratletavate pikaajaliste eesmärkide saavutamine.

Olenemata rahastamisallikast peab tegevusi kavandama jätkusuutlikult ja tulemuslikult koostöös teiste valdkondadega, et vastastikku toetada eesmärkide saavutamist. EL-i vahendeid käsitletakse ühekordse võimendusena (nt struktuursete reformide ja projektide käimalükkamine ning elluviimine) ning nende kasutamine peab kaasa tooma arenguhüppe, tagades jätkusuutliku positiivse mõju majandusele ja ühiskonnale, kuid vältides täiendava koormuse tekkimist riigieelarvele.

Riigi eelarvestrateegias toodud eesmäärke ja indikaatoreid on uuendatud lähtuvalt 2016. aasta novembris ametisse asunud valitsuse prioriteetidest lähtuvalt aastani 2019. Ressursid on kooskõlas 2018. aasta kevadise majandusprognoosi makro- ja riigirahanduse näitajatega ning kehtiva riigi eelarvestrateegia eelarvepoliitika eesmärkidega ja fiskaalpoliitiliste meetmetega.

Valitsemisalade terviklikuks käsitlemiseks olid valitsussektori teiste liikmete kavandatud tegevused ja finantsplaanid hõlmatud riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamisel. Valitsuse eesmärkide ja tegevustega kooskõlas olevad finantsplaanid ehk riigieelarve taotlused esitati seetõttu koos vastava ministeeriumi valitsemisalas olevate riigieelarveväliste valitsussektori institutsioonide andmetega.

Tõhustamiskavade (spending review) rakendamine

Suurendamiseks avalike ressurside kasutamise tõhusust ja mõjusust ning toetamiseks valitsuse prioriteetide elluviimist, on välja töötatud tõhustamiskava kontseptsioon. Tõhustamiskavade koostamise ja rakendamise eesmärk on üle vaadata konkreetsed riigieelarve kulutused ning teha eelarve koostamise protsessis valitsusele ettepanekud kulude vähendamiseks või valdkonna tõhusamaks korraldamiseks (sh avalike teenuste tõhusamaks pakkumiseks).

2016. aastal viidi läbi tõhustamiskava piloot „Valitsusasutuste ametisõitude korraldamine“ ning 2017. aastal algatati ministrite koostöös ettevõtluse ja innovatsiooni valdkonna tõhustamiskava.

LISAD

Lisa 1. Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadine majandusprognosis ja sensitiivsusanalüüs

Majandusprognosis

Prognosis eeldused

Eelarvestrateegia ja selle fiskaalraamistiku üheks aluseks on Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadine majandusprognosis, mille makromajanduse osa kokkuvõtlikud tabelid on esitatud käesolevas Lisas 1. Majandusprognosis põhjalikuma seletuskirjaga saab tutvuda Rahandusministeeriumi kodulehel (<https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/majandusprognosisid>). Rahandusministeeriumi majandusprognosis on koostatud ministeeriumi Fiskaalpoliitika osakonna analüütikute poolt, kes Riigieelarve seaduse kohaselt on prognosis koostamisel ja koostamise meetodika valikul sõltumatud. Kevadise majandusprognosis eeldused on fikseeritud 2018. aasta märtsi lõpu seisuga.

Tabel 22. Prognosis olulisemad väliseeldused (protsenti)

	Eeldused RM 2018. a kevadises prognosis						Euroopa Komisjon		
	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*	2017	2018*	2019*
1. Euribor, 3 kuud (aasta keskmine)	-0,3	-0,3	0,0	0,4	0,6	0,8	-0,3	-0,3	0,0
2. Eurosooni pikaajaline intressimäär (aasta keskmine)	0,4	0,7	0,9	1,2	1,5	1,7	0,3	0,7	0,9
3. USD/EUR vahetuskurss (aasta keskmine)	1,13	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24	1,13	1,23	1,23
4. Nominaalne efektiivne vahetuskurss	1,1	1,3	0,1	0,0	0,0	0,0	-	-	-
5. Maailma majanduskasv (ilma EL-ta)	3,9	4,2	4,2	4,1	3,9	3,9	3,9	4,1	4,1
6. EL28 SKP kasv	2,4	2,4	2,0	1,8	1,8	1,7	2,4	2,3	2,0
7. Eesti eksportturgude impordikasv	6,0	4,9	4,2	3,9	3,7	3,6	-	-	-
8. Maailma impordi kasv (ilma EL-ta)	5,0	4,8	4,5	4,3	4,2	4,1	5,1	4,7	4,5
9. Nafta hind (Brent, USD/barrel)	54,2	65,3	61,6	61,6	61,6	61,6	54,8	68,3	64,2

Allikad: Eurostat, Eesti Pank, Euroopa Keskpang (ECB), IMF, U.S. Energy Information Administration (EIA); Consensus Economics (CF), Euroopa Komisjon (COM talveprognosis, veebruar 2018) ja NYMEX Brent futuurid.

Riigi rahanduse prognosis koostamisel on aluseks võetud makromajandusprognosisi põhistsenaarium. Lähtutakse kehtivast olukorrast – kehtivad õigusaktid, info riigieelarve täitmise ja muu valitsussektori kohta.

Riigieelarve tulude prognosis eeldused:

- Maksuprognosis aluseks on prognosis üldpõhimõtted.
- Peamised tulused mõjutavad administratiivsed meetmed, millega on prognosis arvestatud:
 - Kütuse reaalaja kontrollimeede alates 1.02.2019.
 - Läbi dividenditulu tööjõumaksudest kõrvale hoidmise vähendamine alates 1.01.2018.
 - Kasumite väljaviimise piiramine alates 1.01.2018.
- Eeldatakse palga alammäära tõusu keskmise palgaga samas tempos.

- Mittemaksuliste tulude prognoosimisel võetakse aluseks senised laekumised ning valitsemisalade täpsustatud prognoosid (keskkonnatasud, riigilõivud, varade müük).
- 2018. aasta dividendiprognosis arvestatakse 2018. aasta riigieelarve summadega ning eelarve protsessis kokkulepitud RMK dividendi suurendamisega. 2019–2022 on aluseks valitsuse otsused sh võimalik osaluste müük, mis vähendab dividende, ning äriühingute finantsprognoosid ja dividendiettepanekud.

Riigieelarve kulude prognoosi eeldused:

- 2018. aasta osas lähtutakse 2018. aasta riigieelarvest ning valitsemisalade täpsustatud prognoosidest.
- Aastate 2019–2022 kulude prognoosis lähtutakse RESst 2018-2021 (v.a arvestuslikud kulud, tuludest sõltuvad kulud), VV otsustest ja valitsemisalade finantsplaanidest.
- Kaitsekulude tase 2018-2022 moodustab 2% SKPst, millele lisanduvad liitlasvägede kohalolekuga seotud kulud ning täiendavad kaitseinvesteeringud (koalitsioonilepe).
- Valitsemislade lõikes säilivad RKAS rendimaksud 2018. aasta tasemel ja muutused kajastatakse riigiülesest.
- RES 2018-2021 ja VV olulisemad riigieelarve kulusid mõjutavad otsused:
 - Investeeringud (sh idapiir, Kose-Mäo 4-realine maantee, Rail Baltic).
 - Üldine palgafondi kasv 2% 2018. aastal.
 - Tervishoiu lisarahastamine.
 - Täiendavad investeeringud kuni 0,5% SKPst (Linnahall, taristu, kaitse).
- Töövõimereformiga kaasnevate kuludega arvestatakse alates 2017. aastast. Kaasneb sotsiaalmaksu laekumise kasv töötute eest makstava ravikindlustuse võrra.

Muud eeldused:

- Arvestatud on AS Eesti Energia aktsiakapitali suurendamisega kuni 20 mln euro ulatuses 2018. aastal ning AS Elering aktsiakapitali suurendamisega kuni 40 mln euro ulatuses 2018. aastal.
- Töötukassa eelarvepositsiooni kujunemisel on arvestatud Töötukassa uusimat kuluprognosi ning tulude prognoosimisel lähtutakse Rahandusministeeriumi sotsiaalmaksu prognoosist.
- Haigekassa eelarvepositsiooni aluseks on võetud 2018. aasta eelarves kinnitatud kulude maht ning prognoosi kohane sotsiaalmaksutulude ravikindlustuse osa. Aastate 2019–2022 osas on lähtutud Riigikogu kinnitatud eelarve-positsioonist.
- Kohalike omavalitsuste prognoosi aluseks on võetud 2017. aasta tegelikud tulemused ning makromajandusprognoos, sh arvestades KOVde jooksvate kulude muutumist seoses inflatsiooni ja keskmise palga muutustega.

Makromajandusprognosis

Tabel 23. Sisemajanduse koguprodukti prognoos 2018–2022 (protsenti)

	2017 tase	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*
1. SKP reaalkasv	18849	4,9	4,0	3,2	3,0	2,9	2,9
2. SKP nominaalkasv	23002	9,0	7,6	6,3	5,8	5,4	5,4
Kasvuallikad							
3. Eratööstus (sh MTÜd)		2,0	4,7	3,3	3,0	2,7	2,7
4. Valitsussektori lõpptööstus- kulutused		0,8	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6
5. Kapitali kogumahutus põhivarasse		13,1	3,3	5,1	4,3	3,9	3,7
6. Varude muutus (% SKPst)		1,6	1,9	1,6	1,6	1,7	1,8
7. Kaupade ja teenuste eksport		2,9	4,5	4,2	4,0	3,8	3,8
8. Kaupade ja teenuste import		3,5	4,6	4,3	4,2	4,0	3,9
Panus SKP kasvu¹							
9. Sisemajanduse nõudlus (ilma varudeta)		4,2	3,4	3,1	2,7	2,5	2,5
10. Varude muutus		-0,2	0,3	-0,2	0,1	0,2	0,2
11. Kaupade ja teenuste bilanss		-0,4	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Lisandväärtuse kasv							
12. Primaarsektor		-1,1	1,7	2,2	1,8	1,7	1,7
13. Tööstus		7,6	4,0	4,0	3,8	3,6	3,6
14. Ehitus		17,8	6,0	3,7	3,7	3,6	3,6
15. Muud teenused		4,8	3,6	3,1	2,7	2,6	2,6

1) Panus SKP kasvu näitab, kui suure osa majanduskasvust konkreetne valdkond moodustab. Arvutatakse, korrutades valdkonna kasv tema osakaaluga SKPst. Valdkondade panuste summa annab kokku majanduskasvu (väikese erinevuse põhjuseks on statistiline viga – osa SKPst, mida ei ole olnud võimalik valdkondade vahel ära jagada).

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 24. Hindade prognoos 2018–2022 (protsenti)

	2017	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*
	2010=100	%	%	%	%	%	%
1. SKP deflaator	122,0	4,0	3,5	3,0	2,7	2,5	2,5
2. Eratööstuse deflaator	118,8	3,7	3,1	2,5	2,6	2,2	2,2
3. Harmoniseeritud tarbijahinnaindeks	118,8	3,7	3,0	2,5	2,6	2,1	2,1
3a. Tarbijahinnaindeks	115,4	3,4	2,9	2,3	2,4	2,0	2,0
4. Valitsussektori tööstuskulutuste deflaator	135,0	6,1	4,4	4,2	4,3	4,4	4,4
5. Investeeringute deflaator	114,8	2,5	3,2	2,7	2,6	2,3	2,3
6. Ekspordi deflaator	106,6	4,1	2,6	2,3	1,9	2,0	2,0
7. Impordi deflaator	110,8	2,8	2,4	2,0	2,0	2,0	2,1

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 25. Tööturu prognoos 2017–2022 (15–74-aastased) (protsenti)

	2017 tase	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*
		%	%	%	%	%	%
1. Hõive, hõivatute arvu järgi	658,6 ¹⁾	2,2	0,8	0,5	0,0	-0,3	-0,3
3. Tööpuuduse määr		5,8	5,8	6,2	6,3	6,5	6,8
4. Tööjõu tootlikkus, hõivatute arvu järgi	28,6 ²⁾	2,6	3,1	2,7	3,0	3,2	3,2
6. Hüvitised töötajatele	11 203,2 ³⁾	7,6	8,0	6,6	5,8	5,4	5,4
7. Hüvitis töötaja kohta (6./1.)	17,0 ⁴⁾	5,3	7,1	6,1	5,8	5,7	5,7

1) Tuhad inimest.

2) Tuhad eurot hõivatatu kohta.

3) Miljon eurot.

4) Tuhad eurot.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 26. Maksebilansi prognoos 2017–2022 (% SKPst)

	2007– 2016	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*
1. Võlgnevus välismaailma suhtes	0,8	4,0	4,9	4,9	4,3	3,1	2,5
1a. Jooksevkonto	-1,5	3,2	3,2	3,2	2,9	2,4	2,0
2. Kaupade ja teenuste bilanss	1,9	4,5	4,6	4,8	4,7	4,6	4,4
3. Esmase ja teisese tulu bilanss	-3,5	-1,3	-1,5	-1,6	-1,8	-2,1	-2,4
4. Kapitalikonto	2,4	0,8	1,7	1,6	1,4	0,6	0,5
5. Vead ja täpsustused	0,1	0,5					

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Pank, Eesti Statistikaamet.

Riigi rahanduse prognoos

Tabel 27. Valitsussektori eelarvepositsioon 2018-2022

	2018 riigieelarve	2018	2019	2020	2021	2022
Valitsussektori struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (% SKPst)	-0,2	-0,1	-0,7	-0,7	-0,3	-0,1
Valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon (% SKPst)	-0,1	0,5	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1
Keskvalitsus	-0,1	0,1	-0,3	-0,3	0,0	-0,1
Sotsiaalkindlustusfondid	0,0	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Kohalikud omavalitsused	-0,1	0,1	0,0	-0,2	-0,3	-0,1
Valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon (mln eurot)	-36	113	-45	-84	-52	-31
Keskvalitsus	-29	25	-77	-88	7	-21
Sotsiaalkindlustusfondid	8	57	40	46	39	22
Kohalikud omavalitsused	-14	31	-8	-42	-97	-32

Allikas: Rahandusministeerium.

Tabel 28. Valitsussektori eelarve tulud ja kulud 2017–2022

	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	mln eurot	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Eelarvepositsioonid valitsussektori tasandite lõikes							
1. Valitsussektor	-66,1	-0,3	0,5	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1
2. Keskvalitsus	-67,4	-0,3	0,1	-0,3	-0,3	0,0	-0,1
4. Kohalikud omavalitsused	-57,6	-0,3	0,1	0,0	-0,2	-0,3	-0,1
5. Sotsiaalkindlustusfondid	58,9	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Valitsussektor							
6. Tulud kokku	9 181,6	39,9	41,1	40,5	40,0	39,2	38,2
7. Kulud kokku	9 247,7	40,2	40,6	40,7	40,3	39,4	38,3
8. Eelarvepositsioon	-66,1	-0,3	0,5	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1

	2017	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	mln eurot	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
9. Intressikulu	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10. Primaartasakaal	-57,0	-0,2	0,5	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1
11. Ühekordsed ja ajutised meetmed	-80,4	-0,3	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
Tulud komponentide lõikes							
12. Maksutulud (12=12a+12b+12c)	5 058,9	22,0	22,4	22,1	21,8	22,1	21,9
12a. Tootmis- ja impordimaksud	3 348,9	14,6	14,7	14,8	14,5	14,5	14,2
12b. Sissetuleku- ja varanduse maksud	1 710,0	7,4	7,7	7,4	7,3	7,7	7,7
12c. Kapitalimaksud	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sotsiaalkindlustusmaksed	2 698,0	11,7	12,1	12,1	12,1	12,2	12,2
14. Omanditulud	228,9	1,0	0,8	0,6	0,6	0,8	0,7
15. Muud tulud	1 195,8	5,2	5,8	5,6	5,4	4,1	3,4
16.=6. Tulud kokku	9 181,6	39,9	41,1	40,5	40,0	39,2	38,2
p.m.: Maksukoormus (D.2 (sh EL-le makstud)+D.5+D.611+D.91-D.995)	7 736,3	33,6	34,4	34,2	34,0	34,3	34,0
Kulud komponentide lõikes							
17. Hüvitised töötajatele +vahetarbimine	4 212,0	18,3	18,0	17,7	17,5	17,4	17,3
17a. Hüvitised töötajatele	2 661,3	11,6	11,4	11,2	11,1	11,0	10,9
17b. Vahetarbimine	1 550,7	6,7	6,6	6,5	6,5	6,4	6,4
18. Sotsiaalsiirded (18=18a+18b)	3 136,9	13,6	13,8	13,9	14,0	14,2	14,3
millest töötushüvitised	77,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
18a. Mitterahalised sotsiaalsiirded	440,1	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
18b. Rahalised sotsiaalsiirded	2 696,8	11,7	11,9	12,0	12,1	12,3	12,3
19.=9. Intressikulu	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20. Subsidiiumid	101,0	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
21. Kapitali kogumahutus	1 299,3	5,6	5,7	5,7	5,8	5,7	5,2
22. Kapitalisiirded	116,8	0,5	0,7	0,7	0,7	0,5	0,3
23. Muud kulud	372,6	1,6	2,0	2,1	1,7	1,1	0,6
24.=7. Kulud kokku	9 247,7	40,2	40,6	40,7	40,3	39,4	38,3

Käesoleva RES-i võrdlus eelmise RES prognoosiga

Tabel 29. Võrdlus Stabiilsusprogramm 2017 ja RES 2018-2021 prognoosiga

	2017	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*
SKP reaalkasv (%)						
Eelmine versioon	2,4	3,1	2,8	2,7	2,7	-
Praegune uuendus	4,9	4,0	3,2	3,0	2,9	2,9
Erinevus	2,5	0,8	0,3	0,3	0,1	-
SKP nominaalkasv (%)						
Eelmine versioon	5,6	6,3	5,7	5,6	5,5	-
Praegune uuendus	9,0	7,6	6,3	5,8	5,4	5,4
Erinevus	3,4	1,3	0,6	0,2	-0,1	-
Harmoneeritud tarbijahinnaindeks (THHI) (%)						
Eelmine versioon	3,4	2,9	2,6	2,6	2,1	-
Praegune uuendus	3,7	3,0	2,5	2,6	2,1	2,1
Erinevus	0,3	0,1	-0,1	0,0	0,0	-
Valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon (% SKPst)						
Eelmine versioon	-0,5	-0,8	-0,7	-0,3	0,1	-
Praegune uuendus	-0,3	0,2	0,5	0,4	0,2	0,1
Erinevus	0,3	1,1	1,2	0,7	0,1	-
Valitsussektori võlg (% SKPst)						
Eelmine versioon	9,4	9,9	10,5	10,1	9,4	-
Praegune uuendus	9,0	8,5	7,7	6,9	6,2	5,3
Erinevus	-0,4	-1,4	-2,8	-3,2	-3,2	-

Allikas: Rahandusministeerium.

Intressimäärade sensitivsusanalüüs

Eesti riigil tuleb oma tegevuste rahastamiseks jätkuvalt laenata nii kodumaistest kui ka välistest vahenditest. Intressimäärade tõus ja seeläbi intressikulude suurenemine avaldab otsest ning negatiivset mõju eelarvetasakaalule. Samuti avaldab intressimäärade kasv ka ebasoodsat mõju investeringutele ning tarbimisele. Seega on oluline hinnata läbi sensitivsusanalüüsi ka Eesti majanduse ning riigi rahanduse sensitivsusust (haavatavust) kõikuvate intressimäärade korral. Juhul, kui valitsussektorile kohaldatud intressimäärad tõusevad vahemikus 2018-2022 100 baaspunkti võrra aastas, on otsemõju eelarvele 6,2 mln eurot (0,03 % SKPst) esimesel ning prognoosiperioodi viimasel aastal on kumulatiivne intressikulu kokku 27,3 mln eurot (0,1 % SKPst).

Tabel 30. Intressimäärade tõusu mõju

Intressimäärade tõusu mõju 100 baaspunkti võrra (1 %)	2018	2019	2020	2021	2022
Intressikulude erinevus võrreldes baasstsenaariumiga, mln	6,2	12,2	17,7	22,8	27,3
Intressikulu erinevus baasstsenaariumist, % SKP	0,03	0,05	0,06	0,08	0,09

Riskistsenaarium

Riskistsenaariumi koostamise eesmärgiks on näidata majandusarengu alternatiivseid võimalusi ning nende mõju riigieelarvele.

Majanduse riske võib praegu hinnata tasakaaluliseks – kuigi negatiivsed riskid püsivad, viitab 2017. aasta areng võimalusele, et Eesti majandus on suuteline jätkusuulikult kasvama ka seni eeldatust kiiremas tempos. 2018. aasta kevadises majandusprognoosis on koostatud positiivne lisastsenaarium, mille kohaselt on väliskeskkonna paranemine püsivam ning pakub pikemaajalist tuge meie majanduskasvule. Samuti viitab see võimalusele, et madala majanduskasvu aastatel 2013-2016 oleme kehva nõudluskeskkonna tõttu oma kasvupotentsiaali liigselt maha kirjutanud.

Riskistsenaariumi kohaselt kasvab Eesti majandus käesoleval aastal 4,5% ning pikemaajalisem kasvutrend on baasprognosist 0,3 protsendipunkti võrra tugevam, stabiliseerudes 3,3% juures.

Riskistsenaariumi tulude ja kulude prognoos näeb ette valitsussektori eelarvepositsiooni paranemist kuni 0,3% SKPst ulatuses aastatel 2018–2020. Suurem ülejääk võrreldes baasstsenaariumiga tuleneb eelkõige maksutulude suurenemisest, mis mõjutab kõiki valitsussektori tasandeid. Enim on riskistsenaariumis kasvatatud sotsiaalmaksu laekumise prognoosi, mis on seotud nii hõive kui keskmise palga muutustega. Samuti on suurendatud käibemaksu laekumise prognoosi tulenevalt eratarbimise ja investeeringute kasvust. Seevastu maksukoormus hoopis väheneb, sest SKP tase tõuseb kiiremini kui prognoositavad maksutulud. Eelarvepositsiooni paranemist pidurdab mõnevõrra maksutuludega seotud riigieelarve kulude (Haigekassa eraldis, pensionikulud) kasv. Samuti suureneb kaitsekulude tase tingituna kasvanud nominaalse SKP tasemest. Baasstsenaariumist positiivsem sotsiaalkindlustusfondide ja keskvalitsuse eelarvepositsioon suurendab reservide taset kuni 0,4% võrra SKPst. Kohalike omavalitsuste paranenud eelarvepositsioon kiirendab riskistsenaariumis kohalike omavalitsuste võlakooormuse langust, mistõttu väheneb valitsussektori võlakooormus kuni 0,2% võrra. Muudatuste kogumõjuna suurenevad netovarad 2020. aastal 0,6% võrra SKPst.

Tabel 31. Riskistsenaarium (protsenti)

	Riskistsenaarium				Erinevus baasprognosist		
	2017	2018*	2019*	2020*	2018*	2019*	2020*
SKP jooksevhindades (mld eurot)	23.0	24.9	26.6	28.3	0.20	0.35	0.48
SKP reaalkasv	4.9	4.5	3.5	3.3	0.5	0.3	0.3
SKP nominaalkasv	9.0	8.4	6.8	6.2	0.8	0.5	0.4
THI	3.4	3.1	2.6	2.6	0.2	0.3	0.2
Sisenõudluse reaalkasv	4.2	4.1	3.3	3.1	0.2	0.2	0.1
Ekspordi reaalkasv	2.9	5.3	4.7	4.4	0.8	0.5	0.4
Tööhõive kasv	2.2	0.9	0.6	0.0	0.1	0.1	0.0
Palga nominaalkasv	6.5	7.3	6.1	5.8	0.3	0.4	0.3
Tööpuuduse määr	5.8	5.7	6.0	6.0	-0.1	-0.2	-0.3
Valitsussektor							
Maksukoormus (% SKPst)	33,6	34,1	34,3	33,9	-0,2	-0,3	-0,4
Valitsussektori eelarvepositsioon (% SKPst)	0,3	0,5	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3
Valitsussektori võlakooormus (% SKPst)	9,0	8,4	7,6	6,7	-0,1	-0,1	-0,2

Allikas: Rahandusministeerium, Statistikaamet.

Lisa 2. Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 rahastamiskava

	RES 2019, tuh eur	RES 2020, tuh eur	RES 2021, tuh eur	RES 2022, tuh eur
Vabariigi Valitsuse reserv	-16 360	-8 180	-8 180	-8 180
IKT üleriigiline reserv	-21 000	-20 400	-35 000	-42 000
Investeeringute vaba mahu broneering	-11 960	-8 450	-30 000	-64 700
RKAS jaotamata üleriigiline maht	-74 900	-141 730	-134 710	-124 610
Sihtotstarbeline reserv	-55 730	-45 900	-25 520	-17 640
Kaasrahastamine	-56 870	-63 990	-69 860	-54 140
Osa 1. RIIGIKOGU				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-25 764	-21 024	-21 575	-21 936
Kululaed	-25 764	-21 024	-21 575	-21 936
Piirmääraga kululaed	-17 442	-13 552	-13 689	-13 660
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-8 322	-7 472	-7 886	-8 276
Osa 2. VABARIIGI PRESIDENDI KANTSELEI				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-4 314	-4 327	-4 366	-4 443
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-28	-28	-28	-28
Kululaed	-4 286	-4 299	-4 338	-4 415
Piirmääraga kululaed	-3 978	-3 968	-3 968	-3 968
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-308	-331	-370	-447
Osa 3. RIIGIKONTROLL				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-5 946	-5 987	-6 014	-6 051
Kululaed	-5 946	-5 987	-6 014	-6 051
Piirmääraga kululaed	-5 242	-5 241	-5 241	-5 241
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-704	-746	-773	-810
Osa 4. ÕIGUSKANTSLERI KANTSELEI				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-2 776	-2 751	-2 765	-2 775
Kululaed	-2 776	-2 751	-2 765	-2 775
Piirmääraga kululaed	-2 601	-2 566	-2 566	-2 566
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-175	-185	-199	-209
Osa 5. RIIGIKOHUS				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-11 932	-6 780	-6 818	-6 990
Kululaed	-11 932	-6 780	-6 818	-6 990
Piirmääraga kululaed	-8 988	-3 609	-3 474	-3 474
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-2 944	-3 171	-3 344	-3 516
Jagu 1. RIIGIKANTSELEI				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-10 430	-9 017	-8 812	-8 584
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-1 458	-883	-667	-439
Kululaed	-8 972	-8 135	-8 145	-8 145
Piirmääraga kululaed	-8 972	-8 135	-8 145	-8 145
Jagu 2. HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUMI valitsemisala				
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (hariduskuludeks)	-314 181	-314 181	-314 181	-314 181
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (huvitegevuseks)	-14 250	-14 250	-14 250	-14 250
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (lasteaiapäetajate palk)	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-676 126	-704 887	-672 455	-626 005
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-160 675	-161 605	-130 191	-83 522
Kululaed	-515 451	-543 282	-542 264	-542 483
Piirmääraga kululaed	-506 323	-533 974	-532 845	-532 945
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-9 128	-9 308	-9 419	-9 538
Jagu 3. JUSTIITSMINISTEERIUMI valitsemisala				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-159 617	-161 532	-163 213	-165 280
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-10 193	-9 725	-9 429	-9 546

	RES 2019, tuh eur	RES 2020, tuh eur	RES 2021, tuh eur	RES 2022, tuh eur
Kululaed	-149 424	-151 807	-153 784	-155 734
Piirmääraga kululaed	-122 823	-122 978	-122 985	-122 985
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-26 601	-28 829	-30 799	-32 749
Jagu 4. KAITSEMINISTEERIUMI valitsemisala				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-594 581	-599 356	-623 038	-649 574
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-25 264	-12 572	-6 299	-1 644
Kululaed	-569 317	-586 784	-616 739	-647 930
Piirmääraga kululaed	-551 741	-567 013	-595 520	-623 404
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-17 576	-19 771	-21 219	-24 526
Jagu 5. KESKKONNAMINISTEERIUMI valitsemisala				
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (jäätmeheid)	-2 200	-2 200	-2 200	-2 200
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-184 374	-202 952	-185 189	-156 361
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-87 347	-105 113	-86 851	-58 226
Kululaed	-97 027	-97 839	-98 338	-98 135
Piirmääraga kululaed	-49 436	-49 450	-49 779	-49 674
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-47 591	-48 389	-48 559	-48 461
Jagu 6. KULTUURIMINISTEERIUMI valitsemisala				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-243 696	-236 306	-234 514	-233 311
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-11 651	-8 886	-7 152	-5 063
Kululaed	-232 045	-227 420	-227 362	-228 248
Piirmääraga kululaed	-197 414	-193 182	-191 287	-191 287
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-34 631	-34 238	-36 075	-36 961
Jagu 7. MAJANDUS - JA KOMMUNIKATSIOONIMINISTEERIUMI valitsemisala				
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (avalikult kasutatavate kohalike teede hoid)	-29 313	-29 313	-29 313	-29 313
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-790 397	-826 654	-648 497	-594 824
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-307 774	-310 085	-237 620	-179 145
Kululaed	-482 623	-516 569	-410 877	-415 679
Piirmääraga kululaed	-482 623	-516 569	-410 877	-415 679
Jagu 8. MAAELUMINISTEERIUMI valitsemisala				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-369 049	-383 820	-353 726	-314 213
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-301 004	-332 769	-301 611	-262 108
Kululaed	-68 045	-51 051	-52 115	-52 105
Piirmääraga kululaed	-67 205	-50 211	-51 275	-51 265
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-840	-840	-840	-840
Jagu 9. RAHANDUSMINISTEERIUMI valitsemisala				
sh kohaliku omavalitsuse üksuste tasandusfond	-100 181	-105 181	-105 181	-105 181
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (Rahvastikutoimingute hüvitis)	-1 127	-1 127	-1 127	-1 127
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-803 498	-779 388	-823 923	-834 989
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-108 934	-79 718	-65 772	-51 646
Kululaed	-694 564	-699 669	-758 151	-783 343
Piirmääraga kululaed	-139 345	-117 304	-117 796	-117 368
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-555 219	-582 365	-640 355	-665 975
Jagu 10. SISEMINISTEERIUMI valitsemisala				
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-393 834	-402 530	-403 377	-404 747
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-10 146	-11 225	-8 823	-8 051
Kululaed	-383 688	-391 305	-394 554	-396 696
Piirmääraga kululaed	-349 574	-355 401	-355 893	-355 809
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-34 114	-35 904	-38 661	-40 887
Jagu 11. SOTSIAALMINISTEERIUMI valitsemisala				

	RES 2019, tuh eur	RES 2020, tuh eur	RES 2021, tuh eur	RES 2022, tuh eur
sh Vabariigi Valitsuse toetusfond (sotsiaalkuludeks)	-45 269	-45 269	-44 769	-43 269
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-4 802 436	-5 100 050	-5 360 371	-5 603 620
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-120 220	-138 822	-98 905	-44 109
Kululaed	-4 682 216	-4 961 228	-5 261 466	-5 559 511
Piirmääraga kululaed	-119 003	-119 410	-127 468	-127 268
Piirmäärata kululaed (arvestuslikud- ja edasiantavad kulud)	-4 563 213	-4 841 818	-5 133 998	-5 432 243
Jagu 13. VÄLISMINISTEERIUMI valitsemisala				-
KULUD JA INVESTEERINGUD KOKKU, ilma kaasrahastuseta	-72 665	-74 993	-70 517	-70 517
Tuludest sõltuvad kulud, ilma kaasrahastuseta	-96	-96	-96	-96
Kululaed	-72 569	-74 897	-70 421	-70 421
Piirmääraga kululaed	-72 569	-74 897	-70 421	-70 421

Lisa 3. Välisloetused fondide ja valitsemisalade lõikes

Fondide lõikes	RES 2019, tuh eur	RES 2020, tuh eur	RES 2021, tuh eur	RES 2022, tuh eur
KOKKU	1 047 858	1 079 802	890 438	642 178
Euroopa Regionaalarengu Fond	353 219	357 968	272 009	174 504
Euroopa Sotsiaalfond	103 427	98 157	67 657	24 031
Euroopa abifond enim puudustkannatavate isikute jaoks	1 336	1 349	134	12
Ühtekuuluvusfond	194 502	194 216	162 571	95 938
Euroopa Merendus- ja Kalandusfond	16 889	21 469	20 750	14 896
Euroopa Põllumajanduse Tagatisfond	147 556	173 468	173 468	172 438
Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond	130 014	131 258	100 836	68 218
Norra ja EMP finantsinstrument	16 444	14 789	14 796	9 824
Interreg	24 392	14 285	6 001	4 559
Muud (otsetoetused asutustele)	54 272	66 336	67 697	73 807
Siseturvalisuse valdkonna fondid	5 808	6 507	4 519	3 951
Valitsemisalade lõikes	RES 2019, tuh eur	RES 2020, tuh eur	RES 2021, tuh eur	RES 2022, tuh eur
KOKKU	1 047 858	1 079 802	890 438	642 178
Riigikantselei haldusala	1 291	802	607	387
Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala	150 307	151 106	119 535	72 792
Kaitseministeeriumi valitsemisala	25 146	12 553	6 283	1 627
Keskkonnaministeeriumi valitsemisala	55 688	76 474	84 978	56 728
Kultuuriministeeriumi valitsemisala	7 513	4 676	2 879	712
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala	292 424	297 188	235 096	176 617
Maaeluministeeriumi valitsemisala	294 498	326 233	295 055	255 552
Rahandusministeeriumi valitsemisala	96 392	66 969	44 760	31 969
Siseministeeriumi valitsemisala	7 499	8 578	6 276	5 504
Sotsiaalministeeriumi valitsemisala	114 800	133 402	93 452	38 656
Justiitsministeeriumi valitsemisala	2 299	1 822	1 517	1 634

Lisa 4. Arvestuslikud ja edasiantavad kulud 2018 – 2022

	2018, tuh eur	RES 2019, tuh eur	RES 2020, tuh eur	RES 2021, tuh eur	RES 2022, tuh eur
Kokku arvestuslikud kulud	4 943 089	5 350 799	5 672 111	6 038 071	6 378 387
Riigikogu	6 424	8 322	7 472	7 886	8 276
Riigikogu liikmete palgafond	6 424	8 322	7 472	7 886	8 276
Vabariigi Presidendi Kantselei	278	308	331	370	447
Presidendi palgafond	157	174	187	202	224
Eelarveaastal väljamakstavad eripensionid ja pensionisuurendused	121	134	144	168	223
Riigikontroll	680	704	746	773	810
Riigikontrolöri palgafond	125	94	100	106	111
Eelarveaastal väljamakstavad eripensionid ja pensionisuurendused	555	610	646	667	699
Riigikohus	2 257	2 944	3 171	3 344	3 516
Kohtunike palgafond	1 490	1 616	1 717	1 812	1 910
Eelarveaastal väljamakstavad eripensionid ja pensionisuurendused	767	1 328	1 454	1 532	1 606
Õiguskantsleri Kantselei	152	175	185	199	209
Õiguskantsleri palgafond	87	95	100	106	111
Eelarveaastal väljamakstavad eripensionid ja pensionisuurendused	65	80	85	93	98
Vabariigi Valitsus	28 719	18 234	18 234	17 734	16 234
Toetusfond	28 719	18 234	18 234	17 734	16 234
Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala	5 549	5 750	5 823	5 827	5 827
Õpetaja lähtetoetus	960	1 150	1 214	1 214	1 214
Doktoranditoetuste sotsiaalmaks	4 584	4 595	4 604	4 608	4 608
Õppelaenu tagasimaksmisega seotud kulud	5	5	5	5	5
Justiitsministeeriumi valitsemisala	16 598	25 601	27 779	29 699	31 649
Kohtunike palgafond	12 539	14 221	15 114	15 948	16 737
Eelarveaastal väljamakstavad eripensionid ja pensionisuurendused	2 965	4 846	5 623	6 216	6 868
Ettemaksud kohtutäituritele	24	24	24	24	24
Prokuröride palgafond	0	5 440	5 948	6 441	6 950
Kohtute kolmandate isikute kulud	570	570	570	570	570
Kohtute postikulud	500	500	500	500	500
Kaitseministeeriumi valitsemisala	17 798	17 560	19 754	21 202	24 506
Eelarveaastal väljamakstavad eripensionid ja pensionisuurendused	9 015	8 040	8 795	9 546	10 464
Hüvitis hukkmise või vigastuse korral	159	159	159	159	159
Asendusteenus, laste eest makstav sotsiaalmaks	116	129	141	156	171
Asendusteenus, toetus ja kutsealane sõidukulu	542	585	628	675	726
Ajateenijate eest makstav sotsiaalmaks	4 606	5 287	6 356	6 991	8 786
Ajateenijate toetus	3 360	3 360	3 675	3 675	4 200
Keskkonnaministeeriumi valitsemisala	1 186	1 516	1 336	1 286	1 286
Riigimaade maamaks ja hooldamise kulud	1 186	1 516	1 336	1 286	1 286
Rahandusministeeriumi valitsemisala	619 914	676 832	714 174	781 850	817 413
Kogumispension	415 200	469 820	504 750	539 170	574 240
Tollimaks Euroopa Liidule	197 878	200 404	200 004	229 400	229 900

	2018, tuh eur	RES 2019, tuh eur	RES 2020, tuh eur	RES 2021, tuh eur	RES 2022, tuh eur
Õppelaenu tagasimaksmisega seotud kulud	639	453	396	362	342
Õigusabi ja alusetu vabaduse võtmise hüvitised	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Reformimata maade maamaksukulud	2 900	2 000	2 000	2 000	2 000
Arvelduste korraldamine ning riigi finantsvarade ja -kohustused	716	666	679	692	705
Intressikulud	734	2 262	5 020	8 893	8 893
Maksumärgid	847	227	326	333	333
Siseministeeriumi valitsemisala	31 131	34 114	35 904	38 661	40 887
Eelarveaastal väljamakstavad eripensionid ja pensionisuurendused	19 176	21 464	23 346	25 598	27 808
Isikut tõendavate dokumentide väljaandmine	11 385	11 805	11 697	12 186	12 186
Hüvitised hukkamise ja vigastuse korral	269	297	297	297	297
Ettemaksed kohtutäituritele	251	251	251	251	251
IT Agentuuri hüvitised	50	50	50	50	50
Trahviteadete postikulud	0	247	263	279	295
Sotsiaalministeeriumi valitsemisala	4 212 403	4 558 739	4 837 202	5 129 240	5 427 327
Riikliku Ravikindlustuse vahendid	1 179 281	1 315 710	1 395 450	1 476 020	1 557 180
Riikliku pensionikindlustuse vahendid	1 737 025	1 790 042	1 891 488	1 999 842	2 109 971
Peretoetused	283 991	298 945	293 275	288 328	287 247
Vanemahüvitis	228 234	242 262	257 093	274 473	284 082
Töötuskindlustusmaks	183 000	203 780	217 060	229 440	242 530
Töövõimetoetus	179 426	213 711	259 588	300 390	334 390
Eraldis Haigekassale riigieelarvest	91 347	139 695	165 327	192 815	221 932
Erijuhtudel riigi poolt makstav sotsiaalmaks	77 150	81 678	86 521	91 595	96 566
Puuetega inimeste igakuised sotsiaaltoetused	69 417	75 888	79 679	83 816	85 633
Erijuhtudel riigi poolt makstav sotsiaalmaks töötava töövõimetus pensionäri eest (eraldis Töötukassale)	37 001	51 736	59 849	68 989	77 699
Erijuhtudel riigi poolt makstav sotsiaalmaks arvel olevate töötute eest (eraldis Töötukassale)	22 777	23 604	25 422	27 586	29 985
Residentuurikulud	16 886	16 809	0	0	0
Eraldised kohustusliku kogumispensioni fondi	17 764	19 467	20 605	21 768	23 009
Täiendav puhkusetasu	15 375	17 142	14 953	12 697	13 413
Varude soetamine	15 427	0	0	0	0
Avalike teenistujate pensionide suurendus	12 747	14 157	15 058	15 812	16 498
Töötutoetus	12 228	11 250	11 905	12 552	13 282
Üksielava pensionäri toetus	9 954	9 965	9 965	9 965	9 965
Seadusest tulenevate määradega seotud kulud	9 007	6 516	6 540	6 567	6 591
Kahjuhüvitised seoses tööõnnetustega	5 667	6 066	6 334	6 591	6 828
Toetused represseeritutele	2 759	2 358	2 346	2 300	2 277
Varjupaigataotlejate teenused	330	368	368	368	368
Abivahenditeenus	0	11 314	11 764	0	0
Olümpiavõitja toetus	142	156	180	189	200
Ajateenija lapse toetus	4	16	16	16	16
Parlamendipensionid	5 464	6 104	6 416	7 121	7 665

Lisa 5. Perioodi 2013-2020 EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemisel saadavate vahendite kasutamisest

Rahvusvahelise kliimapoliitika eesmärkide saavutamiseks kehtib Euroopa Liidus perioodiks 2013-2020 EL sisene **kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikute (edaspidi LHÜ) enampakkumiste süsteem**. Selles peavad EL liikmesriigid müüma enampakkumistel⁴³ kõik LHÜ-d, mida ei eraldata tasuta paiksetele saasteallikatele direktiivi 2003/87/EÜ artiklite 3e, 10a ja artikli 10c alusel.

Eesti müüvad LHÜ kogused ja Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise majandusprognoosi põhistsenaariumi kohane tuluprognoos LHÜ-dega kauplemisest aastail 2013-2020 on järgmised:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku
Enampakkumise kogus (KKM andmeil), tasuta elektri kvoodita (mln LHÜ)	4,091	1,2445	2,7675	4,4795	6,8215	9,0824	6,9054	5,7624	45,630
Tuluprognoos (mln €)	18,074	7,409	21,125	23,569	39,308	70,844	58,696	53,014	292,038

Kooskõlas direktiivi 2003/87/EÜ⁴⁴ artikliga 10 ja atmosfääriõhu kaitse seadusega⁴⁵ on üldised eesmärgid, mille saavutamiseks tuleb kasutada vähemalt 50% enampakkumisel saadud tulust, järgmised:

- 1) vähem saastavatele transpordiliikidele ja ühistranspordile ülemineku ergutamine;
- 2) taastuvenergeetika arendamine, energiatõhususe suurendamisele kaasa aitamine;
- 3) energiatõhususe ja puhaste tehnoloogiate alase teadus- ja arendustegevuse rahastamine sektorites, mida käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/29/EÜ;
- 4) energiatõhususe parendamine ja energiasääst;
- 5) EL LHÜ-dega kauplemise süsteemi Eestiga seotud halduskulude katmine;
- 6) kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise ja kliimamuutuste mõjudega kohanemise alase teadus- ja arendustegevuse ning näidisprojektide rahastamine, panus Ülemaailmsesse energiatõhususe ja taastuvenergia fondi ning Kohanemise fondi;
- 7) kliimamuutuste mõjuga kohanemine;
- 8) osalemine Eesti ja Euroopa energiatehnoloogiate strateegilise plaani ning Euroopa tehnoloogiaplatvormide algatustes, samuti kliimamuutuste leevendamise poliitika ja energiapoliitika planeerimise ning nende poliitikate tulemuslikkuse seire tegevustes;

⁴³ Enampakkumiste kord on täpsemalt määratud Euroopa Komisjoni määruses (EL) nr 1031/2010, milles täpsustatakse LHÜ-de enampakkumise ajastamise, haldamise jm aspekteid.

⁴⁴ Direktiiv on leitav:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003L0087:20090625:et:PDF>

⁴⁵ Seadus on leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122016002> ; vt § 161 lg 4

9) meetmed raadamise vältimiseks, metsastamise hoogustamiseks ja metsade ulatuslikumaks uuendamiseks arenguriikides, kes on ratifitseerinud kliimamuutuste raamkonventsiooni, sealhulgas Eesti rahvusvaheliste kliimaalaste rahastamiskohustuste täitmine;

10) süsinikdioksiidi sidumine metsanduses.

Nimetatud eesmärkidel kliimaga seotud meetmed on vastavalt atmosfääriõhu kaitse seaduse § 161 lõikele 1 kavandatud riigi eelarvestrateegia protsessi osana, lähtudes üleriigilistest eesmärkidest ja valdkondlike arengukavade eesmärkidest. Seejuures arvestatakse mh koosmõju Euroopa Liidu perioodi 2014–2020 vahenditest kavandatud meetmetega ja muudest siseriiklikest ning välisvahenditest rahastatavate meetmete ning tegevustega. Tegu on tuludest sõltuvate kuludega, st vahendeid saab kasutada sõltuvalt tegelikust tulu laekumisest. Riigiabi loa vajadust hinnatakse iga meetme puhul eraldi ning riigiabi loa taotleb vajadusel meetme elluviimise eest vastutaja.

LHÜ-de enampakkumistulu prognoosi uuendatakse vähemalt kaks korda aastas, Rahandusministeeriumi majandusprognoosi koostamisel. Vajadusel uuendatakse siis ka enampakkumisvahenditest kavandatud meetmete loendit. EL kliimapoliitika eesmärke viiakse LHÜ-de enampakkumistelt saadud vahendite arvel eelarvestrateegia perioodi jooksul ellu energeetika ja keskkonna tulemusvaldkondade kaudu.

Enampakkumistulust kavandatud meetmete loend (Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise majandusprognoosi põhistsenaariumi tuluprognoosi alusel) on esitatud allolevas tabelis.⁴⁶

2013-2020 perioodi EL sisese kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise vahenditest kavandatavad meetmed RES 2019-2022 tulemusvaldkondades (kavandatav toetusmaht mln €)

Tulemusvaldkond, meede	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2013-2020	Vastutaja
Tuluprognoosist 50% kliimapoliitika eesmärkide täitmiseks (mln €)	9,037	3,704	10,563	11,784	19,654	35,422	29,348	26,507	146,019	
6. Energeetika	9,037	3,200	8,410	10,784	18,654	28,767	19,015	21,943	119,811	
Energiasäästumeetmed korterelamutes	9,037	0,000	0,000	0,000	0,000	2,462	0,000	6,162	17,661	Majandus- ja taristuminister
Alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamine transpordis (biogaas)	0,000	0,000	0,000	2,584	8,952	5,176	7,907	3,271	27,890	Majandus- ja taristuminister
Energiatõhususe ja taastuvenergia kasutuse edendamine avaliku sektori hoonetes ⁴⁷	0,000	0,000	8,410	8,201	9,702	21,129	11,108	12,511	71,059	Riigihalduse minister

⁴⁶ Erandina muudest riigi eelarvestrateegia andmetest on see prognoos esitatud tulust sõltuva kuluna: nii tulude kui kulude maht on tuluprognoosi alusel; EL direktiivi 2003/87/EÜ kohast arvestust enampakkumistulu 50% kasutuse kohta (vt viide üle-eelmises alamärkuses) peetakse kassapõhisena.

⁴⁷ Kauplemisperioodi 2013–2020 sellele meetmele kavandatud enampakkumistulust suunatakse 54% KOV hoonete (munitsipaallasteaiad ja hoolekandeaasutused) ja 46% keskvalitsuse hoonete energiatõhususe parandamiseks ja taastuvenergia kasutuse edendamiseks.

Tulemusvaldkond, meede	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2013-2020	Vastutaja
Väikeelamute taastuenergia kasutuselevõtu ja küttesüsteemide uuendamise toetamine	0,000	3,200	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	3,200	Majandus- ja taristuminister
14. Keskkonnahoid	0,000	0,423	1,000	1,000	1,000	7,888	10,333	4,563	26,208	
Eesti panus rahvusvahelisse kliimakoostöösse	0,000	0,423	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	6,423	Keskkonnaminister
Üleujutusriskide maandamine	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,500	1,500	2,540	4,540	Keskkonnaminister
Kliimapoliitika eesmärkide täitmise nn pilootprojektideks ⁴⁸	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	6,388	7,833	1,023	15,244	Keskkonnaminister, majandus- ja taristuminister
Kliimapoliitika eesmärkide täitmiseks kokku*:	9,037	3,623	9,410	11,784	19,654	36,656	29,348	26,507	146,019	

* 2014. ja 2015.a kavandamata jäägi kasutamine on arvestatud 2018. aasta kulumahus.

2021. aastal algab järgmine EL sisene **kasvuhoonegaaside LHÜ-de** kauplemisperiood. Rakendusaktide eelnõud on alles läbirääkimisel, mistõttu praeguseks ei ole enampakkumiste süsteemiga (ja sellest saadava tulu kasutusega) seotud nõuded-piirangud veel kõik lõplikult selged. Seetõttu ei ole ka piisavat alust tulu kasutuse kavandamiseks. Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise majandusprognosi koostamisel eeldati, et ka uuel kauplemisperioodil peavad EL liikmesriigid müüma enampakkumistel kõik LHÜ-d, mida ei eraldata tasuta. Sellekohane 2021.-2022. aasta tuluprognos on kuni tulu kasutuse konkreetsemat kavandamist võimaldavate asjaolude selgumiseni esialgselt kavandatud riigiülekena Keskkonnaministeeriumi eelarves ning kuluprognos on esialgselt kavandatud riigiülekena Rahandusministeeriumi eelarves. Vahendite kasutuse kavandamine on pikaajalise strateegilise planeerimise protsessina kavas lähiaastail, paralleelselt nii EL 2021. aastal algava eelarveperioodi vahendite kui ka muude riigi eelarvevahendite kavandamisega.

Alates 2014. aastast toimuvad lisaks eespoolkirjeldatud nn tava-enampakkumistele **lennunduse LHÜ-de enampakkumised**. Kooskõlas direktiivi 2003/87/EÜ⁴⁹ artikliga 3d ja atmosfääriõhu kaitse seadusega⁵⁰ on üldised eesmärgid, mille saavutamiseks tuleb kasutada 100% enampakkumisel saadud tulust, järgmised:

- 1) vähem saastavatele transpordiliikidele ja ühistranspordile ülemineku ergutamine;
- 2) kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise ja kliimamuutuste mõjudega kohanemise alase teadus- ja arendustegevuse ning näidisprojektide rahastamine,

⁴⁸ Kauplemisperioodi 2013–2020 sellele meetmele kavandatud enampakkumistulust suunatakse 50% energeetika tulemusvaldkonnas esmajoones korterelamute energiatõhususe ja alternatiivsete kütuste transpordis kasutuselevõtu suurendamise meetmetesse ning 50% keskkonnahoiu tulemusvaldkonnas esmajoones kliimamuutustega kohanemise ning kliimamuutuste mõju leevendamise tegevuste elluviimiseks.

⁴⁹ Direktiiv on leitav:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003L0087:20090625:et:PDF>

⁵⁰ Seadus on leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122016002> ; vt § 161 lg 6

- 3) panus Ülemaailmsesse energiatõhususe ja taastuvenergia fondi ning Kohanemisfondi;
- 4) kliimamuutuste mõjuga kohanemine;
- 5) osalemine Eesti ja Euroopa energiatehnoloogiate strateegilise plaani ning Euroopa tehnoloogiaplatvormide algatustes, samuti kliimamuutuste leevendamise poliitika ja energiapoliitika planeerimise ning nende poliitikate tulemuslikkuse seire tegevustes;
- 6) meetmed raadamise vältimiseks, metsastamise hoogustamiseks ja metsade ulatuslikumaks uuendamiseks arenguriikides, kes on ratifitseerinud kliimamuutuste raamkonventsiooni, sealhulgas Eesti rahvusvaheliste kliimaalaste rahastamiskohustuste täitmine;
- 7) süsinikdioksiidi sidumine metsanduses;
- 8) kliimamuutuste leevendamise- ja kohanemisprotsessiga seotud teadus- ja arendustegevus, eriti aeronautika ja õhustranspordi valdkonnas.

Eesti müüdavad LHÜ-de kogused ja Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise majandusprognoosi põhistsenaariumi kohane tuluprognoos lennunduse LHÜ-dega kauplemisest aastail 2013-2020 on järgmine:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2013-2020
Enampakku-mise kogus (KKM andmeil)	7 000	7 500	7 500	7 500	7 500	7500	7 000	7000	58 500
Tuluprognoos (mln €)	0,048	0,051	0,056	0,042	0,047	0,056	0,060	0,067	0,426

Nimetatud eesmärkidel kliimapoliitika eesmärkidega seotud meetmed on vastavalt atmosfääriõhu kaitse seaduse § 161 lõikele 1 kavandatud riigi eelarvestrateegia protsessi osana ning neid kavandatakse ja viiakse ellu eespool kirjeldatud põhimõtetest lähtudes. Kliimapoliitika eesmärkide saavutamise panustatakse lennunduse LHÜ-de enampakkumistelt saadud vahendite arvel eelarvestrateegia perioodi jooksul energeetika ja keskkonna tulemusvaldkondade kaudu. Keskkonnaministeerium on vahendite kasutuse Riigikantselei, Rahandusministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga kooskõlastanud ning vahendite väikest mahtu arvestades suunanud piloottegevusteks, milles on kasutatud ja kasutatakse IKT võimalusi kliimapoliitika eesmärkide saavutamiseks (nt kliimateemaline Garage48 arendusüritus ning selle jätkuna üritusel arendatud parimate IT-lahenduste toetamine, EL suurim puhaste tehnoloogiate ideede konkurss ehk nn iduettevõtete eelkiirendi Climate Launchpad jmt). Lennunduse enampakkumise vahendite kasutamise eest vastutab Keskkonnaministeerium.

Täiendavalt EL LHÜ-de enampakkumiste süsteemile on Euroopa Parlamendi ja nõukogu jagatud kohustuse otsusega nr 406/2009/EÜ kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise riiklike kohustuste kohta seatud Eestile KHG heitkoguste kasvu piiramise kohustus **+11% aastaks 2020** (võrreldes 2005.a heitkogustega) **EL LHÜ-de enampakkumiste süsteemi välistes sektorites:** transport, põllumajandus, jäätmed, lahustite ja teiste toodete kasutamine, EL lubatud heitkogustega kauplemise süsteemist väljajääv osa tööstuslikest protsessidest ja energeetikast. Selle kohustuse täitmiseks vajalikud tegevused on kavandatud valdkondlikes arengukavades (nt energiamajanduse arengukava, transpordi arengukava jt) ja nende alusel riigi eelarvestrateegias.

Nimetatud otsusega loodi kauplemisühikuna aastane saastekvoot ehk AEA (*annual emissions allocation*), mis on võrdne 1 tonni CO₂ ekvivalendiga (t CO₂ ekv). AEAd aastane kogus näitab kasvuhoonegaaside heitkogust, mis on EL liikmesriigil lubatud sel konkreetsel aastal nimetatud sektorites õhku paisata. Eesti AEAd kogused on arvatud ühtse meetoodika alusel ja need on

perioodiks 2013-2020 fikseeritud aastate lõikes Euroopa Komisjoni 10.08.2017 otsuse lisas⁵¹. Eesti heitkoguste kasvu eespool nimetatud sektorites piiratakse lineaarselt aastani 2020, mil maksimaalne heitkogus kauplemissüsteemi välistes sektorites võib olla 6 023 720 t CO₂ ekv.

Tegelikke heitkoguseid võrreldakse aastase saastekvoodiga perioodil 2013-2020 iga-aastaselt. Riik peab tagama, et reaalsed heitkogused ei ületaks konkreetse aasta saastekvooti. Riigi kohustuste täitmiseks saab kasutada nn jagatud kohustuse otsusega tagatud paindlikkusi: ühikutega (AEA-d) kauplemine, ühikute ülejäägi üle kandmine järgnevatesse aastatesse (piiramatus ulatuses) või laenamine järgnevatest aastatest (kuni 5% ulatuses), projektipõhiste ühikute kasutamine (kuni 3% ulatuses riigi 2005. aasta heitkogusest), nende kasutusõigusega kauplemine või selle ülekandmine järgnevatesse aastatesse, ühikute tühistamine.

Esimesi tehinguid AEA-dega kauplemiseks valmistasid liikmesriigid, sh Eesti, ette varaseimal võimalikul ajal, kui EK oli riiklikus kasvuhooonegaaside inventuuris esitatud KHG heitkogused ametlikult kinnitanud. Inventuuri aruanded, millest sõltub kaubeldavate koguste maht, esitatakse üle-eelmise (nn $x-2$) aasta kohta. Euroopa parlamendi ja nõukogu määruse⁵² kohaselt peavad liikmesriigid EK jagatud kohustuse otsuse kohaste heitkoguste kinnitamise järgselt viima nende kogustega vastavuse tagamiseks vajalikud tehingud läbi nelja kuu jooksul. See eeldab, et eelnevalt on tehingupartnerid kokku leppinud tehingu tingimustes (sh sihtotstarve, milleks kauplemistulu kasutada tohib), ette valmistanud lepingud ning läbinud muud vajalikud haldustoimingud.

Keskkonnaministeerium on EL nn jagatud kohustuse otsusega nr 406/2009/EÜ määratletud kahepoolse kauplemise süsteemis⁵³ koostöös võimalike ostuhuvilistega püüdnud leida võimalusi AEA-de kauplemiseks ning sellekohase leppe ettevalmistamiseks. Selles EL siseses süsteemis ei ole Eesti seni leppeid sõlminud. Võimalike ostuhuvilistega suheldes on Eesti ettepanekute ja kvoodiostja huvi ühildamisel lähtunud võimalikust ühikute mahust⁵⁴. Leppe maht sõltub olukorrast kauplemisturul (kus ühikute pakkumine ületab oluliselt nõudlust) ning kokkuleppest ostjaga. Samas on turuseisu arvestades tõenäoline, et lepeteni lähiaastail ei jõuta.

AEA-dega kauplemise aluseks olevaid inventuure ja prognoose korrigeeritakse vähemalt kord aastas. Kauplemistulu kasutamine kavandatakse riigi eelarvestrateegia prioriteetidest lähtudes, arvestades – sarnaselt perioodi 2008-2012 rahvusvahelise kauplemissüsteemi korraldusega - nii tehingupartneri eelistusi kui koosmõju Euroopa Liidu perioodi 2014–2020 vahenditest kavandatud meetmetega ja muudest vahenditest rahastatavate meetmete ning tegevustega.

Nn jagatud kohustuse otsuse kohaste sektorite Eestile eraldatud AEAd koguste ja nende sektorite heitkoguste prognoosid ning nendega võimalikul kauplemisel saadava tulu prognoos (Keskkonnaministeeriumi 2018. aasta andmete ning Eesti keskkonnauuringute keskuse KUK

⁵¹ Komisjoni 10. augusti 2017. aasta otsus (EL) 2017/1471, millega muudetakse otsust 2013/162/EL, et vaadata läbi liikmesriikidele aastaks eraldatud heitkogused ajavahemikuks 2017–2020. Kätesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1523969949936&uri=CELEX:32017D1471>

⁵² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013, 21. mai 2013, kasvuhooonegaaside heite seire- ja aruandlusmehhanismi ning kliimamuutusi käsitleva muu olulise siseriikliku ja liidu teabe esitamise kohta ning otsuse nr 280/2004/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta: <http://faolex.fao.org/docs/pdf/eur125075.pdf>

⁵³ Nn jagatud kohustuse otsusel tuleb KHG heitkoguseid piirata **EL LHÜ-de enampakkumiste süsteemi välistes sektorites**: transport, põllumajandus, jäätmed, lahustite ja teiste toodete kasutamine, EL heitkogustega kauplemise süsteemist väljajäev osa tööstuslikest protsessidest ja energeetikast.

⁵⁴ Euroopa Komisjoni 26.03.2013 otsuse lisas 2, edaspidi 10. augusti 2017. aasta otsuse lisas Eestile määratud kvoodikoguste ning nimetatud sektorite heitkoguse Keskkonnaministeeriumi prognoosi vahe.

2017. aasta uuendatud KHG heitkoguste prognoosi alusel, lähtudes eeldatavast keskmisest ühikuhinnast 1,2 €/AEA) on esitatud allolevas tabelis⁵⁵.

2013-2020 perioodi KHG heitkoguse ülejäägi prognoos ning kauplemistulu prognoos kehtivatel arengukavadel põhineva stsenaariumi korral

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2013-2020
KHG heitkoguse ülejääk kehtivate arengukavade meetmetel põhineva stsenaariumi korral (t CO ₂ ekv)	0	0	544 025	238 219	201 225	192 170	-90 819	-50 572	1 034 248
AEA prognoositav müügitulu (mln €*)			0	0	0	0	0	0	0

* Kuna KHG aastase saastekvoodi (AEA) müük toimub arvestusaastale ülejäreneval aastal, on eeldatava tulu prognoos näidatud ülejäreneval aastal. Sõltuvalt muutustest kauplemisturul ei pruugi õnnestuda tehinguteni jõuda.

Taastuenergia direktiivis 2009/29/EÜ⁵⁶ ette nähtud koostöömehhanismidest ühe, nn **taastuenergia statistiliste ühikutega kauplemise**, rakendamisel on võimalik ühel Euroopa Liidu liikmesriigil kanda teisele liikmesriigile üle 2020. aasta taastuenergia eesmärki ületavaid taastuenergia koguseid teise liikmesriigi puudujäägi katmiseks võrreldes tema taastuenergia eesmärgiga. Ülekanded tehakse Eurostati arvestuses ning ainult 2020. aasta üldise taastuenergia eesmärgi kontekstis. Seega on võimalik olukorras, kus mõnel liikmesriigil on eesmärgi täitmisega probleem, neile seda nn statistiliste ühikute ülejääki müüa. Kuna tehinguid saab teha üksnes Eurostati tõendatavate kogustega, siis on võimalik kaubelda üle-eelmisel (nn x-2) aastal toodetud koguste alusel (nt 2019. aastal 2017. aasta tõendatud koguste alusel). Eesti oli oma 2020. aasta taastuenergia sihttaseme 2014. aasta seisuga juba ületanud. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eeltöö tulemusel teiste liikmesriikidega sõlmiti 2017. aasta lõpus taastuenergia koostöömehhanismide kasutamise leping Luksemburgi Suurhertsogiriigiga. Lepingu alusel saadavad vahendid kasutatakse põhivõrguettevõtjale siseriikliku taastuenergia tasu vähendamiseks aastatel kui laekub müügitulu, selle tulemusel vähendatakse kulu elektrienergia lõpptarbijatele. Tulenevalt asjaolust, et prognoosi kohaselt on Eestil selle lepingu kohaselt müüdule lisaks lähiaastail täiendav taastuenergia statistiliste ühikute ülejääk, jätkub eeltöö teiste võimalike ostuhuviliste leidmiseks ning lepingute läbirääkimiseks.

⁵⁵ Erandina muudest riigi eelarvestrateegia andmetest on see prognoos esitatud tulust sõltuva kuluna: nii tulude kui kulude maht on tuluprognosi alusel.

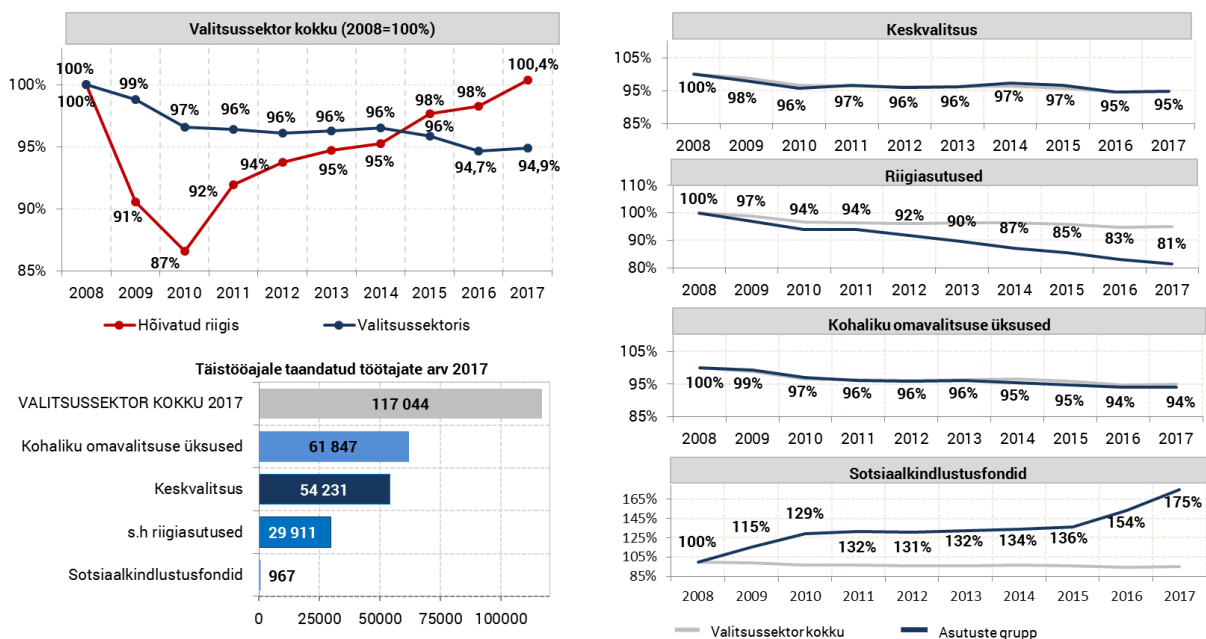
⁵⁶ Kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0016:0062:et:PDF>
Direktiiv 2009/28/EÜ, 23. aprill 2009, taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta

Lisa 6. Valitsussektori personali- ja palgaanalüüs

Töötajate arv

Valitsussektoris töötas 2017. aastal 117 044 töötajat⁵⁷, kes jagunevad keskvalitsuse, kohaliku omavalitsuse üksuste ja sotsiaalkindlustusfondide vahel. **Valitsussektori töötajate arv suurenes 2017. aastal 261 töötaja võrra ehk 0,2%.** Absoluutarvult suurenes töötajate arv enim keskvalitsuses, kus lisandus 135 töötajat ehk 0,2%. Keskvalitsuse töötajate arvu suurenemisele avaldasid enim mõju keskvalitsuse all olevad haiglad - Põhja-Eesti Regionaalhaiglas suurenes töötajate arv 458 võrra ning Tartu Ülikooli Kliinikumis 390 töötaja võrra. Samas keskvalitsusse kuuluvates riigiasutustes töötajate arv vähenes 580 töötaja võrra ehk 1,9%⁵⁸. Protsentuaalselt on töötajate arv enim kasvanud sotsiaalkindlustusfondides, kus töötajate arv on suurenenud 119 töötaja võrra ehk 14%, sh. Eesti Töötukassas 124 töötaja võrra. Töötajate arvu suurenemine Töötukassas on seotud töövõimereformi elluviimisega. Kohaliku omavalitsuse üksustes on töötajate arv suurenenud 7 töötaja võrra⁵⁹.

Joonis 15. Valitsussektori töötajate arv on perioodil 2008-2017 vähenenud 5,1% ehk keskmiselt 0,6% aastas

Allikas: Rahandusministeeriumi saldoandmike infosüsteem

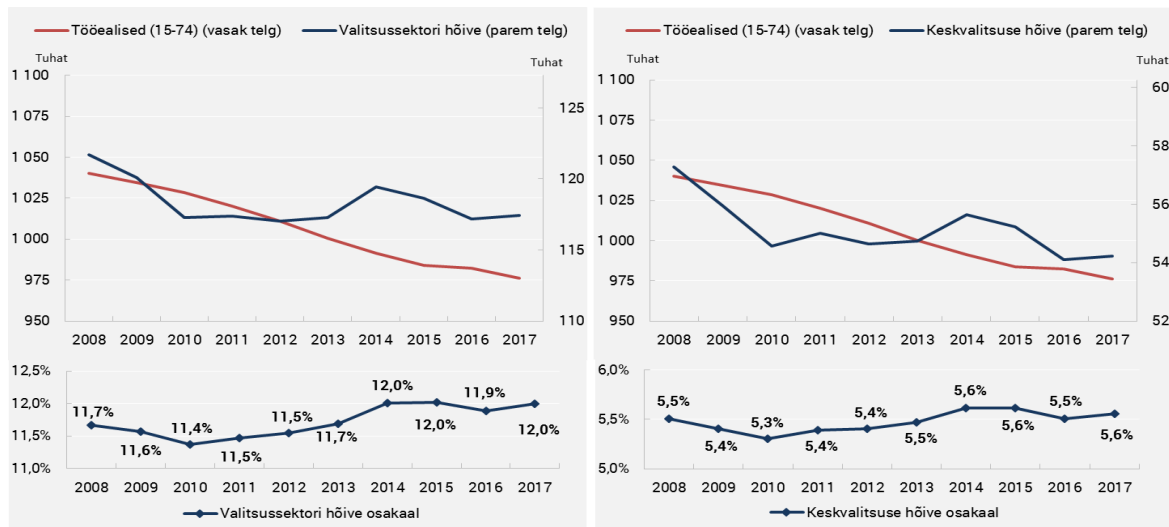
2017. aastal suurenes nii valitsussektori kui ka keskvalitsuse hõive osakaal tööealisest elanikkonnast 0,1 protsendipunkti võrra, mis tähendab, et valitsussektori töötajate arv suurenes mõnevõrra kiiremini, võrreldes tööealise elanikkonnaga, kuid ei ületanud siiski 12% tööealisest elanikkonnast.

⁵⁷ Peatükis käsitletud läbivalt töötajate arvuna aasta keskmist täistööajale taandatud töötajate arvu.

⁵⁸ Töötajate arvu puhasmuutuse arvutamisel on maha arvestatud asutuste juriidilise vormi muudatused: Eesti Meremuuseum ja Saaremaa muuseum korraldati hallatavatest riigiasutustest ümber sihtasutusteks (90 töötajat). Samuti liitus Harjumaa muuseum kohaliku omavalitsuse üksusega.

⁵⁹ 06.04.18 seisuga ei ole kõik kohaliku omavalitsuse üksused Saldo andmeid esitanud.

Joonis 16. Valitsussektori ja keskvalitsuse hõive osakaal tööalisest elanikkonnast 2017. aastal suures

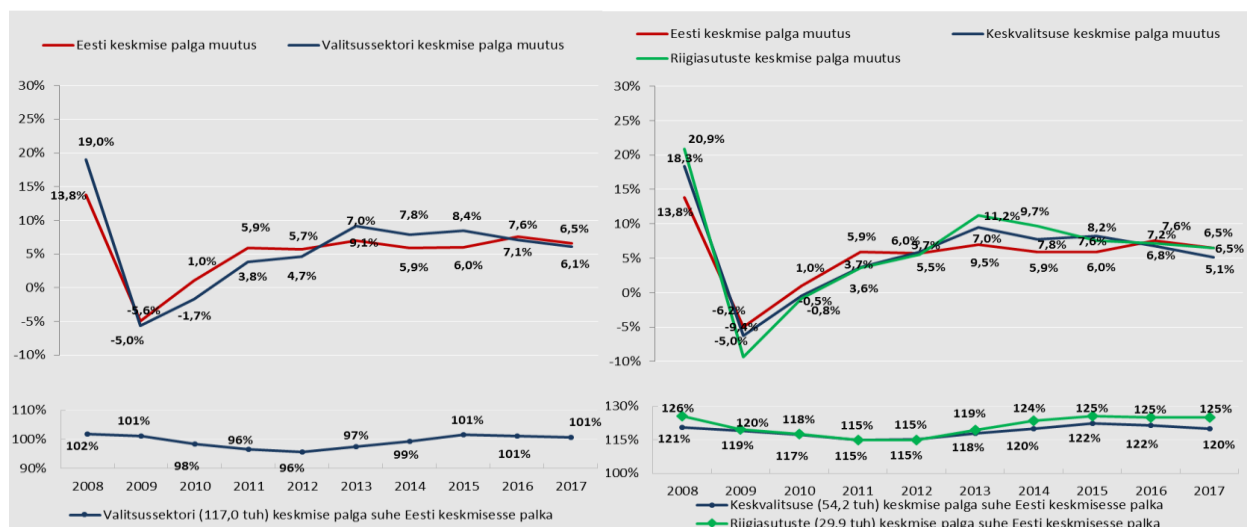

Allikas: Rahandusministeeriumi saldoandmike infosüsteem

Palgad

Valitsussektori (sh keskvalitsus) keskmise palga kasv 2017. aastal oli 0,4 protsendipunkti aeglasem kui Eesti keskmise palga kasv ning valitsussektori palgatase jäi 3 aastat järjest samale tasemele (suhe Eesti keskmisesse oli 101%). Eesti keskmine palk tõusis 2017. aastal 6,5% ja valitsussektori keskmine palk 6,1%. Valitsussektori palgatõus toimus valdavalt asutuste sisemiste ressursside arvelt töötajate arvu vähendades ja tööd ümber korraldades, sest üldist otsust riigieelarvelise palgafondi suurendamiseks 2017.aastal ei tehtud. Valitsussektori palgatõusu mõjutas eraldi sihtgruppidega käsitletavatele töötajatele eraldatud lisapalgaraha, kuna sihtgruppid moodustavad ca 45% kogu valitsussektori töötajaskonnast. 2017.aastaks eraldati täiendavaid vahendeid 3% palgafondist siseturvalisuse ja sotsiaalhoolekande valdkonna töötajatele ning kultuuritöötajatele ja õpetajatele. Lisaks said täiendavaid palgavahendeid tervishoiutöötajad palgakokkuleppe kohaselt. Ilma sihtgruppidele eraldatud lisavahenditeta oleks valitsussektori palgatõus jäänud hinnanguliselt 3% piiresse, mis on juba märgatavalt madalam, kui üldturu palgatõus.

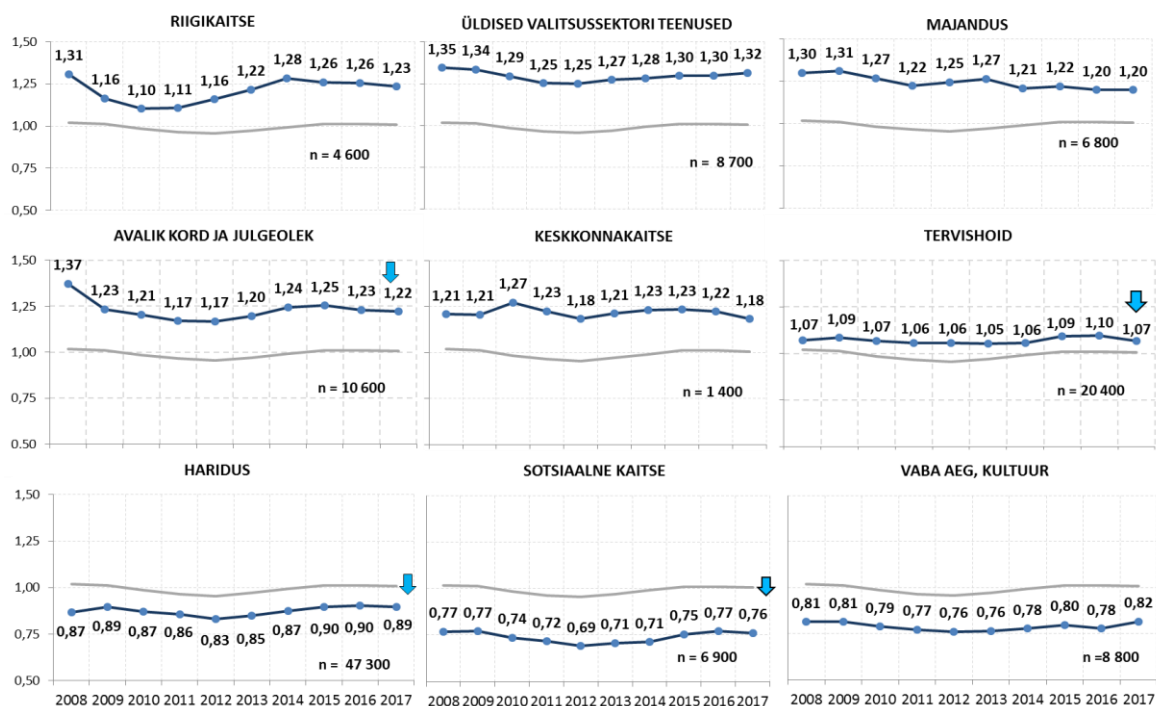
Joonis 17. Eesti üldturu palgatõus ületas 2017. aastal valitsussektori palgatõusu

Allikas: Rahandusministeeriumi saldoandmike infosüsteem

Valitsussektori keskmise palga positsioon võrreldes Eesti keskmise palgaga langes enamikes valdkondades, m.h. valdkondades, kuhu kuuluvad 2017. aastal riigieelarvest palgakasvuks raha saanud sihtgrupid, s.o. avalik-kord ja julgeolek, haridus, tervishoid ja sotsiaalhoolekanne.⁶⁰ Samas vaba aja ja kultuuri valdkonnas on keskmise palga suhe Eesti keskmisesse palka paranenud. Sellesse valdkonda kuuluvad kultuuritöötajad.

Joonis 18. Valitsussektori keskmine kuupalk suhtena Eesti keskmisele

Allikas: Rahandusministeeriumi saldoandmike infosüsteem

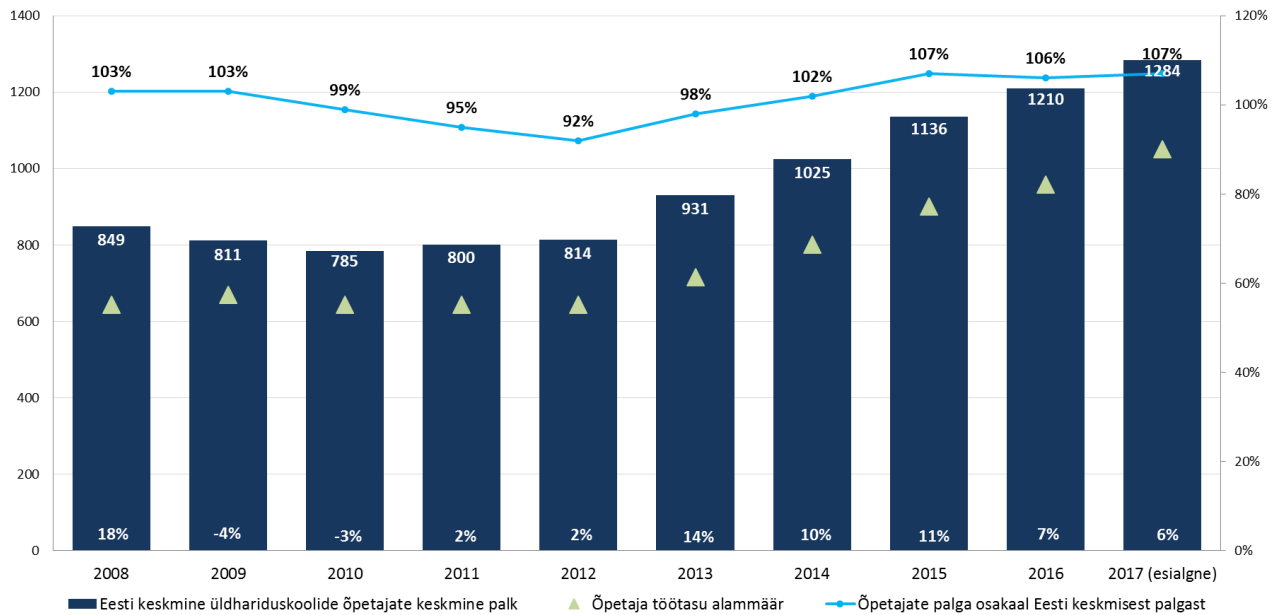
2018. aastaks eraldati raha üldiseks palgatõusuks 2,5% ning lisaraha eraldati sotsiaalhoolekande ja siseturvalisuse valdkonna töötajatele (3,5% + 1%) ning koalitsioonileppes tulenevalt kultuuritöötajatele ja õpetajatele. Samuti said tervishoiutöötajad täiendavaid palgavahendeid tulenevalt palgakokkuleppes.

Kultuuriministeeriumi valitsemisala kõrgharidusega kultuuritöötajate keskmine kogupalk 2017.aastal oli 1296 eurot (104% Eesti keskmisest brutokuupalgast), s.o. 100 eurot kõrgem kui 2016.aastal. Haridus- ja Teadusministeeriumi, Maaeluministeerium ja Keskkonnaministeerium valitsemisala asutustes töötavate kultuuritöötajate palgad ei ole tõusnud samas tempos. Riigikogus heaks kiidetud Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 on võetud sihiks kõrgharidusega kultuuritöötajate ja kutsekvalifikatsiooniga atesteeritud spetsialistide miinimumtasu tõstmine Eesti keskmise palga tasemele. See eesmärk ei ole käesoleval hetkel veel saavutatud.

Õpetajate keskmine brutokuupalk 2017.aastal oli 1284 eurot, s.o. 107% Eesti keskmisest brutokuupalgast. Koalitsioonilepingus kokkulepitud eesmärktase on 120% Eesti keskmisest brutokuupalgast.

⁶⁰ 2017. aastal eraldati riigieelarvest 3% lisavahendeid kultuuritöötajatele, õpetajatele, sotsiaalhoolekande ja siseturvalisuse valdkonna töötajatele.

Joonis 19. Õpetajate palgamuutus

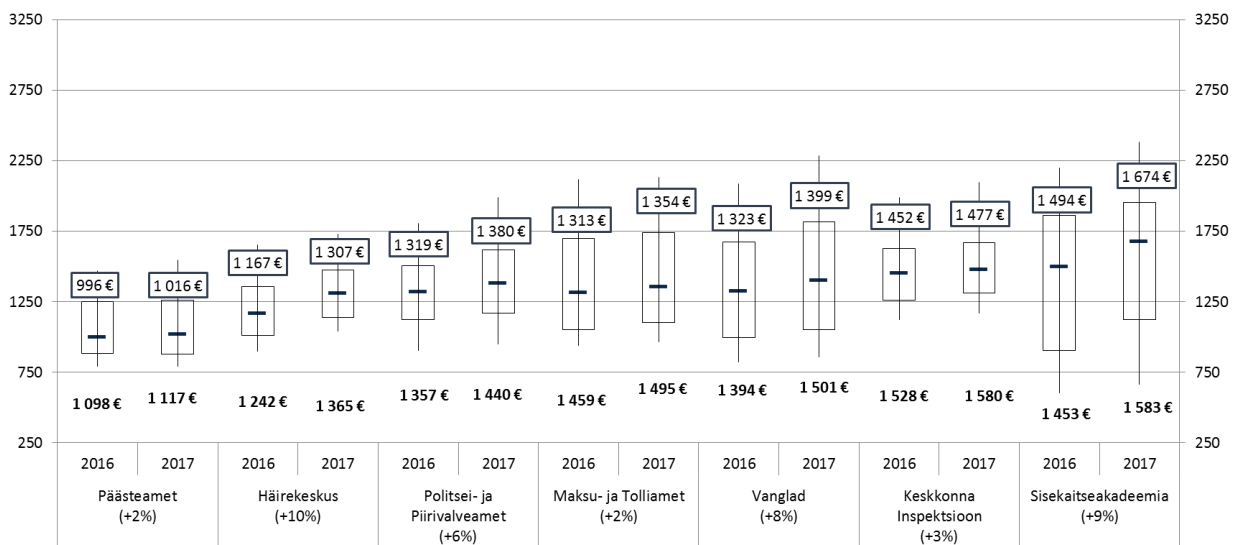

Allikas: Rahandusministeeriumi saldoandmike infosüsteem

Kultuuritöötajatele ja õpetajatele on tulenevalt koalitsioonilepingust riigieelarve strateegias juba varasemalt kokkulepitud palgatõusu lisavahendid ka järgnevateks aastateks.

Siseturvalisuse sihtgruppi kuuluvates asutustes on palgad 2017.a tõusnud. Sihtgruppi kuuluvad Politsei- ja Piirivalveamet, Sisekaitseakadeemia, Häirekeskus, Päästeamet, vanglad, Maksu- ja Tolliamet. Alates 2019.aastast on ettepanek lisada sihtgruppi ka Keskkonnainspektsioon, kus uuriva järelevalve teenistusgrupis töötavatele teenistujatele esitatakse sisuliselt samasuguseid nõudeid (teenistusülesannete sarnasus, menetluspädevus, relvakandmise kohustus, eriväljaõpe) nagu samas teenistusgrupis töötavatele politseiametnikele ja maksu- ja tolliametnikele, kuid kelle palgad on sihtgrupis märkimisväärselt madalamad. Seejuures on mõistlik vaadelda siseturvalisuse sihtgruppi asutuste põhiselt, et anda asutuste juhtidele paindlikumad võimalused suunata lisavahendid neile teenistujatele, kelle palk vajab siseturvalisuse vaatest enim korrigeerimist.

Joonis 20. Kogupalkade hajusus siseturvalisuse asutustes⁶¹

Allikas: Aruandluskeskkonna SAP BO aruanne HR057 „Palgauuring“

Tabel 32. Uuriva järelevalve teenistusgrupi keskmine palk siseturvalisuse sihtgrupis

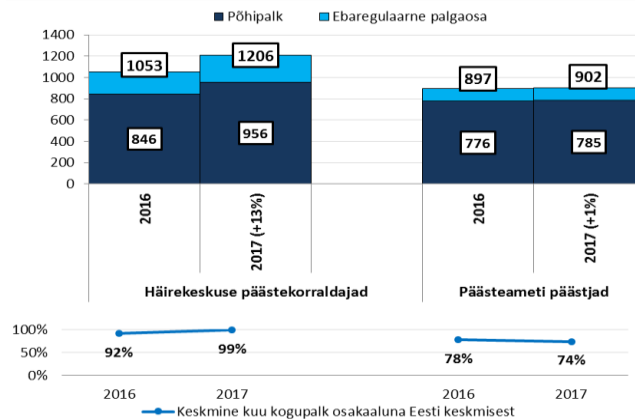
	Keskmine kuu põhipalk 2017
Keskonnainspeksioon	1292
Maksu- ja Tolliamet	1860
Politsei- ja Piirivalveamet	1521
Vanglad	1835

Allikas: Aruandluskeskkonna SAP BO Palgauuringu aruanne

Siseturvalisuse sihtgrupi asutuste vahelises võrdluses on madalaimad palgad Päästeametis ja Häirekeskuses, mille sees omakorda on enim tähelepanu vajavateks teenistusgruppideks vastavalt päästjad ja päästekorraldajad. Vaatamata sellele, et Päästeamet on kuulunud ka varasemalt siseturvalisuse sihtgruppi, ei ole Päästeameti päästjate palgad kahel viimasel aastal märkimisväärselt tõusnud.

⁶¹ Esitletud vurrdiagrammina, kus asutused on reastatud keskmise palga järgi. Tumesinine kriips tähistab mediaanpalka, kasti servad on ülemine ja alumine kvartiil, vurru otsad on ülemine ja alumine detšiil. Kasti all on toodud keskmise palga näitaja. Asutuse nime järel on esitatud keskmise palga muutus.

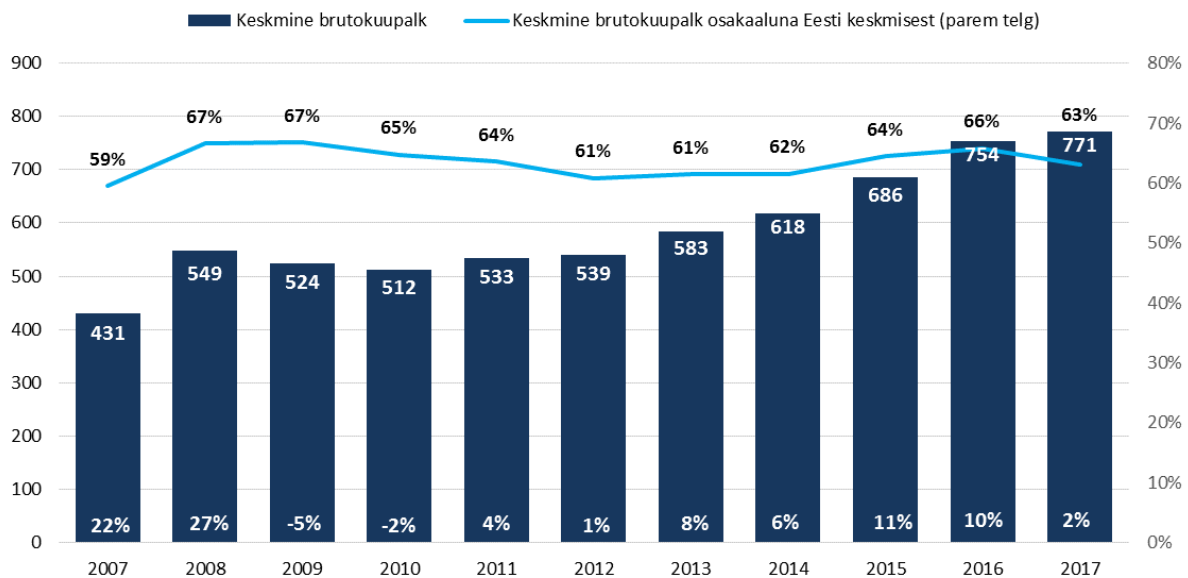
Joonis 21. Päästjate ja päästekorraldajate keskmine palk

Allikas: Aruandluskeskkonna SAP BO Palgauuringu aruanne

Sotsiaalhoolekande⁶² valdkonna töötajate keskmine brutokuupalk 2017.aastal tõusis vähesel määral moodustades Eesti keskmisest brutokuupalgast vaid 63%, seejuures on nende palgapositsioon võrreldes 2016.aastaga langenud. Madala palga tõttu on üha suuremaks väljakutseks sobivate inimeste värbamine sotsiaalhoolekande valdkonna töödele.

Joonis 22. Sotsiaalhoolekande keskmise brutokuupalga muutus

Allikas: Rahandusministeeriumi saldoandmike infosüsteem

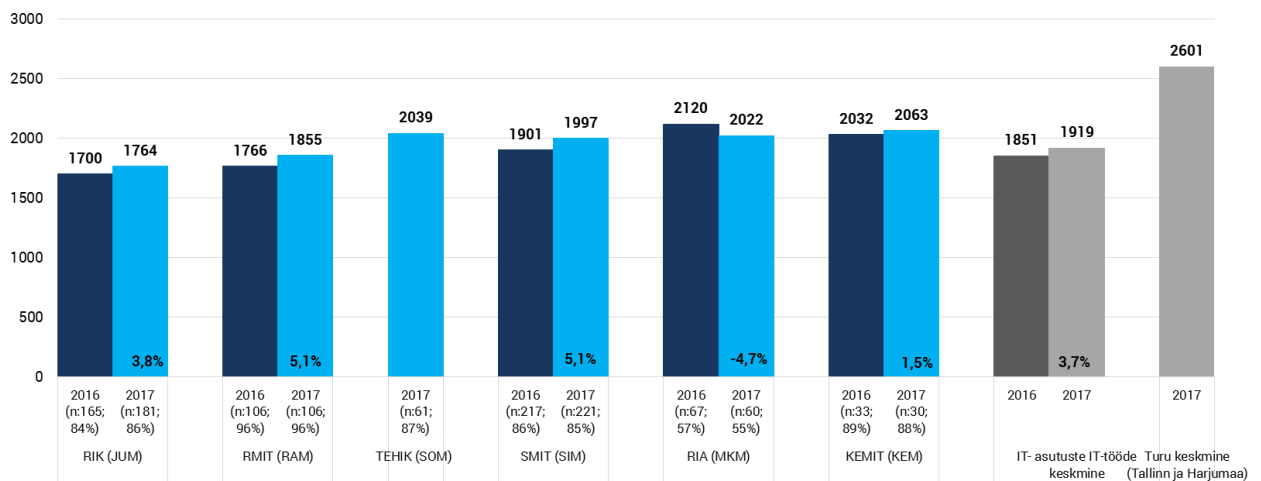
Lisaks senistele sihtgruppidele, kellele on palgatõusuks eraldatud ülejäänud valitsussektorist rohkem vahendeid, eristuvad riigitöötajate seas selgelt ka mitmed sellised töötajate grupid, kelle palgatase on alla jäänud sarnase töö eest eraturul makstavale palgale ning soodustab töötajate liikumist erasektorisse põhjustades tõsiseid raskusi uute töötajate värbamisel. See omakorda on tekitamas olukorda, kus olulised riiklikud funktsioonid võivad jääda lähiajal täitmata ning tagajärjed riigi toimepidevusele võivad olla tugevamalt tuntavad.

Riigi toimepidevuse seisukohast oluline sihtgrupp on IT valdkonna töötajad, kelle seast vajavad

⁶² Sotsiaalhoolekande alla kuuluvad eakate sotsiaalhoolekandeesitused, puuetega inimeste sotsiaalhoolekandeesitused, riskirühmade sotsiaalhoolekandeesitused, laste ja noorte sotsiaalhoolekandeesitused, lastekodud, muu puuetega inimeste sotsiaalne kaitse

eraldi tähelepanu eelkõige riigi IT-asutuste töötajad. Just IT-teenuste pakkumisele spetsialiseerunud riigiasutustes hallatakse suuremat osa riigi toimepidevust tagavaid infosüsteeme. Samuti vajavad riigi IT-asutused eraldi tähelepanu, et toetada suunda, mille kohaselt need ministeerimid, kelle valitsemisalas ei ole eraldi IT-asutust, konsolideeruksid ja teeksid koostööd olemasolevate riigi IT-asutustega. Riigi IT-asutustes on 2017.a märkimisväärselt suurenenud vabatahtlik voolavus ning uusi töötajaid on üha raskem värvata. Riigi IT-asutuste palga mahajäämus Eesti üldturu-uuringu IKT-töötajate keskmisest põhipalgast on 26% ja see suureneb, kuna IT-töötajate palgad tõusevad töturul keskmisest oluliselt kiiremini.

Joonis 23. IT asutuste IT-tööde⁶³ keskmine kuu põhipalk 2016-2017

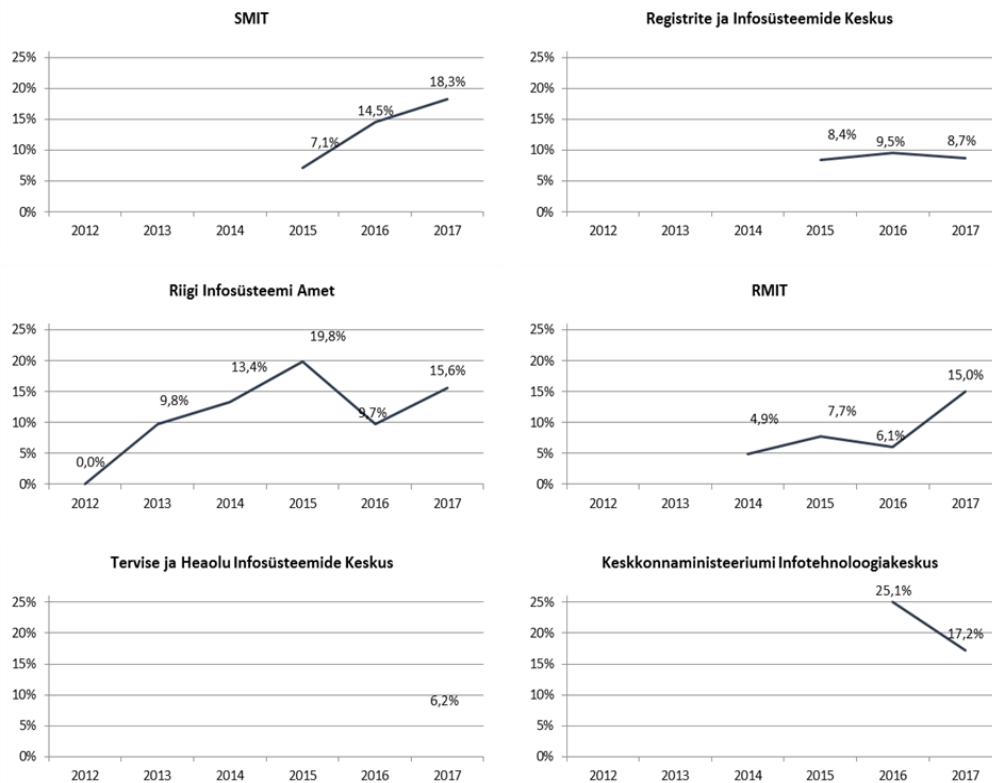

Allikas: Fontese palgauuringu andmed

* Aasta arvu juures sulgudes on toodud IT töötajate arv taandatud täistööajale ning nende osatähtsus kogu asutuse koosseisust. Tulba all on toodud keskmise kuu kogupalga muutus võrreldes eelmise aastaga.

⁶³ SMIT puhul IKT-tööd

Joonis 24. Vabatahtlik voolavus IT-asutustes 2012-2017

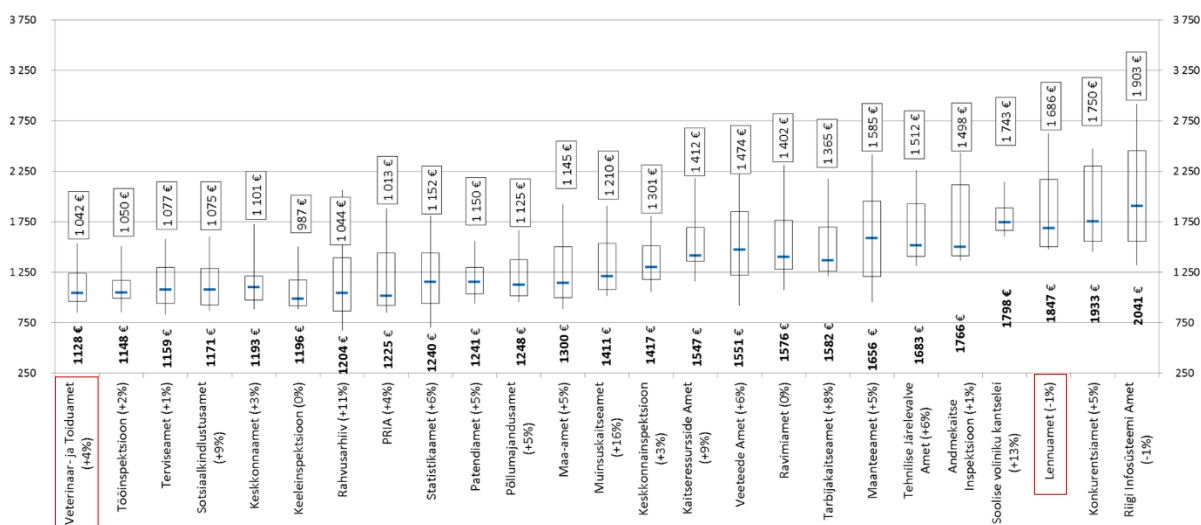

Allikas: Aruandluskeskkond SAP BO aruanded HR055 „Lahkumiste statistika“ ja HR013 „Voolavus“.

Riigi IT-võimekusest sõltub muuhulgas see, kuidas on võimalik vähendada keskvalitsuse töötajate arvu kooskõlas tööealise elanikkonna vähenemisega. Seetõttu on teatud juhtudel põhjendatud ka IT-töötajate arvu suurendamine, kui see tagab riigiteenuste kvaliteedi tõusu ning teiste töötajate arvu vähenemise võimalikkuse.

Ametite ja inspeksioonide võrdluses oli madalaim põhipalk 2017. aastal Veterinaar- ja Toiduametis, kus kõige kriitilisem töötajate grupp on veterinaararstid, kes tegutsevad järelevalveametnikena ja kelle keskmine põhipalk jääb oluliselt alla ka kõige madalamat põhikuupalka teenivate ambulatoorsete taastusraviasutuste arstide keskmisest põhipalgast (1820 euro). Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli veterinaararstide põhipalk 2017. aastal 1164 eurot ning arstidel 2064 eurot ehk põhipalga mahajäämus on 77,3%. Madal palk on tinginud ka olukorra, kus noored inimesed ei soovi Veterinaar- ja Toiduametisse tööle tulla ning suur osa töötajatest on vanemaealised, kes suunduvad lähitulevikus pensionile. Veterinaararsti kvalifikatsiooniga töötajad teevad riiklikku järelevalvet valdkonnas, kus töötajate puudus ja sellega kaasnev ülesannete täitmata jätmine võib tuua kaasa märkimisväärsed kahjusid inimeste tervisele.

Joonis 25. Põhipalkade hajusus ametites ja inspeksioonides 2017. aastal⁶⁴

Teine amet, kelle töötajate palgad vajavad tulenevalt turusurvest eraldi tähelepanu, on Lennuamet. Lennuametis luhtus 2017. aastal 10 konkursist 70% (asutuses on 25 töötajat). Suurimaks probleemiks on lennundusjärelevalvet tegevate töötajate töö hoidmine, kuna konkureeritakse eraturu lennundussektoriga, kus vastava kvalifikatsiooniga töötajate palgad on ca 2 korda kõrgemad. Märkimisväärne on palgaerinevus ka teiste valitsussektori asutustega, kus töötajatelt eeldatakse õhusõiduki kapteni kvalifikatsiooni või lennundusalast eriharidust. Nii näiteks on Lennuliiklusteeninduse AS-i keskmine põhipalk 3171 eurot, Politsei- ja Piirivalveameti kopteri vanemkapteni, kapteni ja teise piloodi keskmine põhipalk 2971 eurot, samas kui Lennuameti keskmine põhipalk on 1847 eurot. Töötajate lahkumine Lennuametist ja probleemid uute värbamisel võib tuua kaasa olukorra, kus Eesti riik ei suuda lennundusjärelevalvet pakkuda. Sellisel juhul tuleks see teenus osta sisse Euroopa Lennundusohutuse Ametilt (300 eurot/h + transpordi ja majutuskulud), mis muudaks aga teenuse Eesti riigi jaoks ca 7 korda kallimaks. Juhul kui lennunduse järelevalvet Eestis ei tehtaks, tuleks lennundusega tegelevad ettevõtted sulgeda või Eestist mujale viia.

Eesti üldisel palgaturul prognoositakse keskmise palga tõusu 2018. aastal 5,2% ning 2019. aastal 5,5%. Palgatõus üldisel tööturul seab surve alla ka valitsussektori asutused, kuna väheneva tööjõu tingimustes on üha keerulisem töötajaid töö hoida ning tagada riigile pandud ülesannete kvaliteetne täitmine. Olemasolevate töötajate töökoormus suureneb, nagu ka ootus palgatõusule. Samuti lisandub riigiasutustele üha uusi ülesandeid, kuid samas senistest ülesannetest ei olda valmis loobuma.

Palgafondi kasvu otsused RES 2019-2022

		%
1.	Palgafondi kasv ülejäänud asutustele kes ei kuulu sihtgruppi	2,5%
2.	Siseturvalisus sh,	
	Vanglad	4,5%
	Maksu- ja Tolliamet	4,5%
	Politsei- ja Piirivalveamet	10,7%

⁶⁴ Esitletud vurrdiagrammina, kus asutused on reastatud keskmise palga järgi. Tumesinine kriips tähistab mediaanpalka, kasti servad on ülemine ja alumine kvartiil, vurru otsad on ülemine ja alumine detšiil. Kasti all on toodud keskmise palga näitaja. Asutuse nime järel sulgudes on keskmise palga muutus.

		%
	Päästeamet	20%
	Häirekeskus	5,0%
	Sisekaitseakadeemia	4,5%
	Keskkonna Inspeksioon	4,5%
3.	IT asutused sh,	
	Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus	20%
	Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus	20%
	Registrite ja Infosüsteemide Keskus	20%
	Riigi Infosüsteemi Amet	20%
	Siseministeeriumi Infotehnoloogia- ja arenduskeskus	20%
	Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus	20%
4.	Välisministeerium	5,9%
5.	Veterinaarid (MEM)	29%
6.	Lennuamet (MKM)	5%
7.	Sotsiaalhoolekanne (SOM)	12%
8.	Kohtujuristid (JUM)	5,7%
9.	Prokurörid (JUM)	5,2%
10.	Kultuuritöötajad, sh	
	Kultuuriministeeriumi valitsemisalas olevad kultuuriasutused	5,7%
	Maaelumuuseumid (MEM)	7,9%
	Eesti Loodusmuuseum (KEM)	7,9%
	Rahvusarhiiv (HTM)	7,9%
11.	Õpetajad, sh	
	Haridus- ja Teadusministeerium	3,1%
	Sotsiaalministeerium (Astangu)	3,1%

Lisa 7. Investeeringute 4. aastane kava, sh Riigi Kinnisvara AS-i kaudu tehtavad kinnisvara investeeringud, mln eur

	Riigieelarvestrateegia 2019-2022			
	2 019	2 020	2 021	2 022
Kulud ja investeeringud kokku	11 257	11 738	11 928	12 137
Investeeringute maht riigieelarve kuludest ja investeeringutest	9%	9%	7%	6%
Riigieelarves ja Riigi Kinnisvara AS planeeritud investeeringud kontode lõikes kokku:	969,5	1 054,7	870,7	783,5
Investeeringud riigieelarves ja Riigi Kinnisvara AS eelarves	452,7	449,8	391,0	464,5
Investeeringutoetused	516,8	604,9	479,7	319,1
Riigieelarves ja Riigi Kinnisvara AS planeeritud investeeringud eelarveliikide lõikes kokku:	969,5	1 054,7	870,7	783,5
Välisvahenditest	513,1	548,1	470,2	315,4
Riigituludest	454,5	504,7	398,6	466,3
Omatuludest	2,0	1,9	1,9	1,9
Kinnisvara investeeringute hinnanguline maht kokku:	362,1	396,7	332,9	296,2
Hoonestatud kinnisvara investeeringud Riigi Kinnisvara AS eelarvest*	55,8	56,6	59,0	83,6
Kinnisvara investeeringud riigituludest	110,9	151,7	105,8	108,4
Kinnisvara investeeringud välisvahenditest	195,4	188,4	168,1	104,2
Valitsemisalade investeeringud liikide ja objektide lõikes:				
Vabariigi Presidendi Kantslei	0,01	0,01	0,01	0,01
Riigitulud	0,01	0,01	0,01	0,01
Inventar	0,01	0,01	0,01	0,01
Riigikogu	0,6	0,5	0,5	0,4
Riigitulud	0,6	0,5	0,5	0,4
Inventar	0,01	0,01	0,01	0,01
IT investeeringud	0,3	0,4	0,4	0,2
Kuberneri aia monument	0,1			
Masinad ja seadmed		0,03		
Riigikogu hoonete renoveerimine	0,2	0,1	0,1	0,1
Riigikohus	4,9	0,0	0,0	0,0
Riigitulud	4,89	0,03	0,03	0,03
IT investeeringud	0,03	0,03	0,03	0,03
Lossi 17 renoveerimine	4,9			
Riigikontroll	0,0	0,0	0,0	0,0
Riigitulud	0,02	0,01	0,01	0,01
IT investeeringud	0,02	0,01	0,01	0,01
Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala	51,6	67,6	52,2	22,8
Riigitulud	1,9	1,9	1,9	1,9
IT investeeringud	0,3	0,3	0,3	0,3
Kutseõppeasutuste remondiinvesteeringud	0,2	0,2	0,2	0,2
Masinad ja seadmed	0,5	0,5	0,5	0,5
Rakenduskõrgkoolide investeeringud	0,9	0,9	0,9	0,9
Välisvahendid	49,3	65,2	49,9	20,4
Gümnaasiumivõrgu korrastamine	18,6	29,3	22,2	9,3

	Riigieelarvestrateegia 2019-2022			
	2 019	2 020	2 021	2 022
HEV koolivõrgu korrastamine	4,5	9,7	1,5	
Põhikoolivõrgu korrastamine	20,8	20,8	20,8	6,2
Riikliku tähtsusega teadusinfra	5,3	5,3	5,3	4,9
Omatulud	0,5	0,5	0,5	0,5
Inventar	0,1	0,1	0,1	0,1
Kutseõppeasutuste remondiinvesteeringud	0,1	0,1	0,1	0,1
Masinad ja seadmed	0,2	0,3	0,2	0,2
Tartu Tervishoiu Kõrgkooli ühiselamu õppetegevuseks vajaliku	0,01	0,01	0,01	0,01
Justiitsministeeriumi valitsemisala	0,3	0,3	0,3	0,3
Riigitulud	0,2	0,2	0,2	0,2
IT investeeringud	0,2	0,2	0,2	0,2
Masinad ja seadmed	0,1	0,1	0,1	0,1
Omatulud	0,1	0,1	0,1	0,1
IT investeeringud	0,1	0,1	0,1	0,1
Masinad ja seadmed	0,0	0,0	0,0	0,0
Kaitseministeeriumi valitsemisala	102,0	114,2	101,1	137,3
Riigitulud	78,5	102,6	95,8	135,7
Garnisonide kalmistute renoveerimine	0,04	0,04	0,04	0,04
Hoonete ja rajatiste soetus ning renoveerimine	23,3	37,1	27,2	10,4
Inventar	0,4	0,1	0,1	0,1
IT investeeringud	2,1	1,8	2,2	1,6
Kaitseotstarbeline erivarustus	44,4	56,8	60,8	120,3
Kaitseväe juurdepääsuteede renoveerimine	0,5	0,5	2,4	0,8
Liitlaste taristu	6,7	4,2	1,8	2,0
Maa soetused	0,0	0,0	0,0	0,1
Masinad ja seadmed	1,0	2,1	1,3	0,4
Välisvahendid	23,5	11,6	5,3	1,6
Hoonete ja rajatiste soetus ning renoveerimine	20,0	4,0	1,2	
Masinad ja seadmed	3,5	7,7	4,1	1,6
Keskkonnaministeeriumi valitsemisala	46,3	64,2	73,5	44,5
Riigitulud	1,0	1,0	1,3	1,2
IT investeeringud	1,0	1,0	1,0	1,0
Transpordivahendid			0,3	0,2
Välisvahendid	45,2	63,1	72,1	43,2
Kasvuhoonegaaside kvootide müügi arvelt rahastatavad projekt	6,5	4,1		
Masinad ja seadmed	0,2			
Muud investeeringud	5,1	2,1	1,4	1,2
Ex-situ liigikaitse	0,2	0,1	0,1	0,2
Jäätmete korduskasutus	1,0	2,0	1,0	0,5
Jäätmete ringmajandus	1,0	3,0	6,0	3,0
Kaitsealade külastuskorralduse taristu	1,1	1,1	0,2	0,2
Pool-looduslike koosluste säilitamine	1,6	2,0	2,2	1,2
ressursitootlikkuse tõstmine	10,0	22,0	30,0	17,0
Veemajandustaristute arendamine	18,5	26,7	31,2	20,0

	Riigieelarvestrateegia 2019-2022			
	2 019	2 020	2 021	2 022
Kultuuriministeeriumi valitsemisala	20,9	15,6	11,7	11,7
Riigitulud	20,8	15,6	11,7	11,7
Eesti Kontsert SA	0,7	0,5	0,5	0,5
Eesti Kunstimuseum SA, Niguliste muuseumi renoveerimine	0,0			
Eesti Lastekirjanduse Keskus põhivara soetus	0,0	0,0	0,0	0,0
Eesti Rahvusraamatukogu hoone	0,1	0,1	0,1	0,1
IT investeeringud	0,1	0,1	0,1	0,1
Masinad ja seadmed	0,4			
Muinsuskaitseamet	0,7	0,7	0,7	0,7
Muud investeeringud	7,6	6,3	6,3	6,3
Rahvusringhääling	2,0	2,0	2,0	2,0
Tehvandi Spordikeskus SA	4,3	3,9		
Virumaa Muuseumid SA	0,1			
Eesti Rahvusraamatukogu ja Rahvusarhiivi projekteerimine (sihtotstarbeline reserv)	1,3			
Eesti Rahvusringhäälingu telestuudiotekavandamine ja projekteerimine (sihtotstarbeline reserv)	1,5			
Kultuuriministeeriumi sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikute remondivahendid (sihtotstarbeline reserv)	2,0	2,0	2,0	2,0
Omatulud	0,1			
Muud investeeringud	0,1			
Maaeluministeeriumi valitsemisala	73,8	78,5	67,6	54,5
Riigitulud	3,3	2,1	2,1	2,1
IT investeeringud	2,1	2,1	2,1	2,1
ETKI ja Jõgeva Aretuskeskuse ehitusega seotud vallasasjade soetus (sihtotstarbeline reserv)	1,2			
Välisvahendid	70,2	76,1	65,1	52,0
C.R.J.Talumuuseumi elamu-peahoone	0,1			
Kalanduse rakenduskava investeeringud	11,0	12,7	14,1	9,0
Maaelu arengukava investeeringud	59,1	63,4	51,0	43,0
Omatulud	0,3	0,3	0,3	0,3
ETKI Aretuskompleks	0,03	0,03	0,03	
ETKI Kaarhall	0,02	0,02	0,02	
Masinad ja seadmed	0,3	0,3	0,3	0,3
Transpordivahendid	0,02	0,02	0,02	0,03
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala	419,5	468,7	351,1	305,9
Riigitulud	211,0	249,7	160,5	162,1
Aaspere-Haljala mnt 2+2 lõigu ehitamine	4,0	11,0		
Arbavere puursüdämike hoidlad	0,4	0,4	0,5	0,5
E20 Tallinn - Narva maantee liiklussõlmede ehitamine	2,6	0,1		
IT investeeringud	4,4	4,5	4,5	4,5
Kohalike omavalitsuste elamufondi investeeringute toetamine	20,0	18,8	8,8	
Kose-Mäo maanteelõigu neljarealiseks ehitamine	31,5			
Lairiba jaotusvõrgu väljaehitamine		10,0		
Maanteeameti hoonete renoveerimine	0,1	0,1	0,1	0,1
Maanteeameti maa ost	1,5	1,5	1,5	1,5

	Riigieelarvestrateegia 2019-2022			
	2 019	2 020	2 021	2 022
Muud investeeringud	1,3	1,2	1,3	1,0
Pärnu lennujaama rekonstrueerimine		17,3		
Regionaalsete ettev. toetamine elektriühenduste loomiseks	2,1	2,1	2,0	2,0
Riigimaanteede remondi koondprojekt	125,8	131,4	130,4	130,4
Taastuvenergia kasutuselevõtt	1,0	1,0	1,0	1,0
Tallinna Linnahalli renoveerimine		10,0	10,0	20,0
Tallinn-Pärnu mnt Via Baltica ehitus	15,0	29,0		
Tallinn-Tartu rdt renoveerimine ja kiiruse tõstmine 135 km/h		10,0		
Tapa-Narva raudteel kiiruse tõstmine (135 km/h)		0,4		
Transpordivahendid				0,1
Tuletornid	0,4	0,4	0,4	0,4
Veeteede Ameti hoonete renoveerimine	0,1	0,1	0,1	0,1
Veeteede Ameti Rohuküla tootmisbaasi renoveerimine				0,2
Veeteede süvendamine		0,4		0,4
Veeteede Ameti diplomeerimise osakonna kolimiseks tehtavad tööd (sihtotstarbeline reserv)				
Välisvahendid	207,6	218,0	189,7	142,8
Rail Baltic arendus	28,8	59,5	73,0	83,3
Avaliku liiniveo teenindamiseks sadamate rekonstrueerimine	2,9	2,3		
E20 Tallinn - Narva maantee liiklussõlmede ehitamine	14,6	0,7		
E265 Tallinna ringtee ehituse II etapp	21,4	4,9		
E67 Tallinn- Pärnu - Ikla maantee Nurme õgvendus	7,7			
E67 Tallinn-Pärnu-Ikla maantee Tallinn-Topi teelõigu ehitus	3,1			
Hundipea sadama rekonstrueerimise II etapp	5,3			
Kose-Mäo maanteelõigu neljarealiseks ehitamine		60,0	50,0	10,0
Reidi tee ehitus Tallinnas	11,2			
Tallinna lennujaama lennuliiklusala keskkonnaseisundi parendamine	7,3	7,8		
Tallinn-Keila-Paldiski liiklusjuhtimissüsteemi rekonstrueerimine	4,5	4,5	5,5	
Tallinn-Keila-Paldiski; Keila-Riisipere raudtee remont II	3,5			
Tapa - Narva raudtee rekonstrueerimine	2,3	8,1		
Tapa - Tartu raudtee rekonstrueerimine	0,2			
TEN-T transiitteede rekonstrueerimistööd Narvas	3,6	5,4		
Täiendav eraldis	74,7	50,7	61,2	49,5
Vanasadama ja kesklinna vahelise liikuvuskeskkonna arendamine	3,9	3,9		
IT investeeringud	0,7	0,3		
Kasvuhoonegaaside kvootide müügi arvelt rahastatavad projekt	11,8	9,9		
Omatulud	0,9	1,0	1,0	1,0
IT investeeringud	0,1	0,1	0,1	0,1
Riigimaanteede remondi koondprojekt	0,8	0,8	0,8	0,8
Rahandusministeeriumi valitsemisala	80,2	60,6	57,4	44,8
Riigitulud	9,7	9,8	10,2	9,8
IT investeeringud	2,9	2,9	3,4	2,9
Muud investeeringud	6,9	6,9	6,9	6,9
Välisvahendid	70,5	50,9	47,2	35,0

	Riigieelarvestrateegia 2019-2022			
	2 019	2 020	2 021	2 022
IT investeeringud	1,1	1,1	1,1	1,1
Muud investeeringud	58,3	38,6	25,9	15,0
Kasvuhoonegaaside kvootide müügi arvelt rahastatavad projekt	11,1	11,2	20,2	18,9
Siseministeeriumi valitsemisala	35,9	34,3	15,9	11,3
Riigitulud	35,7	34,3	15,9	11,3
IT investeeringud	0,6	4,4	2,0	2,0
Kaldabaasid	3,1			
Masinad ja seadmed	0,1	0,1	0,1	0,1
Muud investeeringud	2,4	2,4	2,4	2,6
Sisekaitseakadeemia Kase tänava kompleks	1,3	0,6	0,6	0,6
Transpordivahendid	2,5	4,0	4,2	4,5
Õhusõidukite hooldus ja varuosad	2,1	1,8	1,6	1,6
Idapiiri väljaehitamine - taristu (sihtotstarbeline reserv)	18,0	14,0	5,0	
SKA Narva Kolledž (sihtotstarbeline reserv)	5,6	7,0		
Välisvahendid	0,2			
Masinad ja seadmed	0,2			
Sotsiaalministeeriumi valitsemisala	50,7	64,7	42,3	21,6
Riigitulud	4,2	1,5	1,5	1,3
IT investeeringud	1,4	0,8	1,5	1,3
SA Agrenska Fondi investeering	0,7	0,7		
Teenuskohtade rajamine dementsuse diagnoosiga eakatele	2,1			
Välisvahendid	46,5	63,2	40,8	20,3
Erihoolekandeesutused	13,7	17,1	14,1	0,9
Erivajadustega inimeste kodude kohandamine				
Haiglavõrk	1,0	12,7	14,9	9,7
Ida-Viru Keskhaiгла aktiivravikorpuse projekteerimine	1,0	6,7	4,3	3,5
IT investeeringud	1,0	0,5		
Tervisekeskused	29,7	26,2	7,6	6,2
Välisministeerium	5,8	8,5	3,1	3,1
Riigitulud	5,8	8,5	3,1	3,1
Inventar	0,01	0,01	0,01	0,01
IT investeeringud	0,3	0,3	0,3	0,3
Masinad ja seadmed	0,9	0,3	0,2	0,2
Saatkonnahoone Washingtonis	2,0	5,3		
Transpordivahendid	0,3	0,3	0,3	0,3
Välisministeeriumi ja välisesinduste ehitusinvesteeringud	2,3	2,3	2,3	2,3
Hoonestatud kinnisvara investeeringud Riigi Kinnisvara AS eelarvest	55,8	56,6	59,0	83,6
ETKI Hoone täielik rekonstrueerimine ja juurdeehituse rajamine teraviljade- ja heintaimede sordiarvete otstarbeks.	1,9			
Investeeringute vaba mahu broneering	12,0	8,5	30,0	64,7
Kaunite kunstide kool	0,7	0,0	0,0	
Kihnu päästekomando rajamine	0,6			
Pärnu politsei ja päästeameti ühishoone (kogu arendus)	11,7	3,4		
Riigimajade rajamine	1,6	1,6	1,6	1,6

	Riigieelarvestrateegia 2019-2022			
	2 019	2 020	2 021	2 022
RKAS investeeringute broneeringud	5,9	23,9	13,6	3,5
Rüütelkonna hoone	4,3	3,5		
Sillamäe ühishoone (ehitus)	1,2	1,9		
Sillamäe ühishoone (projekteerimine)	0,02	0,01		
Uue Tallinn vangla arendus (JuM)	2,4			
Uue Tallinna vangla arendus (SiM)	0,01			
Optimeerimise reserv	13,5	13,8	13,8	13,8

**Sisaldab ainult Vabariigi Valitsuse poolt objektiti otsustatud investeeringuid*